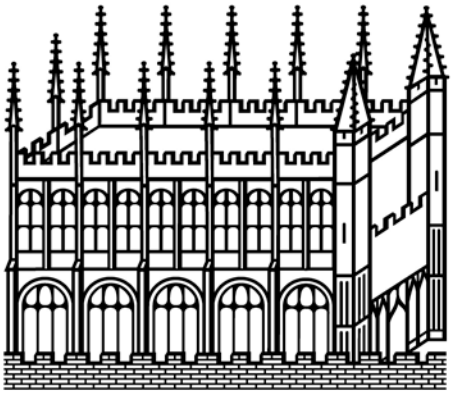

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

237 dd 3

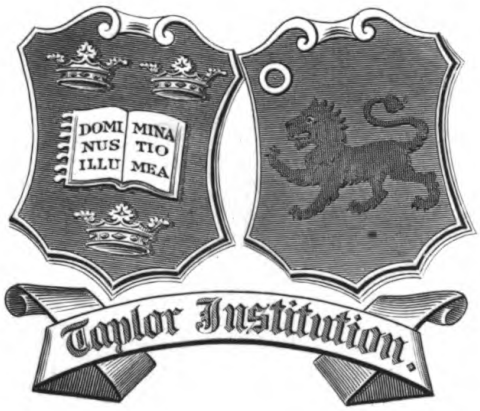

RONDAYES MALLORQUINES

APLECH

DE

RONDAYES MALLORQUINES

D'EN

JORDI DES RECÓ

(MN. ANTONI M.ª ALCOVER)

AB DIBUIXOS DELS GERMANS

En Francesch de Borja i En Jusep Moll i Casesnoves

TOM V

AB LLECÈNCIA DE L'ORDINARI

Editor: l'amo'n Pere Jusep Alcover

BARCELONA
Depòsit: Llibrería Alvar Verdaguer
RAMBLA CENTRE, 5
1924

CENSURA ESCLESIÁSTICA

Nihil obstat
El Censor
Dr. Gabriel Auguet i Roset
Canónigo Penitenciario
Barcelona, 7 Junio 1924

Imprímase
Ramón, Obispo de Barcelona.
Por mandato de Su Excia. Ilma.
El Obispo, mi Señor.
Dr. Juan Boada y Camps
Canónigo Secretario
Barcelona, 7 de Junio 1924

Un mot an el lector

Les *Rondayes* del tom V, així com les aglapía recorreguent Mallorca, les escrivia i les publicava dalt el *Bolletí de la Sociedat Arqueològica Luliana* i en feya tirada apart. Així engarbullí tal tom. Per ferne segona edició, calia classificarles i aboldronarles segons llur demble i sustància. Per ferhi quebre una partida de *Rondayes* noves, ès a dir, no publicades encara i que per llur demble especialíssim no esqueyen dins els futurs toms, n'hem hagudes de treure una altra partida, que escaurán de lo millor dins els volums venidors.

Les *Rondayes* noves son totes aqueixes:

Lo que digué Noé com hagué escorxat es gat des such de parra.
De com Deu allargà cent anys la vida a Noè perque duya s' idea tan forta de fer vinya.
St. Vicens Ferrer i es rebozillos.
De com St. Vicens Ferrer anà a predicar a Petra.
De com St. Vicens Ferrer anà a predicar a Sa Pobla.
De com St. Vicens Ferrer anà a predicar a Muro.
Una dona d'Algayre i St. Vicens Ferrer.
St. Vicens Ferrer i la Creu de Ses Costes d'Algayre.
De com el P. Prior privà St. Vicens Ferrer de fer miracles.
Fullet.
Es fullet d'En Cuera,
En que consistia es MAL-BOSSI *i ses castes que n'hi havia.*
S'etsisament del sen Toni Fum i es seu ase.
En Felet Cormena dona mal-bossí a Na Bet de So'n Gatzella.
En Tòfol Cormena etsisa ses mules de Na Margalida Dalibrou.
En Juan Gol·let des Puig de Bon Any i una bruixa des Pla de St. Jordi.
En Lau Fe't-pendre i dues bruixes.
Sa passada que li succeí a un que li havien robat blat i a un fiy seu que li desfeyen una casa.
Es fullet d'En Parragó.
Un que ab so llunari feya sortir el dimoni.

Es Moliner des Molí-nou i dues bruixes.
L'Amo de So'n Cardaix fa sortir el dimoni a un estol d'al·lotellots.
Es fullet d'En Biel Corcó i d'En Damiá Fosch.
Na Juana de Paguera i un soldat ciutadá.
De com feren sortir el dimoni dins sa tafona de Santacirga.
En Tiá Cormena i Na Susayna Jaumella.
Una bruixa destapa ses mangarrufes d'un enamorat.

Aquestes vint i set *Rondayes* noves acaben de dibuixar la fesomia de St. Vicens Ferrer dins l'ànima del poble mallorquí, i ofereixen una mostra de les supersticions de *fullets*, *malbossí*, *etsisos* i demés arts màgiques, tan esteses encara desgraciadament fins i tot dins els pobles moderns mes civilisats; mostra que ès la primera que dins Mallorca se dona a la llum pública. No sabem que hagen publicada cosa consemblant dins l'altre territori de la nostra llengua, això ès, Catalunya espanyola i francesa, Reyalme de València i les Balears.

Ciutat de Mallorca, 27 de novembre de 1924.

Antoni M.ª Alcover, pre.

Ecos de la vida de Jesús, Maria i Jusep

Baix d'aqueix títol aboldronam totes les coses que contava un temps la gent, del Bon Jesús, la Mare de Deu i el gloriós Patriarca St. Jusep, coses que no consten dins lo Sant Evangeli segons Sant Mateu, St. March, St. Lluch i St Juan i que's veu a la llego que procedeixen mes o manco remotament dels evangelis apòcrifs que corregueren ferm entre els cristians dels primers sigles, durant tota l'Edat Mitja i fins ben entrada l'Edat Moderna, com ho testimonietgen casi tots els llibres piadosos anteriors a l'època de saludable rigor que hagué d'establir la Santa Mare Església per capturar els heretges i incrèduls moderns, que l'acusen de mantenidora i escampadora de faules i rondayes contra la veritat històrica i científica.

§ 1.

Com ès que es bous llauren sensa coixí [1]

Ja sabeu que es bou va encalentir ab sos alens el Bon Jesuset dins sa coveta de Betlem.

¿Quina gràcia vos figurau que li demanà llavò an el Bon Jesús?

Idò li va dir:

—Ja que sempre me fan llaurar, donaume un coixí d'or, i aixi no se'n poràn riure.

—¡Un coixí d'or! diu el Bon Jesús. Per que t'ets enfilat tan amunt, ara no'n tendràs d'or ni de cap casta: hauràs de llaurar sensa. ¡No sé com no veus que es coixí que demanes, te posaria es coll com un llatze, i llavò que t'arribaria a estrengolar!

Per això ès que es bou llaura sense coixí.

No hi ha remey: no hem de fer fava en so demanar. Mos hi hem de mirar bé.

(1) Ho contava mon pare.

§ 2.

Com ès que ses mules llauren ab coixí i que no fan mulats (1)

Ja sabeu que a sa coveta de Betlem, ademés des bou, ey haguè sa mula també, que encalentia ab sos alens el Bon Jesuset.

Ella no va esser com es bou, que demanà un coixí d'or per llaurar: no demanà res, no obrí boca, i el Bon Jesuset arribà a dir:

—¿Y tu que no'm demanes res?

—Vos mateix donaume, si trobau que m'ho he guanyat, diu ella.

—No res idò diu el Bon Jesús: tu tendràs coixí per llaurar, però no d'or ni de plata perque t'escorxarien es coll i t'estrengolarien, sino de tela de sach i pell ab sa llana per dedins i ple de paya per que sia blan i es jou no't sobragueig.

—¡Ja'm feys ben contenta! va dir sa muleta. ¡Per amor de Deu sia!

Però la pobra va esser flaca i miserable; li comensà a entrar vanaglòria i supèrbia perque havia de llaurar ab coixí i es bou sensa, i sobre tot per que havia tenguda tanta de mereixera, que el Bon Jesús entre tots ets altres animals l'havia triada a ella per que l'encalentís ab sos alens dins sa coveta. I s'arribà a entonar tant, que an es pastorets que anaven a adorar, los mirava com a no res; i una vegada perque un, per veure el Bon Jesuset mes d'aprop, anà a passarli per derrera, i li fregá ses anques ab sa pellissa, ella li tirà una cossa.

—¡Ay! va dir aquell pastoret, i se posa a plorar.

—¿I ara què ès estat? demanà el Minyonet Jesús.

—Que sa mula m'ha tirada una cossa!... diu es pastoret. ¡Ay, que'm fa de mal! ¡Ay!

—¿I això trobes tu que ès cosa de fer, tirar una cossa? diu el Bon Jesús a sa mula.

---

(1) Ho contava mon germà Pere Jusep.

—¡Idò que no fos vengut a ponyirme! respón aquesta, tota morrotosa.

—I ¿ja sabs tu si hu ha fet aposta? diu el Bon Jesús.

—¡Idò hagués tengut mes miramentl diu sa mula.

—Idò ara per càstich, digué el Bon Jesús, tu no faràs mulats.

Sa mula se posà un punt a sa boca, i ès ver que no'n fa de mulats.

Ni n'ha fets ni'n farà may.

§ 3.

Com ès que des tres Reys d'Orient des *Betlem* n'hi ha un ab sa barba blanca (1)

Com es tres reys d'Orient arribaren a Betlem per adorar el Bon Jesuset i oferirli or, encens i mirra, es mes jove de tots, que era travessadís com una llansadora i poch afectat ferm d'esser es derrer enlloch, trompitxà de tal manera, que passà devant an ets altres dos, com anaven a adorar.

Volgué esser es primer.

Però com s'aixicà dels peus del Bon Jesuset, sa barba li va esser tornada blanca blanca, i això que abans la tenia negra negra.

¿Ah idò? Aquesta oblada se'n va dur perque, essent es mes jove, volgué esser es de devant.

¡Anauhi voltros a passar es veys a derrera!

§ 4.

Com ès que a totes ses festes de la Mare de Deu hi ha romanins florits (2)

Va esser, segons conten, que sa primera vegada que la Puríssima hagué rentats es drapets del Bon Jesuset a sa coveta de Betlem, cerca qui cerca a on

(1) La'm contaren Madò Francina Ayna *Alcovera*, i la seua germana Francina, de Manacor, al cel sien totes dues. Aquesta tradició es generalíssima a Mallorca.

(2) La'm contaren mon germà Andreu i l'amo'n Guillem *Bulla*, de Manacor.

estendrelos, que aixugassen aviat, troba's romaní que com que li digués:

—Esteneulos demunt mí, veureu que anirà de be.

I an es mateix temps com que estufás sa rameta per rebrelos millor.

La Puríssima los hi va estendre demunt.

¿Què me'n direu?

Ell es drapets al acte quedaren aixuts i es romaní tot florit.

I per això a totes ses festes de la Mare de Deu ey ha romanins florits.

§ 5.

Com ès que no troben nius de cega [1]

Com la Purissimeta i Sent Jusep fugien cap a Egipte ab el Bon Jesuset per que el rey Herodes no les ho matàs, sa cega va pendre derrera ells, i los tapava ses petjades que feyen per que nigú sabés per on eren fuyts i no les poguessen encalsar.

El Bon Jesuset, com va veure allò, va dir:

—Qui es nat ni neixerá,
niu de cega no trobará:

aixi com ella tapa ses nostres petjades, jo taparé es seu niu de ses mirades dets homos.

El Bon Jesús va fer tenir veres aquestes paraules; i per això ès que, bé poreu cercar, però no'n trobareu cap de niu de cega. Ni n'han trobat ni'n trobaràn.

Fins i tot se conta que hi ha hagut homo devora una bassa contemplant sa rama d'un uyastre de sa vorera, retratada dins s'aygo, i afinarhi una cega coant; remenar aquella rama, fogir sa cega; i s'homo no esser capás de trobarli es niu, per bé que haja rastretjades totes ses branques, soca, brancons i fuyes d'aquell uyastre.

---

(1) La'm contaren mon pare i mon germà Pere Jusep: la conta tothom. Aquesta tradició es una de les mes conegudes.

§ 6.

Lo que feu sa llagosta quant la Mare de Deu i St. Jusep fogien cap a Egipte [1]

Diuen que, com la Mare de Deu i Sant Jusep fogien amb el Minyonet Jesús cap a Egipte, sa cega los tapava ses petjades perque es soldats del Rey Herodes no elze seguissen es quest, i elze agafassen, però que derrera derrera hi anava sa llagosta i elze destapava.

Per això diuen que un que mata una llagosta en divenres, guanya cent dies de perdò.

§ 7.

Com ès que diuen que es blat té sa cara del Bon Jesús [2]

Conten que primer no hi havia mes casta de blat que es de *perdiu*, que ès una especie de margay, qui treu s'espiga a modo de corona, just ab dos granets com a grianses, i se sol fer en ets esveits, vores de camí i tenasses.

Ara veureu com ès que es blat deixà d'esser tan magre i ruench.

Conten que es soldats d'Herodes cercaven el Bon Jesuset per matarlo, i agafaren la Puríssima, que'l se'n duya dins sa falda cap a Egipte, ab Sent Jusep.

—¿Que portau? li digueren.

—Blat, diu ella plena d'esglay.

Aixampla sa falda, i es soldats no hi veren mes que blat, però sá, gros, molsut, garrit de tot.

—O quin blat tan bufarell, digueren es soldats, sensa poderse'n avenir, i giraren en coa.

D'aquí vé dir que's *blat té sa cara del Bon Jesús*, perque va treure cara per Ell.

---

(1) M'ho contá un tal Pau *Bal·let* de Manacor.

(2) La'm contaren ma mare, mon germà Pere Jusep, na Bet *Calona* i la seua germana Maria Ayna, de Son Servera; i en Bielet *Ros*, de Son Carrió.

De llavò ensà ès estat i serà sempre aixi com el veren aquells soldats dins sa falda de la Puríssima: tan gros, tan ros, tan molsut, tan garrit.

§ 8.

Com ès que tots es dissaptes fa sol [1]

La Puríssima rentava els dissaptes sa robeta del Bon Jesuset, i llavò l'estenia defora per que aixugás.

Es sol, si estava tapat, ja ho crech, tot d'una se destapava, i *¡zas!* ja tenia aixuta sa robeta, i la Puríssima ben aviat a entrarla.

D'aquesta manera es sol s'avesà a destaparse tots es dissaptes, per ennigulat que estigués; i per això ès que's dissaptes, sia aixi com sia, sempre'n fa una retxeta de sol.

§ 9.

Ses aranyetes del Bon Jesús [2]

Ey ha uns cuquets color de plom, com a pinyols d'oliva, que se diuen *aranyes del Bon Jesús*.

Diuen que 'l Minyonet Jesús ey jugava; i, en tocarles ab so ditet, elles *¡zas!* s'arrufaven, fent capdellet.

Per això encara s'arrufen si les toquen i els ès romàs es nom d'*aranyetes del Bon Jesús*.

§ 10.

Com ès que ses serres entrescades serren millor [3]

Ja sabeu que Sant Jusep era fuster.

Idò conten que el dimoni sempre hi anava a ferli es mil jutipiris per donarli mala vida i per veure si li acabaria sa paciència. Un cop li amagava una eyna, un cop s'altra, o les hi omplia d'osques, o les

---

(1) M'ho contá D.ª Maria Antònia Salvá, que la hi contaven a Lluchmajor, com era petita.

(2) M'ho contá sa mestresa Margalida Oliver, *Gayana*, de Manacor.

(3) La'm contaren un fuster ciutadà i mestre Jaume *Gracia*, de Santa Maria, fuster grosser.

hi tirava en terra i les feya botir s'aceró, o li tomava ses posts que tenia a aixugar an es sol.

Però Sant Jusep ¡ben alerta a enfadarse gens may!

I el dimoni que feya flamada, i se seria tornat a un puat.

Com ho hagué provat tot, se'n pensà una que se figurava que no li mentiria.

Esperà que Sant Jusep fos a fer sesta, i se'n entra dins sa botiga.

Agafa sa serra, i li tors una dent per un vent i una dent per s'altre, i fins que les hi hagué torsudes totes.

—¡Aquesta vegada el me fas meu! deya mentres tant es polissó. Ara, en provar de serrar, sa serra, ab ses dents girades a la xisclera, no voldrà pendre, i ell s'haurà d'enfadar per forsa. Perque ¡veyam!... si no pot serrar, està llest.

Des cap d'una estoneta Sant Jusep hagué acabada sa son; s'aixeca i se posa en feyna.

Al punt hagué de fer un tay: agafa sa serra, comensa a serrar, i nota que serrava mes falaguer i mes depressa.

—¡I ara ¿què ès això? diu ell tot sorprès.

Se mira sa serra, i la veu ab ses dents entrescades.

—¿I qui deu esser estat que les m'ha posades així? deya l'homo. Sobre tot, ¡ell serren millor! ¡Bon favor m'han fet!

De llavò ensà volgué sempre ses serres entrescades, i tots es fusters han fet lo mateix.

I el dimoni s'hagué de pegar un cop a la barra.

Així n'hi pren sempre ab sos qui son amichs vers del Bon Jesús: que, com mes fa per tombarlos, mes hey guanyen ells, i mes ey pert ell.

§ 11.

El Bon Jesús i St. Eloy [1]

Sant Eloy feya de ferrer, i en volia ab qui alenava a fer des seu ofici.

Tenia demunt es portal de sa botiga unes lletres que deyen: *Mestre de tots es mestres.*

El Bon Jesús com era al·lot, en passa un dia, veu ses lletres, i diu:

Això ès un poch massa de bravetgera. Li haurem de donar una llissó. M'hi llogaré per mosset.

S'hi lloga; i un dia que es mestre no hi era, s'hi entrega un homo a ferrar un cavall.

Com sent que es mestre no hi ès, i veu aquell al·lot, diu a sa mestressa:

—¿I això que no ès es mosso?

—Si-fa, diu sa mestressa.

—¿I que no't donaries ab cor de desferte'n tu tot sol? diu aquell homo an el Bon Jesús.

—Jo em pens que sí, diu ell.

—¡Vaja idò! diu s'homo.

Ferma es cavall a una baula de sa paret, i comensa a moure conversa a sa mestressa, que era ben afectada d'esmolar sa garrova i fer la pretxa ab qui's presentava.

¿Què me'n direu?

Ell el Bon Jesús agafa's llambroix, pega llambroixada a una cama des cavall, la hi taya, l'estreny an es caragol, llambroixa bé sa pota, ey planta sa ferradura, ey afica tots es claus, les rebat ben rebatuts, treu sa cama des caragol, la torna confegir an es cavall, i li fa lo mateix a ses altres cames, i aquell animal no's batega ni esperonetja gens.

Aquell homo i sa mestressa romanen ab sos cabeys drets d'aquella fantasia des mosset.

Com es vespre tornà es mestre, sa mestressa li diu:

---

(1) La'm contà En Jaume Parets, de So'n Curt, d'Alaró, al cel sia.

—Mira, pots llevar aqueixes lletres que tens dalt es portal. Aquest al·lot te guanya de massa.

Com es mestre sentí sa proesa que havia feta aquell betzo, callà, i va pendre sa seua.

Lo endemà se presenta un altre homo amb un cavall a ferrar, i es mestre pega grapada an es llambroix, i encivella llambroixada a sa cama d'aquell cavall, un poch mes avall des genoy.

Ja hu crech que li fa un uberta feresta, si bé no li trencà s'os, i sanch i mes sanch i aquell cavall bots i aixechs i eguins, fet un lleó.

—Però ¿què heu fet, homo sant de Deu? deya l'amo des cavall. ¿I així ferrau vos ses bístis? Si no estàveu bé des cap, bellament m'ho haurieu pogut dir.

Es mestre estava fet de pedra, no sabia que li passava ni per ont pendre.

Amb això arriba es mosset, i devant aquella desconcòrdia, s'acosta an es cavall, l'agafa pe'sa cama nafrada, li clou sa grandiosa ferida, i romàn com si no n'hi hagués haguda may, i aquell cavall com un xotet de cordeta sensa bategar peu ni cama.

—¡Vaja! ara el poreu ferrar, diu es mosset an es mestre; però ab so tranch vey, així com heu ferrat sempre.

Així hu fa St. Eloy, tot confús i humiliat, sens obrir boca.

Un altre dia St. Eloy se'n anà per feynes, i passa per devant sa botiga una jaya de noranta anys. Es mosset li diu:

—¿Voleu que vos renou?

—¿I hu dius de bo? diu sa jaya.

—¡Prou que le hi dich! diu es mosset. De vint anys tornareu.

—¡Hala idò! diu sa jaya.

¿Què me'n direu? Ell es mosset la posa dins sa fornal, i manxa qui manxa; la treu, com està a punt, demunt s'encruya, i ab so martell *tupa-tup, tupa-tup,* li treya totes ses rues, sa carn fresca i sa pell

nova li pujava, blanca i vermeya; amb un copet an es barram li sortiren caixals i dents, ab tres o quatre cops pe'sa closca li compareguèren es cabeys, i romangué una fadrineta de vint anys que embellia de garrida.

Com es vespre arribà es mestre i sa mestressa li conta sa nova proesa des mosset, fent estabetxos, ell callà i prengué sa seva.

I may diríeu quina la se pensà.

Idò renovar a sa mare, que ja n'havia doblegats vuytanta.

L'embraona, a forsa de forses l'arriba a posar dins sa fornal, però no la hi poria subjectar en via neguna. I aquella doneta crits, ab sa roba encesa i clapes de pell que ja li feyen xiu-xiu.

Aquí el Bon Jesús va dir:

—Mestre, això no va pus.

Pega grapada an aquella dona, ja mitx morta, la treu de sa fornal, li dona la bendició i romangué sana i bona, i es mestre que li demanava perdó de genoyons plorant.

I el Bon Jesús que li digué:

—Mestre, no volgueu esser mes de lo que sou. Crech que hu heu tocat ab ses mans que n'hi ha qui vos son superiors; aposta vaig venir per fervosho veure. Llevau, idò, aqueixes lletres que teniu dalt es portal; i, en lloch de anomenarvos *Mestre de tots es mestres*, malavetjau fer sa feyna des vostro ofici tan bé com sapigueu; i això de dir si sou o no sou, deixauho fer p'ets altres.

Aquí el Bon Jesús se'n anà, i es mestre va fer lo que li havia comanat, i hu va fer tan bé i va servar es llum tan dret, que va esser... St. Eloy.

Prenguem llum de Na Pintora, i al cel mos vegem tots plegats.

§ 12.

Com ès que es capxeriganys duen corona [1]

Una vegada el Bon Jesús va dir a tots ets animals volàtils que aquell qui arribaria primer an el cel volant, tendria una corona.

Ets aucells ja foren partits vola qui vola per amunt i per amunt, i vos assegur que no n'hi havia cap que no hu fes de tot.

Es qui arribà primer fonch es buscaret, i el Bon Jesús tot d'una li posà sa corona an es cap.

S'animaló devallà tot content; no sabia què li passava d'alegria.

Tot amb u veu es capxerigany que se'n venia cap a ell ben afuat.

—¡Ay Deu! diu es buscaret, ¡ja estich perdut! ¡ja no'n fas altra!

Es capxerigany, com el veu tot tremolant, diu:

—Mira, no tengues por: si'm vols donar aquesta corona que el Bon Jesús t'ha posada, promet baix de jurament no dirte res may.

—¡Velataquí! diu es buscaret ben aviat.

La hi dona; es capxerigany la se posa, i encara la du. [2]

De llavò ensà, ab tot i viure d'aucells, no ha tocat pus cap buscaret.

Se'n guarda com de caure.

§ 13.

Sa ma de Marcos [3]

Aquest Marcos era un criat de Caifàs que se'n anà ab sos altres a pendre el Bon Jesús dins l'hort

---

(1) La'm contà un porqueret de Manacor, no'm recorda què havia nom.

(2) Els capxeriganys en el cap tenen unes plomes rotgenques que los fan una espècie de corona.

(3) No's contentaren els primitius cristians ni els dels sigles següents ab lo que contaven de la vida del Bon Jesús els Evangelistes, i brollaren una partida de contarelles i anècdotes sobre el Fill de Deu i la seua Santíssima Mare suposantlos moltíssims de miracles i prodigis, que, ancque dissonassen i se destacassen ferm de les relacions evangéliques,

de Getzemaní. Va esser es mes atrevit de tots a posar ses mans demunt el Bon Jesús; i St. Pere, que estava devora el Bon Mestre, amb una espasa li etzibá su's cap i li devallà una oreya.

—Pere, diu el Bon Jesús, amaga s'espasa, que ara no ès hora d'això.

I agafa s'oreya d'en-terra i la torna confegir an En Marcos.

I ¿quina vos pensau que la va fer aqueix?

Idò se tirà demunt el Bon Jesús amb aquells altres llops, tan carnissers com ell, el me fermen, i a sempentes i cops de puny i cosses el se'n menen a Caifàs, a on hi havia tots ets Escribes i Fariseus que l'esperaven per assaciarse'n.

Vé que Caifàs demana an el Bon Jesús quina era la seua doctrina, i el Bon Jesús li fa de resposta que hu demàn a qualsevol perque ell sempre ha parlat devant Deu i tot lo mon i no s'ès amagat de res may.

I aquella mal ànima de Marcos, per fer un platet an es senyor, se posa una mà de bronzo i enfloca galtadà an el Bon Jesús ab tota sa forsa.

Però li sortí ben malament an aqueix mans-falagueres, perque se posà furiós i desesperat, no fent mes que pegar a dreta i esquerra; el feren fogir a

---

respiraven pietat i fervor, i no ès gens estrany que trobassen acullida dins les obres d'alguns Sants Pares i escriptors esglesiàstichs primitius i mes tart entrassen dins els llegendaris de l'Edat Mitja, i els pobles cristians en fessen menjaret i hi rebetjassen llurs plomes fins i tot els escriptors ascetichs i místichs, com se veu ab St. Pere Pascual, del sigle XIII, mercedari, bisbe de Jaén i màrtir, i uns dels primitius escriptors catalans, i ab Mn. Guillem Serra, Rector de St. Juliá de Montseny, que l'any 1451 tralladà del provensal al català lo *Genesi de Scriptura* o compendi d'Història Sagrada, a on aprofità moltes d'aquelles tradicions; i St. Pere Pascual, les obres del qual publica ara el M. Rt. P. Pere Armengol Valenzuela, General dels Mercedaris, va posar en català un dels evangelis apòcrifs, el de Nicodemus, famós dins l'antiguedat cristiana, degut a que no contenia heregíes, sino contarelles i rondayes piadoses, sense mal fel negún, que les contava la gent per tot arreu i s'hi encenia mes i mes la cándida devoció de les ànimes senzilles.

Prou que arribaren i arrelaren a Mallorca com a les altres bandes aqueixes tradicions i contarelles, i prou qne les referents a la Sacro-Santa Passió eren recordades i encarides ab llàgrimes, sobre tot la Semana Santa, entre la nostra gent d'en temps primer. En posam assí unes quantes que recullírem a Manacor fa mes de coranta anys i que a les hores tothom les contava.

cops i cosses de per tot, com un ca rabiós, i ell que no's poria aturar de pegar ni va esser capaç de treure-se sa ma de bronzo, fins que s'aficà dins una còva, i encara hi pega demunt una penya ab tota sa forsa, i està demanant nit i dia:

—¿Encara no arriba la fi del mon? ¿encara no arriba la fi del mon?

Es que fins que el mon fassa fi, ell ha de pegar ab tota sa forsa demunt aquella penya, i després se'n anirà a fer flamada dins infern per tota una eternidat.

¿Ah idò? ¡No hagués pegada sa galtada an el Bon Jesús.

Així una altra vegada estarà mes alerta.

§ 14.

La Mare de Deu i sa senyora de Pilat

Diuen que la Mare de Deu, com va sebre que ets escribes i fariseus havien presentat el seu fill Jesús a Pilat per que li firmàs sa sentencia de mort, ja va esser partida cap allà.

Arriba a la casa de Pilat, i mira qui mira a veure si afinaria res, repara a una finestra una senyora que guaytava, que també se fixà amb ella veyentla que mirava com esglayada; i de bon cor que tenia, ja li diu a la Mare de Deu:

—Senyora, ¿que teniu res de nou?

—¡Maldament no tengués tant! diu Maria Santissima. Un sol fillet que tenia, el m'han pres i l'han duyt aquí, segons me diuen, per que'l senyor Jutge el sentenciy a mort.

—Ja hu he vist que n'entraven un, diu aquella senyora; d'una trentena d'anys, un bell homo, es mes respectable que may hagués vist. I he pensat en mi mateixa tot d'una: No ès possible que aquest jove haja fet cap atentat. M'enganaria que tot no siguen envejes i passions de mala rel!

—Jo us ho assegur que ès aixi com deys! respòn Maria Santissima. I digaume, senyoreta, vos qui

pareix que teniu bon cor, ¿com eu hauria de fer per parlar amb el senyor Jutge?

—Mirau, diu aquella, jo som sa seua senyora, i jo mateixa aniré a parlar p'es vostro fiy i per vos.

Se'n hi va aquella a Pilat, i li diu que per res del mon no condamn a mort aquell pres que li han duyt, perque està ben segura de que ès innocent, i que se'n penedirà si'l condamna, i que sa mare ès adefora per parlar per ell.

Pilat com sent aqueixes comandacions, romàn encara mes confús; no hi veya de cap bolla, es cap li cloquetjava i se pensava tornar boig.

—Si'l condamn, deya ell amb ell, fas una injustícia; i si no'l condamn, eu diràn an el César, i me treuràn de jutge.

I l'homo s'estimà mes esser jutge que defensar aquell innocent, i acabà per dir a sa senyora:

—Fiyeta, molt de greu me sap, però no hi ha res que fer. Digalehi a sa mare que no tench altre remey que firmar sa sentència aixi com volen ets escribes i fariseus.

Aquella senyora tregué es cap a sa finestra, tota plorant, i va dir a la Mare de Deu:

—Senyoreta, mala nova vos duch: mon espòs diu que no hi ha res que fer, que no ès possible alliberar de la mort es vostro fill.

Figurauvos com se degué posar de pena i de llàgrimes la Mare de Deu. Si sa senyora de Pilat, que no hi tenia res, plorava, ¿què havia de fer ella, tractantse des seu únich Fill?

Aixi ès que sa cansó diu:

Com Maria se'n va anar,
va pegar un cop de mans:
—¡Mares que teniu infants!
¡veniu a aydarme a plorar!

§ 15.

La Verònica i Gamos, es seu homo

La Verònica era una dona tota de Deu. Sent es gran bogiot des qui se'n duyen el Bon Jesús carregat ab la creu cap al Calvari, que passaven p'es carrer, i surt a veure què ès.

Me veu el Bon Jesús a's mitx d'aquell avalot de llops carnicers, ajupit baix des pes de la creu, coronat d'espines, amb un dogal p'es coll, plena de cops blaus i d'escupinades la seua santíssima cara tota brollant de suor...

¿Com no li havia de trencar el cor aquella vista? ¿Com no se'n havia de compatir ab tota la seua ànima?

I ¿què fa ella? Se revest de coratge, se destira des vel que duya p'es cap, el posa en tres dobles; i, aficantse dins aquell avalot, se planta devant el Bon Jesús, i li aixuga ab so vel sa suor de sa cara aixi com millor va sebre. I per por de que aquelles males ànimes des botxins no n'hi fessen qualcuna, fuig com la bala i s'enfonya dins ca-seua.

Se mira es vel i ¡oh quin esglay que se'n du! M'hi veu a ses tres dobles estampada sa cara del Bon Jesús, tan ben treta com si es primer pintor del mon l'hagués pintada juganthi es tot per tot.

Com Gamos, es seu homo, era un cap-esflorat de marca i l'havia afinat que seguia derrera ab molts d'altres per l'estil, cridant i fent renou per seguir la voga, ella va pensar:

—Si es meu homo se'n ha temut d'això que he fet i no li ès entrat pe's'uy dret, ès capaç de moure'm un escàndol, i mes si m'afina aqueixes tres cares senyades, que, d'altre vent, mos porien donar un disgust si els escribes i fariseus eu arriben a sebre.

I ¿què fa ella? Agafa un ribell d'aygo, i ja ès partida renta qui renta aquell vel per veure si se'n anirien aquelles cares; però com mes fregava, mes ben senyades i mes llampants romanien.

Amb això, sent es seu homo que entra fent crits i escàndol, i ella, per que no la trop ab sa fusta en ses mans, buyda es ribell a un recó des corral.

¿Què me'n direu? Ell tot d'una que s'aygo toca en terra, brolla d'allà mateix una parra-calop-blanch ab tres grans madurs com a castanyes, que feyen mengera.

Aquella doneta, bé hu poreu creure, romangué de pedra, no sabia lo que li passava. S'hi presenta es seu homo cridant a veure què era que havia fet an aquell que se'n duyen a crucificar an el Calvari.

La pobra, tota tremolant, li conta tot lo que ha passat, i Gamos, veent aquelles tres cares des vel i aquella parra ab sos tres grans madurs tan fora temps, va mudar de vert en blau, i digué:

—¡Aquí hi ha Deu p'es mitx! ¡fora jugarhi!

Ey pensa una mica, i diu a la Verònica:

—Mira, ¡fora dir res a negú de tot això! ¡Si'n dius mitja parauleta, te desxuy! ¡Amaga ben amagat aquest vel i no surtes d'assi dins que jo no torn!

I ¿què fa ell? Cuu es tres grans de calop, i ja ès partit cap an es qui se'n duyen el Bon Jesús. Al punt los assoleix, i se posa a cridar, fent grans manotades i estabetxos:

—¡Deixaume passar! ¡deixaume passar, que n'hi vuy fer una, que la se té ben guanyada!

Tothom se pensava que li volia enflocar un mal cop o escopirli a sa cara an el Bon Jesús, i ja hu crech que li feren amples.

S'hi acosta de tot an el Bon Jesús, i fent com que volerli arrabassar sa barba, li posa d'amagat un gra de calop dins sa boca, que la hi refrescà una cosa de no dir.

Seguiren de d'allà cap an el Calvari, i al punt Gamos fa sa mateixa endemesa, cridant com un desesperat:

—¡Deixaume passar! ¡deixaume passar, que n'hi vuy fer una de ben grossa!

Li fan amples per veure què seria, ell s'acosta de

tot an el Bon Jesús; i, fent com que agafarli sa barba per arrabassarlehi, li posa d'amagat un altre gra de calop dins sa boca, que la hi refrescà una cosa fora mida.

Caminen un poch mes, i al punt tornà Gamos a rompre en crits, dient:

—¡Deixaume passar! que aquesta vegada la hi he d'arrabassar tota amb un cop, aquesta barba que encara du!

Li fan amples, s'hi arramba de tot, fa com que agafarli sa barba, i li posa es derrer gra de calop dins sa boca.

Aquí el Bon Jesús va dir, segons sa cansó:

—Per aqueix gran benefici,
Gamos, que ab mi has obrat,
tu serás anomenat
tres vegades a la missa (1).

En Gamos, per por de sa por, eu donà a ses cames cap a ca-seua com un coet, i estigué una partida de temps sense treure es cap adefora per que ets escribes i fariseus no n'hi fessen qualcuna.

§ 16.

Com ès que ses caderneres tenen plomes vermeyes an es coll (2)

Ses caderneres, com veren el Bon Jesús clavat a la creu de peus i mans i coronat d'espines, digueren:

—¡Oh aquests tres claus i tantes d'espines dins es capet, que li deuen fer de mal!... ¡I ningú les hi lleva!... ¡ningú!

---

(1) Naturalment que es poble no diu a on ès que dins la missa anomenen tres vegades aquest *Gamos*. Jo creh que degueren donar peu an aqueixa llegenda les espressions del *Gloria*, GLORIFI-CAMUS *te, gratias*, A-GIMUS *tibi*, i llavò aquell verset preliminar del prefaci: *Gratias* A-GAMUS *Domino Deo Nostro*. Ja 's sap que la manera antiga de pronunciar el llatí donava a la u átona un sò ben acostat a la o, i així veym que la gent, en lloch de *Sanctus i Corpus*, diuen *Santos i Corpos*. Així se pot esplicar lo que diu la cansó.

(2) La'm contaren a ca'n Dameto de *sa Cortera*, i el sen Tomeu *Fret* i mestre Monserrat Santandreu, de son Servera.

I les pobretes, plenes d'angúnia, vola qui volà entorn de la creu, amb un cantet lo mes trist, amb una piuladissa que xapava es cor.

A la fi digueren:

—¡Ja que ningú s'hi acosta a llevarleshi, provemho noltros!

I ja estàn abordades ab so bech an es claus de mans i peus, i estira qui estira.

I ¡que havien de porer treure elles!

Llavò s'afuen a ses espines acorades dins es cap del Bon Jesús, i n'hi varen treure una partida, fins que n'hi trobaren.

A les hores se'n varen tèmer que, ab s'estray que havien fet, tenien es coll ple de sanch del Bon Jesús.

Anaren ben alerta a fregarla-se.

Totes ses plomes que n'estaven tocades, quedaren vermeyes com la grana, sense perdre gens may. I per això ses caderneres tenen aquestes plometes vermeyes p'es coll.

§ 17.

Ses oronelles [1]

S'embarquen devers sant Miquel i tornen per sant Macià. Per això se diu: a sant Macià, l'oronella ve i el tord se'n va.

Com se'n han d'anar i com tornen, dura uns quants dies que par que s'hagen d'estellar, canta qui canta i volatetja qui volatetja.

Tenen sa panxa i sa pitera blanquinoses; ara tota la resta es negre negre, com un corp.

Diuen que ès que duen dol del Bon Jesús, i que se'n posaren tot d'una que'l veren espirar clavat de peus i mans en el Calvari.

Fan es niu a ses bigues de sa canyissada de ses cases, i ès pecat que los ho espenyen.

---

(1) M'ho contaren mon germà Pere Jusep, i la mestressa Margalida Oliver, *Gayana*, de Manacor; Na Bet *Calona*, de So'n Servera; i En Bielet *Ros*, de So'n Carrió.

Casa a on fan es niu, es bona casa, i no hi peguen llamps.

En haverhi set anys que le hi fan, i no les ho han espenyat, ey duen una pedra de treure busques d'ets uys.

Es nins que abans de fer tres anys, les donen cor d'oronella cruu, surten sabuts, i tot lo que veuen fer ab sos uys, ho saben fer ab ses mans.

Ara si los ne donen massa, surten toixarruts.

Pareix que ses oronelles coneixen una herba que cura qualsevol mal d'uys.

Un amich meu [1] me contà que com era al·lot li digueren que aquesta herba l'anaven a dur de Sa Gruta [2]. Ell i un altre ho volgueren tocar ab ses mans: troben un niu d'oronella amb oronelletes; les afiquen una guya dins els uys, i les capolaren ses ninetes. Des cap de set dies ey tornen, i me troben aquells aucellons amb uns uys lo mes sans, amb una vista lo mes clara.

Per forsa havia d'esser que sa véya les havia posat d'aquella herba.

§ 18.

Com ès que ses esglèsies solen estar girades a ponent [3]

Diuen que el Bon Jesús, com espirà a l'abre sant de la Creu, romangué ab sa cara girada a ponent; i que per això ses esglèsies també hi han d'estar girades, mentres puga esser.

---

(1) L'amo'n Pere Juan de So'n Crespí (Manacor).
(2) Possessió, establida, de Sant Llorens *des Cardessar*.
(3) M'ho contaren mon pare i l'amo Antoni Vicens Santandreu, de So'n Garbeta.

Ressonàncies de l'Antich Testament

§ 1.

Com ès que ses beyes, en picar, se moren [1]

Com el Bon Jesús hagué criades [2] ses beyes, i elles veren que sa mel que feyen era tan bona, i que de ses seues bresques en treurien sa cera per dir missa, quedaren tan plenes de vanaglòria, i s'entonaren tant, que varen tenir cara d'envestir el Bon Jesús amb aquestes:

—Suposat de que feym unes coses tan precioses i esquisides, per guardarles des qui les mos vulguen pendre, vos demanam que mos concedigueu sa gràcia de que, en picar, matem.

—¿Ay sí? diu el Bon Jesús. ¿Vol dir voleu matar? ¿Que no sabeu voltros que no los puch sofrir gens gens an es venjatius? No res; vos ho fas avinent desd'ara: en picar, en lloch de matar ets altres, vos matareu a voltros mateixes. Així estareu alerta.

De llavò ensà ses beyes, en aficar es fibló, les surt sa moca, i colen la vida.

Tampoch no diu be esser tan maleyts.

§ 2.

Com ès que ses beyes no van casi may a ses argelagues ni a ses gatoes [3]

Ses beyes, com el Bon Jesús les hagué criades, veren la terra tota vestida i enjoyada de flors; i ja

(1) La'm contà ma mare.

(2) Aquesta espressió, lo mateix que l'altre, tan frequent entre el poble mallorquí, de que el *Bon Jesús crià el mon,* encara que paresca un anacronisme, per lo que diuen els teòlechs *comunicació de idiomes* ès rigurosament exacta. El Bon Jesús ès ver que nasqué a Betlem, però segons la carn no mes. Ell era Deu, Fill de Deu, engendrat eternament del Pare: la creació del mon fou obra seua, i li poden atribuir tot quant Deu va fer en l'Antiga Aliansa, segons ensenya S. Tomàs, P. III. qu. XVI, a. V et IX.

(3) La'm contaren mon germà Pere Jusep, l'amo'n Francesch Estelrich i En Toni *Moret*, de Manacor; i mestre Monserrat Santandreu, de So'n Servera.

foren partides vola qui vola i mira qui mira: se cuydaven a treure ets uys mirant.

Ses plantes qui mes les embadalien, eren ses gatoes i ses argelagues, com les veyen tan florides, tan endiumenjades de cap a peus, amb aquell mantell de flors tan espès que's solen posar.

Cap planta veyen que n'estigués tan reblida; s'hi abordaren, segures de que hi trobarien mel a rompre.

I es contes foren ben errats: no n'hi trobaren casi gens, i se varen escalivar. Llavò se recordaren que el Bon Jesús ja los ho havia dit com partiren cap a ses flors:

—No vos fieu massa de ses apariències, si voleu trobar molta de mel! ¡No basta lo de defora! ¡Lo de dedins, lo de dedins es lo que fa al cas!

Per això ses beyes ey fan tan poques pusses devers ses argelagues i gatoes.

§ 3.

De com el Bon Jesús criava el mon i el dimoni hi volgué posar sa ditada [1]

Com el Bon Jesús criava el mon i feya ses coses, el dimoni, per no romandre enrera, tan envejós i repropi com ès, va voler fer lo mateix que el Bon Jesús, i ja ho crech que tot li sortia esforrayat i a la biorxa.

Tot d'una que el Bon Jesús va haver fets es porchs, ell també en volgué fer: i, com prou hagué culetjat, li sortiren ets erissons, qui son tan petits i ruechs, ab pues en lloch de serres i, això sí, ab sa mica de nas en forma de reya, com es porcellins.

P'es seu gust n'hauria fet un esclat a sa paret.

---

(1) M'ho contaren mon germà Pere Jusep, Na Bet Quelona de So'n Servera, En Juan Planiol, de So'n Carrió. Com era petit ho sentia contar també.

Un altre dia va veure que el Bon Jesús feya ses euveyes, i s'enveja li revengué tan granat, que no pogué estar que no digués:

—Ja hu veurem si no'n faré jo també.

Posa fil a la guya, i hala qui hala i dassa qui venga.

Eu va fer de tot; però, en lloch d'euveyes, li sortiren cabres.

Anava tan tapat es toixarrut, que tot d'una que les tengué llestes i les se mirà de dalt a baix, va dir:

—¡No, ell me son sortides mes polides que ses seves! Que'm tiren d'una passa, si no hu son set vegades mes!

Però com les se va haver mirades millor i va veure ses euveyes de bell fresch, no hu pogué negar que ses cabres no eren d'un bon tros com ses euveyes.

Es polissó va pendre una rabiada feresta.

Però ¿què me'n direu?

Com va veure mes envant que el Bon Jesús criava es ceps, ja hi tornàrem esser a bous.

—¿An·e quí? digué es balitre. ¿I jo no n'he de fer d'això, i mes aviat i mes garrit que no ell? Ses banyes me faria tayar, si jo no havia de treure es caragol bufant.

Dit i fet, ja ès partit a triconetjar, i hala qui hala.

I vos assegur que la feya s'aviona i que no hi robava res an es jornal.

Però què? ¿Vos creys que li sortissen es ceps?

Lo que sorti, foren romaguers, plens de pues i tan enganxadissos com ell, qui sempre està enganxat a ses nostres animetes.

Encara que es ramells de mores tengan una mica de semblansa ab sos reyms, i es creixulls des romaguers retiren qualque poch an es capirols de ses sarments, massa va veure ell que l'havia bollada; i li escapà sensa voler, flastomant a la descosida, i treguent foch p'es caixals:

—¡Bon fedor de ceps som sortit! Però ¿què sap s'ase d'ensafranar, si no ha menjat may espiciat?

I encara amb aquesta no s'escalivà.

Com va veure que el Bon Jesús feya es bous, ja hu crech que tot d'una en volgué fer; i ja va esser partit, hala qui hala, cuydant a fer es tro, de tan que s'afanyava.

I no endevinaríeu may què li arribà a sortir.

Idò es caragols.

Ja hu crech que li sortiren afavorits de banyes; perque ja's sab: el dimoni porà anar curtetjant de moltes de coses, però de banyes no hi va may.

Perque es caragols mascles en passetgen unes tan estirades i escamerlades, per això les diuen *caragols bovers*.

Vaja quin perboch que fou p'el dimoni aquesta passada des caragols.

Però no vos cregueu que encara s'estigàs.

No té remey s'alicorn: vol esser tan com el Bon Jesús, i foris.

Sempre se'n du s'amut pes cap i ses banyes paguen la festa; però ell: set ne son entrades, set n'han d'eixir.

Passat algun temps, se tem de que'l Bon Jesús feya ses pomeres, i que li sortien tan garrides i amb una fruyta tan polida, tan saborosa i amb aquella oloreta tan bona que embalsama; i ja'u crech que ell també en volgué fer.

Ho va pendre a les dents de tot, i va treure tot s'estam; però si malament li havia dit ses altres vegades, pitjor li digué aquesta: en lloch de pomeres, li sortiren metgineres; i en lloch de pomes, metgines.

No vos dich res si se *enfabiolà* de casta forta, i si'n va fer de potadetes i potadotes, i si la se mossegà a sa coa, i si hi pegava ab so cap per ses parets.

Hi hagué banyó que li botí mitja hora lluny.

I ab tot i això no se donà p'el Bon Jesús.

Ni may que no se donarà, ancque el cel se bes ab la terra.

Es banya, i foris [1].

§ 4.

Com ès que ses dones tenen mes poch cervell que ets homos [2]

Com el Bon Jesús criava el mon, que feya ets homos, s'hi acosta St. Pere i li diu:

—Mon Mestre, si voleu que vos ayt, digueuho.

—No hu 'guesses dit, respòn el Bon Jesús. Vetaquí sa caldera des cervell: posalosne una cuyerada per hom dins es carabassot.

Era una calderassa disforja, plena al raset de such de cervell, nou flamant.

St. Pere agafa sa cuyera, i tot d'una que el Bon Jesús acabava de forjar un homo, *¡zas!* ell ja li encistava sa cuyera de such de cervell dins sa closca, i tot d'una aquell ja era partit a pensar, pensa qui pensa.

¡Ja hu crech, ab so such de cervell nou de trinca!

I el Bon Jesús, hala a forjar homos! i St. Pere, *¡zas!* una bona cuyerada dins sa closca de cada un.

La primeria li donava ab sa cuyera ben plena; i ja hu crech que es such de cervell comensà a ferse avall.

—¿Què farem, Pere? diu el Bon Jesús. ¿Que te curtetjarà? Te convendria companetjarlo una mica.

---

(1) Aquestes tradicions sobre la creació de les coses son rellíquies, ben estranyes i ben rares, dels errors maniqueus, qui tant ensutzaren els primers sigles cristians, sostenint la doctrina, tan arrelada dins lo mon antich, dels dos principis suprems, això ès, dels dos deus, un bo, criador i senyor de lo bo, i un dolent, criador i senyor de lo dolent. Sols tenint en conte lo persistents i mals de esveir que son els solatges que sempre deixen ses generacions humanes passant sobre la terra en el transcurs dels sigles, sols amb això se pot esplicar que sien romases dins la memòria del poble mallorquí i arribades a nosaltres a travers de tants de sigles, aquestes rellíquies i ressabis de maniqueisme, tan clars i evidents.

(2) M'ho contà mon amich coral lo Rt. D. Bartomeu Domenge, Pre de Manacor, que le hi contaven son pare i sa mare com era al·lot.

St. Pere pegà ses cuyerades mes petites, i encara venien homos i mes homos que demanaven sa cuyeradeta dins sa closca per poder filar.

—Sobre tot,—diu St. Pere, veent allò,—serà precís companetjarho mes encara, si n'hi ha d'haver per tots.

I aquí l'homo eu posa a mitja cuyerada per cap.

A la fi s'acabaren ets homos.

St. Pere va fer un alè ben llarch.

Però llavò vengueren ses dones.

Se posa el Bon Jesús a forjarne i ¡cap a St. Pere! que s'esclama:

—¿I ara? ¿què ès això?

—¿Què ha d'esser? diu el Bon Jesús: ses dones, que també les has d'encistar se cuyerada de such de cervell dins sa closca, que també se'n han de servir per fer ses coses a sen endret.

—No hu sé, mon Mestre, que mos farem! diu St. Pere. Ell dins sa caldera ja no mes hi ha solam, casi casi.

—Vaja, vaja! diu el Bon Jesús, ¡a veure si espedeys, i si'n sortim!

—No res, diu St. Pere, no hi haurà altre remey que afegirhi un raig d'aygo.

N'hi aboca una partida de gerres, i hu remena ben remenat.

Una mica claret li sortí, però així mateix anà.

I ja ès partit a buydar cuyerades de such de cervell dins es carabassot de ses dones.

Tantes se'n hi presentaren, que fonch a forsa de companetjarlo, que li bastà per totes.

I d'aquí vé que hi ha homos molt afavorits de such de cervell i altres que no hu son tant, i que ses dones, si bé en tenen de such de cervell, elze resulta claret claret.

Lo que succeeix que n'hi ha que, encara que'n vagen primetjant, se'n serveixen des que tenen, mes que no molts d'homos.

I així cadascú que fassa es cap viu, si no se'n vol dur s'aumut p'es cap.

§ 5.

Com ès que hi ha pobres i richs en el mon [1]

Com ja feya una partida d'anys que Adam i Eva rossegaven p'el mon, un dia s'hi presenta el Bon Jesús, i elze diu:

—¿I aont teniu es vostros fiys?

—Ben escampats, diuen ells. Son a tenir esment an es bestiar.

—Idò tal dia, que siguen tots aquí a punta de sol, diu el Bon Jesús, que elze vuy veure.

—Ja hi seràn, si Deu ho vol; no tengueu ànsia! diuen Adam i Eva.

En tenien vint i quatre de fiys, i Eva estiguè empegueida de presentar tota sa tracalada.

—¡Ja bastarà presentarn'hi dotze! digué ella, com prou ey va haver pensat.

Arriba es dia senyalat; el Bon Jesús s'hi entrega a punta de sol, i diu a Eva:

—¡Vaja! ¡veyamlos es fiys que teniu!

Eva n'hi fa sortir dotze.

—¿Això son tots? diu el Bon Jesús.

—Tots, diu Eva. ¿Que no trobau que basten?

—No res, diu el Bon Jesús. ¡Anem!

Elze s'en mena i elze reparteix el mon.

Com Eva hu sap, surt com una picada d'aranya, cridant:

—¡Cap com aquesta! ¿I ara ets altres dotze no han de tenir aont caure morts?

Pica de talons cap an el Bon Jesús, i li diu:

—¡Senyor! ¡ell en tenim dotze mes, de fiys!

—Idò, diu el Bon Jesús, ¿perque m'has dit que no mes tenies aquells?

—Es ver que hu he dit, diu Eva; però ès que he estada empegueida de presentarvos es vint i quatre!

—De fer coses lletges, diu el Bon Jesús, has de estar empegueida, i no de mostrar tots es fiys que

(1) La'm contà'l sen Mateu Menday, de So'n Carrió.

tens. Sobre tot, ara el mon ja està repartit, i lo fet haurà de anar per fet. Aqueys altres dotze fiys no tendràn mes remey que guanyarse la vida fent feyna dins sa terra des dotze primers, i així aquells viuràn demunt aquests, i aquests demunt aquells; i uns i altres, si volen, tots poràn estar bé.

I vetassí com es que an el mon ey ha richs i pobres: es richs surten d'aquells dotze que Eva presentà primer an el Bon Jesús, i es pobres surten d'ets altres dotze que'ls hi presentà com ses partions del mon ja estaven fetes.

Per això es pobres han mester es richs, i es richs han mester es pobres; i si uns i altres volen, tots poren estar bé.

§ 6.

De com Noè feya l'Arca [1]

Noè, d'orde del Bon Jesús, feya l'Arca per salvarse del Diluvi, que havia de tapar d'aygo tot lo mon.

Però, com la feya tan grossa perque la hi havia mester, comensava per un cap, hala qui hala; i quant era a s'altre, es que havia fet primer, ja era tot corcat, tot pols.

I l'homo, carregat de paciència, llevava lo corcat, i ho feya de bell nou; però com tenia això llest, se trobava que lo altre tot era un corch, i se feya precís mudarho.

Arribà que no hi veya de cap bolla, d'apurat i d'acabat que estava.

—¡No hi ha remey! deya ell. Se'n vendrà el Diluvi, no la tendré llesta, i tots farem es bategot! No se'n escaparàn ni ses rates.

El Bon Jesús un dia passa per allà, i com veu Noè tan atrafegat i ab l'Arca tan enrera, diu:

---

(1) La'm contaren mon pare i l'amo Antoni Vicens Santandreu, de So'n Garbeta.

—¡Però, homo! ¿i amb aquestes estam? ¿Que mos sortiràs moya ferm? ¿I què esperes a tenirla acabada?

—¡No me'n parleu! diu Noè. ¡No sé com n'he de sortir! Comens a un cap, i com som a s'altre, es primer ja ès tot corcat.

—Escolta, diu el Bon Jesús. ¿I que no te mires ab so tayar sa llenya?

—Tay sa que he mester, i bona nit! diu Noè.

—¿A veure si no la tayes de lluna? diu el Bon Jesús.

—¿Què vol dir de lluna? diu Noè.

—Vol dir, que sa llenya qui pert sa fuya, l'has de tayar com ès sa lluna veya; i sa qui no la pert, com ès sa lluna nova! diu el Bon Jesús.

—Jo no m'empatxava de llunes ni llunons, diu Noè.

—Idò per això sa llenya sa corca, diu el Bon Jesús. Mentres no la tays així com t'he dit, se corcarà sempre, i no l'acabaràs may a l'Arca, ¡tant maleveigs tu!

Noè tayà sa llenya així com havia dit el Bon Jesús, i no tornà veure cap corch. Acabà l'Arca de lo millor, i tots es qui s'hi pogueren aficar, foren escàpols del Diluvi.

Per això ¿no voleu que sa llenya corch?

Si ès de sa qui pert sa fuya, tayaula de lluna veya; si ès de sa que no la pert, tayaula de lluna nova.

§ 7.

La Arca de Noé tapada de neu [1]

Pareix que l'arca de Noé va romandre, després del Diluvi, demunt una muntanya molt alta.

Per que la gent no hi anàs a adorarla ni a durse'n llenques per relliquies, el Bon Jesús va dispon-

(1) M'ho contaren la meva cunyada Margalida Estelrich i la meva nebodeta Catalina Alcover i Durán.

dre que se tapàs de neu tota aquella muntanya per a sempre.

Així se va succeir, i l'arca romangué tant tapada, que no mes guayten una mica ets abres.

I diuen que un dia clar, un qui tenga bona vista los destria una micoya, de dalt una muntanya veynada.

§ 8.

Com ès que may plou fort de grech [1]

Un dia l'amo de *So'n Catiu*, que tenia un tay d'ecsequeyadors de Mancor, veyent el cel molt ennigulat, amb un ventet de grech de lo mes xalest i que tayava sa pell, va dir:

—¡Hala, al·lots, cap a *ses cases*, que s'en ve una barrumbada feresta!

—¡Ca, l'Amo! diu un d'ets ecsequeyadors.

Qui es nat ni neixará
ploure fort de grech no veurá.

—¡Oy! diu l'amo. ¿Que mos sortiràs profeta ara, tu?

—Profeta o no profeta, diu aquell, lo que jo vos puch dir, i m'espant que vos n'estigueu en dijú, que he sentit contar que quant feu es Diluvi universal, que se tapà d'aygo tot lo mon, va esser de grech que va ploure; i Deu, com va fer espassar sa gran barrumbada, va privar que tornàs ploure d'aqueix vent. I ès una cosa ben notada, al manco a Mancor, que no hi plou fort may de tal vent. Porà comensar a prourehi, però no hi aferra, i aviat gira baula de tramuntana o de llevant o mes enllà.

Ets altres ecsequeyadors donaren raó an aquell, i l'Amo no trobà portell per ferlos contrari, i los deixà en banda, sobre tot perque li convenia mes que ecsequeyassen que no que li estrenguessen cap a *ses cases*.

---

(1) El qui m'ho contà, ho sabia de L'amo'n Pere Jusep *Campanet* de la Creu, de Sanselles, que li succeyí a ell mateix estant a So'n Catiu de Llubí.

§ 9.

Lo que digué Noè com hagué escorxat es gat des such de parra [1]

Quant l'homo se donà conte de sa mala berba que li havia feta es such de parra per haverlo tastat un poch massa fort, de tan bo que el trobà, ignorant que sabés treure tan granat ses ungles,—diuen que lo primer que digué fonch:

—Duysme un verduch
de sa planta d'aquest such!

Es seus fiys, per que no maleis es cep i ¡bona nit reyms i sobre tot es such que fan! li duen un verduch de romaguer.

Noè l'agafa ab ses dues mans i *¡zas!* el beneeix dient:

—Per la virtut de Deu ¡que aferr a cada cap!

El tira en-terra i amb un sant-i-amèn aquell verduch de romaguer hagué aferrat i tretes rels a cada cap, i ben endins que les aficà.

Per això ès que es romaguers aferren tan fort a tot arreu.

§ 10.

De com Deu allargà cent anys la vida a Noè perque duya s'idea tan forta de fer vinya [2]

Ja sabeu que Noè plantà la vinya, i hi duya es cap tan calent que no sabia estar que no fes síquies i ¡hala a sembrarhi sarments i sarments!

I heu de pensar i creure que un dia que... naturalment feya síquia per colgarhi un bon raig de sarments, li surt un àngel i li diu:

—De part de Deu vench a dirvos que només teniu tres dies de vida. Vos ho feym avinent per que prepareu ses coses per venir a l'altre mon.

---

(1) M'ho contà el sen Miquel *Recó*, de Manacor, que morí de devers noranta anys com jo en tenia nou o deu. (Al cel lo vegem. Amen).

(2) M'hó contà l'amo'n Juan Móger de Ses Males Cases de Lluchmajor, que es un arxiu de coses antigues lluchmajorenques.

—Està bé! diu Noè. Vos agraesch s'avís. Digaulehi de part meua a nostro Senyor!

L'homo se mira sa síquia que feya i sa que li faltava fer per porerhi sembrar ses sarments que havia duytes per colgarles, i diu:

—Avuy encara poré fer fins allà; demà faré fins allà dessà; demà passat aquella altra tirada; i demà passat s'altra fins a's cap d'allà de tot. I així es meus fiys ey poràn colgar ses sarments ab tot es seu espay.

Així hu feu aquell homonet, cava qui cava i ¡venga a fer síquia i mes síquia aquells tres dies, de sol a sol!

A's dia que feya tres, hora-baixa de tot, quant Noè pegava ses derreres xadades i cavegades per deixar llestes aquelles síquies, li surt aquell mateix àngel i li diu:

—De part de Deu vos fas a sebre que pe'sa fe que heu demostrada en la meua paraula, fent tant s'aviona per deixar llestes totes aqueixes síquies dins aqueys tres dies i porervos morir i p'es gran producte que tal terra donarà en esser vinya feta, Deu nostro Senyor vos allarga cent anys mes la vida.

I així fonch que Noè visqué cent anys mes.

Ja poreu fer contes amb-e que elze passaria: fent síquia a rompre i sembra qui sembra sarments.

Lo que no se diu que se tornàs engatar. Li bastà per vegada sa primera gatera.

Per paga fonch gatera i mitja.

§ 11.

Sa torre de Babilònia

El sen Miquel Martí de mal nom *Recó*, aquell homonet vey que estigué molts d'anys per missatge a ca-nostra, al cel sia ell, mos contava com érem al·lots pussers que, quant ets homos feyen sa torre de Babilònia per pujar an el cel, i que Deu les va confondre ses llengos, l'hagueren de deixar a mitges astes

perque assetsuaxí acabaren de entendre-se; i es mestres demanaven una cosa i es manobres les ne duyen una altra. Les deyen: feys això; i feyen tot lo contrari. I encara s'entenien manco mestres ab mestres i manobres ab manobres, que armaven uns rebumboris, que el dimoni hi parava taverna. I no'n parlem dels qui replegaven materials, que movien uns *encarnats i blaus* i unes completes de *nyich-i-nyech*, que hi porien llogar cadiretes, i pareixia que tot havia de fer flamada.

Sobre tot, no hi pogueren fer feyna pus an aquella torre, i cadascú prengué per son vent.

Ja la tenien tan amunt, que es tros que encara en queda, segons deya el sen Miquel *Recó*, en punt de migdia dins s'estiu, fa set hores d'ombra.

§ 12.

Com ès que ets amel·lers floreixen primer que tots ets abres [1]

Conten que una vegada un patriarca de l'Antiga Lley predicava a una partida de gent que vendria el Messies.

No el creyen gens gens i l'homo, apurat de tot, arribà a dir:

—En prova de que ès ver lo que dich, duysme un garrot sech, i el faré florir.

Li presenten un garrot d'amel·ler.

L'agafa, i, alsant els uys an el cel, esclama:

—¡Oh Senyor! si ha de venir el Messies, ¡que floresca aquest garrot!

¿Què me'n direu? Ell aquel garrot a l'acte quedà florit, però florit de tot; amb unes flors mes atepides que es cabeys des cap.

De llavò ensà s'amel·ler floreix devant tots ets altres abres, per haver anunciada sa venguda del Messies.

---

(1) La'm contà el famós poeta popular l'amo Antoni Vicens Santandreu de Son Garbeta (Manacor), que la sap del seu padrí, al cel sia ell.

§ 13.

Es tres dons que demanà el Rey David a Deu [1]

El rey David diuen que demanà a Deu tres dons: tenir tres fiys, un que fos es mes sabut del mon, un altre es mes esforsagat, i s'altre es mes garrit, però no va dir: *si convé.*

Deu li concedí aquests tres fiys, que foren Salomó, Sansó [2] i Absalom. I hu va esser Salomó s'homo mes sabut que hi ha hagut may an el mon, i Sansó es mes esforsagat i Absalom es mes garrit; però tots tres acabaren malament. A Salomó ses dones li feren perdre es *Kyrie eleison;* va esser ferest. Sansó se fià d'una dona de sa cuantra-part, que'l va trair i l'entregà an es contraris, que li tregueren ets uys, i el feyen rodar a una sínia a punt de bístia retuda; i Absalom s'alsà contra son pare per pendreli sa corona, i va fer fetxida; i, com fogia demunt una mula, passa per devall una auzina, sa cabeyera que duya, llarga ferm, s'embarriolà pe'ses branques de tal manera que hi romangué penjat, i se va veure l'infern ubert abaix d'ell, i hi pegà un capficó del dimoni.

No hi ha remey, el rey David, com demanà aquell do des tres fiys, havia d'haver dit: *si convé.*

Per això, miremmoshi molt en so demanar coses a Deu.

§ 14.

Lo que li succeí a Sansó com li hagueren tayats es cabeys [3]

Les hi tayà, mentres ell dormia, una dona, perque va sebre d'ell que hi tenia tota sa forsa.

Com se despertà, en va tenir tan poca, que no's pogué carregar tres aumuts de segó.

---

(1) Ho contava sa gent veya a Manacor.
(2) Ja's sap que Sansó fou molt anterior a David. Se tracta d'un de tants d'anacronismes del poble.
(3) M'ho contà En Juan *Planiol,* de So'n Carrió.

§ 15.

Com acabà Sansó [1]

Es contraris, tot d'una que'l se varen haver fet seu, li tregueren ets uys i el feyen rodar a una sínia a punt de bístia de mala mort.

Però des cap de temps es cabeys li tornaren créixer, i es contraris no se'n adonaren.

I heu de creure i pensar que un dia que ells estaven aplegats dins sa seua esglèsia fent una festa grossa an es seus falsos Deus, ell, que aquell dia no rodava a sa sínia i estava tot-sol, sent *ti-tu-ti ti-tu-ti tu-ti* des fobiol d'un porqueret, crida s'al·lotó, i li diu:

—¿No'm faries es favor d'acompanyarme a l'esglèsia, que no hi veig i m'agradaria ferm anar an aquesta festarra que fan avuy?

—Si-fa, diu es porqueret.

—Idò mira, mena'mhi, i m'has de posar just devora sa columna que hi ha a's mitx de l'esglèsia; me deixes allà, surts, i, en esser defora, ja tocaràs es fobiolet.

Així hu feren; es porqueret deixà En Sansó dins l'esglèsia des falsos Deus, devora sa columna des mitx; surt, i, com es a defora, ja ès partit *ti-tu-ti ti-tu-ti tu-ti.*

¿I què fa Sansó? S'aixeca, abraona aquella columna que agontava tota l'esglèsia.

—*Muyra Sansó i tota la gatzó,* [2] va dir amb un crit. Pega espolsada a sa columna, i va espolsar tan granat que sa columna se trencà com una canya, tota aquella esglèsia se va fer un claper i, tots es que hi havia allà dins, romangueren fets una coca.

¡Vaja quina tibada!

Així morí Sansó, i tota la *gatzó.*

---

(1) Mos ho contava el sen Miquel *Recó*, que, com nosaltres erem allots pussers, ell ja tenia vuytant'anys, al cel sia ell.

(2) No sabem perque'l poble donà aquest nom an es filisteus, que foren els contraris que Sansó sempre va combatre. No li veym el demble an aquest mot *Gatzó*.

§ 16.

Un consey del Rey Salomó [1]

Això era un pagès que campava prim ferm. Arribà que no hi veya de cap bolla ni sabia per ont caminava.

Se passa pe's carabassot d'anar an el rey Salomó a veure si li donaria cap consey que li fes alsar gens es cap.

Se'n hi va, i li diu:

—Senyor Rey, jo'm veig perdut de tot de males anyades i de fam. Jo bé sembr, bé traull, bé fas totes quantes de diligències ey haja, però sempre tench mal any. A veure si'm dona un camí Vossa Reyal Magestat que sap tant.

—¿Saps què has de fer? diu Salomó. Sembra civada a goret.

Es pagès eu va fer aixi, cuí una anyada orba i romangué rich i ple.

Ara, pagesos, preniu llum de Na Pintora.

§ 17.

Es pas del Rey Salomó [2]

El rey Salomó, un dia, anant per un carrer, veu dues al·lotes a una finestra, bufarelles de tot, i que feyen un cap ben viu, i tot d'una ja les escomet; però una d'elles li diu:

—Senyor Rey, si Vossa Reyal Magestat mos vol festetjar un'estona, no estam per havermos d'esgargamellar cridant, ni volem que sa gent que passa, hagen de sentir sa nostra conversa. Per lo mateix, o no hi haurà festetjament, o s'ha de posar dins un covo que li amollarem; llavò el pujarem fins a s'alsada de sa finestra, i aixi porem conversar sensa es-

(1) M'ho contà D. Geroni Rullán, de Petra, a on es popularíssim aqueix consey.

(2) M'ho contava el sen Miquel *Recó*, i el sen Bernat *Canyeto*, dos missatges veys de ca-nostra, al cel sien tots dos.

canyonarmos ni que negú haja de sebre de què rallam.

Com el rey Salomó ja no hi veya de cap bolla devant aquelles dues pitxorines tan xerevel·les, de tant que li agradaven, ja hu crech que hi consentí. Elles li amollen es covo, ell s'hi afica, i elles estira qui estira. Com el tenen a mitjàn alsada de sa finestra, diuen, ses grans polissones:

—Senyor Rey, no porem pus, estam acabades, haurem d'esperar una mica per acabarlo de pujar. ¡Es que Vossa Reyal Magestat ès massa feixuch! ¿Que fa estona que no s'ès confessat? (1) ¡Com que'n fassa cara!

El rey Salomó estava tot embambat mirantles-se i sentintles embuyar fil ab tanta de gràcia.

¿Què me'n direu? Ell cop en sech li tanquen sa finestra, i ja no les veren guaytar pus.

Bé les cridava, baixet baixet, el rey Salomó, per que la gent que passava no se'n temés, però tot va esser debades.

I el pobre allà penjat dins es covo. Mirava a veure si botaria, però ¡ca! era massa amunt; perillava rompre-se cama o cuixa.

I la gent que passava, com el veyen d'aquella manera, poreu fer contes què devien dir, i si n'hi devien tirar de fisconades devall devall.

I ell que tayava claus; poreu pensar.

A la fi, envia a demanar es criats, que li dugueren una escala de gat, i així pogué devallar de dins es covo.

Allò va esser un rum-rum dins la ciutat, i negú parlava d'altra cosa.

I ¿què fa el rey Salomó?

Agafa dos moixos joves, i les ensenya d'estar asseguts demunt sa taula agontant ab ses cames de

(1) Si a un el troben molt feixuch, li solen demanar a Mallorca si fa estona que no s'es confessat baix des supòsit de que un, en confessarse, se descarrega dels pecats.

devant una candela per fer llum es temps que ell sopava.

Com les tengué ben ensenyats, convidà a sopar tota sa gent grossa de la ciutat.

No vos dich res si hu va haver d'esser llarga sa taula, i si s'en hi aplegaren de panxes vergonyants.

I tothom se mirava es dos moixos asseguts demunt sa taula, que agontaven sa candela ab ses potes de devant i feyen llum, sensa bategarse.

—¡Però, senyor Rey! li deya tothom. ¿Com s'ho ha fet Vossa Reyal Magestat per ensenyar tan bé aqueys dos animalets?

I bé los allargaven tayades i bobons per veure si s'hi abordarien i tirarien sa candela; però ells ¡ben alerta a bategarse!

Assetsuaixí el rey Salomó alsa una escudella que tenia girada demunt sa taula, i hi va haver una rata ben grossa, que pega fua i fuig com la bala.

Com es moixos la guipen, tiren sa candela an el dimoni, i ja han pegat llongo cap a sa rata, que al punt la sentiren giscar de mala manera, i aviat la se varen haver engolida aquells garameus, la mitat per hom.

—¿Eu veys? diu a les hores el rey Salomó. Si es moixos per encalsar i aglapir una rata, se fan trons de tot, ¿què té d'estrany si un homo per festetjar allotes garrides, devegades s'esposa, com me succeí a mi s'altra diassa, a que li fassen un mal terç, com el me feren aquelles dues revel·leres?

En Tià de Sa Real [1]

§ 1.

Qui era ell

Era una casta d'homo que com ell no més en neix un cada cent anys, i casi may sura.

Ell surà, però no poria esser rich. En tenir mes de coranta sous, se posava malalt ell o sa dona o ets infants. Si hagués sembrat demunt pedres, hauria cuyida bon anyada. Deya que sa seua sort era per mar, però trobava que la mar era un camí massa fluix, que fa forat i tapa.

Endevinava ses coses que havien de succeir, veya lo que se passava aonsevuya sensa esserhi, i feya unes coses que eren just-i-fet miracles.

El donaven per bruixot, però ell no era cap mal homo, sino molt compost i de Deu. No se'n allunyava gens de l'Església. [2]

§ 2.

De com es senyor de Sa Reyal ey anà perque li fés una cansó [3]

Com era al·lotet En Tià, que encara estaven a Sa Reyal, ja comensava a fer gloses. Allò se va escampar i es senyor des lloch eu sap, i un dia s'hi entrega a cavall, com solien anar molt es senyors d'aquell temps.

---

(1) Moltes de coses se conten d'aquest glosador manacorí del sigle XVIII, nat l'any 1715, mort l'any 1768. Era de llinatge Gelabert i li deyen *de sa Reyal* perque los seus estigueren d'arrendadors an aqueixa possesió de St. Llorens des Cardessar. Deixà una partída de glosades que retreu En Bover dins la seua *Biblioteca de Escritores Baleares* (Palma, Est. Gelabert, 1868; n. 524) Hem replegades totes les contarelles que corren d'ell, i així com les mos contaren, les posam, sensa voler anar a aclarir si son veres o si son mentida. En Tià estigué per missatge amb el rebesavi de mon pare, a So'n Suau, de Manacor.

(2) M'ho contaren mon pare, el sen Miquel Martí, *Recó*, i madò Francina Suasi, al cel sien tots tres

(3) M'ho contà l'amo Antoni Mascaró de Sa Marineta que hu sabia d'un missatge vell que tenien, de nom el sen Andreu Mayó.

Com sa mare d'En Tià, sa Madona, el me veu, li surt a l'encuantre, i ja l'escomet.

—¿Que hi ha res de nou, senyor? li diu ella.

—Vench a veurehu, diu es senyor.

—Però ¿que sap que hi haja res? diu sa Madona, malpensantse.

—Aquest al·lotet vostro, diu es senyor, que conten que vos surt glosador.

—¡Ca! no senyor, diu sa Madona. ¡Això le hi perposen! Si'n fa qualcuna de glosa, es ben de fora-vila, no per oreyes de senyors.

—Idò jo'l vuy sentir, diu es senyor. Vench per que me'n fassa un parey devant.

Criden s'al·lotó, i sa mare li diu:

—¡Hala, Tianet! ¡Féli una glosa an es senyor!

—No, que llavò li sabrà greu, diu En Tianet.

—Te dich que no me'n sabrà! diu es senyor. ¡Vaja si la fas!

—No res idò, diu s'al·lot, velatassí:

Ab sos esperons de gall
i un vestit com l'Anticrist,
l'he comparat, com l'he vist,
a Judes 'nant a cavall.

Es senyor era un roig mal pel, i ja's sap que diuen que Judes eu era de tal pelatge.

Es senyor ja no'n volgué sentir pus de cansons. Girà en coa, i buydà.

§ 3.

D'un glosador de la Muntanya que'l volgué veure (1)

Un glosador de la Muntanya, molt anomenat, va sebre d'aquest al·lotet de Manacor que sortia fi de tot; i, per veure'l, s'entrega a Manacor un diumenge.

Li diuen que ès a la vila ab son pare, va a veurelos; no'ls hi troba, i deixa dit an es veynats que elze diguen si voldràn anar a s'hostal, a on posa.

(1) M'ho contà el mateix amo, que hu sabia d'aquell sen Andreu Mayó.

Així se va fer. Sa gent se'n era temuda d'aquest glosador muntanyench que venia per provar En Tianet de Sa Reyal, i se comensa a aplegar gent i gent a s'hostal per veure sa topada.

Varen haver de posar un celador que fés fer amples, perque devant s'hostal ey havia un tap de gent que no porien passar.

Al punt destriaren l'amo de sa Reyal ab s'al·lotet, que se'n venien, i tothom se posa a dir:

—¡Veltallà! ¡ja ve!

—No vos poseu devant, diu es muntanyench, que vuy veure ets ayres de s'al·lotó com se presenta.

Se posa demunt es portal; i, com En Tianet arriba, li enfloca aquesta:

—Oh ninet, com t'he afinat
ab sa cara atxerevida,
me pensava que sa dida
llavò 't'via desmamat.

I En Tianet tot d'una li respòn:

—Antany a estes saons
ma mare me desmamà;
i heu d'entendre, mon germà,
que estich tan fort per glosar
com un bastiment per mar
que ès sotit a batallar
ab mil i setcents canons.

Es muntanyench romangué astorat, i va dir:

—Aquest al·lotó me guanya. No m'hi puch posar.

I se'n tornà a la Muntanya abans de pus remor.

§ 4.

D'un altre glosador que li demanà una cosa [1]

Un altre dia l'agafa un altre glosador de la Muntanya, i mostrantli una canya, li diu:

—Som un homo esterangé,
que devall de la Muntanya;
¿me vols dir aquesta canya
quines habilidats té?

(1) M'ho contà un tal Jusep de So'n Berga, de St. Llorens des Cardessar, que estava per pareyer-major a ca-nostra.

I En Tià li respòn cop en sech:

—S'habilidat que ella té
la vos diré de tres modos:
per fer paneres i covos
i caeres si vé bé.

Aquell ja no hi volgué pus raons.

§ 5.

D'un capellà que'l va escometre [1]

Com encara era al·lotó, que guardava una trutja, un dia que desiara brusquinetjava, el troba un capellà que pretenia de glosador, i ja l'ha escomès, dientli:

—Al·lotet, ¿què fas aquí
ab sa pellissa roada?
—Guart una trutja travada
que me mena un porcellí

va respondre tot d'una s'al·lotó.

I es capellà reprèn:

—Porqueret de sa pellissa,
es temps que seràs porquer,
no gonyaràs cap dobler
i aniràs descals a missa.

Com En Tià sent això, tot d'una li enfloca aquesta altra:

—Es sortit molt foriós
anant cuantra los porqués.
Jo gonyaré mes doblés
deixant es verro només
amb un any, que vostè en dos.

Aquell capellà romangué tot escoat, i s'esclama:

—May me tornaré posar
amb al·lots que no conech,
perque qualcuna m'en bech
que p'es coll no'm pot passar.

I ja li va haver copat de d'allà.

(1) M'ho contaren mon pare i l'amo Antoni Mascaró, al cel sien tots dos.

§ 6.

Es pas de ses reyes [1]

Com estava per missatge a So'n Suau, un horabaixa com deixaven sa feyna (llauraven), diu an ets altres missatges:

—Al·lots, no deixeu ses reyes a sa llaurada, que sa lluna anit es lladrona.

Aquells se'n rigueren, i deixaren ses reyes allà; ell se'n dugué sa seua.

¿Què me'n direu? Ell lo endemà matí, com aquells anaren a sa llaurada, no trobaren ses reyes.

Se'n van a contarho a l'amo, que crida En Tià, i li diu:

—Ja pots veure quin camí mos dones per trobar es lladre.

—Serà bo de fer, diu ell. Posauvos dalt una somera; anauvosne a la vila, i es primer homo que trobareu que vos diga:—*¡Bon dia l'amo Andreu!* aquell ès es lladre.

L'amo hu fa així, i tot era gent que trobava p'es camí, i uns li deyen *¡alabat sia Deu!* i altres *¡bon dia i bon any que Deu mos do!* i altres *¿Què tal? ¿com vos va? ¿que li pegau cap a la vila?* i altres *¡Deu vos guart, l'amo! ¿estau trempadet?;* però negú li deya: *¡bon dia l'amo Andreu!* A la fi, com ja havia passat es cementeri, en troba un que li enfloca: —*¡Bon dia, l'amo Andreu!*

—A tu't cercava! diu ell. ¡Abans de pus raons, a veure aont tens ses reyes, si no vols que't duga a sa Jostici.

Aquell homo tornà de mil colors, tremola qui tremola.

—L'amo Andreuet! diu ell. ¡He tenguda aqueixa mala hora! ¡Per amor de Deu no'm dugueu a perdre! ¡Jo vos promet que no hi tornaré pus! ¡Anem a canostra i les vos donaré!

---

(1) M'ho contà mon pare i el sen *Recó*.

Se'n hi van, les hi dona, i cap a So'n Suau falta gent! i passa per orde a tots que, en dir En Tià una cosa d'aquestes, el creguessen, o si no, els engigaria.

§ 7.

De com l'amo de so'n Suau jugant va perdre s'armada d'ets anyells [1]

Un vespre que l'amo era a la vila, En Tià, com havien sopat allà a So'n Suau, estava dins sa cuyna devora es foch, tot capficat, ab sa madona; que li demanà:

—¿I què tens, Tià, que estàs tan mújol anit? ¡Qualque cosa hi deu haver!

—Maldament no hi hagués tant! diu ell.

—¿I què ès? diu sa madona.

—¡Què ha d'esser! diu ell. Que l'amo ara mateix havia cobrada s'armada des mèns que va vendre s'altre dia; se'n es anat an es joch, ha posats es dobbés dalt una carta, i tot eu ha perdut.

—¡Aquesta sí que m'ès bruta! diu sa madona. ¿I no vas de berbes tu, ara?

—¡Bones berbes son aquestes! diu ell.

—No res idò, diu ella. ¡A veure si fas de que ell torn gonyar lo que ha perdut.

—Me pens que sí, diu ell. ¿Sabeu què faré? Elze plantaré la mar devant es portal; i, en sortir, no poràn, i se'n tornaràn a jugar, i així l'amo trobarà bona sort.

¿Què me'n direu? Ell lo endemà l'amo s'entrega a So'n Suau, tot trastornat, i ab gran secret contà a sa madona tot lo que li havia succeit, que havia tenguda sa mala hora d'anar a una casa de joch a on havia perduts tots quants de diners duya demunt, es des mèns, però que, com sortiren, se trobaren la mar devant es portal, i veyent que tan mateix no se'n porien anar, tornen an es joch, i volgué la bona sort que gonyàs tot quant havia perdut, i que havia promès no tornarhi posar pus es peus dins cap casa d'aquelles.

(1) M'ho contaren es mateixos de s'altra.

§ 8.

D'un homo que havia perdut s'ase i En Tià le hi tornà [1]

Un pobre va perdre s'ase o le hi prengueren.

Se'n va an En Tià a veure a on parava aquell animalet.

—Perque éts un pobre, t'ho diré, diu En Tià. Prens tal camí, i de d'allà. Trobaràs un homo que mena un ase, es teu. Tu sensa dir res, te poses entre s'homo i s'ase, i bones simades a s'ase cap a la vila. Jo t'esperaré devora es *pou de Sa Torre* [2] i allà n'haurem raó.

Aquell homo eu fa aixi; era ja vespre, pren es camí que En Tià li havia dit, troba un homo amb un ase, s'ase perdut; se posa entre aquest i aquell homo, i ¡bones simades a s'ase! I li dona cap a la vila, i ¡bones simades! i aquell animalet ¡ben atacat cap a la vila! i aquell homo, mutis, derrera derrera.

Arriben an *es pou de Sa Torre;* En Tià hi va esser.

Aquell homo desconegut, diu:

—¿Quina hora ès?

An aquell moment mateix es rellotge de la vila se posa a tocar hores, i En Tià contesta:

—Conta tu mateix.

Es rellotge toca dotze batayades; era mitja nit en punt.

—¡Aquesta vos val! diu aquell de s'ase, i descompareix a l'acte.

—¿I qui ès assò? diu l'amo de s'ase, ab sos cabeys drets.

—El dimoni, diu En Tià. I has de sebre que, si ara no mos toquen les dotze, mos ne duya a tots dos i s'ase.

Aquell homo quedà de pedra, no sabia que li passava.

---

(1) M'ho contà mon germà Andreu.
(2) Està a la sortida de Manacor p'es camí de So'n Moix.

—No res, diu En Tià, veste'n, i està mes alerta an aquest ase; que si ara t'ès sortit bé, per ventura una altra vegada te'n duràs s'aumut p'es cap.

§ 9.

Es pas de sa truyta [1]

Com estava a So'n Suau, un dia fener l'amo era a la vila, i havia de venir.

Sa madona li fa una truyta i la posa dins sa pastera, per que, en arribar ell, la trobàs ben gordada.

Era en temps de sembrar faves, i En Tià llaurava de bous, i diu a sa *donadora* [2]:

—¿Vols que berenem de truyta?

—¿I a on la tenim? diu ella.

—Serà bona de fer venir, diu En Tià.

Com foren an es cap des tornay, troben un plat amb una truyta; i tots dos, *dassa-dassa*, fins que n'hi hagué gens.

Arriba l'amo de la vila, sa madona obri sa pastera, i no hi va haver plat ni truyta.

N'estigué com una beneyta tot lo dia, pensa qui pensa com poria esser estat allò, descompareixerli sa truyta sensa que negú anàs a obrir sa pastera.

Se malpensà d'En Tià, i es vespre, com arribà de sa llaurada, li enfloca:

—¡Gran traydor, ja éts tu que m'has feta seuvatge sa truyta!

—¡Idò no l'haguésseu aficada dins sa pastera en lloch de menjarlavos! Jo he pensat: ès que no la deu voler. I no vos poreu pensar lo bé que mos ès cayguda a noltros.

Poreu fer contes sa madona si'n devia fer d'estabetxos.

---

(1) M'ho contà el mateix amo'n Mascaró, que hu sabia del sen *Mayó*.

(2) Sa dòna que dona (tira) faves dins el solch, i el qui llaura, les tapa ab lo solch nou que hi fa.

§ 10.

Una glosada an ets Hostals d'Algayre [1]

Una vegada se toparen dotze pareyers an ets Hostals d'Algayre, que duyen censals a senyors de Ciutat.

Un d'aquests pareyers era En Tià i un altre que també pretenia ferm de glosador, i no's donava p'En Tià.

Així ès que s'atansà a dir devant tots:

—Tià, ara hem de tirar una glosa perhom, i si jo't captur, tu pagues sa dinada de tots; i si'm captures a mi, la pagaré jo.

—Feta està sa barrina, diu En Tià. Per part meua, pots comensar en voler.

—Idò comens, diu s'altre; i se destira d'aquesta:

—Sa teua sabiduria
jo la t'he de capturà.
¿Quina cosa al mon ey ha
que neix i es torna aufagà
entre les onze i migdia?

I En Tià tot d'una ja li ha remés, dient:

—Això que'm demanes ara,
amich meu, jo t'ho vuy dí:
això es l'Hòstia consagrada,
que, com prou l'han contemplada,
la rep qui la beneí.
I si dius que no ès així,
amich meu, l'hauràs errada;
que paraula que he gastada,
no hi ha cap persona nada
que la m'haja capturada
ni que m'haja fet desdí.
I així, paga sa dinada
des dotze que som aquí.

I aquell no tengué altre remey que pagar sa dinada de tots dotze.

Ja no hi volgué cap arrap pus amb En Tià.

(1) M'ho contà mon pare, al cel sia.

§ 11.

De com li va néixer una nineta [1]

Com estava a So'n Suau, un any ey havia es pareyer segón, que també hu provava de ferne qualcuna de glosa.

Aquest se'n anà a la vila a dur reyes a acerar, i anaren a dirli que sa dona d'En Tià havia tenguda una nineta, i que fés favor de dirho an En Tià.

Aquell p'es camí pensà:

—Ara le hi he dir amb una cansó, veyam quina sortida me farà.

Dit i fet, pensa sa cansó, i tot d'una que arriba, que veu En Tià, ja li enfloca:

—¿T'es venguda aqueixa nit
memòria o intenció
que t'ha enviat el Senyor
penyora de gran valor,
i un altre'n tendrà's profit?

I En Tià li respòn a l'acte:

—Compare, aquesta raó
per totes parts es oida.
També altri ha nodrida
sa mare, i jo'n som senyor.

§ 12.

De com va devertir ses espigoleres de So'n Suau [1]

Com estava a So'n Suau, un any ses espigoleres li digueren:

—El sen Tià, es dia de ses acabayes mos heu de devertir.

—Si l'amo hu vol, diu ell.

Es dia de ses acabayes ses espigoleres diuen a l'amo:

—¿Que no hu voleu que'l sen Tià mos fassa una mica de devertiment?

—¿I a mi, què m'ès? diu l'amo.

---

(1) M'ho contà l'amo Mascaró, que hu sabia d'aquell sen *Mayó*.

Van a dirho an En Tià, que va dir:

—Bono idò, ja farem es devertiment.

Comana an es boveret que arrabàs una cerra an es brau, de sa coa.

Es boveret la hi arrabassa, i la dona an el sen Tià, que la s'estoja sensa fer res coneixedor.

Es vespre, com sopaven, deyen ses espigoleres i missatges:

—¡Veyam quina la mos farà el sen Tià, anit?

Acabat de sopar, li diuen:

—¡Vaya, el sen Tià, si mos heu de fer es devertiment!

—¿Estau pe'sa cosa? diu ell.

—¡Prou que hi estam! diuen totes.

—Idò ara mateix comensarem... ¿Què ès això que sent que empenyen ses portes de devant?

Encara no hu va haver dit, com ses portes s'obrin d'en bat en bat, i se'n entra tot xalest es brau de sa guarda, i ja ès partit a afuarse a ses espigoleres; i aquestes ¡crits i bots i corregudes d'assí i d'allà per amagarse!

I es brau que un cop pegava a una i un cop a s'altra.

Aquella que era sa perseguida, no'n tenia cap de riaya, i cuydava a fer uy de crits i de corregudes, però ses altres, ¡bones riayes!

Llavò deixava aquella, i en perseguia una altra, i sa girava sa truyta.

Sa perseguida, ¡bons crits i corregudes! i ses altres ¡bones riayes!

Aquell brau com que tengués coneixement, en mitx de lo desbaratat que anava.

Les morretjava una mica an aquelles al·lotes i les ponyia qualque poch ab ses banyes, però finis finis no les feya gayre mal; però pareixia que los n'havia de fer.

Com totes varen estar cansades i mortes de riure, cridar i fer corregudes, digueren:

—¡El sen Tià, ja mos basta!

A-les-hores En Tià va dir an es brau, que havia nom Valent:

—¡Valent, ja n'hi ha prou per avuy!

Es bou s'atura; En Tià amb aquella cerra que es boveret li havia arrabassada, li ferma una banya, i diu an es boveret mateix:

—Jas, menalte'n dins sa boval.

Es boveret agafa sa cerra, i se'n mena es brau com si fos estat un xotet de cordeta.

Poreu fer contes si hi degué romandre astorat tothom.

§ 13.

De com estigà l'amo de So'n Suau d'anar tant a la vila [1]

L'amo era una mica massa afectat d'anar a la vila, i això és pesta p'ets amos de possessió.

Sa madona n'estava fellona, i un dia diu an En Tià:

—¡A veure si l'estigues! N'hi té tantes de feynes a la vila com es cans a l'esglesi.

—¡Ja l'estigarem! diu En Tià.

Aquell dia mateix cau que l'amo horabaixench fa ensellar una mula, s'hi posa demunt, i ¡cap a la vila!

En Tià hu sap, i digué amb ell mateix:

—¡No hi arribarà, no!

¿Què me'n direu? Ell com l'amo va esser passat es *Moli d'En Sopa,* devers mitjàn camí, sa mula pega revinglada, i se treu sa cadena i s'aubardà, gira en coa, i ¡cametes me valguen cap a So'n Suau!

I lo bo va esser que s'aubardà ab l'amo demunt pegà dalt una paret *d'esquena d'a(se)* [2], sense que l'amo se'n pogués moure ni bategar, per bé que hi malavetjava.

---

(1) M'ho contà mon germà Andreu.

(2) S'anomenen així les parets que acaben en cresta, com una esquena d'a*(se)*.

I tot era gent que passava, i com el me veyen d'aquella manera, no vos dich res ses coses que deyen i ses fisconades que li tiraven.

Com ja no passava nigú de vespre que era, va porer devallar de s'aubardà i de sa paret; però no anà cap a la vila, sino cap a So'n Suau, i s'hi espitxà ab s'aubardà i demés ensellament dalt es cap, empegueit i aspergiant.

Arriba allà, tothom ja estava colgat, ell se colgà també, i ja no tornà pus a la vila que no hi tengués feynes.

§ 14.

Es pas que va fer a Sant Sauvador de Felanitx [1]

Una vegada, era a Sant Sauvador de Felanitx amb una partida d'amos de Manacor, un d'ells, es de So'n Suau.

Un d'ells diu:

—¡Oh si ara teniem tal anyella de sa meua guarda, ja fariem un bon arròs!

—¿Que va de bo que la voldrieu tenir? diu En Tià.

—¡I tant de bo! diu aquell amo. ¿I tu que series capaç de ferle'm venir?

—Ara mateix, diu En Tià.

Surt a defora, se gira cap a sa possessió d'aquell amo, i se posa a cridar:

—*¡Estina! ¡Estina! ¡Estina!* aixi com solen cridar ses anyelles.

Sobre tot, ell a's cap d'una estona compareix aquella mateixa anyella, tota xarpada.

Poreu fer contes quins uys devia badar l'amo i ets altres.

Ja hu crech que l'agafen, li acoren sa guinaveta, l'escorxen i ¡hala trossos dins s'olla!

En sortí un arròs d'aquells que tiren d'esquena ets homos.

(1) M'ho contaren l'amo Antoni Mascaró de Sa Marineta, que hu sabia d'un missatge vey que tenien que li deyen el sen *Mayó*.

S'asseuen tots en taula, i un diu:

—¡Oh si ara teniem vi a voler d'aquella bota meua que ensatàrem s'altra dia, ja mos hi diria en popa!

—¡Ell sirà bo de fer tenirne! diu En Tià.

—¿Com ès ara? diu aquell.

—¡Duys una alena i un garraf! diu En Tià an es Donat.

La hi duen; i afica s'alena a un banch que hi seyen, fa parar a baix ab so garraf, i *glech-glech* se posa a ratjar vi d'aquell banch, i fins que es garraf fou ben ple, i ben gran que era.

Aquell homo el tasta, i diu:

—¡Que'm tirin d'una passa si això no ès aquell vi meu!

Notaren que En Tià feya sa mitja.

—¿I ara què tens? li diu aquell amo.

—¡Què he de tenir! diu ell. Que ara sa vostra madona s'ès temuda de que li hem foradada sa bota, perque com hem deixat de parar ab so garraf, es vi li ratja en-terra, i la dona no sap com ès aquell raig i afica estopa an es foradí com una desesperada.

—¡Tanta de sort si se'n ès temuda! diu aquell amo. ¡Ja l'arribarà a tapar, si Deu ho vol!

Sobre tot, s'assegueren a sa taula, i menjaren i begueren fins que no n'hi va quebre pus, de bo que hu trobaven.

Tornà cadascú a ca-seua.

Com arribà aquell des vi, sa madona li diu:

—Has de creure i pensar que amb un poch mes ey ha una desgraci ab sa bota ensatada. Com som anada a treure vi per dinar, l'he trobada que hi feya un ratjolinoy ben rebent. Tenia un foradí, no sé com pècora. I prou que m'ha costat de taparlehi, a forsa d'estopa.

Com l'amo li contà es pas, no hi sabia donar volta.

I an aquell de s'anyella li succeí lo mateix. Com arribà, li contaren que tal anyella havia descomparegut sa banda des matí; i resultà sa mateixa hora que En Tià l'havia cridada.

Era el diantre aquest Tià.

§ 15.

De lo que li succeí amb un bruixot [1]

Una vegada se'n vengué a Ciutat, i hi havia un bruixot que cercava ferm provarse amb ell.

En Tià passa per devant ca-aquest, i aquest se'n tem. Guayta per sa finestra, i li planta an En Tià un riu devant i la mar derrera.

En Tià li planta un grandiós banyam, que no passava per sa finestra.

—¿Què farem? diu En Tià, com se veu d'aquella manera.

—¡Passa, homo! ¡no temes! li diu aquell.

¿I què fa En Tià? Se treu un xigarro, l'entravessa dalt es riu, i per allà demunt passa.

Es bruixot romangué de pedra com veu allò, i En Tià li planta un grandiós banyam, que no passava per sa finestra.

Bé va provar d'enfonyarse; es banyam no volia passar en via neguna.

—¡Hala, tu que'm deyes que passàs! esclamà En Tià. ¡Enfonya es cap, homo! ¿Què has de fer de guaytar tant?

---

(1) M'ho contaren els mateixos de l'anterior.

A la fi En Tià se'n compatí, i li lleva aquell banyam ferest.

I ja no tornà tenir pus ganes aquell bruixot d'haverles amb En Tià de *Sa Reyal*.

§ 16.

Lo d'ets Enegistes [1]

Un any En Tià era a fer garangoles amb altres homos a una vinya.

Mentres fumaven, varen notar que ell feya un claperet, i vengué una mosca d'aquelles tan grosses, que li tomà un pedroli que havia posat demunt de tot.

—Tià ¿i ara què ès això? li demanaren.

—D'aquí a un any i un dia vos ho diré, diu ell.

Sobre tot, ell l'any qui vengué devant, com feya s'any i es dia, se tornaren trobar a sa mateixa vinya fent garangoles; i, mentres fumaven, un diu:

—Escolta, Tià, ¿que tan mateix te recordes d'aquell claperet que feyes antany tal dia com ahir i que una mosca t'hi tomà es pedroli de demunt de tot?

—¡Prou que me'n recort! diu En Tià.

—Idò ja pots esser partit a dirmos què significava aquell claperet, perque mos ho prometeres que avuy mos ho diries.

—Idò significava lo que vos dirà aqueixa dona que ara vé. ¡Demanaulehi què hi ha de-nou per la vila!

Le hi demanen, i ella diu:

—¡Maldament no hi hagués tant! diu aquella. ¡Han trets ets Enegistes!

Ell va esser ver. Aquell dia era arribada a Manacor sa nova de sa treta d'ets jesuites d'Espanya. Era dins es març de l'any 1767, temps de fer garangoles.

---

(1) M'ho contaren el sen Miquel Martí, *Recó*, i el sen Bernat *Canyeto*. Els *jesuites* la gent elze deya *enegistes* de llur fundador St. Ignaci, que'l poble pronuncia *Ennaci*.

§ 17.

De com el feren comparèixer a ca-l'Inquisidor (1)

Com se contaven tantes coses d'ell, el feren comparèixer devant l'Inquisidor per esplugarlo en ses coses de la Fe. S'hi presenta es mes fresch del mon. L'entren dins una sala a on estava l'Inquisidor assegut an es seu Tribunal. Hi havia unes quantes de taules tapades amb unes robes vermeyes que arribaven fins en-terra. Se posen a ferli preguntes i preguntes, i ell boca closa.

—¿Per què no bades boca? li digueren a la fi.

—Que surta primer aqueix que està devall sa taula, diu ell. Lo que escriu allà devall, bellament eu poria escriure devant noltros.

A l'Inquisidor li va caure en grácia aquella sortida. Feu sortir aquell de devall sa taula. En Tià va respondre com un canari a tot lo que li havien demanat, i l'Inquisidor en va romandre tan satisfet, que li va dir:

—Anau en la pau de Deu, i feys bonda com fins ara, i no hàyeu por de res.

§ 18.

De com anà ab dos mes a treure es tresor d'Artá (2)

Com anau de Sant Llorens des Cardessar a Artá, trobau a mà esquerra ses muntanyes de *S'Auma* que fan un grandiós penyalar, capserrat, mirant a xaloch, i se diuen *ses muntanyes des tresor*.

Conta la gent que es moros, com veren que'l rey En Jaume los feya buydar de per tot i que aviat no elze quedaria un pam de terra a Mallorca, amagaren dins aqueys penyals tot s'or i sa plata que no se'n porien dur, ab s'idea de trobarlehi com tornarien pendre Mallorca, segons ells se figuraven.

---

(1) M'ho contaren mon pare, el sen Miquel *Recó* i el sen Andreu *Pellerenca*, un missatge vey de ca-nostra, al cel sien tots tres.

(2) M'ho contaren mon pare i el sen Miquel *Recó*, al cel sien tots dos, i En Geroni Sureda de Sant Llorens des Cardessar.

En Tià sabia com ho havien de fer per treure aquest tresor, i convidà dos amichs seus per anarhi i que tot seria des dos convidats, perque ell no poria esser rich.

Aquests dos eren ets homos mes acorats de Manacor, que no'ls espantava vent ni aygo, i li donaren paraula de que no's retgirarien, perque ell los ho deya:

—Vos retgirareu, perque veureu coses ferestes. Si vos retgirau, tot serà perdut; si no vos retgirau, amb un carro de parey ey haureu d'anar a durvosne s'or i sa plata. El rey que ès el rey, no serà tan rich com voltros.

En Tià les va dir:

—Aquest tresor s'ha de treure ab fosca, i hem de comensar a mitja nit en punt.

Senyalen dia per anarhi, i aquell dia s'hi espitxen.

A mitja nit en punt foren baix d'aquell penyalar.

—Bé, les diu En Tià, no sigueu al·lots. Ara vos diré lo que mos passarà; i, si creys que vos heu de retgirar, digauho ab tota claredat, i no passarem mes envant.

—Si mos tornes motar lo de retgirarmos, t'arronsam amb una morma. Digués depressa què ès que hem de fer.

—Mirau, diu En Tià, entrarem dins un grandiós coval; a's mitx trobarem un grandiós munt de pólvora i un dimoniot amb un tió de foch que l'enrevoltarà. Amb un dit heu de tocar aquell munt de pólvora, es dimoniot ey tirarà aquell tió de foch, farà un tro ferest i una grandiosa flamada, i tot aquell munt de pólvora tornarà or i plata, d'allò mes refinat i bufarell.

—¡Endevant ses atxes! diuen aquells dos.

A-les-hores En Tià se treu es *Llunari* [1] i ja ès partit a lletgir, i llitx qui llitx.

---

(1) Era el llibre que la gent creya que servia per fer sortir el dimoni i fer tota casta de bruixaries.

Al punt senten un croixit; era que es penyalar s'obria com una magrana que crivella.

En Tià s'afica dins aquella uberta des penyal i aquells dos li pitgen derrera. Es penyal s'obria s'obria devant ells i se clovia derrera ells, i per endins i per endins.

A la fi se troben dins un grandiós coval amb un munt de pólvora molt gros i un dimoniot amb un tió de foch volta qui volta sa pólvora, i pe'ses parets de sa cova tot unes carotes que feyen visatges, gestos i jutipiris.

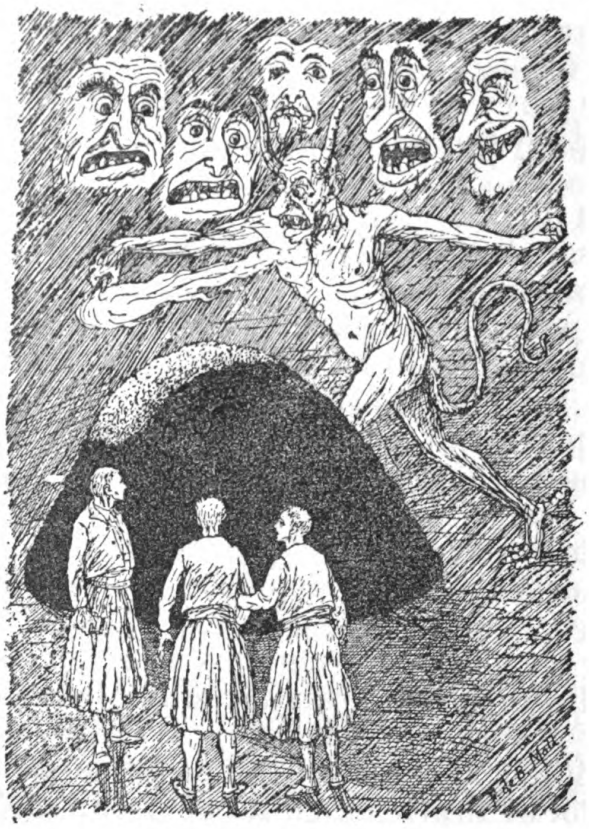

un dimoniot amb un tió de foch volta qui volta sa pòlvora, i unes carotes que feyen visatges...

En Tià diu an aquells:

—¡Hala si tocau es munt de sa pólvora!

Aquells el se miraven a ell, se miraven es munt de pólvora, se miraven es dimoniot i aquelles carotes de ses parets, esglayats, aborronats, empedreits, blanchs com la paret; com que estiguessen clavats en terra.

¡Què havien d'esser capassos ells a tocar es munt de pólvora!

Tremolaven com una fulla de poll.

En Tià s'esclama:

—No la m'heu feta que no la m'haja pensada. ¡Tant com dèyeu que no vos retgirarieu!

—¡Tianet, digueren ells, sortiguem d'aquí dins tot d'una, o si no, acabam ets alens!

En Tià se posa a lletgir es *Llunari* per fer tornar obrir es penyal, i llitx qui llitx; però es penyal ¡ben alerta a obrirse!

Era que En Tià estava també trastornat, i no sabia què's pescava.

Aquelles carotes se posaren a dir:

—¿Un homo tan sabut com En Tia de Sa Reyal, ha sabut entrar i ara no sap sortir? ¡Se'n poren riure!

I En Tià que ja no hi veya de cap bolla ni afinava ses lletres fins i tot.

A la fi una d'aquelles carotes diu:

—Però, Tià, ¿com has lletgit per fer obrir es penyalar?

—A sen endret, diu En Tià.

—¡Idò llitx a sen revés i caminant de cul enrera, homo! diu aquella carota.

Se posa a lletgir a sen revés, i es penyalar comensa a obrirse. En Tià s'hi afica de cul enrera i aquells dos derrera derrera; i de d'allà. I es penyal s'obria s'obria derrera ells i se clovia devant ells.

Com foren fora, aquells dos tenien tots es cabeys blanchs des retgiró, i això que estaven a la flor del mon, i com ey entraren les tenien ben negres.

En la seua vida en tornaren tenir ganes d'aquell tresor.

Ara En Tià bé se'n regalava, perque ell tan mateix no poria esser rich; era nat per pobre.

§ 19.

De com l'Inquisidor anà a Manacor i envià a demanar En Tià [1]

Pareix que l'Inquisidor una vegada anà a Manacor, i posà a ca's Comte d'Ayamans. Envia a dema-

(1) M'ho contà l'amo Antoni Mascaró de Sa Marineta, que hu sabia d'un missatge vey de ca-seua, el sen Andreu *Mayó*.

nar En Tià i que li duga tots es llibres que té, i li diuen de part de l'Inquisidor:

—Si està tancat, entra; si està ubert, no entres.

—¡Està bé! diu ell.

Aplega tots es llibres, i ¡cap a veure l'Inquisidor!

Troba sa portassa de ca's Comte tancada, i ¿que fa ell?

Entrà p'es forat de sa clau.

L'Inquisidor, després de ferli unes quantes preguntes, li tornà es llibres, i li va dir que se'n anàs ab la pau de Deu i que fés bonda.

§ 20.

De quines egos venia sa dona d'En Tià [1]

Era fia d'amo rich de Manacor; i, quant En Tià encara era pollastrell, un dia va dir an aquest amo:

—Mirau quin dia vos ho dich, m'he de casar amb aquesta fiya vostra.

Aquell amo no'n va fer cas, però des cap d'un parey d'anys aquella al·lota, veent es bon cap que tenia En Tià i que era un glosador tan fi, com ell la va escometre, tot-d'una va dir sí, i al punt en va estar enamorada de tot, seny a perdre per ell.

Son pare se'n tem, i li diu:

—¿Com estam aquí, revel·lera? ¿I ja no has tengudes altres feynes que anarte'n a encalentir es cap amb aquest fotim de glosador?

S'al·lota li va dir clar i llampant que cap n'hi havia dins Manacor de fadrí que li agradàs tant com En Tià, i que o no's casaria o se casaria amb ell.

—¡Això hu vorem! diu son pare.

—¡Idò sí que hu vorem! diu ella.

Sobre tot, la privaren de conversarhi, i n'hi cercaren un altre de fadrí, ben agradós i ben rich.

---

(1) Ho conta, coma recullit del poble, En Bover dins l'article que dedica an En Tiá dins la seua *Biblioteca de Escritores Baleares*, Palma, 1868, T. I. p. 349 et ss. El meu criat, Juan Riutort, de Petra, me contà lo mateix, donantne fites mes netes.

Ella va pendre sa seua i va admetre aquell, però devall-devall s'entenia amb En Tià.

Son pare i sa mare al punt mogueren de passar l'obra envant. Veren son pare i sa mare d'aquell i va quedar tot compost; aquells la demanaren, se feren noviys, i senyalaren dia p'es casament.

Allò va esser un rum-rum. Tothom en parlava, i En Tià se'n havia de dur moltes de fisconades.

—La t'han presa, li deyen. No hi ha remey: qui té dobbés, vola; i qui no'n té, redola. T'ha tocat es redolar.

—A la cullita, se vorà el fesol, deya En Tià. ¡Eu vorem qui s'hi casarà!

Arriba es dia des casament, i En Tià se planta an es portal de l'església, i arriben novia i noviy ab ses famílies d'un i altre, tot xarpats, cap a casarse.

En Tià se planta devant *ella* i li enfloca:

—Adiós, flor d'hermosura,
abrassada ab l'interés!
Ja no mos vorem may més,
sino's a la sepultura.
Deu te do tanta ventura,
com desitx per mi mateix.

Aquí ella se refà, i diu:

—¡Vuy ser dona de paraula! ¡No'm puch casà ab negú mes que amb En Tià! ¡I no hi ha que dir: tornau!

I gira en coa, i cap a ca-seua.

¡Poreu fer contes quin trastorn p'es noviy i pe' ses dues famílies!

I no hi hagué qui la pogués tòrcer an aquella al·lota.

I son pare i sa mare hi hagueren d'allargar es coll a que's casàs amb En Tià.

I va esser un matrimoni avengut; visqueren sempre a pler, com Jusep i Maria.

§ 21.

Una herba des puig de So-Na-Moixa [1]

Deya En Tià que an es puig de So-Na-Moixa [2] s'hi feya una herba que tenia tal virtut, que qui en menjàs, no se moriria fins es dia abans del Judici Final, però que seria condamnat.

Ell may volgué dir quina herba era aqueixa, per que no n'hi hagués qualcún de tant bistiench que fés sa porcada d'anarne a menjar.

Per viure molt de temps, ¿què no farien ets homos?

§ 22.

Una cansó que va fer a una fadrina [3]

Una vegada que era a matanses, es vespre, com feyen es devertiment acostumat, ses matanseres comensen a dirli:

—El sen Tià, feymos una cansó perhom.

Tant el pregaren que arribà a ferlosne un enfilay.

Sa mes estufada de sa rol·lada era una de casa molt rica, però que no patia gens de garrida, i En Tià la deixà; no n'hi feu cap de cansó.

—I a mí ¿per que no me'n feys cap? diu ella.

—Perque te sabria greu, diu En Tià.

—¡Feys cansons! ¡no temeu! diu ella.

—¿Va de bo? diu En Tià.

—¡I ben de bo! diu s'estufada.

A-les-hores En Tià li etziba aquesta:

—Vas carregada de floris
per agradà an es fadrí;
molts de diners pots tení,
però n'éts lletja i foris.

Aquella tornà tota vermeya, acalà es cap, i ja no'n demanà pus de cansons.

---

(1) M'ho contà mon germà Pere Jusep

(2) Es una possessió de sa marina de Manacor cap an es port de Felanitx.

(3) M'ho contà ma mare, al cel sia ella.

§ 23.

De com sa dona volgué que conràs a conte seu [1]

Com estava a So'n Juan Jaume, venen ses messes des sembrar, i l'amo li diu:

—Tià, poràs sembrar.

—Ja sembrarem, diu ell.

Se posa a sembrar blat; i des cap de dos dies, diu:

—Ara sembraré xeixa.

Se posa a sembrar xeixa; i en feya sembrar dos dies a un lloch i altres dos dies a un altre lloch.

L'amo arribà a dir:

—¿Què ès aquest batre? ¡Fora sembrar pus, Tià!

—Ben content me feys, diu ell: i acabà de sembrar un altre.

¿Què me'n direu? Ell an es segar, lo que havia sembrat En Tià, se va esser fet tan bo, que no hi havien vista una anyada tan grossa may: i a lo que havien sembrat ets altres, no hi coiren sa llavor.

Sa dona d'En Tià hu sap, i li diu:

—¡Mira que hu éts beneyt! Sembres per altri, i s'hi cuy tan bon any, i no sembraràs per tu? ¡Això prenguéssem una rota a So'n Juan Jaume mateix i la sembràssem, per ventura alsariem xella!

—¿Ey estàs encarada? diu En Tià.

—¡De manera que hi estich! diu ella.

—Idò hu farem aixi, diu ell.

Pren sa rota a So'n Juan Jaume; an es seu triquet la sembra, i hi va tenir un anyada orba.

Ja hu crech que sa dona botava d'alegria, i deya an En Tià:

—¡Hala, beneyt! ¿Eu veus? ¡Ara hu he de veure si tornaràs a llogarte! Ab s'habilidat que tu tens, conrant per noltros mos porem fer sa barba d'or!

—¡No bravetges massa! deya ell. En havé'cabat, contarem.

---

(1) M'ho contaren l'amo Antoni de Marineta, que hu sabia del sen *Mayó*, i llavò'l meu criat, Juan Riutort, de Petra.

Sobre tot, des cap d'un parey de setmanes cau malalta sa dona.

I malalta i malalta, i venguen metges i medicines i metges i medicines. I ara havien de vendre una cortera de blat i suara una altra per pagar es llayt de ca's potecari i es metge.

¿Què me'n direu? Ell com hagueren venuda sa derrera cortera, sa dona se posa bona, sensa sebre com ni com no.

—¿Què tal? diu En Tià. ¿No t'estimaves mes estar bona sensa una creu, que malalta ab so sòtil ple de blat?

Sa dona acalà es cap, i digué:

—No hi ha remey; ès lo que tu dius: som nats per pobres, i pobres hem d'esser.

§ 24.

Lo que passà com un al·lot seu se morí [1]

A ses Festes de Nadal, un any, va reparar un al·lotet seu, arrufat a un recó, tot mostiy.

—¿I ara què tens? li diu. ¿Per que no vas a jugar?

—No tench mel·les! diu s'al·lotó.

—Jas una *treseta,* [2] diu son pare.

Sa dona hu sent de dins sa cuyna, i surt tota remolesta dient:

—¡Vaja! ¡bona ensenyansa dones an aquest àngel! ¿A on s'ès vist may enviarlo a jugar, i encara donarli una treseta?

—¡Que juch! diu En Tià. ¡Per lo que li queda de vida...!

—¿I què dius ara? diu sa dona, tota esglayada.

—Que demà vespre serà mort! diu En Tià.

Sa dona no'l se va creure i encara el va renyar perque li venia amb aquestes.

Ell lo endemà se'n va a sa feyna; i, hora baixa, li compareix una dona, tota trastornada, i li diu:

---

(1) Ho contava el sen *Mayó*.
(2) Moneda equivalent a dos *doblers,* això es, mitx son.

—El sen Tià, hauríeu d'anar a ca-vostra a l'acte, que sa vostra donà vos demana.

—Ja ès s'al·lotó, ¿no ès ver? diu ell.

—Idò no hu guésseu endevinat! diu aquella.

—¿Que ja ès mort? diu En Tià.

—No hu era con som partida, diu sa sa dona; però si no atropellau, no m'admiraria gens de que ja no'l trobàsseu viu.

Se'n hi van ben atacats, i encara hu va esser viu, però dins una estoneta va badallar.

I tothom plors i descapdell, poreu pensar.

§ 25.

De lo que va profetisar a un amo rich de Manacor (1)

Ey havia un amo molt rich a Manacor, i En Tià li va dir que, si no repartia a pobres la mitat de tot quant tenia, seria condemnat, perque no hu tenia de bon just; i per ferli veure que no era s'interés que'l feya parlar, li va dir també que no tendria fiys, i tot lo seu aniria a parar a una neboda, que amb el temps se casaria amb un al·lot seu, això es, d'En Tià mateix.

Aquell amo per por de sa por, va fer lo que En Tià li havia dit, i va esser ver que no tengué fiy ni fiya, i tot anà a una neboda, que s'arribà a casar amb un fiy d'En Tià.

§ 26.

De com va treure des mitx des fanch un predicador (2)

A Manacor havien de fer una festa grossa de l'Inmaculada Concepció, i es predicador que havia de predicar, es dia abans se posa malalt. N'hagueren de cercar un altre depressa, i no'n porien trobar cap. A la fi en troben un; però, com va haver dit que sí, es seu cap sa tancà, i no sabia per on havia de pendre.

---

(1) Ho conta En Bover an el mateix endret de l'obra citada.
(2) M'ho contà el mateix Bover.

En Tià hu sap; s'hi presenta, i li va fer a l'acte una glosada tan garrida, que aquell predicador en tengué prou, i lo endemà se va deixar caure un sermó de pinyol vermey.

§ 27.

Sobre es vi de Conies i de Ca'n Caremany [1]

Conies i *Ca'n Caremany* son dues possessions de Manacor, molt anomenades altre temps p'es bon vi que feyen.

Un dia que En Tià amb altres homos feyen garangoles a sa vinya de *Sa Reyal*, vengueren a parlar quin vi era mes bo, si es de *Ca'n Caramany* o es de *Conies*.

—Lo millor serà tastarlos tots dos, diu En Tià.

—Sí, diuen ets altres; però ¿que hem de deixar sa feyna i presentarmos a cada possessió, que mos deixin tastar es ví?

—No importa fer tanta tresca-la-mena, diu En Tià. Duysme dos garrafs.

Les hi duen, se'n va a sa soca d'un cep, i *¡zas!* li fa un tay ab so trinxet, i se posa a ratjar un bon broll d'un ví negre, llampant. En Tià para ab so garraf, i quant el va tenir ple, diu:

—¡Prou!

Estreny un poch aquell tay, i se clou, i ja no ratja pus.

—¡Vaja! va dir, aquest ès de *Ca'n Caremany*. Ara'n treurem de *Conies*.

Dit i fet, se'n va a un altra soca de cep, li pega trinxetada, para ab so garraf, i envest un altre brant de ví, negre i llampant, i al punt es garraf va esser al raset.

A-les-hores estreny i clou aquell tay, que s'atura de ratjar en sech, com si no hi hagués hagut tay may.

---

(1) Ho conta el mateix Bover a l'endret ja citat, i jo recort haverho sentit contar a Manacor.

—¡Vaja! diu ell, ¡vetassí es de *Conies!* Ara tastaulos tots dos, a veure quin se'n du la pauma. I si vos voleu desenganar de que això ès ví de *Ca'n Caremany* i de *Conies*, anauhi, i, si mirau bé sa bota que tenen ensatada a cada banda, ey afinareu una mica de trau, que's coneix que havia ratjat i que l'han clos.

Aquells tastaren es ví, i tasta que tasta, fins que n'hi hagué; i si bo trobaven un, millor trobaven s'altre, i sortí que tots dos eren de primera.

Un parey anaren a *Ca'n Caremany* i a *Conies*, i prou que a ses botes ensatades hi afinaren aquella mica de trau, que era coneixedor que havia ratjat, però que l'havien clos.

§ 28.

De s'escarada de segar que va pendre a So'n Vaquer [1]

Una vegada En Tià pren ab dos companyons seus una escarada de segar a So'n Vaquer. S'hi presenten es dia senyalat, sa *donadora de beure* les du es càrritx i es berenar, i les troba que fumaven ben asseguts devall un uyastre, aont feya un estar d'àngels.

A's migdia les du es dinar, i les troba allà mateix, pipa encesa i conversa tirada.

An aquella al·lota li vengueren ganes de dirlos-ne quatre de fresques; però callà per vergonya.

Les du es berenar des capvespre, i les troba lo mateix, pipa encesa, mitx agegudots, ralla qui ralla.

—¡Sí que heu gonyat bon jornal! les diu.

—¡Bo! va dir En Tià.

—¡N'heu feta molta de veta! diu ella.

—¡Molta! diu En Tià.

S'al·lota se'n torna, mes de mitx fumada.

—L'amo,—diu com arriba a ses cases,—no sé si

(1) M'ho contava Madò Ayna Suasi, una criada veya de ca-nostra, com jo era al·lot pusser.

haurem mal topat amb aquests escaraders d'allà baix! ¡Ell en tot lo sant dia no han tocada faus!

—No, i es pactes son, diu l'amo, que dins tres dies m'ho han de tenir segat.

¿Què me'n direu? Ell lo endemà sa *donadora de beure* les va dur es berenar des matí, es dinar i es berenar des capvespre, i sempre les trobà devall aquell uyastre, asseguts, fuma qui fuma i conversa qui conversa.

Com s'al·lota se retirà hora-baixa a ses cases, feya flamada, i hu contà a l'amo, que comensà a tenirne mal-de-caps, i a fer contes per lo endemà.

Es companyons d'En Tià comensaren a estar mal apler com l'amo.

—Tià, li deyen, mos passaràn per la vaqueta! ja hu veuràs! ¡Ja només mos ne queda un de dia; i ¿quin possible és arregussar tot es tros, just amb un dia, noltros tres tot solets!

—¡No hàyeu por! deya En Tià. Deixau fer s'ansi per mi!

—¡Sí! ¡veyès si mos n'escaparem noltros de sa xeplinada! deyen aquells.

Sobre tot, com ets altres dos varen estar ben adormits, En Tià s'aixeca, pega foch a sa pipa, i encén una mica de restoy, i cala foch a un cap des bossí que havien de segar. Es foch prengué baix baix, i d'un bri a s'altre, i los cremava abaix, just que tombassen; i amb un instant tot es blat que havien de segar, va estar tombat, i a punt de fer gavelles i lligar.

Una hora antes de s'auba En Tià crida aquells dos, que, com veren tot es blat tombat, romangueren ab sos cabeys drets, tot esglayats.

—¿Però què és això, Tià? li deyen.

—¿Que no hu veys què ès? deya ell. Que ès hora de fer gavelles i lligar.

S'hi posen tots tres a les totes, i abans de migdia hu varen tenir tot lligat i garbes fetes.

Com sa *donadora de beure* les va du es berenar,

al demati, va quedar de pedra. Eu veya i no hu creya que allò fos ver.

Eu conta a l'amo, que hi anà per veurehu; i no se'n poria avenir, i se donava tochs p'es cap.

—L'amo, li diu En Tià, posantli sa mà demunt s'espal·la. ¿Eu veys com no's pot dir bé ni mal del dia fins que passat sia?

—¡Tens raó, Tià! diu l'amo, que's destirà de sa bossa, i allà mateix les pagà s'escarada.

I ells s'espitxaren cap a la vila, tots xarpats.

§ 29.

De com a un pobre que li havien robat un parey de bous, li mostrà a on eren [1]

Una vegada robaren un parey de bous a un pobre, que's vivia ab lo que que li treya aquell parey llaurant per altri.

Se'n va plorant an En Tià per que li donàs un camí per trobar aquells bous.

—Perque éts un pobre, diu En Tià, te faré es favor.

I ¿què fa ell? Agafa un ribell, l'umpl d'aygo treta de l'hora d'un pou de vena, se treu una ampolleta verda que tenia ben estojada, tira un parey de gotes d'aquella ampolleta dins es ribell, i tot d'una se pintaren dins aquella aygo tots es punts per on es lladres havien menats es bous d'aquell, que les afinà dins un sementer devora Lluch, qui llauraven.

Aquell homonet se'n va a l'acte a Lluch, se presenta an aquell sementer, i diu:

—Aquests bous son meus. Si no elze m'entregau tot-d'una, eu passaré a sa Jostici, i vos faràn mal-bé.

Aquell qui llaurava, quedà de pedra, sensa paraula.

A la fi diu:

(1) Ho contà En Bover an es punt ja citat, i jo recort haverho sentit contar per ca-nostra.

—Velostaquí an es bous; menaulesvosne ara mateix, i, per amor de Deu, no'm destapeu!

Aquell va pendre es bous i ¡cap a Manacor falta gent!

Poreu fer contes si hi devia estar content d'En Tià. Tenia motiu.

§ 30.

Es pas des cuyros [1]

Una vegada un amich d'En Tià, que era calatravi, comprà una partida de cuyros sensa mirarlosse gayre; i, com los se va haver mirats d'aprop, n'hi hagué mes de la mitat de xerechs, que no mes servien per fer fems.

Se'n va a contarho an En Tià, que es planta devant es cuyros, i elze diu:

—Criatures de Deu, anau a aplanissar es qui vos ha venuts, fins-i-tant que haja tornat an aquest homo lo que li ha robat.

Aquells cuyros prenen el vol cap an es qui los havia venuts, el m'apleguen, i ¡tochs i mes tochs! i aquell malanat ¡crits i mes crits!

—Però ¿què dimoni serà això? ¿Què pot esser això? deya aquell.

—¿Què ha de esser? diu En Tià. Que si no restituiu lo que heu fet pagar des cuyros que no ès just, no'n sortireu d'aquesta! ¡vos faràn benes, aqueys cuyros!

Aquell homo tornà lo que havia fet pagar an es calatravi de demés, i es cuyros el deixaren en pau.

§ 31.

De com se va morir [2]

Ja era tornat vey, i estava a So'n Suau per llaurador de bous, i un dia diu a l'amo, que era s'avi des meu avi, i que encara era jove:

---

(1) Ho contà En Bover an es lloch ja citat, i hu he sentit contar d'altre vent.

(2) Ho contaven mon pare i el sen Miquel *Recó*, al cel sien tots dos.

—Andreu, per tal dia tendràs un llaurador de bous en lloch meu.

—I vos, diu l'amo, ¿què heu de fer?

—Me'n hauré d'anar, diu ell.

—I ¿per que? diu l'amo.

—Perque se farà precís, diu ell.

L'amo no'l s'escoltà i es vespre abans des dia que En Tià havia dit que se'n hauria d'anar, diu a l'amo:

—¿Ja tens llaurador en lloch meu?

—¡Que he de tenir! diu l'amo.

—Idò s'arada estarà aturada, diu En Tià.

—¿I vos? diu l'amo.

—Es que demà vespre m'he de morir, diu En Tià; i, si vols esser an es meu enterro, vina demà passat a la vila.

L'amo va romandre de pedra.

En Tià aplega ses varques i sa mica de roba que tenia, i ¡cap a la vila manca gent! despedintse de tothom.

Arriba a la vila,. entra a ca-seua, diu a sa dona que no està gens fi, se colga; lo endemà ja no s'aixeca, comensa a posarse malament, criden es metge, que, com el veu, diu:

—Cridau es confés i que'l combreguin.

Se confessà, el combregaren; i entrada de fosca diu:

—¿D'on vé es vent?

Surten a defora a mirarho, i no'n feya un alè.

Entren i li diuen:

—No'n fa un alè.

—No res, diu ell, duysvosne un brassat de paya d'ordi, i anau dalt *es Cos* [1] a cremarlo, i ja repararеu per ont pren es fum.

Eu fan aixi, i van a dir an En Tià:

—Es fum ha pres per tal vent.

—Idò encara no ès hora.

(1) Un carrer alt que hi ha devora l'esglèsia, que nomes té cases a una banda i s'altra fa una tenassa i abaix s'estén *es cos*, el lloch destinat per les *corregudes* de persones i bísties els dies de gran festa.

Des cap d'una estona torna dir:
—Anau a mirar d'ont vé es vent.
Van a mirarho, i tornen, i li diuen:
—De mestral.
—Ara ès s'hora, diu ell. ¡Enceneu sa candela!
L'encenen, es capellà se posa a *dirli coses* per aydarli a bé morir; gira ets uys an el cel, los clou, tors es coll, i entregà l'ànima a Deu a's mitx des plors i descapdell de sa dona i d'ets infants.
Deu l'haja perdonat a ell i tots los morts. Amèn.[1]

Es jay de sa lluna [2]

¿No heu reparat may que sa lluna fa una clapa negrenca?
Idò jo vos diré lo que va esser, segons conten.
Va esser que una vegada un diantre de jay passà per un trosset de vinya podada de fresch i sensa xarmentar.
I ¿què fa ell?
Aplega ses sarments, en fa garbons, les feixa, les se carrega an es coll, i ¡cap a la vila!
L'amo de sa vinya, que hi anava a xarmentarla, el troba, i li va venir de nou aixi mateix un jay ab tanta somada; però ses derreres que tengué de sospitarse gens.

(1) Vetassí els noms de les glosades que deixà En Tià i que posa En Bover an el lloch ja citat:
I. *Descripció de la temporada del any 1744 i siguents fins a 1750. Son autor Sebastià Gelabert* (a) *de sa Real de Manacor,* Palma. E. Trias. 1846, 8.º de 33 planes. Consta la glosada de 122 sisenes, que descríuen la fam que hi hagué a Mallorca perque no plovia.
II. *Vida de la Verge i martir santa Bdrbara: comedia nova en tres jornadas i en vers precedida de un prolech* Ms. fol. original, en poder d'hereus de D. Bartomeu Pascual.
III. *Comedia de Sant Antoni de Viana tres jornadas.* Ms. fol. original, en poder dels mateixos hereus.
IV. *Carta d'amor.* Ms. fol. orig. en poder dels mateixos. Son 53 sisenes, endressades a s'al·lota com l'havien de casar amb aquell altre.
(2) La'm contaren mon pare i l'amo Antoni Vicens Santandreu, de So'n Garbeta. Es una cosa que se conta a tots els nins.

Arriba a sa vinya, i ni hi troba sarments ni garbons.

—¡Ja ès aquell dimoni de jay, que la m'ha feta! diu tot d'una.

I cap a la vila a veure si encara l'agafaria.

L'agafà, i li va dir:

—Escoltau, germà ¿i vos no'm diríeu qui m'ha xarmentada sa vinya i se'n ha duyts es garbons?

—¿I ara a on me veniu? respòn es jay tot remolest. ¡Dech esser jo cap guardador de ses vostres coses!

—¡Jo lo que vos dich, que me pareix que vos mateix vos hi sou fet, sensa esperar que vos hi fessen, va dir l'amo de sa vinya. I de tan be que les voleu guardar, les vos ne duys a ca-vostra.

—¿I vos a poch a poch que'm voldreu tractar de lladre? diu es jay.

—Jo lo que vos dich, respòn s'altre, que aquest feix de garbons ès de sa meua vinya.

—Jo vos dich que no'u ès.

—I jo vos dich que sí. Veyam, ¿que hu voldríeu jurar que no hu ès robat?

—¡I de pressa! diu es jay. ¡Sí que hu jur! ¡Mal romangués penjat a sa lluna ab so feix, si ès robat!

Encara no hu va haver dit, com *¡zas!* romangué penjat a sa lluna ab so feix de garbons.

I allà està i estarà, Deu sab fins quant.

Bovetjauhí voltros ab so jurar i ab so dir: *Mal me toch això! ¡Mal me toch allò!*

Ets aglans, ses carabasses i sant Pere [1]

Quant el Bon Jesús i Sant Pere anaven p'el mon, una vegada passaren per devora un hort a on hi havia una parada molt llarga de carabasseres amb

(1) M'ho contà D Miquel Ferrer i de la Cuesta, Pre., de Ciutat.

un esplet de carabasses disforges. N'hi havia qualcuna com un covo, sensa ponderar gens. Llavò passaren per dins un auzinar, i ses auzines duyen penjat un esplet d'aglans que no eren tot berbes.

A sant Pere li vengué una idea, i no pogué estar que no la vessàs.

—Mon Mestre, digué ell, ¿ses auzines tan reforsades i tan grosses, ab tant de socam com Deu ha vist i ab sos aglans tan menuts, i ses carabasseres tan allanguides i tan flonges, ab sa gran fruytota seva, que fa tant d'embalum i pesa mes que elles? ¿I no aniria millor que ses auzines fessen ses carabasses, qui son tan feixugues, i ses carabasseres ets aglans, qui son tan falaguers?

—¿Vol dir trobes que aixi aniria millor? contestà el Bon Jesús.

—¡No hi havia d'anar, mon Mestre!... ¡I d'un bon tros!

—No res idò, diu el Bon Jesús, ¡que sia aixi com tu trobes!

Al acte ses carabasses d'aquell hort tornaren aglans i tots ets aglans d'aquelles auzines tornaren carabasses, i vos assegur que era feresta sa vista que feyen.

Sant Pere, no vos dich res, va romandre ab sa boca badada mirant tan grandiós carabassam.

—¡Si que n'hi ha a voler, mon Mestre! deya ell fent espants.

Però el Bon Jesús, daixo daixo, se'n anava de d'allà sensa perdre cap passa, i vos assegur que n'hi prenia de ventatge a sant Pere.

Sant Pere se'n tem, i trompitxa per agafarlo.

Justament passà per devall una auzina que comensava a tenir ses carabasses madures. N'hi hagué una que ho era de tot, i digué:

—Per avall s'ha dit...

Se desfica des capoll, i *pataplam!* cau demunt es cap de Sant Pere, que just llavò passava per devall.

—¡¡¡Ay!!! digué el pobret, i tot d'una se pensava si seria s'auzina que li fos cayguda demunt.

Era sa carabassa diforja, que amb un poch mes li engruna es cap: li va fer un parey de braverols i perdre el mon de vista tot d'una.

—¡Ay! deya ell. ¡Ay dich!

El Bon Jesús, fent es desintès se gira, i diu:

—I ara ¿què ès això? ¿que hi ha hagut res de nou?

—¡Maldament no hi hagués hagut tant! diu Sant Pere. Una carabassa que m'ès cayguda demunt es cap... ¡Ja no ha tengut altre lloch a on caure!

—¿Encara trobes, li demanà el Bon Jesús, que va millor que ses auzines fassen carabasses i ses carabasseres aglans?

Sant Pere tot empegueit, acalà es cap i digué:

i *pata-plam* cau demunt es cap de Sant Pere...

—Me pens que aniria millor aixi com estava primer, aixi com ho havíeu posat Vos.

—Idò una altra vegada no has de fer tan de sabut, digué el Bon Jesús, ni corretgir a la babatlana lo que està fet.

I totes ses carabasses penjades en aquelles auzines tornaren aglans i ets aglans de s'hort carabasses,

i ses coses romangueren tal com el Bon Jesús les havia posades primer, que per voltes que hi doneu ès així com porien estar millor.

L'amo'n Biel Perxanch i la dona d'aygo [1]

Devers l'any tirurany hi havia a Pollensa un fadrinardo mal casadís i de bon estament, anomenat l'amo'n Biel Frau, qui era l'amo de *ca'n Garrit*, des carrer de Montisiòn.

Campava be ferm, les dormia totes, se donava a la vida vellaca i fora maldecaps, i per això li posaren nom *En Perxanch*.

I ell en va sebre tant, que, en lloch d'enfadars'hi si le hi deyen, en feya lulea.

Un dia a un que le hi digué, li feu donar beure.

I a un ca de primera que tenia, li deya ell mateix: *En Perxanch*.

Era un penjat de marca, afectat de farses i de fer tres dies de tot.

Un dia convidà ets al·lots des carrer a menjar figues seques. Los se'n puja dalt es sòtil, i los umpl de figues es pits i es calsons, que elze fermà devora es turmells.

Mentres aquells *xichs* se'n devallaven ben contents, ell se posà a cridar:

—¡Lladres! ¡Lladres!

Ets al·lots, ja ho crech, parteixen corrents, tant com en porien treure; i figa per aquí i figa per allà, i raig i roy de figues en terra; i aquells al·lots de d'allà, debanant a les totes.

Com se'n temeren ja no varen dur cap figa. Ab s'estray des córrer, es faldars los sortiren i es fermays des turmells se'n anaren an el dimoni.

(1) M'ho reculliren de la gent de Pollensa mos amichs corals Mn. Miquel Costa i Llobera, i Mn. Bernat Cifre, (al cel sien tots dos) que ja ho sentien contar com eren petits.

La gent des carrer sortí a veure què era tanta corredissa. Com sentiren En Perxanch que cridava, veren que n'havia feta una de ses seves.

Una altra vegada tenia un missatge novell, i el se'n mena de bon matí an *eu Vilá*, una possessió seva, per que llauràs.

Se fa gran dia, i es missatge, veent que no hi havia senya de berenar, diu a l'amo:

—L'amo, ¿i que no seria cosa de posar unes quantes de miques?

—Per avuy bastarà que fassem com que posarne, per que no he pensat a dur res, diu es bergant.

Es missatge el se mirà de dalt a baix, i va veure que se'n volia riure.

—¿Així va això? diu ell. No res, ja *farem com que berenar;* però jo també faré una altre cosa.

¿I què fa ell?

Gira sa reya ab sa punta cap amunt, i ja ès partit, i bones llenderades an es parey.

Ja ho crech que, ab sa reya d'aquella manera, no feya solch: no mes fregava sa terra ab s'esquena de sa reya.

L'amo'N Biel se'n tem, i diu:

—¿I ara, què ès això?

—¿Què ha d'esser! diu es missatge. Que fas *com que llaurar*, ja que m'han fet fer *com que berenar*.

En Perxanch callà, se begué es cop, i va veure que no hi poria bovetjar amb aquell revel·ler.

Li va treure es berenar, s'al·lot se posà be de panxa, i tot lo dia va fer feyna com tot un homo.

Però sa passada mes gustosa que succeí an En Perxanch fonch lo de sa dona d'aygo.

Ell no tenia criada, se guiava ell mateix, i caseva era just una soll, perque no agranava ni adesava may, de perxanch que era.

Idò heu de creure i pensar que un vespre, com arriba d'*eu Vilà*, me troba sa casa agranada i es sopar llest.

Li vengué de nou així mateix, però no li llevà des dormir.

Lo endemà vespre, se tornà trobar ab sa mateixa endemesa, i digué entre sí mateix:

—¡Veam que serà això?.. No res, per ara'm diu be... Ja ho veurem què serà...

¿Què me'n direu?

Ell es tercer vespre se trobà ab lo mateix, i aquí digué:

—Això no va pus: jo tench de aclarir qui ès qui m'entra i m'encitrona la cosa.

¡Alabat sia Deu, garrida! Tu robes *eu* cor de les persones.

I ¿què fa ell?

Lo endemà no obrí la casa, no va a fora vila, i s'afica dins una aufàbia que tenia dins la casa devora es coll des pou, desde on, guaytant, pogués veure qui li entrava.

I heu de creure i pensar que devers les onze veu sortir de dins es pou una dona ben jove i guapa com el sol, i ja fonch partida a agranar la casa i espolsar ses cadires, i tot ho adesava.

L'amo no pogué estar pus; treu es cap de s'aufàbia, guipa aquella pitxorina, i li diu:

—¡Alabat sia Deu, garrida! tu robes *eu* cor de les persones. Lo que's diu eu meu eu m'has robat, però de tot.

—I ¿què vols que't fassa? diu ella, sonrient.

—Que'm digues qui ets i d'ont surts.

—¡Som dona d'aygo! diu ella.

—¿Dona d'aygo? diu ell. Me sembles mes dona de la casa *p'eu* tranch que tens per enllestir les feynes... Sobre tot, ¿vols esser la meva dona?

—En voler,—respón ella, ben rabent; però va amb uns pactes: que no m'has de dir *dona d'aygo.* Es primer dia que m'ho digues, no'm voràs pus.

—Feta està la barrina, diu En Perxanch.

Se casaren, i visqueren com Jusep i Maria una partida de temps.

Ja tenien dos infants lo mes aixerits, i l'amo'n Biel tot content; però, com manco s'ho esperava, los vengué un entrevers.

Sa dona un dia de Febrer se'n va an *eu Vilà* per treure s'herba des favar; però, en lloch de treure s'herba, se passà tot lo sant dia llevant ses flors i ets uys de ses faveres.

L'endemà hi va En Perxanch, i veu s'endemesa. Ja li va caure ben tort.

Gira en redò cap a la vila, resolt a fern'hi una a sa dona, si era estada ella qui havia fet allò.

Entra dins ca-seva, la crida i li diu:

—¿I vares esser tu que llevares les flors i *eus* uys de les faveres?

—De manera que sí, respón ella.

—¿I com t'hi atrevires?

—Perque tan mateix aviat ha de fer una gelada que tot ho hauria mort.

—¿Vol dir antes que no hu mat la gelada, m'ho has mort tu?... I ¿què saps tu si ha de fer una gelada, gran no ninguna?

—Vaja si la farà, i grossa.

En Perxanch aquí, tot furiós, i sensa mirar què deya, esclamà:

—¿Saps què ets tu?...Una *dona d'aygo* del dimoni.

Encara no havia acabats ell aquests mots, com ella ja l'hagué agafats es dos infants, un ab cada bras, i amb ells *¡pata-plum* dins es pou!

Ja no'n sortí ni l'han vista pus may.

Quant treuen aygo d'aquell pou, tan fondo i tan antich, que senten aquell *gloch-gloch*, diuen que ès *la dona d'aygo* qui singlota.

I qui no hu creu, que hi devall dins una gerra a mirarho, i se porà treure es gat des sach.

El Bon Jesús i Sant Pere i En Bruixa [1]

An aquell temps que el Bon Jesús i St. Pere anaven p'el mon, una vegada devers es segar s'aturaren a Bànyols [2]. L'amo se pensà que eren uns homos qualsevols, i los escomet, per que li prenguen una escarada de segar.

—Pere, ¿què feym? diu el Bon Jesús.

St. Pere hi feya nassos ferm; però, veent que el Bon Jesús en tenia com a ganes, no gosà contradir.

Se pegaren de barrina sobre es sementer mes gran, i la feren per trenta lliures.

—Ey poreu anar ara mateix, diu l'amo. S'ayguera [3] ja vos durà dinar i càrritx.

—Idò allà l'esperam, diu el Bon Jesús.

I gira en coa cap an es sementer, i St. Pere que li anava derrera, *sogueu sogueu*, amb una careta ben mostia.

—¡Però mon Mestre! arriba a dir. ¿I com hem de segar, sense faus ni didals, ni manegots ni un fòtil mort?

—¡No tengues maldecaps de això, homo sant de Deu! diu el Bon Jesús.

Arriben an es sementer, que feya goig de mirar, tan gran, amb un blat que pegava p'es pits i a molts d'endrets tapava ets homos, amb unes espigues d'un forch i unes arestes d'un pam, estufades de tot.

---

(1) La me contà En Jaume Parets, de So'n Curt, d'Alaró.
(2) Possessió d'Alaró.
(3) Espècie de criada p'els segadors. Elze du el menjar i beure i el càrritx a la segada.

—¡Vaja quin blat mes bo! diu el Bon Jesús.

—Per l'amo, diu St. Pere. Ara per noltros serà ben soberch.

—¡Ca, homo! ¡no temes! Sa por no ès res, d'aprop, si la volen veure.

—No, ell serà mes d'aprop que d'enfora; diu St. Pere. Si no m'hi hagués d'acostar ab sa faus, m'en faria poca de por, vos ho assegur...

—No res, diu el Bon Jesús, si no t'ha de sebre molt de greu, seguem una estona per des-suar...

—¿Greu? diu St. Pere—¡Ben content que'm fareu! ¡Maldament siguen dues estonetes, i tres i tot!

S'asseuen, i, conversa qui conversa, se fa migdia. Compareix s'ayguera ab so dinar i es càrritx; dinen, i refermen sa conversa, asseguts allà a s'ombra d'un noguer, amb una fresqueta, que hi feya un estar de reys.

St. Pere no s'en poria avenir de que el Bon Jesús no digués:

—¡Hala si anam a segar!

Però ¡ben alerta ell a motar sobre una tal cosa! I allà conversa qui conversa, es mes descansats del mon.

Una hora a passar, torna s'ayguera ab so berenar d'enciam i mes càrritx; i, com les me troba encara devall es noguer, sensa que fos coneixedor que haguessen agafada faus ni tocat bri, ¡sabeu quins uyots que feya! No hi faltà gayre per donarlos un arrambatge granat.

—Mira, al-lota, diu el Bon Jesús, ja diràs a l'amo que no anirem a *ses cases* anit. Mos ajocarem devall aquest noguer, i tendrem mes fresca que dins es sostre.

—Ja le hi diré, respón sa criada, i toca el dos cap a ses cases, i diu a l'amo:

—¡Bons escaraders haureu trobats, l'amo!

—¿Que n'han tombat molt? diu aquest.

—¿Molt? Tan molt que no han tocat cap bri. Asseguts els he trobats devall es noguer com els he

duyt es dinar, i asseguts allà mateix estaven encara com ey som tornada ab so berenar, i els hi he deixats, sensa cap senya de que volguessen escometre es blat ab sa faus!

—¡Fosques d'auba! digué l'amo. ¡Bona serà aquesta, si mos surten fotges aqueys homos!

Lo endemà s'ayguera s'hi espitxà ab so berenar i un altre feix de càrritx; i ¡ja hu crech que los hi trobà asseguts a la fresca devall es noguer! Demunt es migdia les du es dinar, i a mitjàn cap-vesprees berenar d'enciam; i sempre les trobà devall es noguer a la fresca, sensa cap senya d'haver agafada sa faus ni tocat cap brí.

Aquella al·lota ja no poria aguantar pus i estava un dos per tres per donarlos un aixabuch d'aquells mes salats; però tantes eren ses coses que li venien a sa boca i tanta sa maliciada que duya, que no sabia per ont comensar.

Com se varen haver acabat s'enciam, St. Pere arriba a dir:

—Mon Mestre, ¿i que hem de segar o no hem de segar?

—Tu hu diràs, respòn el Bon Jesús. ¿Encara te fa tanta por aquest blat?

—Por m'en farà sempre, fins que estiga segat, si l'hem de segar noltros; però tench ànsia que aquesta gent no mos troben sempre asseguts devall aquest noguer.

—No tengues ànsia, homo, diu el Bon Jesús. Sa questió ès que, per posarmoshi a segar, vuy que li hajes perduda sa por de tot. No res, per avuy ja no hu paga, tan hora baixa com ès. Esperem demà.

No vos dich res es sementer que feu s'ayguera a l'amo sobre aquells escaraders des sementer gran.

L'amo en comensava a tenir maldecaps, i resolgué lo endemà anarhi en haver dinat, i, si los trobàs sensa haver segat gens, tirarlos ses derreres, dirlos es nom des porch i engigarlos.

Lo endemà dematí el Bon Jesús diu a St. Pere:

—Vaja, el te pots mirar be an aquest blat. Tens de temps avuy demati. En haver dinat mos hi posam, i han de esser quatre grapades. Hem de rescabalar es temps perdut.

—Idò, si mos hi hem de posar llavò, diu Sant Pere, casi casi convendria posarmoshi ara mateix.

—No sies tan cuytor, diu el Bon Jesús. En haver dinat ha d'esser.

Devers les vuyt s'ayguera les du es berenar i un feix de càrritx i los torna trobar a s'ombra des noguer.

Si l'amo no l'hagués privada de dirlos res si los trobava aturats, los s'hauria menjats, tan de ventre'n duya.

I no vos dich res des mig-dia, com los dugué es dinar, i les se va veure allà mateix. Les deixa es càrritx i es dinar, i gira en coa tayant claus.

Ells dinen, i, dinats, el Bon Jesús diu:

—¡Hala, Pere! ¡Ja pots esser partit a escampar aquests feixos de càrritx, i desfer es cavayons, a fi de que es vencisos estiguen a punt quant sia s'hora.

—¡Però, mon Mestre! diu St. Pere. ¿I que no hem de segar, primer?

—Tu creu i deixa fer s'ànsia per mi.

St. Pere va creure, i ¡hala a escampar feixos i a desfer cavayons i a estendre vencisos! i deya entre sí mateix:

—Ja hu vorem En Gelat aont se geurà!

¿Què m'en direu?

Ell el Bon Jesús agafa una pedra foguera, treu foch, i en cala a un cornaló des sementer.

Al punt hi hagué una flamada feresta i una fumassa espantosa, que, com mes anava, mes prenia. Al temps de dir tres pare-nostros tot es sementer va estar encès, i fum i mes fum.

L'amo, que ab ses comandacions que s'ayguera li havia dades, s'hi entregava manades fetes, com colombrà aquella fumassa i va veure tot es sementer qui cremava, deixà es caminar p'es córrer, cridant tothom com un desesperat per que hi acudissen a

apagar es foch, invocant el Bon Jesús i Maria Santíssima i tots es sants per que aturassen aquella foquetèria.

Tota la gent que hi havia dins Bànyols i per aquells contorns, compareglueren an es foch, corrents tant com en porien treure. Casi hi arribaren tan aviat com l'amo, i romangueren tots ab sos cabeys drets i esglayats, i l'amo mes que tots, perque, com foren an es sementer, no trobaren foch ni casi gens de fum, sino tot es blat segat i garbes fetes i lligades, i posades tan be, que feyen filera de tots es vents.

El Bon Jesús i St. Pere se presenten a l'amo, i el Bon Jesús diu:

—Era aquest es tracte que teníem! ¿Voleu rebre sa segada?

L'amo digué que sí, aixi com va porer, perque estava tot estorat i se feya creus d'aquella passada tan grossa.

S'en anà a *ses cases* a dur ses trenta lliures; els ho donà, i se'n anaren cap a Sta. Maria, deixant tothom espantat i esglayat.

Camina caminaràs, els agafa sa nit devora s'hostal d'En Bruixa, i s'en hi van a romandre.

Lo endemà per pagar s'hostalera, el Bon Jesús se treu ses trenta lliures.

Com la dona veu aquella doblerada, ets uys li botien, i el dimoni *¡zas!* ja hi va esser per tentarla contra el setè i el novè manament.

Tan forta fou sa tentació, que, com el Bon Jesús i St. Pere s'en anaren, tengué sa poca criansa de demanarlos cap aont prenien. Le hi digueren, i se'n va an es seu homo.

—Mira, li diu, ey ha una bona tibada que fer amb aquests dos que se'n'caben d'anar. Com m'han pagada, s'han tret un serronot de *dobblès* que fa por. M'han dit cap aont s'en van. Ja pots esser partit a enmascararte, i amb so trabuch surtlos a l'encuantre, i los saupes es serró, i ja no tendrem pus malde-caps des viure.

Sa bístia d'En Bruixa se va creure aquella béula. S'enmascarà ben enmascarat, i ab so trabuch a s'espal·la, ja ès partit, *trot trot*, a trencar el devant an el Bon Jesús i St. Pere.

Al punt los assoleix, pega bot dins es camí devant ells; i tot apuntantlos es trabuch an es pits los enfloca:

—Es *dobbès* o la.....

No hu pogué acabar de dir, perque el Bon Jesús li feu la senyal de la creu, i En Bruixa tornà un ase gelat, amb una bona cadena p'es coll.

apuntantlos es trabuch an es pits...

—¡Jas! diu St. Pere. ¿I aquest ase d'ont mos compareix ara? ¿I no era un homo que s'era plantat devant noltros? ¿o ets uys m'han fet dos?

—Deixehu córrer, diu el Bon Jesús. Agafa sa cadena i mene'l an En Gelat, que prou bon servici mos farà.

—¡Ja hu crech! diu St. Pere. ¿I que no deu esser colcador? Perque no mos vendria gens malament porer colcar colque mica.

—No res, diu el Bon Jesús, pose'thi, si estàs cansat.

St. Pere s'hi posa com dos i dos fan quatre, i ¡erri, Gelat! i bon cops de cadena, i de d'allà.

Passen per So'n Grau, que hi feyen ses cases noves.

—Mestres, diu el Bon Jesús an es picapedrers. ¿No mos llogarieu aqueix ase per traginar mitjans, pedres i mescla?

—Si-fa, diu es mestre major.

Se peguen de barrina, i la feren per trenta lliures, i l'havien de tenir fins que s'obra estaria acabada.

St. Pere l'entrega an es mestre, i amb el Bon Jesús de d'allà a trescar el mon.

Ja vos assegur que En Gelat en va veure de verdes i de madures, i que s'en va dur de garrotades i de panxades de feyna i de fam, que fins i tot li planyien sa paya i s'aygo. De faves ni civada no n'hi deixaven veure may, quant i mes acostarleshi.

Sempre el feyen traginar amb sos escorbeys, i el carregaven tan fort, que va arribar que no'n tenia gens de pel per s'esquena, perque s'en anava aferrat an es mitjans, pedres i senayes de mescla. Tant s'en anà, que, com era blanch, ses cases de So'n Grau sortiren blanques, i encara hu son. Figurauvos com devia estar sa pobra esquena d'En Gelat.

Sobre tot, com s'obra ja s'acabava de tot, el Bon Jesús i St. Pere en passen i es mestre major los diu:

—¡Oy! ¿que veniu a cercar En Gelat?

—¡Si heu fet d'ell, sí! diu el Bon Jesús.

—El vos ne poreu menar, diu es mestre. Ja mos enginyarem pe'sa misèria que mos falta. Esperau, vos pagaré.

Les dona ses trenta lliures, i St. Pere pren sa bistia per sa cadena, i de d'allà amb el Bon Jesús.

El Bon Jesús va fer de passar p'es mateix punt a on En Bruixa los havia envestits ab so trabuch.

Com ey foren, fa la senyal de la creu an En Gelat, i En Gelat torna En Bruixa, que romangué cap baix i mes empegueit que un porch.

—Mira, Bruixa, diu el Bon Jesús. Fa dos anys

que aquí mateix mos envestires per pendremos trenta lliures que noltros dúyem i que no eren teues. Ve'ntaquí altres trenta, que t'has gonyades aquests dos anys fent feyna a So'n Grau. Aquestes son teues; aquestes te faràn profit.

En Bruixa les va pendre, i gira en coa cap a ca-seva, i desde aquell dia va esser un homo de be, fent feyna per ell o per altri, i fent servar es llum ben dret a tots es de ca-seva, comensant per sa dona, que prou ho havien mester.

Es canet de sant Llatze [1]

Si per fora vila un no's pot acabar es pa que du, i no veu cap pobre per donarlehi, no l'ha de tirar may, sino deixarlo demunt una roca o dins un forat p'es *canet de St. Llatze.*

¿No hu heu reparat que aquest sant té un canet que li llepa ses nafres?

Idò diuen que aquest canet es vespres se'n va per assí i per allà i aplega tots aqueys bocins de pa que li deixen, i així té mes bona saliva per llepar aquelles nafres.

I n'hi ha d'altres que's creuen que, en lloch de lleparleshi a St. Llatze, les hi roega, i li deixen es bocins de pa per que se'n assaciy i deixi anar tal roegadura.

Ses serps de Mallorca [2]

Ses serps aquí no mes ey poren estar set anys, i cada any, en venir es maig, muden sa pell.

En fer es set anys, si no se son mortes o no les han esbenades, s'embarquen, i los surt una cabeyera d'un pam.

I qui no hu creu, que hu vaja a cercar.

(1) M'ho contava ma mare, al cel sia, i per Manacor, ho conten arreu a tots ets al·lots.

(2) A Manacor i pobles veynats eu conta tothom.

L'Abat de La Real [1]

Això era un abat de *la Real* que estava molt gras, homo pacífich i de bon prou.

El Rey, que estava mes magre que un canyís, en passà, i, com veu l'abat que feya tan d'embalum, li diu:

—¿Com dianxa està tan gras Vossa Paternidat, i jo tan magre?

—¿I això no veu? diu l'Abat. Es que Vossa Reyal Magestat té molts de mal-de-caps, i s'hi afica massa; i jo, si'n tench, les sé pendre s'embocadura.

An el Rey li vengué de nou tal sortida, i pensà entre ell mateix:

—¿I aquest P. Abat que se'n deu voler riure de mi? ¡Com esvel·la vera! que n'hi he de fer una, que hu veurem si n'hi durà de mal-de-caps i si hu tendrà bo de fer pendrelos s'embocadura.

Sobre tot, conversaren una estona ab l'Abat, i com se'n despedia, li digué:

—P. Abat, demunt lo que Vossa Paternidat m'ha dit que es mal-de-caps no li entren, li fas a sebre que dins tres dies m'ha de d'haver contestades aqueixes tres preguntes: 1.ª què valech jo, en dur es millor vestit que tench; 2.ª quin temps necessitaria un a cavall per voltar el mon; i 3.ª m'ha d'endevinar es meus pensaments. I va amb uns pactes: que si me dona sa resposta que pertoca an aquestes preguntes, el pesarem d'or, i tot serà per l'Abadia; i si no hi sap respondre, el faré embarcar per beneyt.

I dit això, el Rey ja li ha estret cap a Ciutat.

L'Abat romangué sensa paraula; i no vos dich res si n'hi entraren de mal-de-caps, i si li feyen ses pessigoyes endins; i, com mes anava, mes.

---

(1) La'm contaren ma mare i D. Ramón Orlandis i Maroto, al cel sien tots dos, i Na Bet *Quelona* de So'n Servera. *La Real* era una abadia de monjos bernats de devora la Ciutat de Mallorca.

¡Que havia de dormir aquell vespre ni es que vengué devant! i sempre capficat i pensa qui pensa amb aquells dimonis de preguntes.

Es monjos se'n varen tèmer, i li demanaren si hi havia res de nou.

—Deixaume fer, deya ell. I ja'l tornaven tenir capficat; i, com mes anava, manco afinava ses tres respostes.

Es dia que feya dos, es vespre, l'homo no pogué agontar pus: crida es monjos i les diu lo que passa.

Com aquells monjos el sentiren, també quedaren capturats, sensa veurehi sortida per cap vent an aquell cabermoni.

A la fi digueren:

—No la veym en cap de ses maneres sa resposta d'aqueixes preguntes, i aquí ja hi ha que jugar es tot p'es tot. Lo mes avengut seria cridar tota la Comunidat, i dirlos lo que passa, a veure si n'hi haurà cap que mos don un camí que mos trega de sa mala petja a on estam enrocats.

El P. Abat eu fa així: crida la Comunidat, i conta lo que li passa, i que, si dins vint i quatre hores no ha contestades aquelles tres preguntes, l'embarcaràn per beneyt.

Com la Comunidat sentí aquell reclam, ningú badà boca, fins que s'aixeca es *coch*, i diu:

—¿Que puch dir una paraula?

—Mentres siga d'això, sí,—diu el Pare Abat.

—Idò la diré, diu es *coch:* P. Abat, jo m'encarrech de respondre an aqueixes tres preguntes, amb uns pactes.

—¿Quins son? diu l'Abat tot d'una, fent un gros alè.

—Que m'ha de deixar ets seus hábits vossa Paternidat.

—Feta està sa barrina, diu l'Abat.

Poch ey mancà per tothom esclafir de riure pensant quin paper faria es *coch*, que era un magrel·lo,

just ab sa pell i ets ossos, que casi no feya ombra, dins ets hàbits del P. Abat, tan cepat i gruixadot.

Lo endemà es coch s'afica dins ets hàbits de l'Abat, i ja hu crech que li rossegaven, i n'hi haurien cabuts tres mes de *cochs* com aquell.

Pren es bobiot cap a ca'l Rey, i diu an es criats:

—Digau an el Sr. Rey que som aquí.

—I ¿qui sou vos, germanet? digueren es criats com varen veure aquells grans hàbits i sa mica d'homo que elze rossegava.

—Un monjo de la Real, digué ell, no fent cas de ses riayes que goytaven pe'sa boca de tots es que tenia devant.

Es criats se'n van an el Rey, i li diuen:

—Senyor, assí defora hi ha un monjo de la Real que'l demana.

—¡Ah! Ja sé quin ès: el P. Abat; digauli que sega una una micoya, i avisau tota la Cort, que s'ès mester.

S'aplega tota la Cort i el Rey, vestit ab sa roba millor que tenia, s'asseu an es trono, i diu:

—Que entr el P. Abat de la Real.

Entrà, i el feren seure a's mitx, cara per cara del Rey.

Tothom deya com el varen veure:

—¿I això feren Abat? ¡Ell pugen mes ets hàbits que no ell! ¡Lo que ès roba no n'hi falta!...

—Callau, diu el Rey. ¡No feya tan poch comú, no, ha tres dies! ¡Ben gras que estava ell! ¡Son tres preguntes que m'ha de contestar, que l'han des-sustat i li han fuses ses popes!

I l'homo deya amb ell mateix:

—¡Ves què tal si li son entrats es mal-de-caps! Lo que ès s'embocadura no'ls ho ha sabuda pendre aquest pich! ¡Me sembla que li servirà per vegada!

A la fi, mes sèrio que una patata, diu an el Pare Abat:

—¡Vaja! ¡Sa primera pregunta! ¿què valech jo amb aquest vestit que duch?

—¿Què val? diu aquell que tothom creya l'Abat. —Vint i nou diners [1].

Tots com sentiren allò, i el Rey es primer, foren com uns picats de aranya.

—¿Què vol dir? cridaren tots, ¿el Rey no mes valer vint i nou diners?

—¡Sí senyors! diu l'*Abat:* ¡vint i nou diners, i no pus! Jesucrist que era Deu, el veneren per *trenta,* i trob que posar el Rey a un diner manco que el Bon Jesús, no ès posarli poch preu!

Com el Rey i la Cort sentiren aquesta, clogueren boca i varen tòrcer es coll.

—No hi ha remey, digueren tots, sa pregunta està contestada, per bé que branquetgem.

—No res, diu el Rey, sa segona pregunta: ¿quin temps necessitaria un a cavall per voltar el mon?

—Li diré, diu *l'Abat;* si es cavall feya tanta de via com es sol, ès ben segur que en vint i quatre hores, l'hauria voltat. [2]

Tothom també quedà de pedra devant tal sortida, i no pogueren defogir d'haver de confessar que sa pregunta estava ben contestada.

El Rey ja no les tenia totes segures. Confiava aixi mateix de sa *tercera pregunta,* que creya impossible d'endevinar, perque ¿qui ès capaç de penetrar es pensament d'un altre? deya ell.

—No res, s'esclama el Rey, anem a sa pregunta qui fa tres: *¿a veure què ès que pens jo?*

---

(1) Segons la versió Orlandis, la primera pregunta o questió era que havia de fer riure el Rey; i suposen que el monjo llech, com entrà, feu aposta de caure, i s'embolicà de mala manera dins els hàbits, que ni's poria aixicar ni treure el cap, i que tothom va esclafir de riure, i el Rey el primer. Com el llech sentí riure el Rey, tregué el cap i s'aixeca tot d'una i digué:—*Ja l'he fet riure.* I el Rey aquí va perdre les rialles.

(2) Segons la versió de ma mare, la segona pregunta era: *Quantes de senayades de terra* hi hauria an *es puig de Randa;* i suposen que l'Abat, això ès el coch, contestà: *Si sa senaya fos tan grossa com es puig, n'hi hauria una senayada.*

Segons la versió Orlandis, la segona pregunta era: *A on es a's mitx del mon?* i suposen que el llech s'alsa de la cadira, se'n va a un recó de la sala, i digué:—*Aquí es a's mitx del mon; i, qui no hu creu, que hu mit.* I tothom s'estimà mes creurehu que anarho a midar.

Tant a un cas com a l'altre, donaren per *ben contestada la pregunta.*

—¡Què ha de pensar! diu *l'Abat.* ¡Que jo som l'*Abat de la Real!*

—¡Què ha de pensar! diu l'Abat. ¡Que jo som l'*Abat de la Real!*

—¡No'n mancaria mes que fos un altre! digué el Rey tot rabent i figurantse haverlo safalcat.

—Idò sàpia Vossa Reyal Magestat que som un pobre monjo llech que fas de *coch* a l'abadia.

I aquí tira ets hàbits de l'Abat, i romangué just ab sos seus.

Allò sí que hi vengué de nou a tothom. Sobre tot; el se miraren bé, i hu veren que no hu era l'Abat, sino es *coch* de l'abadia.

I de tota la gran sala s'alsà aquesta veu:

—Sr. Rey, no hi ha remey, ha endevinat es pensament a Vossa Reyal Magestat i a tots noltros. Tots mos pensàvem que era el P. Abat i ès es *coch*.

Aquí el Rey digué:

—¡No hi ha remey, aquest *coch* mos ha donat es brou! ¡Ventura que ès jeuger, i no hi entrarà tant d'or a sa pesada! ¡Si té sort d'esser el P. Abat, mos buydava's *tresor!*

A l'acte se'n hi van an es *tresor;* pesen es *coch* d'or, tot dobles de vint i de sis i de dotze lliures, i

quatre criats del Rey les dugueren en dues senayes a la Real, i es *coch* amb ells mes content que un Pasco, i encara es viu... si no s'ès mort.

I el Rey no tornà tenir pus ganes de posar questions ni fer contestar preguntes a l'Abat ni a cap monjo de la Real ni d'altra banda.

¿Ah idò? Qui les cerca, les troba.

Ets al·lots de So'n Porch [2]

§ 1.

S'anada a Matines

A So'n Porch, possessió de Manacor, de sa banda d'Artà, molt abans de s'any de sa neu, hi havia un parey d'al·lots tan seuvatges, que fins i tot els cans no los podien agafar. S'eren fets dins sa garriga, i no sabien ni coneixien mes mon, que So'n Porch.

Un any a un el se'n menaren a Matines la nit de Nadal, i va esser un escàndol ses coses que va dir i que va fer.

Com l'entraren dins l'església, fort i no't mogues que allò era una cova, i que aquella gentada el se voldria menjar, i hu volia donar a ses cames.

L'arriben a apassivar, i surt *sa missa des gall.* La deya es Rector, ab ministres, i tot d'una encensaren l'altar.

—¡Jas! diu es de So'n Porch. Ell pareix que hi ha altar fumat i missa de tres.

Llavò repara ets escolanets ab sos ruquets, i esclama:

—¡I al·lots ab cassots, que hi veig!

Llavò afina un parell de capellans, bonet posat que encensaven es *Betlem,* a on hi havia el Bon Jesuset nat, i me diu:

(2) M'ho contà ma maré, al cel sia.

—¿I aquests ab ses bèqueres girades?

L'homo sentia es renou que feyen ses cadenetes de s'encenser, ab ses engronsades. Tot d'una se pensà que era un tamborino, i diu:

—No, ell ey ha tamborinades per llarch, i fum an es nin a rompre.

Es *nin* era el Bon Jesuset des *Betlem.*

Es qui li estaven devora s'esclataven de riure, i li deyen:

—¿Que no calles, tros de banch?

¡Bo estava ell per callar!

Com es Rector va dir *Gloria in excelsis Deo* i *Dominus vobiscum,* i es del chor li respongueren, i es ministres cantaren s'Epístola i l'Evangeli, llavò foren ses bones. Se va creure que el chor era un ressingle a on estaven una partida encastellats, i que es cant que feyen, era que deyen ses mil llàstimes an es de baix, i que aquells de l'altar no havien pogut agontar pus, i los responien, i que eren pujats demunt aquell altre ressingle, mes petit, sa trona, per ferse sentir millor.

Veu que es Rector se lleva sa casulla, i diu ell:

—¡I ara aqueix se lleva sa pellissa! ¿Veyam què farà?

Veu que se'n va demunt es *ressingle petit,* i se posa a predicar.

—¿Així va això? diu ell. Ara mos enculparà a tots de sa malici que li han feta. No m'aplegarà a mi.

Ho dona a ses cames, i es seus companys no'l pogueren detenir.

Fins a So'n Porch no s'aturà de córrer.

I no parava de dir:

—¡Re cent mil raccions de guimes! ¡De bona me som escapat!

§ 2.

Com un se'n anà a confessar

¿I què'n direm de s'altre germà seu?

Sa mare un dissapte li digué:

—Te'n hauries d'anar a la vila a confessarte qualque pich.

—I ¿què he de fer per confessarme? demana ell.

—Lo que faràn ets altres; ja ho veuràs, diu sa mare.

—I ¿a on ès que hu fan an això? demana ell.

—¡A l'església, tros de banch! diu sa mare.

—¿I què ès l'església? diu ell.

—Es una casa molt gran i que hi sol entrar molta de gent. No bades, i hu afinaràs.

L'homo se'n va a la vila; i, cerca qui cerca *sa casa gran,* volgué la mala sort que passàs per devant sa *posada* des *Comte d'Ayamans,* sa casa mes gran de Manacor.

Justament aquell dia es fiy des Majoral [1] s'era casat, feyen unes grans nosses, i tot eren convidats qui entraven a la casa.

Aquell de So'n Porch s'ho mirava, i diu:

—Ja hu veig; això ès l'església. ¡Si que n'hi entra de gent!

¿Què me'n direu?

Ell també hi va entrar, s'asseu a sa taula ab sos altres convidats, i vos assegur que no'l deixaren derrera. Bé'n dugueren de plats, que no'l reteren.

¡Vaja quina panxada que pegà!

S'hagué de desengafetar es calsons, i, com s'alsaren de sa taula, no se poria atxefegar.

Li costà ferm arribar a So'n Porch.

Com sa mare'l va veure, li demanà:

—¿Com ès anat això?

—Bé de tot, digué ell. ¡Si que ès una cosa bona confessarse! ¡Jo no hu'via tastat, no!... Sobre tot, ja ho direu en porerhi tornar.

Com sa mare'l sentí, se malpensà; l'oí de contes, i va veure que se seva confessió era estat un dinar de nosses.

---

(1) El dependent que els senyors de possessions tenen per vel·lar els ***arrendadors o amos*** de dites possessions a fi de que les menin bé segons l'escriptura d'arrendament. El ***Majoral*** sol estar a la casa que el senyor té an el poble a on son les possessions.

—Mira, li digué, diumenge hi hauràs de tornar, i no a *ca's Comte,* sino a l'església, que ès just allà devora, però ès una casa mes alta i mes gran que totes. Te'n hi entres i veuràs confessionaris ensà i enllà, qui son com a barraquetes de fusta, i llavò sentiràs una campaneta, i te'n vas, confessat, allà ont l'hauràn sonada, i te donaràn la *comenió.*

El diumenge qui vengué devant aquell biduí pren es bobiot cap a Manacor, i aquest pich trobà l'església.

Sonava sa campaneta de la comunió...

Entra p'es portal de ses dones: veu que totes van a muyar sa mà dins sa pica de s'aygo beneyta.

S'hi acosta, i no sols hi enfonya sa mà, sino tot es bras; pega una partida de grapades, i tot s'esquità.

—No hi ha remey, diu ell: ¡no mes ès romàs es brou!... ¡ja se'n han duytes totes ses tayades!

Se pensava que allò era una greixonera d'aufegat.

Veu ses *barraquetes de fusta,* se planta devant una, i no se'n poria avenir que, tot d'una que una dona se decantava d'un costat de sa barraqueta, ja n'hi havia una altra d'atracada a s'altre costat o un homo que envestia aquell de dins sa barraqueta per devant, i allà xep-a-xep.

Bé escoltava l'homo, però no poria arribar a entendre res.

Sonava sa campaneta de la comunió, i ell tot-d'una, tot generòs cap allà, s'agenoyava ab sos altres, combregava, i *¡zas!* ja'l tenien plantat devant una altra barraqueta de fust, tot embadalit de veurehi tanta gent arremolinada i que es xep-a-xep no acabava may, un cop per sa porteta, un cop per un costat, un cop pe s'altre.

Tornava sentir sa campaneta de la comunió, i ¡hala petit a combregar de bell nou! i llavò ¡a badar devant una barraqueta de fusta!

Com tothom se va esser confessat i combregat, i buydaren cadascú a ca-seua, aquell tocà soletes cap a So'n Porch.

—¿Com ès anat això? li demanà sa mare.

—Bé, va dir ell. An es *xep-a-xep* no m'hi han deixat arribar; però de *coquetes*, no sé quantes me'n he passades. Cada pich que n'han partides, som arribat a una.

A sa confessió li deya es *xep-a-xep*, i a ses hòsties *coquetes*.

¿Ho veys si ho era fet ab sa destral i embastat ab s'aixa?

Per això encara ara, per denotar que un ès molt seuvatge, agafat ab cans o amb un gambaner i que no sap ses coses que tots ets altres tenen per ma, solen dir:

—¡Ell ès com ets al·lots de So'n Porch!

EL REY EN JAUME

DINS LA VIDA DEL POBLE MALLORQUÍ

Lo Rey En Jaume, nat a Montpeller l'any 1208, conquistador de Mallorca l'any 1229, del reyne de València l'any 1238 i del reyne de Múrcia l'any 1266, que entregà a son gendre N'Anfós X de Castella; plasmador del Poble Mallorquí i del Poble Valencià per les franqueses i ordinacions de bon govern que elze dictà, i mort a València

l'any 1276, romangué ab tant de relleu dins la memòria de la gent mallorquina com a pare i patriarca de la nostra nissaga, que brollaren de la Musa popular dins l'ànima mallorquina tot aquest delitós enfilall de contarelles de les èpiques gestes d'aquell Rey incomparable, que hem replegades de boca del poble i que inclouem dins lo present volum.

§ 1.

La primera proesa del Rey En Jaume [1]

Com el rey En Jaume era petit que anava a escola, un dia se desavé amb un altre al·lot, i aqueix li enfloca aquesta:

—¿Què has d'anar a dir? i no tens pare.

Se'n va ell tot-d'una a sa mare, i li diu:

—Ma mare, ¿i això és ver lo que m'ha dit un al·lot que jo no tench pare? ¡Digaume tot lo que hi ha! Per amor de Deu no m'amagueu res!

—¡En tens de pare! li diu sa mare. ¡I prou que'n tens! Però es moros el mos prengueren, i el tenen engrillonat dins una còva de *sa Gruta* de Manacor. [2]

—¿Aquesta m'ès vera? diu s'al·lotó.

—Maldament no hu fos tant! diu sa mare.

D'aquell dia no'l veren riure ni jugar pus.

Bé li demanaven què tenia; no li porien treure altra resposta que aquesta:

—En fer es setze anys, vos ho diré.

Es dia que cumplí es setze anys, crida tota sa seua gent; compareixen tots es cap-pares, i los ho diu ben clar i llampant que està resolt d'anar a treure son pare de sa cova de *Sa Gruta;* i que o el treurà o hi deixarà sa pell; i qui'l vol seguir que'l seguesca.

---

(1) M'ho contà el sen Jaume ***Calses,*** de So'n Servera, que va esser molts d'anys oguer de ca nostra.

Aquesta tradició recorda la castellana de ***Bernardo del Carpio***, que suposen fill de Jimena, germana del rey Anfós II el ***Cast***, i del comte Sandias, i com el rey aclarí la feta, feu tancar el comte dins el castell de Luna; i el del Carpio, com va esser gran i va sebre la cosa, dugué a cap mil heroicidats per conseguir del rey que li donàs son pare, traentlo d'aquell castell, fins que a la fi ho logrà quant el pobre comte ja era vell i sensa vista. Veyau l'estudi preciós que'n fa En Milà i Fontanals dins *La Poesía heroico-popular castellana,* cap. III.

(2) Possessió entre el port de Manacor i So'n Servera.

Tots li digueren que'l seguirien aont-se-vuya fos.

¿Què me'n direu? Ell donaren dia per partir, i es dia senyalat negú faltà; i ja foren partits cap a *Sa Gruta*.

Abans d'arribarhi, afinen es moros dalt un forti, aquell grandiós talayot [1] que encara s'hi conserva.

De moros n'hi havia mes que mosques, però aviat el Rey En Jaume ab sa seua gent los va haver esveits tots.

N'afina una còva plena, i ja s'hi ès aficat, i ets seus derrera ell, i ¡ventim an es moros! que queyen com a calabruix; i es qui porien, eu donaven a ses cames fentse mes endins. I el Rey En Jaume derrera ells i, en arribar a cap, *¡zas!* una bona espasada! i ja veyen botir un carabassot de moro.

Al punt els hagué capxifollats tots.

Arriba an es cap d'endins de sa còva, i m'hi afina un homonet engrillonat:

—¿Què feys aquí? li demana, tot remolest.

—Som un rey cristià, que fa setze anys que vaig caure en mans des moros; me tregueren ets uys amb esquerdes de canya i m'aficaren pues de garanyoner an es caps des dits, entre carn i ungla; i me deixaren engrillonat aquí dins, sensa veure sol ni lluna pus; i no'm duen mes que un poch de pa i aygo, i encara hi ha dies que no hi pensen.

Com el Rey En Jaume sent tot això i veu tota aquella tragèdia, li costà molt, ben molt, contenirse; i va dir an aquell homonet:

—¿I negú teniu que venga a treurevos d'aquí dins?

—No mes tench un fiy, diu aquell, que ja deu esser grandet. N'estich ben segur de que ès llest, ardit i acorat; i que, si ell sabia aont me tenen, vendria a treure'm, anc que el dimoni en passàs.

Aquí el Rey En Jaume no pogué aguantar pus: s'aferra per son pare plorant i cridant:

---

(1) N'hi ha un de molt gros, que'l veuen d'una hora lluny perque el terreny es molt pla.

—¡Mon paret meu! ¡Som jo es vostro fiy! ¡Ja estau llibert! ¡Ja no n'hi ha cap de moro viu per aquí!

Li llevaren es grillons, el varen treure d'allà dins, i el se'n duyen a l'ayre triunfalment, i tothom que s'hi arremolinava per veure'l d'aprop, cridant:

—¡¡¡Vivo!!! ¡¡¡Vivo!!! (1)

I el pobret que plorava d'alegria, i poreu fer contes si n'hi sabia de greu no veurehi, i no porer contemplar aquell fiyet seu i tota aquella gent seua.

Sa polseguera que va alsar el Rey En Jaume ab tota sa seua gent amb aquesta feta de vèncer es moros i de treure son pare de sa còva, se'n pujà per amunt i per amunt fins que pegà an el cel, i hi romangué aferrada i tota resplendent; per això se diu *sa carrera del Rey En Jaume.* (2)

§ 2.

Es puig de ses bruixes i el Rey En Jaume (3)

Com anau de Lluchmajor a Algayda, trobau dins *So'n Saleta* un puig en forma de formiguer, tot una roca, ple de crivells i regates.

Si hi pujau, devers mitjàn lloch hi trobareu una cova rotja.

Diu la gent que d'allà dins sortien ses bruixes en temps des moros; i que per això an aquest puig li deyen i li diuen *de ses bruixes.*

Si'n passava cap carro per allà baix, es parey ho havia de fer de tot per treure'l.

Diuen que era que ses bruixes s'hi encamellaven demunt, sensa que les vessen; i, com eren mes que mosques, assolaven es carro, que no hi havia qui el rossegàs.

---

(1) Es un cas de subjuntiu -o. Tal sistema de subjuntiu encara subsisteix a Catalunya occidental (v. gr. Volen que jo puge, que tu pujos, que ell pujo, pugem, pugeu, pujon). La forma *vivo* del llatí *vivat* es antiquíssima; pertany a l'època en que la forma *incoativa* no havia invadits gran part dels verbs de la 3.ª i 4.ª conjugació, quant deyen: *Jo* VIU, *que jo* VIVA, en lloch de lo que deym ara: *jo* VISCH, *que jo* VISCA. Per això a Mallorca fins fa poch temps, en lloch de *visca!* cridaven *Vivo!*

(2) A Mallorca anomenen així la *Via lactea.*

(3) M'ho contaren mos bon amichs lo Rt. D. Agustí Puig, Pre., i D. Antoni Salvà, micer, de Lluchmajor.

Es cristians que el Rey En Jaume deixà per poblar Mallorca com l'hagué presa, anaren a donarli part d'això de ses bruixes.

I ¿què fa ell?

S'en vengué, i amb un parey de capellans i un escolà i ab sa carrossa se'n van an aquell puig per maleir ses bruixes, i que no'n quedàs nèscia.

Se'n hi puja ab sa carrossa, i a sa cucuya hi planta la creu.

Mentres tant es capellans feyen sa seva tasca...

Mentres tant es capellans feyen sa seva tasca, i s'escolà, de por que tenia de no esserhi demés, se posà demunt un altre puig veynat, que per això se diu *es puig de s'escolà*.

D'aquelles bruixes no'n veren pus la pols ni noves.

No anaven de creus ni hi volgueren peres ab sos capellans ni amb el Rey En Jaume.

Ab so pujar i devallar sa carrossa per aquell puig, ses rodes feren aquella partida de regates que encara se veuen.

Es qui hi son estats, me poden guardar de mentir.

§ 3.

Sa llenegada des cavall del Rey En Jaume [1]

Derrera es convent de ses Monges d'Inca, a sa *costa des molins*, surt una timba a flor de terra i fa una regata, una espècie d'arregussay.

Diuen que va esser que el Rey En Jaume, com perseguia es moros per esveirlos de Mallorca, un dia era dalt es *Puig Major*, i los me veu devers Inca.

¿I què fa ell tot d'una?

An es moros al punt los hagué assolits...

Pega esclafit i esperonada an es cavall i es cavall llongo, i se tirà just demunt aquella timba.

Es cavall llenega d'una pota, i tan fort aferrava, que va fer aquella llenegada, aquell arregussay, que encara s'hi veu ben senyat i ben coneixedor.

An es moros al punt los hagué assolits, i es bocins mes grossos que en deixà foren ses oreyes.

Ell no s'hi posava per poch, no, aquell Rey.

Ni s'en porien riure gens.

(1) M'ho contaren mos amichs D. Gabriel Llompart, Pre., catedràtich del Seminari, i D. Nadal Garau, prev., naturals d'Inca, que los ho contaven com eren al·lotons.

§ 4.

Ses potades des cavall del Rey En Jaume [1]

En *es coscoys*, per on passa sa partió entre Marratxí i Santa Maria, se veuen uns clots com a potades de cavall, i quant pujau an es castell d'Alaró, devers mitjàn lloch, si ho mirau bé, també n'hi veureu de clots dins ses penya, que ho pareixen potades de cavall.

Diu la gent que les hi va fer es cavall del Rey En Jaume com perseguia es moros de la muntanya, i des puig de So'n Cos de Marratxí amb un llongo se tirà an *es Coscoys* de Santa Maria, i amb un altre an es castell d'Alaró.

§ 5.

El Rey En Jaume i es Teix [2]

Pareix que el Rey En Jaume patia d'aufegó, i se passava temporades an es palau que tenia a Valldemossa, i, per alenar aire pur i ben net, se'n pujava molts de dies an *es Teix*, aquell puig altiu i soberch que empina sa seva cresta devers *es Coll* de Sòller, part-demunt casi totes ses altres cucuyes de sa nostra Muntanya.

Un dia d'estiu, com el Rey passava per devant *So'n Pan-cuyt*, li surt un homonet vey, amb un tassó d'aygo, com un crestay, mes fresca que la neu, de sa font de *Na Ropit*, tot dientli:

—¡Bon dia tenga, senyor Rey! ¡Vetaqui aygo fresca, treta de sa font, de sa meva ma! ¡La tast!... Li assegur que ès de primera!...

El Rey En Jaume la tasta; la troba bona de tot, i, *glech-glech*, fins que n'hi hagué dins es tassó.

---

(1) M'ho contaren mos amichs els preveres D. Bartomeu Alcover i D. Francesch Forteza, que ho han sentit contar mil vegades per Santa Maria, i D. Juan Rosselló, de So'n Forteza, d'Alaró.

(2) El qui m'ho contà, ho sabia de sa Madona Coloma de *Ca'n Niu*. Això del mal d'asma que la tradició popular atribueix an el Rey En Jaume, ho conta l'història del nostre Rey Sanxo.

El Rey tot agrait, alliberà de deume tot aquell redol; i per això diuen que no'n pagaren pus en tot allò.

Mirau si va valer de molt aquell tassò d'aygo fresca.

§ 6.

De com el Rey En Jaume va pendre es castell d'Alaró [1]

¿Quin mallorquí hi ha que no haja vist may, de prop o de lluny, *es castell d'Alaró*, aquest puig aguyonat que guayta part-demunt ets altres, coronat d'aquell penyalar soberch, altíssim, boyrós, groguench sublim, com una torre colossal encastellada allà dalt per dominar Mallorca? Aquest penyalar se'n puja centenars de pams tayat a plom per tots es vents fora per sa banda de mestral, aont sa cresta terrosa que munta des puig veynat, el tapa i s'estén per tot es tossal reblit de pins, auzines i altra garriga, fent de peanya i catifa a la *Mare de Deu del Refugi*, que just a sa cucuya té un santuari venerable, aont pugen es devots i ets amichs de ses perspectives estupendes i des panorames sublims.

Idò aquest castell era des moros com vengué el Rey En Jaume; i ja hu crech que els ho volgué pendre.

¡Bo estava ell per deixarloshi cap-llevar!

Sobre tot, ja els ha envestits ab so seu exèrcit pe'sa banda des camí que hi pugen, que no n'hi ha d'altre.

Es moros, que sempre atalayaven perque massa se veyen sa arruixada demunt, figurantse que el s'havien de fer seu ab quatre grapades, ja son partits per avall per avall a capturarlo.

Es contes elze sortiren errats. Ab tot i dur tanta de fua, no'l pogueren fer recular una passa; foren ells que varen haver de recular, perque no hi porien

(1) M'ho contà mon amich En Pere Sampol i Ripoll, que com era al·lotinoy ja hu sentia contar a la gent per Alaró.

estar persones nades devant el Rey En Jaume i es seu cavall, si erà per batallar.

Aont les tengueren fort va esser allà on comensen es graus de s'escalonada, a mitjàn coster, d'un rost espantós. Idò per aquella empinada costa s'enfilava es cavall, i hi deixà ses potes senyades, que encara ara s'hi coneixen i prou.....

I aquell animalet per amunt i per amunt com un aucell; i el Rey En Jaume, espasada va i espasada vé a dreta i a esquerra; i caps de moro a l'ayre, i cossos xapats en creu, i sanch per llarch que brufava aquelles penyes i s'erba que s'hi congriava, que encara n'està clapada...

Si hi anau, i mirau arreu per devora aquelles potes senyades a sa penya, hi veureu un erbum, molt atapit, clapetjat de vermey fosch.

Qualsevol alaroner vos dirà que allò ès de sa sanch des moros.

¿Què me'n direu? Ell el Rey En Jaume anà fentse sempre per amunt i per amunt, i es cristians, ja hu crech, derrera ell; i es moros, es qui no eren bocins o no redolaven rost avall malferits i calcigats des cristians, prengueren escalonada, i ¡per amunt! a tancarse dins es castell. Però el Rey En Jaume els anava tan aprop que no elze deixà tancar sa porta, i se'n hi entrà ab tots los seus.

Es pobres moros sols se pogueren escapar del Rey En Jaume tirantse dalt-a-baix d'aquell penyalar.

Per no ferse mal s'hi amollaren ab so cap dins una aufàbia.

Figurauvos, en pegar abax, què s'havien de fer moro i aufàbia.

Es bocí mes gros no era com s'oreya.

§ 7.

S'avench d'en Corbera [1]

Ben aprop de ses cases de Canet d'Espòrles, ey ha un grandiós avench, que tira ben endins cap a Ciutat.

S'hi havien d'amollar ab cordes, però ara es senyor ey ha uberta una mina, foradant sa pedra viva i hi poren entrar peu pla.

Se conta que, com el Rey En Jaume tenia sitiada la Ciutat, es moros s'hi amollaren per tayar s'aygo a s'exèrcit sitiador perque sabien ells que ses venes de *sa font de la Vila* venen de *sa Granja*, d'allà dessà Esporles, i passen per baix d'aqueix avench, i contaven ferhi una mina per tayarles.

El Rey En Jaume se'n degué tèmer i ès segur que els ho va esborrossonar, gràcies a Deu.

§ 8.

Una àguila i el Rey En Jaume [2]

Sembla que com el Rey En Jaume hagué desembarcat an es Pentaleu, aquell illot pelat que s'alsa entre sa Dragonera i St. Tem, aont va pendre redòs com venia a conquistar Mallorca, passà volant volant una àguila que duya ab ses arpes un aspet, un peix per l'estil d'un congre; i, com va esser a s'endret del Rey, l'amollà; l'agafaren, i el Rey el se va fer fregir, i ben bo que el trobà.

Perque s'àguila deixà aquest peix an el Rey, per això s'àguila se diu reyal.

§ 9.

Sa pica des cavall del Rey En Jaume

A s'illot des Pentaleu hi havia un cocó, que hi cabien un parey de gerres d'aygo, que semblava fet

(1) M'ho contà mon amich coral D. Lloatxim Gual de Torrella, senyor de Canet, aont sempre ha sentit contar això.

(2) M'ho contà Mn. Juan Ensenyat, d'Andraitx, que va esser vicari de S'Arracó, i diu que tothom de per allà ho conta.

aposta, i deyen que era sa pica aon abeuraven es cavall del Rey En Jaume quant aquest ey desembarcà, tot venint a conquistar a Mallorca. S'era conservada intacta aquesta pica fins que es republicans de l'any 1868 ey anaren a ferla bocins.

A-les-hores era Vicari de S'Arracó Mn. Juan Ensenyat, i una dona hi anà plorant a contarli aquesta... heroicidat revolucionària, lo endemà d'esserse seguida, segons m'ho ha contat ell mateix.

§ 10.

Sa primera missa an el Pantaleu (1)

Diuen que s'hi va dir es temps que el Rey En Jaume hi estiguè aturat com venia a pendre Mallorca an es sarrains.

§ 11.

Sa pedra sagrada (2)

Com anau de Palma a Andratx, que heu passat *es coll de sa bataya* i preniu es camí de Calviá, a man-dreta, a unes cinquanta passes des camí, hi ha una pedra, ben revenguda, amb una creueta de ferro aficada demunt: se diu *sa pedra sagrada* perque conten que allà se celebrà sa primera missa com el Rey En Jaume va desembarcar per pendre Mallorca.

§ 12.

Ses Montanyes des Tresor (3)

Com vos n'anau de Sant Llorens des Cardessar a Artà, trobau a ma esquerra ses muntanyes de

(1) M'ha assegurat Mn. Ensenyat que això ès lo que creu i diu la gent d'Andratx i S'Arracó. Segons el mateix Rey conta en la seua Crónica, cap. 49, passà un diumenge an el Pentaleu; i, com ell sempre menava capellans amb ell, lo mes provable ès que hi diguessen una missa allà.

(2) Aquesta tradició ès general a Calvià i Andratx, i concorda ab lo que conta el Rey dins sa Crónica, cap. 61-63, que lo endemà del desembarch, se celebrà missa dins la seua tenda, i el Bisbe de Barcelona endressà un sermó ben afuat a tota l'ost, i que En Guillem de Moncada combregà «plorant i cayentli ses lagremes per la cara».

(3) M'ho contaven mon pare i el sen Miquel *Recó,* de Manacor, al cel sien tots dos.

Aquesta tradició pot esser un eco de la *cavalcada* que dins el mars

S'Auma, que fan un grandiós penyalar capserrat mirant a xaloch, i la gent les diu *ses muntanyes des tresor*.

Conten que es moros, com veren que el Rey En Jaume s'acostava cap a Artà, i que tot eu arregussava, i no hi havia qui el capturàs, amagaren dins aqueix penyalar tot s'or i sa plata que veyen que tan mateix los escapolarien, ab s'idea de mes envant treurehu d'allà dins, en cas de poder tornar a alsar xella.

Però, com no n'han poguda alsar pus a Mallorca, després de tants de cents anys aquell tresor segueix dins aqueys penyals, esperant qualcú que vaja a treure'l.

Es qui eu vulga provar, té el camí franch.

¡Hala, qui s'hi atansa! ¡fora por!

§ 13.

Lo que va succeir com el Rey En Jaume estava a ses portes de la mort [1]

¡Ja les ne va sebre de greu an es moros que el Rey En Jaume los tregués de Mallorca! No hi havia qui els aconortàs.

Prou que'n tenien de ganes de tornar, però els havia escalivats massa fort el Rey En Jaume, i no s'hi atansaren a tornar mentres ell va esser ple de vida.

Com va esser molt vey, les arribaren noves de que era caygut malalt, i que ja estava a ses derreres de tot.

---

de 1230 feu el Rey En Jaume amb una part de la seua ost a les muntanyes d'Artá, després de presa la ciutat, i que ell conta dins la seua Crònica, cap. 100-103, que acorralà es sarrains dins dues coves i s'hagueren de rendir per catius en nombre de dos mil i va atrapar 10.000 vaques i 30.000 ovelles.

(1) Aqueixa tradició recorda lo que conta En R. Muntaner dins al cap. XXVII de la seua Crònica, que, trobantse el Conqueridor. la derreria de la seua vida, malalt a Xàtiva, veentse aprop un exèrcit de sarrains, manà: «Ara tost puix llevar no'm puch, ixca la mia senyera, i feyts portar mi en una anda entro siam ab los moros malvats .. E així com ell ho mana, així feu». Però son fill En Pere hi va arribar primer, i va arronsar completament els sarrains.

Aquí el Rey moro arma una partida de galiotes, s'hi embarca amb una mala fi de gent, i desembarquen devora *Sa punta de N'Amer*. (1)

El Rey En Jaume hu sap, i diu:

—¡Posaume fermat demunt es cavall, i deixaumos fer!

No hi hagué altre remey que ferho així, perque el Rey En Jaume s'hi mirava molt en so manar una cosa; peró, en manarla, s'havia de fer, sortís des llevant, sortís des ponent.

Sobre tot, el fermen ben fermat demunt es cavall, que no pogués caure, i amollen an es cavall.

I heu de creure i pensar que aquell animalet ja ès partit de quatres, com la bala, cap an es moros!

Es moros el colombren de lluny, i s'esclamen, tot estorats:

—¿Què es això? ¿I això no ès es cavall de l'Emperador?

Així anomenaven ells el Rey En Jaume.

Com mes s'hi va anar acostant, eu veren ben clar que era ell, i les va entrar una por tan feresta a tots, que no pensaren mes que en donarho a ses cames.

—¡Qui's pot salvar, que's salvi! deyen tots, fogint cap a ses galiotes, tan depressa que's pegaven ab sos talons pe'ses anques.

S'embarquaren, i ¡cap a Alger manca gent!

I sa por que tenien que aquell dimoni de cavall no prengués per dins mar, i no'ls afonàs totes ses galiotes amb una potada.

El consideraven capàs d'això i molt mes.

§ 14.

Lo que comanà el Rey En Jaume com se moria i lo que succeí com va esser mort (2)

Com el Rey En Jaume estava per a morir, va fer aquesta comanda:

(1) Devora So'n Servera.
(2) M'ho contà el mateix sen Jaume *Calses*.

—Mirau, en esser jo mort, m'embalsamareu; i sempre que venguen moros, posaume fermat demunt es meu cavall, i amollauli, que ell mateix ja sabrà que ha de fer.

Se morí el pobret com un sant, al cel sia ell i tots es morts; i tothom plors i descapdell! i negú se'n sabia aconortar.

L'embalsamaren aixi com ell havia manat, i el guardaren ben guardat com si fos un gran tresor.

Ja hu crech que es moros, tot-d'una que hu varen sebre, en feren una gran festa.

—¡Bé mos va! deyen ells. ¡Ara pendrem sa revenja! ¡Cap a Mallorca tothom!

Ompliren una partida de galiotes, i ¡cap a Mallorca!

Desembarquen devora *Sa punta de N'Amer;* es cristians se'n temen; fermen es cos del Rey En Jaume demunt es cavall, i li amollen.

Aquell animalet ja ès partit de quatres, com un llampech de d'allà cap an es moros, que al punt el colombren, i se posen a dir:

—¿Què serà allò que s'acosta s'acosta s'acosta, com un cavall? ¿Saps que hauria d'esser l'Emperador ab so seu cavall? ¡Fiauvosne que no hu sia! ¡Anauvoshi a posar ab l'Emperador ni ab so seu cavall!

Sobre tot s'aturen i se posen a l'aguayt per lo que pogués esser.

Mentres tant, es cavall ab so cos del Rey En Jaume s'hi acostava, s'hi acostava, i duya tanta de fua i anava tan encès, que pareixia que les s'havia de menjar tots an es moros.

Com aquests veren clar que era ell, no l'esperaren gens, sino que giraren en coa, fogint come llebres que es cans encalsen, cridant:

—¡Eu ès es dimoni de l'Emperador a cavall! ¡I deyen que era mort! ¡Bona casta de mort! ¡Ni may que no's morirà aqueix dimoni d'homo! ¡I si no feym via, mos arronsa a tots! ¡Qui's pot salvar, que's salf!

Sobre tot, tanta de via feren a fogir, que com es cavall ab so cos del Rey En Jaume arribà a sa vorera de la mar, tots es moros ja eren dins ses galiotes, i aquestes se'n anaven veles esteses de d'allá cap a Alger. (1)

De llavò ensà ja no hu han provat pus es moros de pendre Mallorca, ni hi ha que tenirne por mentres conservem es cos del Rey En Jaume. (2)

§ 15.

El Rey En Jaume an es Teix (3)

Diuen que com el rey En Jaume estava dalt *es Teix* per posarse bé de s'aufegó que tant l'atropellava, cada dia se'n anava a missa a s'esglesieta de Sant Pere d'Escorca, devora Lluch.

¡Si que volia devoció cada dia fer tant de camí!

§ 16.

Recordanses del Rey En Jaume dalt es Teix (4)

De ses cases des Teix pujant p'es bosch cap a llebetx i passat es bosch, troben *ses casetes del rey En Jaume*, de parets molt gruixades ab finestres estretes de defora i amples de dedins. Diuen que el Rey En Jaume hi estava.

D'allà, si preniu cap a xaloch, a unes cent passes troben *es cossiet del rey En Jaume*, aficat dins una

(1) Aquest fet es lo que conta el romancer castellà del Cid, que, com fou mort a València, el posaren embalsamat dalt *Babieca* i sortiren amb ell els cristians a combatre l'exèrcit del Rey Bucar, nombrosissim, a on hi havia vint reys mes, i tots foren vençuts; i, triunfants així els cristians pogueren sortir pacificament de València, retirantse ab D.ª Jimena i el cos del Cid a Castella. Se veu que aqueixa llegenda trobà eco a Mallorca o a Catalunya i que el poble atribuí tal fet an el Rey En Jaume.

(2) Aquí se veu la confusió que fa el poble entre el Rey En Jaume I i el Rey En Jaume II de Mallorca, que ès el qui està embalsamat i enterrat a la nostra Seu. Dins la memòria del poble mallorquí no hi ès romàs En Jaume II, ni el Rey En Sanxo ni En Jaume III; no hi ha mes que el *Conqueridor*, an el qual atribueixen tot lo bo d'aquells altres.

(3) M'ho contà el sen Jusep Rullàn, *Curt*, de Deyà. També s'ha de referir aqueixa tradició an el rey En Sanxo.

(4) M'ho contaren a Bunyola. Se veu que aqueixa tradició no's refereix an En Jaume I, sino a son net En Sanxo.

tenassa a una barbacana que xumora i saünya i fa com un degotís.

Si seguiu una mitja hora endevant cap a Binifo-rani, trobareu *sa cadira del rey En Jaume,* cavada dins sa penya, i que hi fa bon seure ferm.

SANT VICENS FERRER

dins la memòria del Poble Mallorquí

Després del rey En Jaume *lo Conqueridor*, no ès duptós que Sant Vicens ès lo personatge mes eminent de la nostra nissaga. Nat a València l'any 1350, frare dominich an els denou anys, n'estudia dos a Barcelona, i dos a Lleyda, l'any 1384 rep el grau de Mestre en Teologia, n'ensenya a la Seu de València fins l'any 1391, el rey En Juan I el pren per Conseller Aulich i la Reyna per Confés fins que l'any 1395 el Papa d'Avinyó Benet XIII el crida per Mestre del Sagrat Palau. Sentintse *Llegat a latere* del mateix Jesucrist, deixa la Cort Pontifícia l'any 1399 i ja ès partit a predicar per totes les nacions de l'*Obediència d'Avinyó*, convertint per tot arreu milenars d'ànimes, sobre tot jueus i sarrains dins Espanya i Càtars i Valdesos dins França i dins Itàlia Septentrional, i l'aclama tothom com *Angel de l'Apocalipsis*. Tot eren viles i ciutats que el cridaven per predicarhi. El seguien centenars de penitents i una partida de preveres per confessar la gent que's convertia. En haver dita la Missa predicava cada dia, i a voltes no just una vegada, sino tres i quatre. Els Jurats de Mallorca el cridaren perque vengués a predicar, que prou s'era mester per posar retgit an el desgavell polítich, social i moral que aquí reynava. Vetassí com descriu l'escels Quadrado *(Islas Baleares,* p 242) l'apostolat del gran Predicador a Mallorca: «Llegó el Maestro Vicente Ferrer en 1 ° de setiembre de 1413, acogido más que con júbilo, con verdadero culto, y la lluvia que al tercer día de su predicación atrajo sobre la agostada tierra fué prenda del efecto que iba a obrar en los corazones el rocío de su palabra: no cesaron en un mes dentro de la ciudad los sermones, las rogativas, las procesiones nocturnas, las flagelaciones generales, y recorriendo en seguida el llano y la montaña, no quedó villa ni aldea donde no resonase su voz apocalíptica, ni iglesia que aun no ostente entre sus antigüedades el carcomido púlpito bendecido por el santo. Templos y calles y campiñas están llenos de tradiciones milagrosas relativas al taumaturgo valenciano, que no se despi-

dió de Mallorca hasta el 22 de febrero siguiente, reclamado con urgencia por el monarca »

Les tradicions miracloses an·e que aludeix En Quadrado, son les que posam a continuació, replegades de tots els endrets de Mallorca.

Tornat Sant Vicens an el Continent continuà la seua vida apostòlica, com no s'era vist may ni s'ès vist pus dins Espanya, fins que, haventlo enviat el Papa Martí V amb una missió pontificia an el nort de França, dia 5 d'abril de 1419, a Vannes de Bretanya passà d'aqueix mon a l'altre; i Caliste III el canonisà l'any 1455.

§ 1.

Sant Vicens Ferrer i un carboneret (1)

Una vegada Sant Vicens Ferrer se'n anava a un port per embarcarse. Com ja n'era ben aprop, passant per dins un bosch, topa un carboneret que tenia esment a sa sitja.

S'escometen, i Sant Vicens li demana:

—I ¿que no feys gens d'oració may an el Bon Jesús?

—Si, pare, qualque poch, diu es carboneret.

—I ¿què li deys an el Bon Jesús? diu Sant Vicens.

—¡Foy! diu aquell: una oració que me mostrà mu mare com era al·lot pusser.

—Veam, ¿quina ès aqueixa oració?

—Jo vos ho diré. Cada dia demati, en aixicarme, i es vespre, en colgarme, dich:

—¡O Senyor; si sempre vos'gués ofès, i may vos 'gués amat! ¡O si sempre vos'gués ofès i may vos 'gués amat!

—¡Per amor de Deu! clamà Sant Vicens com senti tals barbaridats, ¡no digueu pus això, germanet! ¡No hu digueu pus, que hu deys capgirat! Heu de dir: ¡O Senyor, si may vos'gués ofès i sempre vos 'gués amat!

—¿Vol dir ès aixi dessà que hu tench de dir? demana es carboneret.

(1) M'ho contà mestre Geroni Sureda, de Sta. Eugènia.

—Si, germà; aixi com vos ho he dit jo.

I St. Vicens le hi va fer dir derrera ell.

—Idò hu direm aixi, s'esclamà es carboneret.

St. Vicens el deixà, i ab quatre passes ja fonch an es port, s'embarca, i sa nau de d'allà per endins.

I lo bo va esser que es carboneret, des cap d'una estona diu:

—*Meam* ¿com ès que m'ha dit aquell frare que he de dir s'oració?

— ¡Oh Senyor, si sempre vos'gués... ofès... o amat... ofès... Ara no me recorda aixi com ha dit aquell Sant de Deu que hu'via de dir... ¡Bona l'hem feta!... ¡Ja puch esser partit correns a veure si l'agaf, i que m'ho torn dir!

Dit i fet, ja ès partit de quatres cap an es port.

Destria sa barca, que ja era mar en dins i ben atacada que s'espitxava.

—No res, diu ell, correré fins que l'haja agafada.

Arriba a sa vorera de la mar, i ja hi esbronca per endins, sensa reparar a res, i ¡bons llongos per demunt s'aygo! lo mateix que si fos terra plana. I de d'allà cap a sa barca, cridant com un desesperat:

—¡Uey! mariners de sa barca! ¡uey dich! ¡aturauvos un poch, que s'ès mester! ¡aturauvos, dich, per amor de Deu!

Es de sa barca l'arriben a sentir, i, com el repararen que s'en venia corrents per dalt s'aygo, quedaren ab sos cabeys drets. Criden St. Vicens per que el veja. Com St. Vicens goytà i el me veu que ja arriba a sa barca, li diu:

—Germanet, ¿i què ès això? ¿que teniu res de nou?

—¡Maldament no tengués tant! diu es carboneret. Es que no'm recorda com heu dit que he de dir aquella oració.

Sant Vicens devant aquell miracle de sa fe des carboneret que'l feya caminar per dalt s'aygo sens enfonyars'hi gens, va dir:

—Germanet, no'n tengueu pus maldecaps: di-

gaula així com l'heu dita sempre, que massa clar se veu que Deu n'està ben content.

—No res idò, me'n torn a sa sitja, va dir ell; i gira en coa i ¡de d'allà carrera uberta! fins que fonch a penyes i llavò ab quatre llongos se tirà a sa sitja.

I seguí dient aquella oració tan capgirada com sempre fins que's morí, i se'n anà an el cel, i allà mos vegem tots plegats. Amèn.

§ 2.

De com Sant Vicens Ferrer predicà a So'n Gual de Valldemossa [1]

Va esser demunt un pujolet a on encara hi ha una caseta que li diuen de Sant Vicens.

Mentres predicava, se posa a ploure. N'hi hagué que fogiren i se'n dugueren una bona banyadura, que els arribà fins a sa pell. Es qui no's mogueren i escoltaren es sermó, no's banyaren gens, i tornaren an es poble tots xalests.

Aquell taverner va romandre mes empegueit que'l rey-porch...

Sant Vicens se'n entra a sa taverna de *Ca'n Ferrer*, i demana una quarta de vi.

(1) La'm contà En Juan Fiol, *Rodó*, de Valldemosa.

—¿I es bòtil? li diuen.

—¿Bòtil? diu ell. No n'he mester. Posaum'ho assi dins.

I s'alsa ets hàbits una mica, fentlos fer una botxa.

Es taverner badava ets uys ferm devant tal sortida; però diu entre si mateix:

—Ja hu vorem. Mentres m'ho pach, m'en fas trons si es vi li cau en-terra.

Sobre tot, li tira sa quarta de vi dins aquella botxa, i ¿què me'n direu?

No mes se'n hi aturà devers la mitat dins sa botxa; la resta passà i caygué en-terra; era aygo bruta.

—¿Eu veys? diu St. Vicens. Tot això que ès passat, era s'aygo que hi havieu posada, i hu venieu per vi. Tot això hu robau an es pobres.

Aquell taverner va romandre mes empegueit que el rey-porch, i se conta que no n'hi posà pus d'aygo dins es vi.

¡Així hu fessen ets altres!

§ 3.

Sant Vicens Ferrer i un taverner que es torrent li prenia es serró [1]

Una vegada un taverner de Valldemossa se'n venia demunt un ase a Ciutat, a pagar es vi que havia despatxat; i com va esser a Ca'n Tonet, es torrent de Bàrbara venia tan gros, que s'ase no volia envestir.

A forsa de singlades, s'animalet pega bordada i arribà un punt que s'aygo casi el tapava.

En sortí perque Deu eu va voler.

Qui se'n va dur un retgiró ferest, fonch es taverner, que ja's veya negat i re-de-negat.

Ab s'estray que va fer pegant a sa bistia i defensantse de sa corrent, li botí es serró des diners que duya dins sa colga des calsons, i es torrent se'n ho dugué tot an el dimoni.

(1) La'm contà el mateix.

¡Figurauvos quin esglay per aquell taverner!

Invoca St. Vicens Ferrer ab tot es seu cor, cridant:

—¡St. Vicens, salvaume es serró!

Però com aquell gran balitre havia posat un escàndol d'aygo dins aquell vi que havia despatxat, St. Vicens li va dir:

—Fiet, no hi pensis pus en so serró: aygo hu dugué, i aygo se'n ho du.

I se'n hagué de estrènyer es cap aquell polissardo.

Mes se'n mereixia.

§ 4.

Sa caseta de St. Vicens a Valldemossa (1)

L'haureu vista, si sou estats may an aqueixa vila.

Es una casa esbucada, demunt un pujolet de So'n Gual.

Diuen que va esser an aquell mateix punt que predicà St. Vicens Ferrer, enfilat demunt sa soca d'una olivera torta.

Passat molt de temps, an es senyor li convengué tomar aquella olivera perque feya nosa per llaurar.

Hi van ab picassons i destrals una partida d'homos; i pica que pica, no li porien fer res an aquell diantre d'olivera.

Tothom pensà:

—Es St. Vicens que no vol que la tombem, perque ell ey predicà.

Es senyor aquí fa sa promesa d'alsar an aquell mateix endret una capella a St. Vicens.

Proven de pegar a s'olivera, i tot d'una ja va esser en-terra.

Es senyor comensa sa capella, però se'n cansá, i la deixà a mitjes astes, i no hi ha feta feyna pus.

Aquell senyor va fer uy perque no cumplí sa promesa.

---

(1) Ho conten molt an aqueix poble. M'ho contaren l'any 1904.

I tots es qui de llavò ensà han tenguda tal possessió, se son campats malament, i s'hi camparàn sempre, mentres no acabin aqueixa capelleta.

¡Jugauhi voltros ab sos sants!

§ 5.

Una pedra de Biniforani [1]

Com pujau es *coll de Sóller* pe'sa banda de Ciutat, trobau devers mitjàn pujada a ma esquerra es comellar delitosissim de Biniforani a on ey ha un oratori molt antich, que el propietari actual, D. Lloatxim Aguiló, ha restaurat esplèndidament, i diuen que altre temps en tot aquell contorn no hi'via altra esglèsia. No gayre lluny s'alsa una pedra, i diuen que Sant Vicens Ferrer ey predicà demunt, com passà per allà.

§ 6.

Sant Vicens Ferrer i un picapedrer que guanyava set sous de jornal [2]

Això era un picapedrer que guanyava set sous de jornal, i res li bastava; se moria de fam.

Se'n va a contarho a St. Vicens, i aquest el se'n mena a sa vorera de mar, i li diu:

—Dassa es set sous, que guanyes de jornal!

Les hi dona, i St. Vicens les hi tira dins mar.

¿Què me'n direu? Ell tot d'una només se'n assolà un, i en suraren sis, però llavò s'assolaren tots sis.

—¿Veus? diu St. Vicens. Aquest que s'ès afonat tot d'una, ès que el robes a sa feyna, ès que no el te guanyes, i ell te du a perdre ets altres sis. Per això, o has de fer mes feyna o només has de voler guanyar sis sous.

Aquell picapedrer va fer mes feyna, i es set sous

(1) M'ho contà En Jaume Suau de Bunyola.
(2) A Manacór ho contava la gent vella.

que gonyava ja li bastaren per viure ell, sa dona i ets infants.

¡Preniu llum de Na Pintora, voltros qui guanyau jornal!

§ 7.

Sant Vicens Ferrer i En Simonet [1]

Com St. Vicens Ferrer anava p'el mon predica qui predica, amb una partida de frares, sentiren a dir d'un bruixot molt famós, anomenat Simonet, que duya molta de gent através, i que tal dia i a tal poble havia dit que se'n pujaria al cel devant tothom.

S'hi presenta St. Vicens aquell dia ab tota sa seua companya, i troben es poble alt, i un cadafal a's mitx de sa plassa, i En Simonet que hi predicava, i tothom que el s'escoltava, boca badada i sensa pipelletjar.

A la fi diu:

—Per que vegeu que tot quant vos he dit es ver, ara mateix m'en pujaré an el cel.

I ja ès partit per amunt i per amunt.

I tothom que estava esglayat i ab sos cabeys drets, i es frares que no s'aturaven de dir a St. Vicens:

—¡Fra Vicens, posauhi remey! ¡capturaulo, per amor de Deu! ¡Tothom se farà d'ell, si no'l capturau!

—¡Deixaulo fer! deya St. Vicens, que, com mes amunt se farà, mes bon esclat pegarà.

I En Simonet ¡per amunt i per amunt!

I tothom que ja deya:

—¡No hi ha remey! ¡Eu serà ver lo que diu aquest homo!

Com ja s'era fet tan amunt, que ja arribava an es niguls, St. Vicens li fa la senyal de la creu. A-les-hores es dimonis, que eren es qui el se'n pujaven per fer creure a tota aquella gent que sa doctrina d'En

(1) Ho contava el sen Miquel *Recó*, al cel sia ell. El fet d'aquesta tradició el conta l'història esglesiàstica de St. Pere i Simó *Mago* a Roma. Veyau Darras, *Histoire de l'Eglise*, Paris, L. Vives, 1875-1888, T. VII, p. 196-202.

En Simonet, pren cap avall, tot dret...

Simonet era sa vertadera i així ferlos-se seus tots, devant la senyal de la creu que les va fer Sant Vicens, quedaren com arronsats, i amollen En Simonet, que pren cap avall tot dret, sensa fer cap voltera; i, com pegà en-terra, se va fer mil benes.

Tothom romangué aborronat; no sabien que los passava.

Aquí St. Vicens puja demunt es cadafal, i se deixa caure un sermó d'aquells tan rimats que solia fer, i convertí tots es que En Simonet havia desbaratats.

§ 8.

St. Vicens Ferrer i es *rebozillos*

Es *rebozillos* d'un temps no eren com es que ara duen ses pageses, que sols no arriben a ses espal·les ni a s'ansa des coll, i es bech no passa gayre mes avall des carcabòs, i per molt si toca gens sa pitera; i encara ès clar, que no tapa mica i ès com si no hi duyen res.

Quant jo era al·lot pusser, totes ses dones d'edat de Manacor duyen un rebozillo ben blanch i ben espès, que no deixava veure gens es coll d'*elles* per-

que elze pegava per s'esquena i elze tapava espal·les i pitera; i coranta o cinquanta anys mes enrera, encara eren mes afavorits, just vels de monja.

A las hores no eren just ses pageses que duyen *rebozillo,* sino també ses senyores, i no sols ses de mitja ma, sino ses *cavalleres* mes empiulades.

I ¿d'on venien aqueys *rebozillos* tan grossos?

Una cosidora de Manacor, Na Maria *Cama,* conta que sa mare deya que era St. Vicens Ferrer que, quant vengué a predicar a Mallorca i a Manacor, en tayà un per mostra de *rebozillo* servintli de patró es sarrió [1] a on apleguen ses agrenadues; i que digué a ses dones:

—Preniu mostra d'aqueix, si voleu acabar la festa ab pau!

I hu feren aixi ses mallorquines, conservant tal moda, fins que modernament perderen es *rebozillo;* i, en lloch de sa roba espessa d'un temps, ¡hala a ferla mes clara i mes clara per que no elze tapàs gota! fins que son arribades a l'estat actual, que ja no'n queda casi res des *rebozillo,* que embellia, remuntava i favoria tant i tant sa cara de ses mallorquines, i no tenia altre defecte que es nom, que fa massa olor de castellà, allà on sa cosa que espressava era tan mallorquina.

§ 9.

De com St. Vicens Ferrer anà a predicar a Petra

Contava mon pare (al cel sia ell) que, quant St. Vicens anà a predicar a Petra, ey havia molt de sech: tots es nigulats que'n passaven, eren borrers i no'n volien amollar una gota d'aygo; es pous eren aixuts i de ses basses no'n parlem ni de ses cisternes, que no n'hi havia una per nat senyal. Es bestiar se moria de set i de magror, i sa gent havia d'anar ab botes a cercar s'aygo a fora terme.

(1) Es *sarrió* es un estorí de pauma, redó, d'uns sis pams de diàmetre ab una ansa a cada banda; el dobleguen agafantlo ab una ma per cada ansa i ab sa granera hi meten les agrenadures.

I ¿què feu St. Vicens com va veure tal calamidat aborronadora?

Crida tota s'al·lotea de Petra i elze diu:

—Fiets meus, si voltros no desarmau es bras de sa Justicia de Deu, fent oració, alsant sa vostra veu i es vòstro cor cap a Deu, irritat contra es pecats de sa gent gran, estam perduts. I ¿com heu de desarmar es bras de sa Justicia de Deu? Fent oració, alsant sa vostra veu i es vostro cor cap a Deu, cridant ab tota sa forsa, que se compatesca de voltros i noltros i que mos enviy una bona saó, si convé! Per això ara mateix sortirem en porfessó p'es carrers i p'es camins de fora-vila, i heu de cridar tan fort com poreu: *¡No plou perque Deu no vol! ¡Ja plourà com Deu voldrà!*

I ja hu crech que tota aquella infanteria petrera, minyons i minyones, s'afileraren mes que depressa i ja foren partits per carrers i camins de fora-vila, cuydant estellarse de cridar ab tota sa forsa:

—¡¡¡No plou perque Deu no vol!!! ¡¡¡Ja plourà com Deu voldrà!!! ¡¡¡Ja plourà com Deu voldrà!!!

Set dies seguits feren això aquella gent menuda de Petra, sensa desmayar mica, que mes tost reprenien.

¿Què me'n direu? Ell es dia que feya set de tal rogativa, quant aquells betzos cridaven tan fort p'es camins de fora-vila *¡¡¡No plou perque Deu no vol!!! ¡¡¡Ja plourà com Deu voldrà!!!* comensa a enteranyinarse devers es llevant: ses boyres tornaren espesses i espesses; i, com mes anava, mes s'enfosquien; assetsuaixí se posen a caure uns gotes ben grosses, el cel tot se tapà, i ¡vènga una ruixada d'aquelles mes fortes! S'aygo queya a talabaixons; però aquella al·lotea no flaquetjava mica des seu clam a Deu.

St. Vicens aquí elze diu: Cridau ara: *¡Ja plou perque Deu ho vol! ¡Plourà fins que Deu voldrà!* I ¡cap an es poble son ses feynes!

Així hu feren aquells betzos, i entraren triunfants dins Petra cridant i cantant:

—¡¡¡Ja plou perque Deu ho vol!!! ¡¡¡Plourà fins que Deu voldrà!!! ¡¡¡Ja plou perque Deu ho vol!!! ¡¡¡Plourà fins que Deu voldrà!!!

Sa gent gran s'aplegaren ab ells, se'n anaren tots plegats a l'església, plorant tothom d'alegria i ben penedits des seus pecats, demanant tots confessió.

I no hi haguè altre llivell que confessarlos tots.

¡Pobre St. Vicens i pobres capellans de Petra! ¡Cuydaren a caure morts confessant! ¡Se'n dugueren una malmenada del dimoni. ¡Jesús Sant Antoni!

§ 10.

De com St. Vicens Ferrer anà a predicar a Sa Pobla

Conta la gent veya que com St. Vicens anà a predicar a Sa Pobla, es poblers trobaren que hu feya massa gros, que ponderava massa, que elze pitjava massa es cércol. I ¿què feren ells? L'apedregaren.

St. Vicens, com vé es joch tan mal parat, en lloch de fer un miracle que fiblás de mala manera aquells desenfreits apedregadors, li envelà cap a Muro; i, com fonch a sa partió, se gira i elze diu:

—Vos fas a sebre, ¡o poblers! que no tendreu pus pedreny dins es vostro terme per fer cases! ¡No haguésseu apedregat aquell qui venia de part de Deu a predicarvos!

Per això ès (diu la gent) que dins es terme de Sa Pobla no hi ha cap pedrera; i per fer cases, han d'anar a cercar es pedreny a fora terme, perque apedregaren St. Vicens Ferrer.

¡Bovetjauhi ab sos sants, i vos ne dureu s'aumut p'es cap!

§ 11.

De com St. Vicens Ferrer anà a predicar a Muro [1]

Ey anà de Sa Pobla, fogint des poblers que l'apedregaven.

(1) M'ho contà Mn. Antoni Deyà, que fou molts d'anys Rector de Muro (al cel sia ell i tots los morts).

Com fonch a sa partió de Muro, su ran d'una bassa que hi havia, s'atura: ey compareixen un sens fi de murers a rebre'l ab rams i paumes i ab tota devoció.

I ¿que fa ell? Ja ès partit a predicarlos tan be com sabia. I allà haurieu vists murers i mureres plora qui plora i pegantse tochs p'es pits, penedintse de bon de veres de tots es seus pecats. Tothom se converti.

Li presenten una tracalada de malalts i d'escotiflats. Elze renta de s'aygo d'aquella bassa, i romangueren tots sans i bons.

Ab el temps feren allà mateix una capelleta, que encara hi ès, dedicada an aqueix gran Sant; i aquella bassa se diu *Sa bassa ferrera.*

§ 12.

Una dona d'Algayre i St. Vicens Ferrer (1)

Diuen que quant vengué a Mallorca i comensà a predicar a Ciutat, era carreró fet la gent de totes ses viles que venien a sentirlo.

Vengué una doneta d'Algayre i anà a confessarse ab St. Vicens.

—I d'on sou, germaneta? li demana St. Vicens.

—D'Algayre, diu ella. I he deixat s'homo i els infants per venir a sentirvos.

—Idò tornauvosne tot d'una, diu St. Vicens, a cavostra, que ès allà on teniu ses feynes.

—Però si encara no vos he sentit predicar! diu ella.

—Anauvosne descansada! diu ell. ¡Ja me sentireu aixi mateix!

Aquella doneta va creure. S'espitxa cap a Algayre mes que depressa.

I ¿què me'n direu?

Ell quant fonch a Costes, devers quatre hores lluny de Ciutat, comensa a sentir sa veu de Sant Vicens.

(1) Ho sentia contar com era al·lot, i ara no puch dir qui era.

Era que aqueix sant comensava es sermó dins Ciutat, i aquella doneta le hi sentí tot de lo mes bé.

Com ella entrava dins Algayre, es sermó de sant Vicens s'acabà.

§ 13.

St. Vicens Ferrer i sa Creu de ses costes d'Algayre

Devora sa font de Xorrigo, a ses Costes d'Algayre, ey ha una creu de pedra; i conten que St. Vicens un dia ey predicava davant un parey de corterades de gent, milenars d'ànimes.

Idò bé, de *Ses Enramades* de Sa Porta de sant Antoni el sentien de lo millor.

Sa Porta de St. Antoni era allà on desembocava sa carretera de Manacor, i *Ses Enramades* eren una taringa d'hostals que hi havia, tots ab una enramada devant per fer ombra d'estiu i arrecés d'ivern. Encara n'hi ha una partida d'hostals d'aqueys.

Això hu sentia contar an els pareyers de ca-nostra, quant d'estiu duyen el censal an es Senyor; i qualque pich me posaven dins es carro, demunt es sachs, i ¡hala cap a Ciutat! per veure Sa Tia Monja, que teníem a St. Geroni.

Quant mos ne tornàvem, trobàvem aqueixa creu, hora baixa de tot, i es pareyers me deyen:

—Això ès Sa Creu que St. Vicens Ferrer ey predicava i el sentien de Ses Enramades i d'Algayre.

§ 14.

De com el P. Prior privà St. Vicens Ferrer de fer miracles

Pareix que St. Vicens feya miracles a raig i roy, per pa i per sal; i de tanta de gent que compareixia an es convent demanantli adjutori, no hi havia qui hi paràs ni qui s'hi ois, fins que ets altres frares se presenten an el P. Prior, dientli:

—Pare Prior, això de Fra Vicens de fer tants de miracles no pot anar pus. Aquest convent es pitjor

que una fira; sa gent no mos deixen estar ab sossech: ni porem resar ni fer oració ni un sant remey. Se fa precis que Vossa Paternidat ey pos retgit.

—Res, diu el P. Prior. Privarem Fra Vicens de fer pus miracles, i es mal serà mort.

Dit i fet, crida Fra Vicens, i li diu:

—Ja n'heu fet massa de miracles! ¡Fora ferne pus sensa orde meua!

—No pas ànsia, P. Prior: diu St. Vicens. Som fiy d'obediència, i prou!

St. Vicens estigué a l'obediència, i a tots es qui hi anaven a demanarli que elze fes un miracle, elze deya:

—Fiyets meus, el P. Prior me té privat de ferne.

Passaren uns quants dies aixi, fins que Deu compongué que an aquell convent hagueren de adobar ses teulades. Ey pugen es picapedrers i ¡hala a posar be teules descarabutades des vent i a mudar ses rompudes o cruyades!

I heu de creure i pensar que assetsuaixí un picapedrer que anava i venia per dalt sa teulada mudant teules d'assi i d'allà, trevela, cau i redola qui redola rost avall, arriba an es cap baix de sa teulada i pren sa fua per avall.

Ets altres picapedrers ja el veyen mort i fet benes tot d'una que pegaria en terra. Afinen St. Vicens que guaytava per una finestra, i tots li criden:

—¡¡¡Fra Vicens!!! ¡¡¡Feys un miracle per amor de Deu!!!

Aquí St. Vicens diu an es pica-pedrer que queya:

—¡Ature't una mica, i aniré a demanar d'orde an el P. Prior!

Es picapedrer, que casi ja arribava en-terra, s'atura a l'ayre, i St. Vicens correns an el P. Prior a demanarli d'orde per fer aquell miracle!

El P. Prior, com sent allò, se'n va correns allà on era es pica-pedrer a l'ayre. Romangué ab sos cabeys drets, com ès natural, i s'esclamà:

—Fra Vicens! es miracle ja l'heu fet! Ja que hi sou, acabaulo!

Aquí St. Vicens diu an es pica-pedrer que devallàs a poch a poch.

Aquest eu va fer així; i, com tocà ab sos peus en-terra, se tira de genoyons an es peus de St. Vicens fentli mils de gràcies d'haverli salvada la vida.

Aquí el P. Prior digué a St. Vicens:

—Fra Vicens, vos decant s'orde que vos havia dada de no fer pus miracles. Feysne tants com vulga el Bon Jesús.

I St. Vicens tornà fer miracles, tay tirat.

Això contava, com érem al·lotons, Fra *Antonino*, un fraret llech que quedava a Manacor dels frares del Convent de St. Vicens Ferrer d'allà.

Bruixes, bruixots i fullets

§ 1.

Sa còva de Na Juana [1]

¿No sou estats may a la Bona Nova? [2]

Idò devallantne p'es barranch *des mal pas*, cap a Bellver [3] ey ha sa còva de *Na Juana*.

I ara vos diré lo que s'hi passà una vegada, segons conten.

Diuen que un dia un al·lotet geperut, perque sa mare le hi havia enviat, se'n anà per devora aquesta còva a aplegar quatre encenays p'es fogó.

Per veure què era aquella còva, se'n hi entra, i m'hi troba *Na Juana*, una bruixa, voltada d'una partida que feyen una roda y ballaven, agafats ab ses mans, saltant i botant com a cabrits.

Com elles afinen aquell geperudet, s'aturen i diuen:

(1) M'ho contà D.ª Maria Antonia Salvá, de Lluchmajor. Se conta molt a Ciutat.

(2) Santuari a una horeta de la Ciutat de Mallorca dalt una altura que domina tota la badía, el port y la Ciutat.

(3) Pujol coronat d'un castell del sigle XIV, dels antichs Reys de Mallorca, entre la Bona Nova i la Ciutat, i mes alt que una i altra.

—¡O quin al·lotet mès galanxó! ¡Vina, ballaràs ab noltros!

Y s'al·lotó, lluny de fogir o empegueirse, ja s'hi acosta y se posa a sa rol·lada, mà per mà amb aquelles bruixes, i ¡bones ballades!

—¡O que balla de bé aquesta busca! deyen totes, i venguen bots i salts i xecalines.

I duguent es compàs, cantaven:

—Dilluns, dimars, dimegres, tres;
dijous. divenres, dissapte, sis.
Dilluns, dimars, dimegres, tres;
dijous, divenres, dissapte, sis.

I s'al·lotó que cantava com un rossinyol.

Na Juana cop en sech diu:

—Aturauvos una mica. ¿No es ver que aquest allotet es ben plaent i mareix que li fassem una gràcia?

—¡Sí que hu es! ¡Sí que hu es! Sí que hu es! cridaren totes.

—Idò no res, diu aquella, li llevarem es gep.

I encara no hu va haver dit, com ja li ha pegada grapada, i ja hu crech que le hi llevà an es gep.

S'al·lotó se'n anà tot content a ca-seua amb una besada de cada bruixa i es feixet de llenya dalt es cap.

No vos dich res, com sa mare el me veu sensa gep i tant xaravel·lo, si li vengué de nou, i mes com ell li hagué dit fil per randa tot lo que era estat.

¿Que m'en direu?

Ell eu va sebre una veynada que'n tenia un també de fiy geperut i li diu:

—*Vetè'n* a l'acte a sa *Còva de Na Juana,* a veure si te lleven aqueix creixull que dus a s'esquena.

Se'n hi va, i me troba ses bruixes ballant com a perns de rifa.

—¡Ay quín al·lotet mès galanxó! digueren com el varen veure. ¡Vaja! ¡vina! a ballar ab noltros!...

—¿I ja sabeu si tench ballera? diu ell tot-d'una ben remolest.

—¡Tant si'n tens com si no'n tens! varen dir elles.

—¿Ay sí? diu ell.

—¡Ay sí! diuen elles.

I ja'l m'han aplegat una per cada mà, i hala bons bots, volta qui volta en torn de *Na Juana* que donava es compàs, i cantaven:

—Dilluns, dimars, dimegres, tres;
dijous, divenres, dissapte, sis.

I s'al·lot passà avant dient:

—I diumenge, set.

Pega grapada an es gep que havia llevat a s'altre i el planta an es pits d'aquell malanat.

—¡Uey! diu Na Juana, això no hu fan ets al·lots de passar devant a ses persones grans! ¡Alerta a dir mes que noltros!

I tornen esser partides totes:

—Dilluns, dimars, dimegres, tres;
dijous, divenres, dissapte, sis.

—I diumenge set, torna dir s'al·lot, ben rabent.

—¡Uey, estimat! ¿No t'he dit jo que ets al·lots no passen devant a ses persones grans, i que alerta a

dir mes que noltros! ¡Que't valga per vegada, si no te'n vols dur s'aumut p'es cap!

I tornen enrengar totes, balla qui balla i canta qui canta:

—Dilluns, dimars, dimegres, tres;
dijous, divenres, dissapte,sis.

—*I diumenge set,* digué es carabassench d'al·lot.

—¡Uey! diu Na Juana tota cremada. ¡Qui fa tres, ase ès! Ja que èts tan caparrut, en durás un altre de gep, un derrera i un devant, i aixi es viatge anirà mes compartit!

Que me'n direu? Ell pega grapada an es gep que havien llevat a s'altre, i que encara era dalt s'escudeller, i el me planta an espits d'aquell malanat, que se'n anà a ca-seua fent un escàndol de plors com se veya ab sos dos geps, un derrera i un devant.

Ah idò! Aixi n'hi prengué per motiu d'esser malcreyent i poch remirat ab so rallar.

Per això ¡alerta a conversar may demès!

§ 2.

S'Hortolà de So'n Net [1]

Diuen que tenia *un llunari* [2] i una vegada que ell feynetjava, va un al·lot a *ses cases* de s'hort, sabia lletgir, veu *es llunari,* se posa a lletgirlo; i tot-d'una s'ortolà se veu devaut una cateyfa de cabrits que li compareixen, ben peus alts, des bosch d'En Pieres cap avall.

—¡Re-cent mil guitzes! diu ell. ¡Ja ès que'm lletgeixen *es llunari!*

Se'n va correns a *ses cases,* i m'hi troba s'al·lot llitx qui llitx.

Li pega grapada an es llibre, i se posa a lletgirlo a sen revés, i a l'acte tot aquell cabridum descompareguè: eren dimonions boyets, que solen esser uns caps esflorats, molt mals d'anar entorn.

---

(1) M'ho contà En Gabriel Rosselló de Puigpunyent.
(2) El llibre ab que la gent deya que feyen sortir el dimoni i altres bruixeries.

§ 3.

Es castell d'Alaró, es Puig de S'Eucadena i ses Bruixes [1]

Idò diuen que ses bruixes altre temps, com anaven tant p'el mon, que'n feyen pica de porch, es dissaptes avespre se solien aplegar dalt aqueys dos puigs totes ses que capllevaven per aquells endrets, i se tiraven uns fils que elles sabien filar, i amb aqueys fils feyen un pont entre es *Castell i S'Eucadena* i allà dalt ballaven i feyen mil jutipiris fins hora d'auba, que s'en tornaven an es seu cau o enfony com ses òlibes.

Ab fils feyen un pont entre es Castell i S'Eucadena i ballaven fins hora d'auba.

Això conten; pero qui no hu creu, tampoch no peca.

No'n mancaria altre!

(1) Ho he sentit contar a gent d'Alaró i Lloseta.

§ 4.

Sa cusseta negra i es moix negre

Un tal Juan *Soberano* de Sta. Maria *del Camí* anava a Consey a festetjar una al·lota que era de s'uy des vent i mes pòlissa que ses genetes, i an es mateix temps en festetjava un parey d'altres a Santa Maria.

Sa de Consey eu sap, i diu:

—T'hi posaràs sa ma.

Un vespre ell se'n hi anava de d'allà.

Feya lluna, i no trobava negú p'es camí.

Assetsuaixí, unes deu passes devant ell, una cusseta negra passa de banda a banda des camí i descompareix.

—¿Que serà aqueix dimoni de cussa? diu En Juan *Soberano*.

Li fuig allò des cap perque li vengueren altres pensaments, i de d'allà cap a Consey.

A's cap de set o vuyt minuts, a unes deu passes devant ell, *¡zas!* torna atravesar es camí aquella mateixa cusseta negra, li descompareix.

Aquí En Juan *Soberano* va perdre ses riayes.

Però ¿que dimoni serà aqueix fotim de cussa? pensà ell.

Li vengueren ganes de girar en coa cap a Santa Maria; però se revest de coratge, posa ma en-terra, agafa una pedra com es dos punys, i ja ès partit de d'allà *tris-tras-tris-tras*, ben resolt d'enflocar aquell còdol a sa primera belluma de cussa que afinàs, fos blanca fos negra.

¿Que m'en direu? Ell des cap de set o vuyt minuts, a unes deu pases devant ell, *¡zas!* salta de bell nou aquell dimoni de cusseta negra dins es camí atravessantlo de banda a banda, sa mes descansada del mon.

En Juan *Soberano* li enfloca sa pedra com es dos punys, l'aplega de ple devers ses costelles, però va esser la mateix que si fos estat un borrayó de llana;

no li va fer res an aquella pècora de cusseta, que va descomparèixer com ses altres vegades.

An En Juan *Soberano* li entrà una suor freda, i s'hagué d'asseure a sa vorera des camí, per no caure de baticor.

Forsat volgué arribar a Consey. Se presenta a ca s'al·lota i troba tancat; però *ella* obrí un finestró, treu es cap i diu an En Juan:

—¡No res, ja les me comanaràs molt a ses altres que festetges devers Santa Maria!

I enfonya es cap, i tanca es finestró amb un bon cop; i En Juan *Soberano* romangué plantat a's mitx des carrer sense sebre que li passava.

A la fi toca el corn cap a Sta. Maria, mès retgirat que un cuch: i vos assegur que'n va veure de cussetes negres, blanques, virades i de tot color que travessaven i tornaven travessar es camí.

Va haver de mester ses erbes de Sant Juan per arribarhi a Sta. Maria.

Passa per devant ca-un amich seu. Ey veu llum; toca, li obrin, i les troba que feyen bunyols a la vela. Tenien un grandiòs calderó d'oli bullent demunt es fogons, i ¡venguen dedins bones grapades de pasta! i elze sortien uns bunyols d'allò mès bufarell.

Aquella gent va conèixer que En Juan *Soberano* venia trastornat, que li passava cosa. Se posen a dirli:

—Però ¿que tens, Juan? ¡Qualcuna te'n ha succeida ¡Hala si mos ho contes!

En Juan se posa a contar lo que li havia succeit ab sa cusseta negra.

I heu de creure i pensar, i pensar i creure, que cop en sech compareix un moix negre, que no coneixien, s'arramba an es fogons, s'enfila an es calderó de s'oli bullent, ey afica un peu de devant i llavó s'altre peu, i ja ès partit a beneir tothom d'oli, i bunyol per aquí i bunyol per allà, i al punt tota sa casa va anar rays d'oli i bunyols; i tothom que hu donà a ses cames, i En Juan *Soberano* es de devant, deixant sa casa en banda.

A la fi se revesten de coratge, ey tornen entrar, i aquell moix negre hagué descomparegut, i no'l veren pus en vert ni en sech.

Tothom n'estava ab sos cabeys drets, i no's treyen altra paraula que aquesta:

—¡Se veu ben clar, Juan, que ès sa teua al·lota de Consey! ¡Si ès una bruixa! ¡Prou que hu ès ella!

En Juan *Soberano* no hi tornà pus, i ¡tanta de sort que ella no s'empatxà pus d'ell!

§ 5.

Sa còva de So'n Curt d'Alaró [1]

Dins So'n Curt, baix des Castell d'Alaró, ey ha una còva no gayre gran, però fa un forat que tira ben endins. Se diu sa *Còva de ses meravelles*.

Diuen que un temps d'allà dins sortien ses bruixes es vespre, i s'espitxaven per aquells contorns a ferne de ses seues.

Un tal sen Felet una volta, ¡com elles eren a còrrer la gandayna, ey guaytà, i hi veu una grandiosa clariana i una ciutat sens fi. Se'n va a Alaró correns, i hu conta a un parey d'amichs.

Lo endemà a sa mateixa hora s'en hi van tots plegats; s'amaguen allà devora per veure sortir es bruixum. Al punt sortí s'estol i unes prengueren p'es llevant, i altres p'es ponent, i altres cap a mitjorn i altres cap a tramuntana. Llavò aquells surten de s'amagatay, s'acosten a sa còva, ey guayten, i hi veuen sa gran clariana i sa ciutat sens fi.

El sen Felet se revest de coratge i s'afica per endins cap an aquella ciutat a veure que era.

Encara no havia donades deu passes, com esclata un tro tan espantós que tremola tota sa còva i sa muntanya i tots caygueren de sobines.

S'aixicaren aixi com varen porer, i no veren dins sa còva mes que fosca, tan espessa que la porien tayar a espasades.

---

(1) El sen Pere *Lluent* d'Alaró ho contà a mon amich En Pere Sampol i Ripoll.

Qui no veren fonch el sen Felet, ni l'han vist pus.

Car li sortí voler veure de prop sa *Ciutat de ses bruixes*.

Com a recordansa d'aquesta feta encara ey ha devora aquella còva *sa Roca d'En Felet*.

§ 6.

Fullet

A Mallorca quant un cerca una cosa que sol manetjar, i cerca i cerca i no la troba en via neguna, solen esclamarse:—¡Haurà tengut *fullet!*

Ab això volen significar que aquella cosa per una virtut estranya i estraordinària ha descomparegut d'allà on era, sensa sebre com.

Un temps en parlaven molt de *fullet;* però avuy en dia no hi ha casi negú que no se'n riga com una de tantes de beneytures d'en-primer,—i just hi ha qualcú que en tenga idea clara i que vos puga dir: Es *fullet* era tal cosa.

Per porerne dar ses fites netes, he preguntades diferents voltes aquelles persones que he cregut que me'n porien donar enquestes. N'he trobades unes quantes que me'n han dit cosa; i, tal com m'ho han dit, ho he posat aquí.

Es qui me'n ha donada mes clarícia, ès estat l'amo Andreu Santandreu de Ca'n Barraques (Manacor), que diu que, per lo que sentia dir an es veys, es *fullet* era una penyora que el dimoni donava an es qui se pactaven amb ell per tants d'anys, no per a sempre. El dimoni donava aquella penyora, que era un obgecte material que tenia una virtut estraordinària per aquell pactat que dugués tal obgecte demunt. Mentres dit obgecte li tocàs sa pell o sa roba, no hi havia qui pogués fer res a tal homo; ni el porien agafar ni capturar; fogia de dins ses mans de qualsevol; descompareixía no sabien com i no el veyen pus en tot allò. En camvi, si se moria antes d'acabar el termini pactat, el dimoni se'n duya sa

sa seua ànima, i *pataplum!* dins l'infern. Ara si no se moria en tot aquell temps, i no volia refermar es pactes per una tongada d'anys, romania franch de tot compromis i sensa aquella penyora i fora *fullet.*

§ 7.

Es fullet d'En Cuera

Ets esveyadors de Mancor que anaven a esveyar a Santacirga, possessió que mon pare, al cel sia, tenia arrendada i tots els germans hi nasquérem, contaven d'un tal Cuera de devers aquell poble que tenia *fullet* i el duya a sa corretja des bossot (sa taleca), que sempre portava passada p'es coll i penjada an es costat esquerre. May deixava aquell bossot ni aquella corretja, i ab allò demunt, no hi havia qui el pogués haver ni capturar.

Com no feya tracte bo ni donava passa dreta, la Justicia sempre el perseguia ab tota sa ràbia del mon; però cal per mes que l'aglapissen i l'arribassen a assolir, assetsuaixí elze descompareixía de dins ses mans, no sabien per on, deixant tothom ab sos cabeys drets.

Encara era fadrí, un fadrinardo granat que guerretjava una al·lota, que no el volia gayre per sa mala fama que tenia ell. En sebre que *ella* era a cap ball, ja hi compareixia per ballar ab ella; però sempre ab so bossot posat an es costat esquerre i sa corretja passada p'es coll.

Un any ella anà a sa festa de Lluch, passat la *Mare de Deu des Missatges* (8 de setembre), que feyen un ball a's mitx de sa plassa.

En Cuera s'hi entrega i treu aquella al·lota a ballar.

S'al·lota ja estava advertida de la Justicia que no havia de consentir a ballar ab ell, si no se treya es bossot.

S'al·lota, eu fa aixi. Diu an En Cuera que no esper que vulga ballar ab ell si no's treu es bossot.

En Cuera no el se volia treure en via neguna; però com en tenía massa ganes de ballar ab aquella, i comprengué que no la ginyaría si no sa treya es bossot,—a la fi se despassa sa corretja des coll i deixa es bossot a's mitx des rol·lo des ball, per no perdre'l de vista i porers'hi tirar demunt, si negú tractava de sauparlehi.

La Justícia estava sullà amagada; i tot d'una que En Cuera ballant feu un revolt decantant una micoya la vista des bossot, dos esgotzins se tiren demunt es bossot i dos embraonen En Cuera; i aquest espolsades i espolsades per desllapissarse de la Justícia, i no parava de cridar es bossot,dient:

—Amich meu, ajuda!!! Ajuda que s'ès mester!!!

I es bossot que pegava bots i bots i sa corretja s'adressava dins ses mans d'aquells esgotzins.

Es bossot el tiraren dins una grandiosa foquetèria i ventaren ses cenres; i En Cuera el se'n dugueren i no el varen veure pus.

§ 8.

En què consistia es *mal·bossí* i ses castes que n'hi havia

Es mateix Andreu de Ca'n *Barraques* me donà ses fites netes de tal cocòrum, dientme que es *mal-bossi* eren coses de menjar (confits, dòlses, pomes, figues, prunes i brolleries per l'estil) que bruixes i bruixots donaven an es que volien influenciar, en tal o tal sentit.

Aqueixes *coses de menjar* en que consistia es *mal-bossi,* se veu que casi sempre duyen sustàncies tòxiques o nocives que atacaven es sistema nirviós, produint exaltacions i desvarietjos i trastorns mental de tota casta. Es *mal-bossiners* venien a esser vertaders malfactors, dignes de càstich.

Els qui tenien la mala sort de menjarse el *mal-bossi* comensaven a fer *etsisadures.* Ara si, en lloch de menjarse aquelles coses, elze tiraven dins es foch, es *mal-bossiners* que les havien donades, sortien

plens de cremadures, i les s'havien d'untar i embenar ben embenades, si no volien fer pell i colar la vida.

N'Andreu Barraques diu que n'hi havia set castes de mal-bossí: *a)* per *fer enamorar; b)* per *fer anyorar, c)* per *fer oblidar, d)* per *fer penar, e)* per *fer avorrir, f)* per *fer perdre l'enteniment, g)* per *matar.*

Me diu l'amo'n Andreu que, si ell sap d'aqueixes set castes de *mal-bossí*, ès que les hi digué un des *mal-bossiners* mes endiantrats que ell ha coneguts, un tal Felet Cormena que ja fa molts d'anys que se'n anà a veure St. Pere (Deu l'haja perdonat. Amèn).

§ 9.

S'etsisament del sen Toni *Fum* i es seu ase

Es mateix Andreu Barraques m'ho contà.

Un fiy del sen Toni estava tot fideus ab Na Margalida *Porquera;* i prou greu que li sabia an el sen Toni perque aquella mandragolina tenia fama de bruixa i d'etsisadora.

Ella hu sabé, i un dia en temps de figues flors, de bon matí, troba devers *Es Collet* el sen Fum ab s'aset que se'n anava a una terra seua a fer feyna.

Ella duya un paner de figues, cuides de fresch, molsudes, brufades de roada i uns quants de brots d'aufabaguera.

S'escometen aixi mateix, i ella li ofereix dues figues crivellades que feyen mengera.

Ell no tengué pit per despreciarleshí: les pren, les se du a sa boca, i ben re-de-bones que elze troba..

An es mateix temps s'aset pega espipellada an aquells brots d'aufabaguera i elze s'engoleix.

Na Porquera ab això se despedeix del sen Toni i ¡cap a la vila! i an es *Barracar* manca gent! Era barracanera.

El sen Fum s'esquitxa a sa feyna.

Feynetja tot lo sant dia fins que horabaixa de

tot aplega es trastets i ¡cap a la vila ab s'aset! *tris-tras! tris-tras!*

Què me'n direu? Ell com foren an *Es Collet,* just allà on es matí havíen trobada Na Porquera i havien tastades aquelles figues i aquells brots d'aufabaguera, el sen Fum se sentí una ponyida ben forta d'afecte envers de Na Porquera i s'aset se posà lo mes xalestó, brama qui brama i bones alsades de cul. Aquell animalet s'alegrava just si hagués afinada cap somera.

Sobre tot, arriben a ca-seua, i el sen Fum diu tot rabent a sa dona:

—Desensellau s'ase, que me'n vaig per feynes mes que depressa!

—¿Però per que no desenselles tu? diu sa dona ¡Bon re-cap de re-xetra! I ¿a on ve ara tanta de frissor?

—T'he dit que desenselleu voltros, si voleu! diu el sen Toni. ¡No puch estar pus i foris!

Se tira quatre grapades d'aygo per sa cara i se rebetja una mica ses mans per llevarse sa pols i sa suor; i ja ès partit de d'allà ¿cap a on diríeu?

Idò cap a ca-Na Margalida Porquera. La troba dalt es portal, li fa una escomesa lo mes amorosa. *Ella* tota sorpresa li correspòn ab mel a sa boca, i rallen una estona com si fossen estats amichs veys.

Amb això el sen Fum ja romangué assaciat: se despedeix de Na Porquera, s'espitxa a ca-seua, passen el Rosari, sopen i ¡a geure falta gent!

¿Que me'n direu? Ell lo endemà, lo endemà passat i lo endemà passat s'altre i s'altre, el sen Fum, en venir a's vespre de sa feyna, havia d'anar a veure una estoneta Na Margalida Porquera; i, en passar p'*Es Collet,* se sentia dins es cor una bona ponyida d'afecte envers de Na Margalida, i s'aset s'avalotava fent gran festa, i mes en feya si may topava aquella gran pitxorina.

Sobre tot, ell dins un parey de dies el sen Toni agafa es seu fiy, i li diu:

—Mira, si Na Porquera t'agrada, prenla! que també m'agrada a mi!

I així hu feren: se casaren es joves, i tot romangué pla i igual.

I may sentiren a dir que Na Margalida Porquera hagués fetes pus bruixeries.

§ 10.

En Felet Cormena dona mal-bossí a Na Bet de So'n-Gatzella

Ho sé també de boca de l'amo Andreu de Ca'n Barraques.

En Felet Cormena festetjava Na Bet de So'n Gatzella, però Na Bet li donà guerrer, s'estimà mes un altre, i En Felet s'hagué de pegar un cop a la barra, però en volgué pendre revenja.

Vengué sa Setmana Santa, es Dijous Sant a vespre En Felet topa Na Bet p'es carrer i li allarga una grapada de confits, dientli:

—Jas! Confiy de que no los me despreciaràs!

Na Bet no gosà rebutjarloshi, però massa li donà a entendre que no volia haverles pus ab ell.

I ell que li digué d'un tros enfora:

—En los dies vendràs a cercarme!

Aquella paraula no caygué en-terra. Tals confits eren *mal-bossí* per *fer anyorar*, i ¡prou que n'hi feren d'efecte a Na Bet! Assetsuaixí li entrà una anyoransa d'En Felet, que no el se poria treure des cap. Arribà que no menjava ni bevia ni dormia.

I es de So'n Gatzella:—Però, Bet, què tens? ¿Què ès això, que no menges? ¡Ni tens alegria ni en deixes tenir!

A la fi la menen an es Metge, que la polsà, li mirà sa llengo, l'escoltà devant i derrera, i acabà per dir:

—¡No sé que llamp puga tenir aquesta al-lota!

Per lo que pogués esser, li ordenà una purga i unes cuyerades; però tot va esser com que posar un

pegat a un banch. Com mes anava, mes granat la ponyia s'anyorament d'En Felet; i sempre la tenien pensa qui pensa ab En Felet.

En anarhi es fastetjador novell, aquella anyoransa li fogia aixi mateix; però a's cap de mitja hora d'aquell esserse'n anat, ja tornaven tenir Na Bet embruixada ab s'anyorament d'En Felet.

Apurats de tot es de So'n Gatzella, per sontir de tals emblavins, provaren d'acompanyar Na Bet an En Felet, que paredava a ses *Rotes petites* de S'on Moro.

Allà la feren conversar una estona amb ell, i la dona se posà una mica xalestona. Lo endemà la hi tornen acompanyar, i amb una mica de rallar amb ell se torna alegrar prou.

Seguiren fentho aixi mateix una temporadeta, fins que En Felet posà es seus pensaments ab una tal Margalidayna de Ca'n Dali-brou i no parà fins que fonch casat ab ella.

Ab això a Na Bet de So'n Gatzella li passà aquell anyorament d'En Felet Cormena.

Es que aquest li decantà, no saberen com, s'etsís de *fer anyorar* que ab aquells confits des Dijous Sant a vespre li havia arrambat.

§ 11.

En Tòfol Cormena etsisa ses mules de Na Margalidayna Dali-brou

Es mateix l'amo Andreu me contà aqueixa altra atsisada.

Casat En Felet Cormena, ab aquesta Margalidayna no fonch gayre llarch; comensà a dur xètiga i xètiga; no se fiava de metges com a *mal-bossiner* fi ni li serviren de res tots ets seus enginys d'*etsisar* ni *desetsisar*, fins que finis finis va batre es peus i se'n anà a veure St. Pere.

Na Margalidayna, que era tan afectada de fayó i tan bereyola i babalueta com En Felet, prengué es

papers d'aquest, ben segura d'arribar a esser una *mal-bossinera* d'aquelles de pel arreveixinat contra tots es qui no li entraven per s'uy dret; i a tots los donava per etsisadors i *mal-bossiners*, que la volien arribar a piló, sortís des llevant, sortís des ponent.

L'amo'n Nofre de Ses Talayolines un dia la troba molt niala, morrotosa i destrempada:

Li demana què té, i ella li diu:

—¡Què he de tenir! ¡Que despuysahir passà per sa nostra era es meu cunyat Tòfol, que no m'ha poguda veure may amb uys que tenga; i ja que no té poder per etsisarme a mi perque en sé mes que no ell, m'etsisà ses mules.

—¿Què vol dir ses mules? s'esclama l'amo'n Nofre.

—Vol dir, respòn ella, que les m'ha etsisades. Les pobretes se posaren a tossir tot d'una, i tos qui tos. Sobre tot, les hagueren de llevar de demunt s'era per que allà mateix no colassen la vida.

—Margalidayna! Margalidayna! digué l'amo'n Nofre. No'm pensava que fosses tan blaya. ¡Ves qui hu ha vist may etsisar ses mules! Me'n admir de tu que encara cregues amb aquestes beneytures i fatallaries.

—¿Què deys vos, l'amo'n Nofre? respòn Na Margalidayna. ¡Quant treys cara p'En Tòfol, deveu esser tan polissardo com ell!

—¡Uep, Margalidayna! ¡Mirathi una mica mes ab so conversar! diu l'amo'n Nofre de ses Talayolines.

Na Margalidayna el deixa en porret, i ja fonch partida a cercar remeys per desetsisar ses pobres mules.

Com hagué provats es remeys que li havia mostrats es seu homo, que no serviren de res, però de res, s'espitxa a Felanitx, creguda de que hi havia de trobar *mal-bossineres* i *etsisadores* i *desetsisadores* ben entemeriades i de s'escuma del dimoni.

Sembla que en trobà que li donaren gran coratge i li asseguraren que adobarien ses mules, ab un sant-i-amèn.

Na Margalidayna feu tot lo que li digueren aquelles mandragolines de Felanitx; però ses pobres mules, com mes anava, mes escotiflades i xereques anaven, just ab sa pelleta i ets ossos.

No, per això s'acovardà Na Margalidayna, sino que s agafa es derreres ab ses dues mans i ¡cap a Ciutat son ses feynes! a veure tota quanta de *malbossinera, etsisadora* i *desetsisadora* li acusarien, Anà a totes ses que li acusaren, que no foren poques.

Aquelles males-ànimes li posaren un cap com una ferrada, assegurantli ses mules, si les donava lo que li dirien. Els ho prometé, i bons doblers que li costaren tantes de consultes.

Se'n torna a ca-seua, dona a ses mules totes aquelles coses que aquelles dimonieres de Ciutat li havien dites; i ses mules sempre pitjor i pitjor.

Arribaren que no feyen ombra. Aquelles barres seues, de tan de no menjar, se varen resseure de tot; i un dia dematí, quant ey anaren a veure com havien passada sa nit, les trobaren mortes.

Na Margalidayna Dali-brou cuydà estellarse de plorar. Es plant que feu, se sentia de mitja hora lluny.

Es veynats ey acudiren a veure que era i feyen tot quant sabien per consolarla.

—Pobres muletes meues! deya ella. ¡Voltros heu pagat per obligades! ¡Males ànimes que no'm porien tocar un pel des cosset meu, s'han volgut venjar de voltros! ¡Però s'hi posaràn sa ma! ¡La s'hi posaràn! ¡Jo les he de fer fer mala fi, com som Margalidayna! ¡No son tan bones dotze lliures de doblers contants com lo que m'han costat ses medecines que els he dades! ¡Ja hu saben ses bones persones de Felanitx i de Ciutat que les ordonaren! ¡M'han destruida aqueys polissons! ¡No poren tenir perdò de Deu! ¡No poràn veure sa cara de Deu! ¡Ancque el dimoni en pas les he de *destrovir!* ¡No se'n escapen! ¡Com som Margalidayna, que no se'n escaparàn!

Aquells veynats, com sentien tants de doys, bajanades i desbarats, li deyen:

—Deixau anar això, Madona! No hi penseu pus! Posauho ab ses mans de Deu i deixauho córrer!

Peró Na Margalidayna, lluny d'escoltarlos-se gota, seguia destraletjant i descapdellant contra es seu cunyat Tòfol i tots es qui pregaven p'En Tòfol, fins que l'amo'n Nofre de ses Talayolines, que també hi havia comparegut per compassió que Na Margalidayna li feya, s'esclamà:

—¡Però, Margalidayna! I a on treu cap gastarte dotze lliures ab aquestes medecines que dius que't donaren a Felanitx i a Ciutat per ses mules? I ¿quin menescal les ordonà? ¿A on havien estudiat aqueys estornells o estornelles que anares a veure?

—¡No les me pertoqueu! digué Na Margalidayna ¡Eren unes bones persones, mes sabudes que tots es menescals de Mallorca!

—¡Ja s'ès vist, digué l'amo'n Nofre, si eren lo que tu dius! ¡Son uns bons testimonis ses dues pobres mules mortes que ni per s'escorxador serveixen. ¡I anar a creure que les t'havien etsisades! ¡Bons etsisos mos do Deu! ¡Es seu mal era tot magror! ¡Se veya a la llego! Si ses dotze lliures que dius que gastares ab medecines, els haguesses gastades de faves per aquells pobres animals, sè serien curades tot d'una; i ara les tendries sanes i bones i fent bona feyna! Però tu, mes caparruda que un forch d'anys, encapirronada ab so *mal-bossi* i ab sos etsisos, no t'has volgut escoltar es qui t'avisaven per be, fins que has tengut es cap romput i ses mules manco. No't vuy dir que te'n meresques mes, sino que demàn a Deu de bon cor que't don mes seny i coses que convenguen. Amèn!

L'amo'n Nofre de ses Talayolines se'n anà i lo mateix feren els altres veynats, deixant Na Margalidayna plorant i descapdellant cuantra ses males ànimes que li volien mal i que li havien etsisades ses mules, per venjarse d'ella perque era una *mal-*

bossinera mes fina que ets altres *mal-bossiners* de tot es terme de Manacor.

¡Pobre Margalidayna! Deu l'haja perdonada! Amèn!

§ 12.

En Juan Gol·let des Puig de Bon Any i una bruixa des Pla de St. Jordi

Es mateix Andreu Barraques me contà lo que li succeí an aqueix Juan Gol·let, que habitava an es *Pla de St. Jordi,* i li porien cantar sa cansó:

Estimat meu, dues eynes
son males de manetjar.
¿Dues en vols festetjar,
i ab una te veus ab feynes?

En guerretjava dues de pitxorines. Una d'elles, sempre que *ell* anava a s'altra, le hi tirava a la cara tot d'una que el veya. Sa gran traydora tenia fama de bruixa, però En Gol·let no hu sabia.

Notà ell que, en anar a veure s'altra santjordiera, sempre a devers mitjàn camí, li sortia devant una llebretona, fogint de d'allà com un llamp.

Contà allò a un amich seu, que li digué:

—Està alerta an aquella altra al·lota que tens! perque està en fama de bruixa.

En Gol·let prengué sa seua: manlleva una escopeta, la carrega de pólvora, atach i perdigons beneits, i ¡cap a veure s'altre al·lota! a's primer vespre que li vengué be.

Com fonch an es *Pinar de So'n Sant Juan, zas!* li compareix a's mitx des camí aquell dimoni de llebretona.

En Juan li apunta ab s'escopeta barres altes; i, com anava a pegar tirada an es gatet, aquella llebra alsa la veu, i li diu:

—No tirs, Juan, que som jo!

En Juan romangué ab sos cabeys drets; gira en coa, i ¡cap a ca-seua!

Com ell li anava a tirar, sa llebretona alsa la veu i li diu: —No tirs, Juan, que som jo!

Aplegà es quatre trestets que hi tenia, i fogi mes que de pressa des *Pla de St. Jordi,* no aturantse fins an es Puig de Bon-Any de Petra, fentse trons d'aquelles dues pitxorines des *Pla de St. Jordi,* fiantse'n tan poch com d'unes cases que cauen.

§ 13.

En Lau Fe't-pendre i dues bruixes

En Lau Fe't-pendre, d'Esporles, habitava a So'n Fortesa de Puigpunyent i guerretjava també dues al·lotes: una puigpunyentina i una d'Establiments.

Un dia anava a veure'n una i un altre dia s'altra.

Per anar a s'*establimentera,* havia de passar un pont.

Ey solia anar a's vespre; i un dia, com fonch dalt es pont, que feya una fosca que la porien tayar a espasades, li compareix un fogueró devant, que si ell caminava, es fogueró caminava també de d'allà; i si ell s'aturava, es fogueró *¡zas!* aturat.

En Lau estava ab sos cabeys drets d'aquella cosa tan estraordinària. Amb això se gira derrera i se veu, set o vuyt passes lluny, un altre foguerò que el seguia i que, si ell donava cap passa envant, es foguerò el seguia; i, si donava passa cap an aquell foguerò *¡zas!* es foguerò se feya enfora.

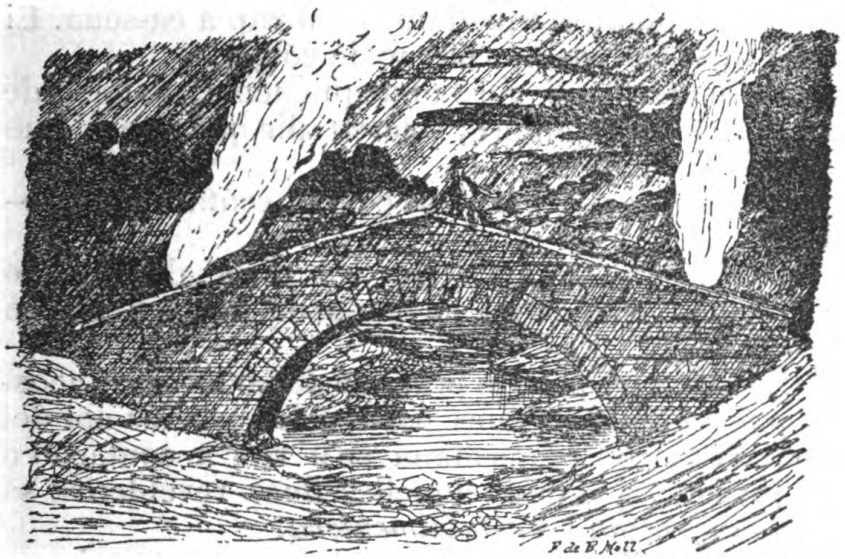

I ell dalt es pont i es dos foguerons plantats nou o deu passes lluny.

Aquí l'homo s'atolondrà de tot, tenia pell de gallina per tot el cos, ses barres li prengueren es trot des tremolor que li entrà, ses cames se segaren, s'hagué d'asseure; i, si no li agafà bati-cor, fonch que el Bon Jesús no hu volgué. No llevava sa vista de dalt es dos foguerons, que estaven plantats nou o deu passes lluny d'ell, un a sa banda de Puigpunyent, s'altre a sa banda d'Establiments.

En Lau provà unes quantes de vegades d'aixecarse, però no fonch capaç, no hi havia homo.

I ell assegut a una vorera des pont i està qui està i es foguerons plantats nou o deu passes lluny a cada costat d'ell sensa bategarse.

I així s'estigué fins que apuntà auba, i es foguerons cop en sech s'esveiren i no'n veren pus la pols, ni carbons ni cendra, com si no hi hagués hagut

foch ni flamada allà on havien estat plantats tant de temps.

En Lau Fe't-pendre s'aixecà aixi com pogué; se sentia ofès de tot es cos, com si li haguessen donada una planissada de mort, tastanetjava, no hi veya de cap bolla.

Ranquetjant ranquetjant, pren cap a ca-seua. Li costà molt arribarhi, s'hagué de colgar.

Sa mare i una germana que tenia, a forsa de preguntes i d'impugnes, li feren dir què era lo que li havia succeit.

Sa mare i sa germana, com el sentiren, digueren:

—Això no son mes que ses dues al·lotes que guerretges, que estàn en fama de bruixes, i t'han feta aquesta.

En Lau Fe't-pendre prometé de no tornarse acostar pus an aquelles dues polissardes per res nat del mon; sa mare i sa germana se'n van a contarho a l'Inquisidor, que crida aquelles dues revel·leres: sa *puigpunyentina* i s'*establimentera*.

Elles tot d'una negaven; però veyent la mar bruta i per por de que no elze fessen anar a besar es Sant-Cristo-vert i elze succeis qualque fracàs, varen otorgar.

Això m'ho contà la madona Bet Maria Llinàs i Comes de Puigpunyent, que hu sentia contar a la gent empesa de per allà, però que no sabien quina penetència posà l'Inquisidor an aquelles dues pitxorines que havien donat tan grandiós retgiró an es bàmbol d'En Lau Fe't-pendre.

Es segur que sa penetència fonch grosseta, per que la se mereixien ben afavorida per haver apellat a rèmeys tan estrems per junyir En Lau Fe't-pendre an es jou del Sant Matrimoni.

§ 14.

Sa passada que succeí a un que li havien robat blat i a un fiy seu que li desfeyen una casa

Un nebot meu, Antoni Alcover i Duràn, de So'n Crespí-Vey, me contà que un tal Mateu *des Rafal* li havia dit que fa una quinzena d'anys que a un llocarroner de devers Petra li robaren cosa de sis corteres de blat que les tenia an es sol i a sa serena demunt un terrat.

Es llocarroner volia aclarir qui era que li havia pegat aquell salt. Li acusen que a tal banda n'hi havia un que *sabia fer ses cartes*, això ès, que, escapsantles i escampantles demunt una taula, amb una uyada que elze pegàs, sabia endevinar ses coses que li anaven a demanar.

Es llocarroner se'n hi va, i troba aquell *fedor de cartes* a sa llaurada, fuma qui fuma a s'ombra d'una figuera, i dues someres, junyides, llaura qui llaura totes soles.

L'homo romangué esglayat. Es *fedor de cartes* eu conegué i fent es desintès li demana de que va; es llocarroner le hi diu i aquell contesta:

—Seys una mica; ses someres acabaràn sa llaurada, i llavò mos n'anam a *ses cases* [1] i aclarirem això que voleu sebre.

Així hu fan; i, com son a *ses cases*, l'amo d'allà se treu es joch de cartes, escapsa, i les escampa demunt una tauleta.

—¿Es que voleu sebre qui ès que vos ha robat es blat, no ès ver? diu an es llocarroner.

—Per aquenses! diu aquest.

Aquell se mira una estona ses cartes ben arreu, fins que diu:

—Hala anem!

---

(1) La casa d'una masia a on viven els conradors de la masia, s'usa a Mallorca sempre en plural. No diuen *sa casa* de tal possesió o masia, sino *ses cases*, sens dupte perque sempre hi ha diferents cossos d'edifici.

Aplega ses cartes i les s'amaga, i se'n mena es llocarroner dins una cambra fosca, roda clau de part de dins i encén un llum que ses encruyes no feyen creu.

—Duys res beneit demunt? demana an es llocaroner.

—S'escapulari del Carme i una mida de St. Salvador de Felanitx, diu es llocarroner.

—Idò treysvosho! diu aquell.

Es llocarroner ey repugnava, però a la fi hi allargà es coll perque aquell li digué que no li poria endevinar res si no se treya lo beneit que duya. S'ho tregué a la fi, mes retgirat que un cuch.

—Ara m'heu de prometre, diu es *fedor de cartes*, que no vos retgirareu per coses que vegeu.

Aquell le hi prometè tremolant com una fuya de poll.

Aquí es *fedor de cartes* posa un ribell d'aygo a's mitx de sa cambra, ey arramba es llum que ses encruyes no feyen creu, i diu an es llocarroner:

—Ara ès cosa de mirar arreu i no badar. Per dins aqueixa aygo veureu passar coses i coses. En veure passar ca-vostra i es terrat a on tenieu es blat, digau tot d'una:—*Planto!* i reparau be lo que hi veureu.

—Vaja idò! diu es des blat, mira qui mira *fito fito* dins es ribell, que ets uys li cuydaven a botir.

I allà comensa a veure passar coses per dins aquell ribell: aquí era un qui se'n duya una euveya; allà un altre que se'n menava un porch; alladessà un que se'n menava un bou; mes enllà un qui fogia amb un viatge de figues; mes ensà un que se'n duya dos sachs de mel·les; un altre, un bon viatge d'hortolissa; un altre, dues garbes de faves; un altre, dues de xeixa. Amb una paraula, tot era gent de l'ungla, que arregussaven tot quant porien.

A la fi aquell des blat veu passar ca-seua per dins es ribell.

—*Planto!* diu ell tot d'una.

I encara no hu hagué dit, com *zas!* s'atura aquella processó que rodava dins es ribell.

I a les hores es llocarroner reparà tres homos dalt es seu terrat que omplien sachs de blat i elze se'n duyen aixi com els omplien. Eren veynats seus que va conèixer de lo mes bé.

—Ja veig qui son es lladres! s'esclama es llocarroner, girantse an es *fedor de cartes.*

I amb això repara que tenia un senyorot devora, amb una cara feresta que acabava ab dues punxes, amb una barba arreveixinada que li pegava an es dobler de sa panxa, i ab sos peus forcats.

Aquí es llocarroner va compendre que allò era el dimoni (¡Jesús, Sant Antoni!). Sentí que ses ales des cor s'acopaven, tors es coll i cau en-terra esmortit.

Quant cobrà es sentits, no va veure negú en torn seu.

Surt adefora, cerca qui cerca es *fedor de cartes,* l'arriba a trobar, el paga i se'n va a ca-seua tot trastornat. Des retgiró que duya, s'hagué de colgar, i dins quatre dies va fer pell.

Aquest malanat tenia un fiy que fa devers tres anys, segons contà el mateix Mateu *des Rafal,* comprà a Mánacor un tros de terra que hi havia una casa veya, i la hi desfeyen picapedrers per fern'hi una de nova.

Un dissapte s'hi presenten per cobrar sa feyna que hi havien feta dient que no les convenia fern'hi pus.

Allò li vengué de nou a l'amo de sa terra, però no tengué altre llivell que pagarlos i cercar altres picapedrers.

Aqueys, com se posaren en feyna, criden l'amo i li mostren dins una paret que ets altres picapedrers havien mitx desfeta un jas com a de dues aufabietes o olles.

Miren per tot allò si veurien tests o cap aufabieta o olla, i no'n veren nat senyal.

L'amo i es picapedrers se sospitaren que ses aufabietes o olles d'aquell jas eren plenes de doblers (or i plata) i que es mestres que les trobaren, les se varen apropiar ben d'amagat, i per això no volgueren fer pus feyna an aquella casa.

L'amo se'n anà a Manacor a veure si trobaria qualcú trempat per *fer ses cartes* i que li endevinàs s endiumenjat d'aquelles aufabietes o olles i si eren estades plenes de doblers o de carbons.

En Mateu *des Rafal* no digué an es meu nebot si aquell amo arribà a trobar a Manacor cap *fedor* o *fedora de cartes* que li endevinàs aquell cabermoni. Lo que si li digué que aquell no volia anar per res del mon an aquell de ses someres que llauraven totes soles, per no campars'hi tan malament com s'hi era campat son pare.

§ 15.

Es Fullet d'En Parragó [1]

En Parragó era un lladre famós que la Justicia no el poria haver en via neguna perque tenia fullet, i el duya dins una butxaca en forma de fabiolet.

Per res del mon el porien ginyar a treure-se es jaquet a on duya aquella mica de fabiol, cregut com estava de que mentres el dugués demunt no hi havia forsa humana que el pogués capturar.

Un dia d'estiu que feya una calorassa escessa de tot, trobantse dins una taverna, se treu es jaquet per espolsarlo-se; i, sensa sebre com, li cau en-terra.

Ets homos que hi havia dins aquella taverna tot d'una se abraonen per ell, decantantlo des jaquet tant com porien.

Ell eu feya de tot per desllapissarse d'aquells que el tenien abraonat; però com eren tants, li guanyaven.

Aquí es jaquet se posa a botar i bota qui bota cap an En Parragó. En Parragó té sort d'arribarli i d'agafarlo.

(1) M'ho contà mon germà Pere Jusep.

Arribar En Parragó an es jaquet i descomparèixer de dins ses mans des qui el tenien abraonat, va esser tot u, i ja no el veren pus.

§ 16.

Un que ab so llunari feya sortir el dimoni

N'Andreu *Recó*, un missatge que tenguérem molts d'anys a ca-nostra, ens contava que una vegada un amich seu, sentint a dir que un tal Paparró tenia un Llunari i feya sortir el dimoni, se'n hi va i li diu:

—Què vols, i me faràs sortir el dimoni?

—Què vuy? diu En Paparró: un duret d'or.

—Feta està sa barrina! diu aquell amich d'En Recó, un tal Miquel *Menday* que fa molts d'anys que ès mort.

—Res! diu En Paparró: tal dia, en tocar la Queda, ja compareixeràs an els *Crevers* (1)

Es vespre selietjat, a toch de la Queda En Paparró i En Menday se toparen an es *Crevers*.

Surten des camí, travessen una partida de terres, fentse enfora de la vila, fins que arriben a un punt molt desolat.

—Hem d'esperar que toquen les dotze de la nit! diu En Paparró. Lo que paries comensar a treure't tot lo beneit que dus demunt.

—I ¿ès precís això? diu En Menday.

—Tan precís, diu En Paparró, que si no t'ho treyes, el dimoni no sortiria.

En Menday se treu un escapulari que duya, i el penja a una figuera, a un endret que el tengués bo de trobar.

Amb això se fa mitja nit. En Paparró se treu es Llunari i ja ès partit a lletgir, i llitx qui llitx.

Assetsuaixí s'obri en-terra un forat, com es rol·lo d' un arer, i en surt una grandiosa bavarada de fum i de flama.

(1) Un entreforch de dos camins que hi havia devers allà a on ès ara s'Estació des Ferro-carril.

En Menday se fa tres passes enrera per que sa flamarada no el llepàs.

—¿L'has vist? diu En Paparró.

—No, ni ganes! diu En Menday.

—Fe't tres passes envant i el veuràs! diu En Paparró. ¡Veltallà dins es forat, que casi guayta! ¡Arrambat'hi, i el veuràs!

—Jo'm fas botre d'ell i de tu! diu En Menday an En Paparró.

Li tira es duret d'or per sa cara, i fuig cap an aquella figuera a on havia deixat s'escapulari. Le hi troba, el se passa p'es coll, i ¡cap a ca-seua manca gent!

Ey arriba, toca, sa dona li obri; i, com el veu tan trastornat, li demana què té.

—Ja t'ho contaré demà! diu ell. Da'm un Rosari mes que depressa!

Sa dona n'hi dona un, ell el se passa p'es coll, se colga, i no pogué cloure ets uys des trastorn que duya.

Lo endemà dematí, en lloch d'anarse'n a fer feyna, se'n va a confessar: eu conta tot an es confés, que li digué que per amor de Deu no hi tornàs pus a ferse sortir el dimoni, si no volia que aquest l'enforcàs i el fes pegar de bech dins infern.

En Menday cregué es confés i fou un homo conforme tots es dies de la seua vida.

§ 17.

Es Moliner des Molí-nou i dues bruixes

Mon germà Andreu conta que, quant encara a Manacor no hi havia es cementeri i que enterraven dins l'església o an *es fossar*, aferrat ab l'església, succeí un vespre que es moliner des Molí-nou,—aquell molí que trobau en sortir de Manacor p'es camí d'Artà—se retirava tocada ja la Queda. Passa p'es *fossar*, que tenia sa paret baixeta, i hi afina dues bubotes. S'hi arramba per veure que era, i foren dues dones que desxuyaven un infant mort.

—Ja son bruixes, pensà ell, que desxuyen aquest infant per durlo se'n trossos a ca-seua, coure'l i ferne auguent per untarse'n i porer volar [1]

Això fonch es pensament que li vengué tot d'una. Però aquelles dues se temen d'ell; no se'n pensaren cosa bona, i ja hi estàn afuades com a lleones.

Ell eu dona a ses cames, correns tan com poria cap a ca-seua, i elles ¡derrera ell, ja't'gaf, ja't tench! I ell ¡de quatres! tant com en poria treure.

A la fi arriba an es Molí; pega sempenta a ses portes ab tota sa forsa, ses portes s'esbadellaren i pogué entrar. Li vengué ben rinxo-rinxo. Amb un poch mes ses bruixes l'apleguen.

L'homo se'n dugué tal retgiró que li caygueren tots es cabeys, i fou tota la vida un pelat de la *peladesca* d'allò mes pelat.

§ 18.

L'Amo de So'n Cardaix fa sortir el dimoni a un estol d'al·lotellots

L'amo Andreu de Ca'n Barraques me contà aquesta feta de l'Amo de So'n Cardaix d'Artà, que era molt aspre i repelench i atabuixava massa sa gent que tenia a fer feyna per que n'hi fessen molta.

Un any de molta de fam tenia un tay d'al·lotellots molt dastres i cap-esflorats. Elze feya espedregar es sementers, i no hi havia qui los manetjàs: ni estaven p'es Majoral ni per l'Amo i aferraven allà on porien: li robaven ous, gallines, coloms, fruyta tota sa que trobaven, i fins i tot es tabach.

A la fi l'Amo acaba sa paciència de tot: elze crida dins una cambra gran. Com els hi tengué, tanca ab clau i se posa sa clau dins sa butxaca, i elze diu:

(1) Això de que les bruixes volassen, en casi tots els casos no passava d'una ilusió. Ara el fet d'elles de robar cadàvers d'infants i fins infants vius i ferlos bossins i courelos per ferne auguent, era sovint un fet ben real i per lo mateix un crim que demanava un càstich i que els tribunals de totes les nacions civilisades penaven i castigaven ben fort, mes a las nacions estrangeres que no dins Espanya.

—Treysme tot quant m'heu robat, o vos fas sortir el dimoni i vos ne du tots.

Aquells bergants negaven, jurant i perjurant que no li havien robat res.

Ell a la fi se treu es llunari, i ja ès partit a lletgirhi.

I heu de creure i pensar que assetsuaixí fa un tro ben esquerdat, s'obri dins aquella cambra com una boca de forn de calç, i bones bavarades de fum ben negre i ben espès i venga flamarada i altra flamarada; i a's mitx d'aquell fum i d'aquelles flamarades se planta una *flantarmota* molt feresta.

Aquí tots aquells al·lotellots feren ses *feynes* dins es calsons, i crits i plors i descapdell, confessant tots que era ben ver que havien robat tot quant havien pogut; però que tot eu restituirien fins a dobler i maya, buydantse allà mateix ses butxaques de tot lo que havien fet seuvatge an es senyor.

Aquí l'Amo elze feu dir es *Credo* ben fort i sensa deixarhi cap mot.

Tots le hi digueren ab bona devoció; i ab so dir es *Credo* aquella *flantarmota* descompàregué ab sa fumassa i ses flamarades, se clogué sa boca de foch; l'Amo obrí sa cambra, tota aquella al·lotellada se'n anà corrents cadascú a ca-seua a dur ses coses que tenien robades, elze posaren en mans de l'Amo, i ja no elze vengueren pus ganes de robar res a negú.

§ 19.

Es fullet d'En Biel Corcó i En Damià Fosch

També m'ho contà l'amo Andreu Barraques.

En Damià Fosch era un d'ets homos mes esforsegats i mes acorats; no menava por a Meco i may l'havien vist acoquinat per res.

En Biel Corcó un dia li diu:

—Tu dius per tot que no menes por a Meco i que no't retgires per res. Idò jo't gos de messions que te'n faré de por i que't retgirarè!

—¡Ca, homo! diu En Damià Fosch. No bastes tu ni cent com tu.

—Res, diu En Corcó. Anit, en anarte'n a colgar, tanca be per tot, embarra totes ses portes, roda clau a tots es panys, que jo en punt de les dotze t'entraré i me presentaré devant tu a dirte: Bon vespre, Damià.

—Ara eu he de veure, diu En Damià, si tendràs tants de fets com llengo.

En Fosch, com sent la Queda se retira a ca-seua, tanca ben tancades totes ses portes de la casa; posa barra per tot i roda clau a tots es panys. Passa el Rosari, sopa i se'n va a geure es mes descansat del mon, i al punt estigué mes dormit que un sauló.

¿Que me'n direu? Ell en punt de les dotze En Biel Corcó se planta dins ca'n Damià Fosch, dins sa cambra i devant es llit a on geya En Damià.

En Biel pega fregada a un misto de pelleta, encén una candeleta que duya, crida En Damià, aquest obri ets uys; i, com se veu En Biel devant, romàn sensa polsos i ab sos cabeys drets.

I En Biel que li diu:

—¿Que has acabada sa son, Damià?

—¡I prou que l'he acabada! diu aquest. Peró be ¿per on dimoni ets entrat?

—Mira totes ses portes, finestres i forats d'aquesta casa, veyam si hu afines!

En Damià mira per tot i hu troba tot tancat i rede-tancat, i l'homo se donà per vençut, i digué:

—Ara veig, Biel, que és ver lo que diu la gent, que tens fullet i ab so fullet entres i surts fins i tot p'es forat de sa clau i no hi ha qui te puga haver a cames, si tu vols.

Desde aquell dia En Damià Fosch no bravetjà pus devant En Biel Corcó.

§ 20.

Na Juana de Paguera i un soldat ciutadà [1]

Na Juana de Paguera era una bruixa que se feya ses sopes devers la Bona-Nova per sa banda des Castell de Bellver.

Un soldat ciutadà, nadiu des barri de *Sa Gerreria*, la festetjava.

Un any es dia de la Trinitat, que era sa *festa de carrer* de Sa Gerreria, i hi havia ensà i enllà *festers* encesos i molt de truy i bogiot per tot es barri, Na Juana de Paguera dona una poma an es seu festetjador. Aquest la s'amaga, deixa Na Juana ab s'escusa de que tenia feynes. Com fonch enfora d'ella, s'arramba a un *fester*, ben carregat d'estelles, casi totes ablamades.

I ¿que fa ell? Tira aquella poma dins aquell *fester;* i encara no la hi hagué tirada, com aquella poma comensa a fer trons i mes trons, i al punt estella per aquí i estella per allà, i brasa per un vent i caliu per s'altre vent.

—¿Que dimoni té aqueix fester? demanava tothom, esglayat de que fes tot allò.

Es soldadet, com va veure es joch tan mal parat, per no esserhi demés, eu dona a ses cames; i pus may volgué sebre res de Na Juana de Paguera.

§ 21.

De com feren sortir el dimoni dins sa Tafona de Santacirga

Com jo era al·lotó, qne estàvem an aqueixa possessió, sentia contar que, quant ey estava un tal Reull, que s'hi destruí i se'n anà deixant un revell a sa baula de ses portes, un vespre en temps de fer oli, lletgint es llunari dins sa *galera* de sa tafona, això ès, devant sa foganya de sa caldera, feren sor-

(1) M'ho contà la madona Catalina Tomàs Pinya, de la ciutat de Mallorca.

tir el dimoni (¡Jesús! ¡Sant Antoni!) en forma de boch demunt una post que hi havia, afitorada a sa jàssera des truy i a sa paret de s'enfront.

Un temps es pagesos que se destruien a una possessió, la deixaven en banda sensa avisar es senyor; i com a senya de que eren fuyts per no tornarhi i que no tenien d'on pagar, deixaven un revell a sa baula de ses portes.

No ès d'admirar que acabàs tan malament aquest Reull si era pàtrich, lletgint es Llunari, de fer sortir el dimoni en forma de boch.

¿Com poria acabar be fent tals fantasies?

§ 22.

En Tià Cormena i Na Susayna Jaumella

M'ho contà també l'amo Andreu *Barraques*.

Tota sa nissaga de Cormenes eren *mal-bossiners*. En Tià, germà d'En Felet i d'En Tòfol, guerretjava Na Susayna Jaumella que estava per criada ab l'amo Andreu, però ella no anava d'ell per sa fama ab que estaven tots es Cormenes.

En Tià la topa un dia que venia amb un paner de figues flors. N'ofereix una grapada a Na Susayna; aquesta no les volia; però a la fi les pren per no ferli un desayre, i les se menja ab certa repugnància perque no se'n acabava de fiar de tal subgecte.

¿Que me'n direu? Ell Na Susayna comensà a anar desbaratada des cap, i no feya mes que anomenar En Tià Cormena: i En Tià això, En Tià allò. ¿I no l'heu vist an En Tià? ¿I a on deu esser En Tià? I si ell no vé, jo me'n hi aniré!

I no la treyen d'En Tià, ni menjava ni dormia, ni feya brot de feyna; i si l'avisaven de res, era lo mateix que dirho a sa paret.

A ca-l'amo Andreu arribaren a estar apurats de tot. Criden En Tià per sebre què era tot allò.

En Tià compareix, però no en pogueren treure sentència.

Com Na Susayna el vé, se posà tota xalesta; i Tianet aixòl i Tianet allòl i tot era Tianet.

Però com En Tianet se'n va esser nat, ja tornaren tenir Na Susayna entabanada i desbaratada, just una euveya modorra, demanant En Tià i fentse trons de tot lo que no fos En Tià.

L'amo Andreu a la fi posa Na Susayna dins es carro, i la se'n du an es Metge per veure que era allò i que li donàs qualque medicina per decantarli es mal.

Es Metge la se mirà ben arreu, la pregunta d'un vent i altre, i digué en rudes que no li veya mal ni sabia què pogués esser alló que tenia, mes que una exaltació nirviosa. Li recepta una bona purga de senet i unes cuerades per veure si li tremparien es nyirvis i si l'apacivarien, recomanantli tranquilidat, repòs, distracció i fora mal-de-caps de res.

Se'n tornen a Ca'n Barraques, feren lo que havia dit es Metge, i tot d'una pareixia que Na Susayna anava per be i que aviat hauria tirat es mal a sa paret; però al punt se tornà desbaratar. Prengué altre pich es cap de fil d'En Tià; i Tià per amunt i Tià per avall, i Tià p'es llevant i Tià p'es ponent, i tot era Tià.

I no hi hagué altre llivell que En Tià ey anàs cada parey de dies a festetjar una estona: perque, en veurelo-se devant, Na Susayna se componia tot d' una: era com que posar oli a un llum.

Es de Ca'n Barraques veren sa gent de Na Susayna i elze digueren que no tenien mes remey que casarla amb En Tià Cormena.

I En Tià que escampava per tot que Na Susayna no se casaria ab negú mes que ab ell, per mes que esperonetjassen tots els de ca-ella. I confessà a un company seu de tota confiansa que els *encanteris* que havia donats a Na Susayna ab aquelles figues flors que hem vist que li feu pendre, era anat a Felanitx a comprarlos de Ca-Sa Mistera, sa *mal-bossinera* mes fina de tot Felanitx, a on diuen que

hi ha ses mal-bossineres mes entemeriades de tot Mallorca.

Sobre tot, s'etsisament de Na Susayna per obra des *mal-bossi* que en Tià Cormena li donà, se resolgué casantse tot dos; i una volta casats es mal va esser mort. Na Susayna romangué sana i bona i En Tià Cormena no pensà pus en so *mal-bossineratge*, sino en fer ca-seua, com pertoca a tot homo casat.

§ 23.

Una bruixa destapa ses manganrufes d'un enamorat (1)

Això era una bruixa ciutadana que sabia el dimoni a on se colgava, i no hi havia qui l'hagués a cames.

No admetia negú a ca-seua, en no esser a la mala hora de la nit i ben d'amagat, per por de l'Inquisidor, que menava molt de prop tot això de bruixes, bruixots, mal-bossiners i fullets. Per això sa polissarda no trebayava casi may a ca-seua, sino que se'n anava de dia per assí i per allà amb escuses d'una cosa o altra, i feya de ses seues allà on poria.

Un dia la topa una al·lota des barri de Sa Ferreria que festetjava un soldat que el se n'havien duyt a fer es servici a Cartagena, i desitjava ferm sebre noves d'ell, i creya que negú era capaç de donarn'hi tantes com aquella bruixa.

—Es teu enamorat? diu sa bruixa. ¡Bona clepa hi ha amb ell!

—I ¿què voleu dir vos amb això? diu s'al·lota.

—Lo que vuy dir, diu sa bruixa, que t'engana com una xina.

—¿Com és ara? diu s'al·lota.

—Que va a una mala casa! diu sa bruixa. I hi té tantes de feynes com es cans a l'església.

—Que me deys! ¿A una mala casa! diu s'al·lota.

(1) Ho contava la madona Catalina Tomás Pinya, de la Ciutat de Mallorca, i m'ho contá a mi lo seu fill, Mn. Juan Aguiló, al cel sia ell.

—Res, diu sa bruixa. En volerte treure es gat des sach, vina a ca-meua en haver tocada la Queda.

Aquella al·lota tengué foch dins ses sabates, i aquell mateix dia, tocada la Queda, s'espitxa a casa bruixa.

En punt de les dotze, se tanca sa bruixa amb aquella al·lota dins una cambra, encèn una candela verda, posa un ribell d'aygo en-terra amb una post de rentar de través dalt es ribell, i diu an aquella al·lota:

—Treute tot lo beneít que dus demunt!

—I justament m'ho he de treure? diu ella.

—Si no t'ho treus, diu sa bruixa, no porem fer res.

S'al·lota a la fi s'ho treu, tota retgirada, i sa bruixa li diu:

—Passa per demunt aqueixa post allà dessà es ribell; i, en passar, ¡alerta a dir cap nom beneit! Si en deyes cap, cauries dins mar, i fins an es fons no t'aturaries, i ja no't veurien pus.

Com aquella al·lota sentí aqueixes comandacions, si l'haguessen saynada, no n'hi haguessen treta gota. Tremolava com una fuya de poll, no sabia que li passava.

A la fi cobra coratge, i per demunt aquella post passa allà dessà es ribell.

Sa bruixa llavò lleva sa post des ribell, i diu an aquella al·lota:

—Mira ben arreu dins aqueix ribell a veure si hi afines es teu enamorat.

Passen un parey de minuts sensa sentirse una mosca fins que s'al·lota pega crit, dient:

—Ja el veig! Es ell! Du es jaquet dalt s'espal·la! Està per entrar dins una casa!

—Jas aqueixes tisores! diu sa bruixa. ¡Tayali sa boca de sa mànega esquerra! Depressa!

S'al·lota agafa ses tisores, les afica dins es ribell, pega tisorada an aquella mànega, li taya sa boca i la se fa venir dins ses seues mans.

Sa bruixa posa altra volta'sa post de rentar dalt es ribell, s'al·lota hi passa, paga a sa bruixa lo convengut, i de d'allà cap a ca-seua; i ben alerta a dir res a negú de tota aquella feta de ca-sa bruixa.

Passa un quant temps, i un dia se presenta an aquella al·lota es seu enamorat, que havia acabat es servici, i se'n venia ben resolt a casarse ab ella.

—¿Casarmos? diu s'al·lota. ¡No vaig d'aglans! Jo no'm cas ab un que m'engana.

—I ¿a on treu cap sortirme ab aquestes? diu s'enamorat. ¿I quant t'he enganada may?

—¿Quant? diu s'al·lota. ¡Tal dia i tal hora!

I li anomena es dia i s'hora que ella a ca-sa bruixa el va veure que entrava an aquella mala casa.

—Es fals i mentida tot això! diu s'enamorat.

—¿I això ès fals i mentida també? diu s'al·lota, i li mostra es tros de mànega que ella li havia tayat ab aquelles tisores que li donà sa bruixa.

Com s'enamorat veu aquell tros de mànega que faltava an es seu jaquet, romangué tot confús i atxul·lat. Tractá s'al·lota de mala bruixa i de coses pitjors i se'n anà tayant claus i aspergiant com un carreter.

Encantaments, tresors, gegants, negrets i por

§ 1

Sa roca des castellet i s'encantament qne hi ha [1]

Com vos n'anau de Manacor a Felanitx, qu'heu caminat un quârtet, deixau a mà esquerra un serrat de muntanyes que tira cap a xaloch.

Sa primera muntanyola se diu *s'Hermita*, perque en es sigle passat n'hi havia una, dedicada a Sta. Llocia.

Sa tercera, qu'ès un poch mes baixeta, s'assembla a un

(1) Com jo era al·lotó, els al·lots i la gent vella no contaven altra cosa.

formiguer, i du per capsana una grandiosa roca o penyal, que fa sa figura d'un covo.

Però ¡quin covo, Deu meu!

Deu tenir una setantena de paums d'alt i mes de cent de redó.

Se diu *sa roca des castellet.*

¿Sabeu com ès que hi ha tal penyalàs a sa cucuya de aquest pujol?

La gent diu que va esser que una vegada un gigant passava per allà, i se va sentir cosa dins una sabata.

La se treu, i va esser un macolí que li era entrat caminant caminant.

Tomba sa sabata, *es macolí* cau, i ell segueix sa seua via.

Aquell *macolí* va esser *sa roca des castellet.*

Baix d'aquesta roca hi ha un encantament, segons conten.

Vetaquí lo que diuen que s'ha de fer per treure'l, per si acás vos ne venen ganes.

Per treure aquest encantament ha d'esser el Divendres Sant a vespre com sa processó roda.

Es qui'l vulga treure, hi ha d'anar tot sol, i se'n ha de dur tres llesques de pa beneyt.

S'ha d'ageure d'esquena su baix de *sa roca*, ab una d' aquelles llesques en es peus, una demunt es pits i s'altra demunt sa boca.

I no ha d'estar retgirat, ni s'ha de retgirar gota, per coses que veja.

Son molts qui han provat d'anarhi; però los ès entrada tal por, ja p'es camí, que han hagut de tornar arrera.

N'hi ha haguts arribar a *sa roca;* però, com s'hagueren d'ageure, es coratge no los bastà, i ho donaren a ses cames.

Si un s'hi agegués ab aquelles llesques, així com hem dit, i no se retgiràs gens, conten que de devall *sa roca*, sortiria una serpetota com un espigó d'arada, i venguen bones verducades i bons siulos. Si aquell no's mogués ni's retgiràs, ella s'hi acostaria: li pendria sa llesca de dalt es peus, la s'engoliria, i tornaria de grossa com una biga de tafona; i llavò sí que'n pegaria de verducades i siulos. Si aquell encara no se mogués ni se retgiràs, ella s'hi acostaria de bell fresch, li pendria sa llesca de dalt es pits, la s'engoliria, i tornaria com un uró [1] de gruixada. I lla-

(1) Es una especie de tonell, fet de rest de fenoll; serveix per encistar

vò sí que ho serien ferestes ses verducades i esglayadors es siulos.

Si aquell encara no se mogués ni se retgiràs gens, a-les-hores ella li pendria sa llesca de dalt sa boca, la s' engoliria, tornaria com una torre de molí de vent: faria un tro des mes esquerdats, que'l sentirien d'una hora al redó, i sa serpetassa esclataria en dobles de vint, i es caramull faria tan de comú com ella.

Se conta que n'hi ha haguts que fins a sa primera i sa segona llesca no se retgiraren; però llavò es coratge los mancà, sa por los se va fer seus, i sa serpetota pegà crit:

—M'has redoblat s'encantament; ja seràs pobre tota la vida. (1)

I s'enfonyà devall *sa roca,* esperant que n'hi vaja un altre de mes acorat.

Fins a les presents, tots es qui hi son anats, sa por los ha traits, i han feta quetxa.

§ 2

Es tresor des Puig de Na Fàtima (1)

¿Qui és qui no sap es puig de na Fàtima de Puigpunyent?

Aquesta Fàtima era sa fia d'un rey moro que romangué encantada dins un penyal d'aquest puig.

No molt lluny hi havia un tresor ascondit, d'aquells que es qui los deixava ascondits, no poria entrar an el cel, que qualcú no los hagués trobats.

Idò heu de creure i pensar que una vegada una fadrina se retirava horabaixench de tot, i passa per su allá aont hi havia aquest tresor amagat.

Sent una veu que li diu:

—¡Escolta, garrida! ¡Gire't un poch! ¡Gire't!

¡Bona estigué ella per escoltar ni girarse!

---

fiques seques. Els urons solen tenir set o vuyt paums d'alt i altre tant de diàmetre.

(1) Un missatge de ca-nostra, que fa molts d'anys qu'es mort, el sen Andreu *Pellerenca,* al cel sia ell, contava que a la *costa des molí den Sopa* (tres quartets lluny de Manacor anant per el camí *des port*) hi havia també un encantament, i per treurel havien de fer lo mateix qu'acabam de dir. Era també una serp per l'estil que hi sortía.

(1) M' ho contá la madona Catalina Comes i Cladera, de Puigpunyent.

Com la bala se'n anà sa pitxorina, i ab quatre bots fou a ca-seva, mes retgirada que no sé que'n diga.

No hu contà a ningú ni tornà passar pus per tal punt.

Se casa, té una fia just ella, i aquesta fia, com tenia una quinzena d'anys, volgué la bona sort que un horabaixa també passás tota sola per aquell mateix endret des tresor amagat; i sent una veu:

—¡Escolta, garrida! ¡Gire't un poch! ¡Gire't!

Ses derreres que tengué de escoltar ni girarse.

Com un llonzí se'n anà ella cap a ses cases, tota retgirada.

Ho contà a sa mare, i sa mare li digué:

—¿Creurás que, quant jo era com tu, me succeí lo mateix?

No'n tornaren parlar pus, ni manco'n passaren altra volta mare ni fia.

Sa fia feu... lo que solen fer ses fies en esser grans: se casá, i tengué una fia, també just ella i sa mare.

Com aquella nina hagué doblegats es quinze, sa mare i sa padrina li digueren:

—Mira, si may te succeía de passar tota sola per allá ont diuen que hi ha un tresor amagat, i sentisses cap veu que't digués:—¡Escolta! ¡Gire't! – ature't, i escolta, veam que será; perque has de sebre que a noltros dues, com érem de sa teva edat, passant totes soles per allá, mos cridaren que escoltássem i mos girássem, i noltros fogírem mes que de pressa.

Aquella al·lotella era agosarada de tot, que no l'espantava un retgiment de soldats, i heu de creure i pensar que un horabaixando Deu va compondre que ella passás per aquell mateix endret des tresor.

Cop en sech sent una veu:

—¡Escolta, garrida! ¡Gire't un poch! ¡Gire't!

La dona s'atura, se gira, i diu:

—Si ets bona cosa ¡veyés que vols! i si no ¡vesté'n a lo mes fondo del infern!

Al acte li compareix allà una serpetota com una biga de tafona, i sa veu li diu:

—¡Ah si tu sabesses jo qui som i sa pena que pas!

—Digauho qui sou i hu sabré, respòn ella.

—Som un antepassat teu, respòn sa veu. Vaig deixar amagat aquest tresor i no puch entrar al cel que qualcú no l'haja tret.

—Digau idò qué he de fer per treure'l, respòn s'al·lotella.

—¡Passa tres parenostros per mí! diu sa veu.

S'al·lotella s'agenoya, i diu es tres parenostros ab bona devoció.

Encara no hagué acabat es derrer *gloria Patri*, com aquella serpetota que ja era tornada com una torre de molí de vent, esclata fent un tro espantós, i tot foren dobles de vint.

Tres carros hi hagueren d'anar per durles se'n totes.

Ja ho crech que a casa d'aquella al·lota foren richs per tota la vida, i los seus encara ho son.

¡Ell no se troben aontsevuya tres carretades de dobles de vint!

---

§ 3

Sa por de Mancor [1]

A Mancor un temps hi havia una casa que hi sortia por.

Hi sentien es vespres un rebumbori ferest de cadenes qui rossegaven, bigues qui croixien, parets qui tremolaven, potades i corregudes demunt es sòtil, lo mateix que si hi passàs un retgiment.

Aviat ningú hi volgué estar en aquella casa, i romangué tancada.

Un vespre una partida de fadrins, es mes esforsegats i agoserats des poble, cansats de córrer carrers, canta qui canta i sona qui sona sa guiterra, esclamaren:

—¿Que mos n'anam a veure sa por si mos surt?

—¡Anemhi! digueren tots.

Se'n van a l'amo d'aquella casa a demanarli sa clau: les ho dona, i s'hi espitxen tots ab un garrot. Obrin, regoneixen tota la casa, sensa dejar auberjó ni enfony. No troben ningú amagat ni veuen fressa de res.

---

1 Ho contava a ca-nostra el sen Miquel *Esquerrí*, de Mancor.

Hi havia un llit demunt es sòtil, i s'hi ageuen tots: eren quatre

Acaben s'enfilay de parenostros que tenien costum de dir, apaguen es llum i tomben.

No haurien tengut temps de dir un Credo, com tot ab u esclata un telabastaix aborronador: cadenes qui rossegaven, bigues qui croixien, ses parets qui com que tenguessen es ball de sant Vit, i es sòtil qui anava i venia lo mateix d'un arer dalt unes engandores, i llavò unes potades i unes corregudes i unes sodrogades com a de bistis i carros i gent avalotada, just si el mon se'n hagués de venir.

Aquells fadrins peguen fregada a un misto, encenen es llum, i al acte tot s'acabá: ni sentien una mosca, ni veren cap cadena, ni cap biga rompuda, ni cap paret croixida, ni era coneixedor que es llit se fos mogut un pel.

Tornen mirar per tota la casa, i ni trobaren ningú amagat ni cap porta ni forat ubert, per ont sa por hagués pogut entrar ni fogir.

—No res, digueren, colguem mos de bell nou, i apaguem es llum, veam què succeirà.

Se colguen, apaguen es llum, i ja'u crech que tot d' una romp cop en sech es mateix telabastaix de s'altra vegada; i llavò sí que'n rossegaven de cadenes, i hi croixien granat ses bigues, i hi ballaven falagueres ses parets, i s'hi engronsava garrit es trispol, i n'hi feyen de corregudes i potades i sodregades aquells carros i bisties i gentada qui no se deixaven veure i movien tan d'avalot. Llavò sí que ho pareixia que tot anava a fer uy.

I aquells quatre que, si no s'aferren tan fort an es pilars i a ses cuixeres, no sé aont botien, ab ses sondroyades que pegava es llit.

A les hores ja no les tenien totes segures, però ben alerta que hi anaren tots a confessar que sa por ja los entrava.

Peguen fregada a un misto, encenen es llum, i tot aquell telabastaix s'abolí cop en sech, i ni una mosca, que era una mosca, que no sentien.

Encara tengueren coratge de regonéixer tota la casa de bell nou, per veure si afinarien res, i ¡que havíen d'afinar!

Ni hi havia cap biga croixida, ni cap paret consentida, ni era coneixedor que es llit se fos mogut un pel, ni que fos passat ningú per demunt es sòtil, ni rastre de cadenes ni de res, ni cap portal ni finestra ni forat ubert, per ont sa

por hagués pogut entrar ni sortir.

—Sobre tot, digueren aquells, així mateix és gros tant de rebumbori i tant d'estray en apagar es llum, i, en encendre'l, que tot s'aufech, i no se veja res ni's senta una mosca! Sobre tot, ja que hi som, n'hem de veure la fí: colguem mos altra volta, i apaguem es llum, veam que succeirá.

Dit i fet, se colguen, apaguen es llum, i ja ho crech que hi tornaren esser a bous tot d'una.

Llavò sí que hi esclatá ferest i aixordador es rebumbori; llavò sí que'n rossegaven de cadenes: pareixía que hi havien traginades totes ses des Moll. Llavò sí que'n feyen de *tra-trachs* ses bigues, que com que tota sa canyissada i teulada s'hagués de abisar. I no vos dich res si ballaven ses parets, i si'n sentien de corregudes i potades i brogit de carros i bestiar i de gent avalotada, que no hi havía qui hi parás. I aquells quatre ben aferrats an es pilars i a ses cuixeres, perque es llit era lo mateix d'un poltro ajogassat, que es jochs el roeguen, i venguen bots per devant i de costat i alsades de cul. ¡O quines engronsades que pegava aquell llit!

A la fi aquells, així com pogueren, freguen un misto, i encenen es llum.

I ja ho crech que al acte tot va haver acabat: ni una mosca que no sentien, ni res mudat ni mal adesat que no veren.

Lo que afinaren a un recó fonch un senyorot assegut a un tabulet, fuma qui fuma, amb una pipa com es puny, ab un canó d'una brassa, i bones xuclades, i sa seva boca i oronells que eren com a tres fumerals.

¡Mare de Deu Santíssima, que'n treya de fum!

Axí mateix les vengué ben de nou aquell senyor a tots quatre.

Tot d'una quedaren una mica empantanats; però llavò se revesten de coratge, i s'hi arramben tots quatre garrot ab má.

Un, mes acorat que els altres, les passa una mica devant, i, brandant es garrot, diu an es senyor:

—¿Y què fa vosté per aquí?

Es senyor alsa es cap, i esclama:

— ¡Ara t'ho diré!

Encare no hu hagué dit, com ja hagué enflocada galtada i altra an aquell, fentli botir es garrot per sa teginada.

—¿I què fa vostè per aquí?

Sentirse aquell ferit tan fort i donarho a ses cames, fonch tot u, i els áltres tres que'l seguiren, cametes me valguen, pegantse ab sos talons per ses anques, de tan fort que debanaven, per no esserhi demés.

Deixaren se casa de bat en bat, i no hi hagué perill de que ningú hi entrás a veure què era estat.

I l'amo va haver d'anar a tancarla, si la volgué tancada.

I no he pogut aclarir res pus de aqueixa por de Mancor.

Qui haja aclarit mes, que ho diga..... si vol.

§ 4

Es poll des penyal de Ca'n Vicens [1]

Com vos n'anau de Manacor a So'n Servera, passat *Poca-farina*, ve ca'n Vicens, i, pujant es *collet de sa Punta*, trobau devora es camí un penyal, aon en sa nit es qui passen, hi senten piular un poll.

Diuen que piula dins es penyal, perque, be miren, però no'l poren afinar p'en lloch, i sempre el senten piula qui piula su allá.

Un missatge de ca-nostra, que m'ho contà, me digué que això li ha succeit a ell mateix: un parey de vegades que ès passat per allà en sa nit, sentía piular es poll; se cuydà a treure els uys, mira que mira, per afinarlo, i may el pogué afinar; i això que sentía es *piu-piu* dues pases lluny.

---

§ 5

S'encantament des Puig de ses Talayes [1]

Entre *So'n Carrió* i es *puig de sa font* de So'n Servera, ey ha es puig de ses Talaies, baix, planer, amb un grandiós talayot a sa cucuia.

An es coster de sol-ixent, dins s'olivar, ey ha un penyal, i devall diuen que hi ha un encantament.

Ses al·lotes en cuirhi oliva, en passen corrents, per por qu'en tenen.

Conten que una vegada una al·lotella ey pasturava una cabra, i cop en sech li surt un senyorot amb un vestit vermey i una berretina color de cel, i li umpl es dits d'anells d'or, i li comana que no hu diga a ningú, i tendría totes ses joyes que voldría.

S'en va la dona a ca-seva, i no pogué estar que no hu digués a sa mare, que, com va veure tant d'anellam, se mal pensá.

Però ¿què m'en direu?

Ell tot d'una que hu va haver contat, aquells anells tornaren carbons.

---

1 M'ho contá En Juan *Planiol*, de So 'n Carrió (Sant Llorens).

1 La me contá Na Magdalena *Canea*, de So'n Servera.

¡Quin esglay que s'en va dur aquella al·lota!

Be li digué sa mare que no hi tornás pus p'es penyal de s'olivar de ses Talayes: lo endemá s'hi espitxa, mes que depressa.

Li compareix aquell senyorot, amb so vestit vermey i sa barretina color de cel, i mes de mitx enfadat.

—Mira, li digué, no le hi torns dir a ta mare, si vols estar be.

I li dona tres aufabions plens de durets d'or i dobletes de sis i de dotze lliures, i descompareix.

Aquella al·lota comensa a estar mal-apler.

Es vespre no pogué estar que no hu contás a sa mare.

I ¿què m'en direu?

Ell com anaren a mirar dins es tres aufabions, no n'hi hagué cap de dobleta; tot foren carbons.

¡Vaja quin perboch!

Sa mare la priva de bell nou de tornar pus an es penyal de s'olivar de ses Talayes; però ella lo endemá ¡depressa cap an es penyal amb sa cabreta!

Li compareix aquell senyorot, tot vestit de negre, ab sos uys flametjants, fent feredat, cridant:

—¡Le hi has tornat dir a ta mare, polissona!... ¡Maleida! ¡maleida! ¡Tu i tota sa teva nissaga sereu pobres tota la vida!

Descomparegué, i aquella al·lota no'l torná veure pus, i ella i tota sa seva nissaga foren pobres tota la vida, segons conten.

Entenguemmos: qui no hu creu, no peca.

---

§ 6

S'encantament de So'n Lluch [1]

Devora So'n Servera, an *es puig de Ca-s' Hereu*, mes amunt de *sa coma de sa ruda*, ey ha es *penyal de So'n Lluch;* i conten que devall ey ha un encantament.

Posta de sol ey solen veure flamarades qui corren d'assí i d'allá, i a voltes tresquen també per dins *es camps-pins*, qu'ès allá veinat.

---

(1) La me contá Na Magdalena *Canea*, de So'n Servera.

S'al·lota qui m'ho contá, me digué que n'ha vistes d'aquestes flamarades, cuint mel·les a *Ca-s' Hereu*.

Idò heu de pensar i creure que un pich el *sen Voreta*, un serverí de l'any tirurany, passava per baix des penyal de So'n Lluch; afina una dobleta de sis lliures dins un cocó, i *¡zas* una bona grapada! i dins sa butxaca.

Mira qui mira, ben arreu, si'n guiparia qualcuna altre, però tot fou debades.

Lo endemà hora baixa, ja hu crech qu'en torna passar, com se retirava de sa feyna; i troba, assegut baix des penyal, un homonet vey que li diu:

—¿Vols esser rich per tota la vida?

—¡Ell que hu véssem! diu En Voreta.

Idò vina demá vespre, diu aquell, amb dues llesques de pa torrat amb oli verjo, una dins cada má. T'ageus així, d'esquena, baix d'aqueix penyal, quant es rellotge de l'església toch sa primera batayada de les dotze; i no't retgirs per coses que veges. Si no't retgires treurás s' encantament.

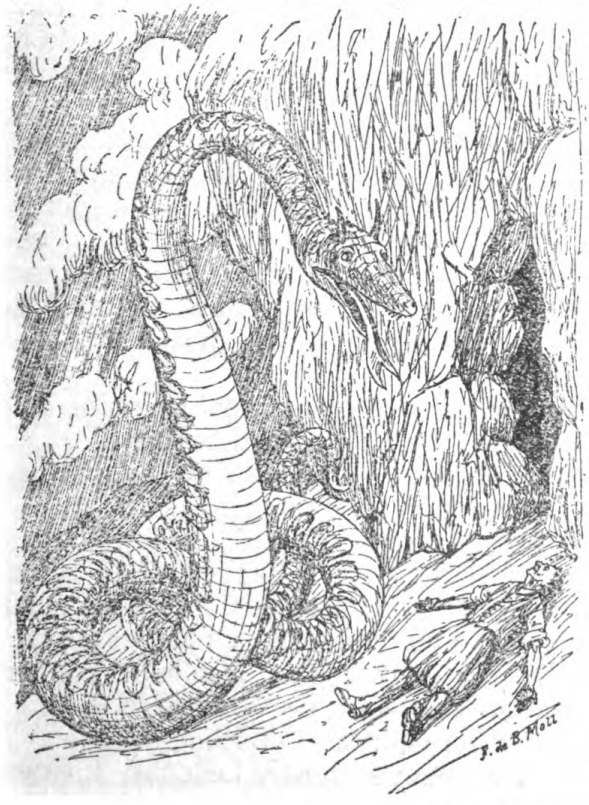

El Sen Voreta prometé de ferho tot tal com aquell li havia dit.

I ho feu tenir ver: lo endemá vespre, com es rellotge de l'església tocá sa primera batayada de les dotze, estigué agegut d'esquena, baix d'aquell penyal, amb una llesca de pa torrat amb oli verjo dins cada má.

Cau sa batayada qui fea dotze, i surt un ser-

surt una serpetota com una biga de tafona, i venguen siulos i verducades

petota com una biga de tafona, i venguen siulos i verducades i siulos i verducades, que tot alló tremolava, i En Voreta allá estès, i ben alerta a retgirarse gens, per por de sa por.

Sa serpetota s'hi acosta, li pren sa llesca de sa má esquerra; la s'engoleix, i diu:

—¡Si que hu ès torrada amb oli verjo! ¡Aquesta 't val!

Li pren llavó sa llesca de sa man dreta; la s'engoleix, i diu:

—¡També hu ès torrada amb oli verjo! ¡Aquesta 't val! No res: torna demá vespre a sa mateixa hora, i dume'n tres de llesques com ses d'anit, i t'en poses una dalt sa boca des cor y una amb cada má.

Tot amb-u aquell animalot descompareix.

—Sobre tot, diu el Sen Voreta; n'he de veure la fi d'aixó, enque el dimoni 'n pas.

¿Què m'en direu?

Ell lo endemá vespre, com es rellotge de l'església tocava sa primera batayada de les dotze, En Voreta tornava estar d'esquena baix d'aquell penyal, amb una llesca de pa torrat amb oli verjo dins cada má, i una dalt sa boca des cor.

Cau sa derrera batayada de les dotze, i surt sa serpetota, però no ja com una biga de tafona, sino com una torre de molí de vent, d'aquelles mes gruixades, i allá verducades, i salts, i llongos, i siulos, però uns siulos que trapanaven es cervell i com que haguessen de xapar aquell penyal; i En Voreta allá estès i que hu feya de tot, però de tot, per no retgirarse; i, com mes feya, mes endins li entrava sa por.

Ses dents li prengueren es trot, i des tremolor que duya, s'alsava de sa terra, i ses llesques li botiren.

S'hi acosta sa serpetota per pendreli sa de sa ma esquerra, i el me veu amb aquell tremolor.

Aquí pega un bramul espantós, i diu:

—¡Ah maleït! ¡Ah malanat! !La m'has feta! Si m'haguesses donat temps de menjar ses tres llesques sensa retgirarte, hauria esclatat amb dobles de vint, i totes serien estades teves. Però t' ets retgirat, i m'has redoblat s' encantament! ¡Tu i los teus séreu pobres tota la vida!

Pegá un altre bramul ferestíssim, i descompareguć.

En Voreta s'en aná a ca-seva, mostiy i escoat, i tirant llamps i pestes; i ell i los seus foren pobres tota la vida, segons conten.

¿Què m'en direu?

Ell s' encantament des penyal de So'n Lluch encara está així com el deixá En Voreta.

¡Hala, idò, qui s'arrisca a treure'l!

---

§ 7

Com va esser que's va fer es Puig de Randa [1]

Ara veureu d'ont vé que a's mitx des pla de Mallorca tenim aquex putxarro tan soberch i blavench, qu'el destrien de per tot y té tantes d'ermites demunt, des que'l Benaventurat Ramón Lull s'en hi pujá a fer penitència.

Idó va esser segons diuen, que un gigantás disforjo s'en venia d'Alger una vegada amb una senaya de terra dalt es cap i una crossa amb una má perque ranquetjava una mica d'un peu.

Era tan gros que no havia cabut dins cap barca, i ell, forsat forsat, se volia embarcar.

I ¿què feren es moros?

L'encamellaren demunt dues barques, amb un peu dins cada una.

Sauparen áncores i ¡de dellá cap a Mallorca!

La bona sort que tengueren vent de popa, i feyen mes via que no volien.

Pero com foren devant Cabrera, ¡vaja quina passada que va esser!

En lloch de pendre ses dues barques per un mateix endret, una pren per un costat de Cabrera i s'altra pe' s'altre costat.

Llargarudes tenia ses camotes es gigantot, però tant s'arribaren a decantar una de s'altra ses dues barques i tant s'hagué d aixancar aquell, qu'estigué a punt d'escuixarse.

I ¿què fa ell, com se va veure apurat de tot?

Afitora sa crossa per fershi fort i deixar córrer ses barques, i l'afitora devers Cala-Pi de Lluchmajor.

¿Què m'en direu?

Ell sa crossa s'aficá tan endins, i era tan llarga i grui-

1 M' ho contá En Juan Sanoguera, escolá de Lluchmajor.

xada, que hi va fer aquell pou que hi ha, que té devers vuytanta canes de fondo.

L'homo per ferse fort dalt sa crossa, se feu trons de sa senaya de terra que duya dalt es cap, la deixa tombar devant ell, i en va caure tanta de terra, que's formá es puig de Randa.

De s'estray que fa es gigant am tot aixó trencá en suor, que li regalimava de tot el cos, i n'hi regalimá tanta i tanta, que'n brollà sa *font de la vila* dins So'n Reus.

¿Ah idò? No s'hi posava per poch, no, aqueix gigant!

¡Si n'hi devia haver d'homo!

---

§ 8

Sa bubota blanca [1]

Això era un pareyer de Consell, molt poruch d'òlibes.

Un vespre passava per devant l'esglèsia, i una òliba li pren es capell.

¡Ay quin retgiró que prengué! No n'hi haurien tret gota. I, per acabarlo d'atabacar, l'enviaren aquell vespre mateix a dur una carretada de blat a Algaida.

Tremolant com una fuya de poll i no veent ni sentint mes que òlibes en torn seu, que s'hi afuaven per tornarli prende es capell, l'homo juny, i ja ès pertit cap a Algaida, amb un coret com una llentía.

Hala qui hala, per envant, sensa alè per arruixar gens ses mules, me troba i homo, que semblava mes retgirat i trastornat que ell.

—Germanet, demaná aquell desconegut. ¿Vaig be per anar a Sta. Maria?

—Si-fa, diu es pareyer. ¿I que teniu res de nou?

—Maldament no tengués tant, diu aquell. Som de So'n Borrás, [1] i son venguns una partida de lladres, i mos han robats tots quants de diners ey 'vía a la casa, qu'eren molts, í ben suats, jo vos ho assegur per cosa certa; i m'en vaig a donar part.

---

1 La me contá D. Pere Jusep Mesquida, Pre. que fou devers vint anys Vicari de Consell, al cel sia ell i tots los morts. Amén.

1 Possessió que cau derrera *So'n Segui*, de Santa María.

No vos dich res com se posá es pareyer, quant sent aquell manifest.

—Sobre tot, va dir, ¡i encara dirán que no hem de creure amb òlibes! Vos fas a sebre que n'hi ha haguda una anit que m'ha pres es capell devant l'església, i de Consell ensá no he trobat mes que òlibes. Per mi totes ses de Mallorca deven haver comparegut... ¡Sobre tot! ¡sobre tot!... ¡Deu mos assistesca!

Es de so'n Borrás feu com que seguir cap a Sta. Maria, i es pareyer, mes retgirat que un cuch, de d'allá p'es camí d' Algaida.

¿Què m'en direu? Ell com fou a *ses Costes*, cop en sech un bubota blanca se planta devant ell dalt es nas des carro.....

I no fonch això no mes; sino que aixampla es brassos, amb cada ma amarra ses mules per una oreya, i ses mules com cent mil llamps per aquelles *costes*,.... volant, fent volar es carro, just si fos estat una miloca de paper.

Es pareyer tot d'una que 's va veure devant sa bubota i que ella agafava ses oreyes de ses mules i que ses mules partien de quatres com a dimonis, se sentí ses ales des cor que s' acopaven, comensá a veure estels, i tots es del cel i es sol i sa lluna li entraren dins es cap, i cau d'esquena, de baticor, dins sa sarrieta. [1]

Ses mules no s' aturaren fins an ets hostals, remuyes de suor i blanques de sabonera, amb un pantaix que semblava que ses piteres s'havien d'esfondrar ....

Sa bubota blanca havía descomparegut.

An es pareyer el feren cobrar estopetjantli es polsos d' aygordent; i se va veure devant un altre missatge qui estava amb ell, i dos fiys de l'Amo seu, tres caps-verjos que se serien riguts d'un enterro i qu'en feien cent per un passol allá ont la se pensaven.

Li aydaren a descarregar, i s'en tornaren amb ell, i los contá sa passada amb uns grans espants i un aborronament, com si encara se ves ses òlibes devant i sa bubota blanca dalt es nas des carro amb una ma a cada oreya de mula.

I es beneyt mai va conéixer qu' eren estat aquells tres gat-vayres que li havien feta sa farsa, de resultes d' haverlos contat que una òliba li havia pres es capell devant l' església.

1 La que solien dur els carros de parey an el triángul que fan amb lo capclonal els costats de l' escala com s' apleguen an el nas.

Aquell homo que trobá i li digué allò de So'n Borrás, era s'altre missatge, que s'ho va treure des cap, i va escarnir sa veu d'un altre per qué no'l conegués.

Sa bubota blanca era un fiy de l'Amo, que se posá una camia de sa mare, i s' embolicá una partida de muixells d'estopa p'es cap per paréixer una dona escabeyada; i botá des carro com va veure s' aubarcoch esmortit.

I es gran biduí que, esglayat i amb sos cabeys drets i badant uns uys com uns salers, que no s'aturava de dir:

¿I encara 'm dirán que no hem de creure amb òlibes? ¡Jo 'ls hi hauria volguts veure dins sa meva pell tots es qui s'en riuen!

I aquells tres que cuidaven a fer uy de riayes com el sentien; i ell que vos assegur que no'n tenia cap.

---

§ 9

Es negret de Sa Coma

Sa Coma es un barrach molt fondo, tot olivar i bosch, que trobau a man dreta devallant p'es *coll* cap a Sóller, part demunt es cementeri. En s'hivern no hi entra es sol may; tot es una rama; i si un ey entra es cor s' estreny.

Dins aquest barranch ey ha una còva que altre temps ey sortia un negret es dissabte de Pasco, segons conten.

I sortia dematinet, i cercava topar qualcú per trobar qui li dugués una candela encesa an *es foch nou* qu' encenen a l'ofici d' aqueix dia. Si amb una candela així, l'aguessen tocat, cop en sech hauria esclafit en dobles de vint, i totes serien estades des qui l'hauria tocat amb aquella candela.

I a sa primera batayada de *Glòria* es polissó de negret s' amagava i ja no 'l tornaven veure fins el dissabte de Pasco de l'any qui venia.

Com es temps entre encendre es *foch nou* i sa primera batayada de Glòria curtetjava per córrer a l' església a encendre sa candela an aquell *foch* i anar a tocar es *negret*, resultava que bé sortia aquest cada any, però may negú hi era a temps, i no tenia mes remey que tornarse enfonyar sensa esclafir en dobles de vint.

Lo Rt. D. Joseph Rul·lán, de Sóller mateix, que mos

ha contat tot això, diu que sa seua padrina, que se morí l'any 1830, com ja n'havia doblegats cent, contava que com ella era al·lotella un any es dissabte de Pasco cuia oliva dins *sa Coma* amb altres, i una d'elles cop en sech pega crit:

—¡Veltassí! ¡Veltassí!.. ¡Es negret!

Totes, ja hu poreu creure, romangueren amb sos cabeys drets, amb un coret com una llentia, sensa un fil de roba que les tocàs sa pell, tremolant com a fuyes de poll.

— ¿De què va vestit? li demanen totes.

— Du un capell de frare, diu aquella.

I ja ès partida correns cap a l'església a cercar sa candela encesa an es *foch nou*.

Al punt comparegué amb un vicari i amb sa candela encesa així com pertocava.

¿Què me'n direu?

Ell quant ella fou a *sa portella*, que feya un arch d'ansa de paner i amb unes portes ben reforsades i era s'entrada de *sa Coma*, va caure sa primera batayada de Glòria, deu pases abans d'arribar an es *negret*, qui va fer un bramul aborronador i s'enfonyá de bell nou dins sa còva, i ja no'l veren pus.

I per mes que cada any tenia prou esment de sortir, ja may el saberen aplegar amb sa candela encesa an es *foch nou*.

¡També aqueys negrets, per esclatar en dobles de vint, demanaven unes coses ben taliquines!

¡Fa estona que son males d'aglapir aqueixes rol·lanes grogues!

¡Ni si tenien ales!

¡Ja hu val!

---

§ 10

Sa Cova des Castell d'Alaró [1]

Una vegada diuen qui n'hi va haver un qui trobá dalt sa cucuya d'aqueix *castell* una còva plena de set munts de

1 La 'm contá En Juan Parets, de So'n Curt d' Alaró.

set passes de redó de dobles de vint, i d'aquelles mes grogues. D'esglayat no gosá allagarhi sa mà.

S'en va a contarho a un amich seu, que va dir:

—Anemhi a l'acte.

S'en hi van, i, com ey foren dedins, es primer diu an es segón:

—¡Per amor de Deu no'n toquis cap!

—No hages por, diu aquell; però d'amagat s'en aficá una dins es pits.

Encara no la hi s'havia posada com *¡clif!* sa boca de sa còva es va cloure, i romanen ben a les fosques.

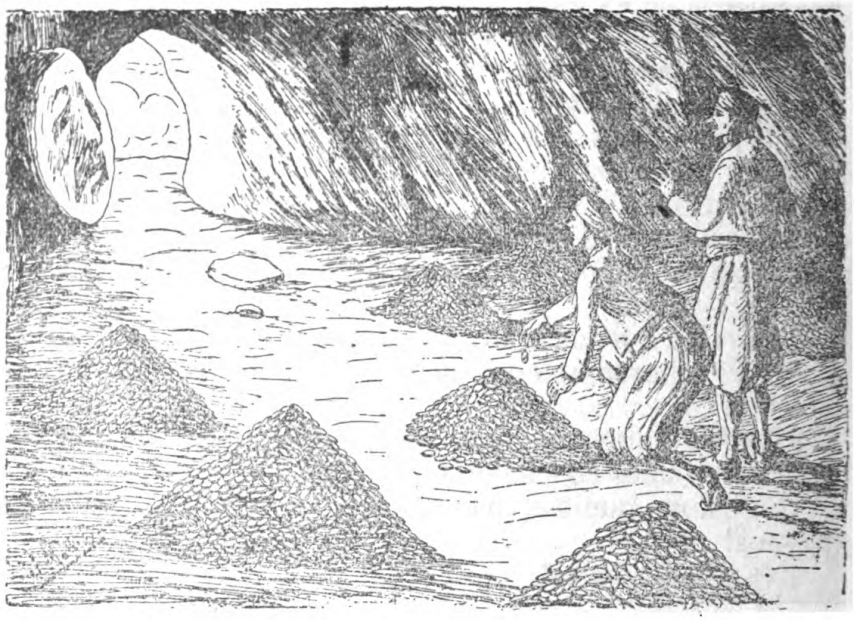

Encara no la hi va haver deixada, com *¡zas!* sa boca de sa còva se desclou

Devant aquella feta perderen ses riayes de tot.

Comensen a estarhi ben mal a pler dins aquella fosca, que us assegur que hu era ben negra i ben espessa.

Cerca qui cerca es portal per buydar, no'l porien afinar en via neguna.

Apurats de tot, es primer diu:

—Digues ver i fora mentides: ¿n'has tocada cap de dobla de vint d'aqueys caramulls?

—¡Just una! respòn s'altre.

—¿I encara no l'has tirada, gran carronya? diu es primer. ¿No t'ho havia dit jo que no'n tocasses cap?

Aquell la tirá en terra tot d'una, però sa boca de sa còva no's desclovia.

—¿Sabs que será això? diu es primer. Que l'has de tornar an es mateix caramull d'ont l'has presa. ¡Ja pots esser partit a cercarla i a veure quin ès es seu caramull!

Aquell paupa qui paupa p'en terra, a la fi la troba, i ja ès partit paupant a repassar es formiguers de dobles de vint.

I provava de deixarhi aquella a veure si endevinava es seu, i res.

Com ja havia perdudes totes ses esperanses d'endevinarlo, prova de deixarla dalt un.

Encara no la hi va haver deixada, com *¡zas!* sa boca de sa còva se desclou.

I tots dos ja han pegada fua cap a defora.

I com cent mil llamps cap a Alaró.

I diuen que sa còva se va cloure de bell nou, i no s'ès tornada descloure pus may.

Si un hu sabés aont devers cau sa boca, ¡hu pagaria foradar!

¡Estornells de poca son, ey ha que ferhi un pensament!

¿No ès ver que hu ha d'esser ben garrida una estesa de set formiguers de set passes de redó, i tot dobles de vint?

---

§ 11

Es Puig de Reig [1]

Entre Sineu i Sant Juan s'alsa es puig de Reig en forma de pa de sucre.

La gent diu que dedins hi ha un tresor, i que, per treure'l, han de donar tres voltes an es puig amb un glop d'oli verjo dins sa boca en punt de mitja nit. Si n'hi hagués cap que acabás de donar sa tercera volta, tot d'una li sortiría un bou amb una candela encesa demunt cada banya, i tot corrents s'enfonyaría dins una cova, i per endins i per en-

1 M' ho contaren a ca 'n Dameto *de sa Cortera.*

dins. Pitjantli derrera, es bou no s'aturaría fins a un caramull d'una cosa negra. Es bou hi trevalaria, li caurien ses candeles i pegarien foch an allò negre: faría un tro ferest i tornaría un caramull de dobies de vint des comú d'un formiguer gros.

Son molts qui ho han provat de donar ses tres voltes an aquest puig ab so glop d'oli verjo dins sa boca; però, abans d'acabar sa derrera volta, s'oli les ha escapat o perque han fet un oís o perque han sopegat o les ès vengut xinglot o qualsevol altra cosa, i ¡bona nit tresor!

---

§ 2

Sa flor de falguera i es dimonis boyets [1]

No sé si n'heu vistes may de falgueres: son unes herbes com abrets, molt gentils, ben verdes, de fuyes entretayades, i se fan a llochs homits.

No les veuen flor may, i la gent diu qu'ès sa dematinada de Sant Juan que floreixen i granen, i en sortir es sol ja tiren sa llavor.

Per això canten:

Sa falguera n'ès un abre
qui ne té propiedat;
amb una dematinada
n'ha florit i n'ha granat,
n'ha escampada sa llavor.
¡Amor, triau la garrida,
¡Amor, triau la millor!

Això era que es fadrins altre temps se'n hi anaven aquella diada, ben dematí ben dematí, allá ont hi havia falgueres, per veure si n'aplegarien gens de llavor d'aquella, perque deyen que cada gra tornava un dimoni boyet si'l posaven dins un canó de plata.

I un fadrí qui tengués un dimoni boyet a son manar, se poria fer rol·lo de sa coa i ningú hi volia peres.

En es *puig de sa font* de So'n Servera se'n hi fan de falgueres; i ja hu crech que altre temps tots es fadrins ser-

---

1 M' ho contaren el sen Juan Vives, *Gostí*, mestre Monserrat Quetgles y na Lladrona, *Quelona*, de Son Servera.

verins sa dematinada de Sant Juan cap a cercar sa ditxosa llavor.

Però sa falguera ès una planta molt traidora: fa son, i sobre tot en fa sa flor com se bada, i mes encara com se congria.

I heu de pensar i creure que es fadrins se plantaven devant ses falgueres, esperant que se badassen ses flors i cayguessen ses llavors per aplegarles; però, sensa temerse'n, quedaven mes adormits que una rabassa.

I com badaven ets uys, ja era es sol alt, i de ses flors ni de ses llavors ja no'n cantaven galls ni galines.

Ells, per prevenir el cas, be hi posaven mocadors estesos devall, per que ses llavoretes hi cayguessen demunt, i les hi trobassen en despertarse.

Però ses grans traidores, com queyen foradaven es mocador, i se fonien just gotes d'aygo en es sol; i aquells biduins, com badaven ets uys, no mes trobaven es mocadors foradats.

Fins i tot, en lloch de mocadors, hi posaven reyes, per que no les ho poguessen foradar.

¿Però què? Ell en pegar demunt ses reyes, ses polissardes de llavors rebotien, i, bona nit cent sous, no les veyen pus, com si haguessen tengut fullet.

Es fadrins estaven rabiosos com veyen això, i s'hi serien tornats ab ses dents a ses falgueres; però lo que ells deyen:

—Si les tayam, sí que hi arribarem manco a ses llevors.

I cada any ¡hala an es *puig de sa font*! i sempre se'n havien de tornar així com hi eren anats.

—

Es senyor de *Sa Gruta*, possessió de Manacor entre es *port* i So'n Servera, que si be casat, era mes capverjo que es fadrins, i que allá ont la pegava feya maig, se passá pes cap un any d'anarhi sa dematinada de Sant Juan an *es puig de sa font* a veure si l'assoliria a sa ditxosa llavor de falguera per tenir un parey de dimonis boyets que li aydassen a fer capbuytades i bel·lendines.

I ¿què fa ell? En lloch d'anarse'nhi amb un mocador o una reya, se'n du un canonet de plata, i s'asseu baix d'un parey de falgueres, amb una gerra d'aygo devora.

En temerse que li venia gens de son, *zas!* se tirava un raig d'aygo per sa cara, i romania ben desxondit; i, en

tornarse témer de res, *zas!* una altra bona timborinada devers els uys

Ja hu crech que no les se deixá aclucar.

A trench d'auba se badaren ses flors d'aquelles falgueres, i es senyor destapa es canonet de plata que duya, i ja ès partit a parar, a fi de que, en caure ses llavors, hi pegassen dedins.

Al punt es sol, balla qui balla,—perque es dia de Sant Juan, si no hu sabeu, fa aquesta fantasia, - idò ballant ballant, guaytá una micoya ab so primer bot, i, ja hu crech, al acte totes ses llavors cauen de ses falgueres.

Es senyor, maldament li hagués agarrotat una son rabiosa que'l roegava i, fort i no't mogues, li volia tancar ets uys, va esser prou valent per aguantar desxondit, baix de ses falgueres, parant ab so canonet de plata, i tengué la bona sort que dues llavoretes pegassen dins es canonet.

Encara no hi foren, com ja varen esser tornades dos dimonis boyets lo mes etxerevits, que, si 's senyor no tapa tan aviat, reboteixen de dins es canó i li fan sis cucaveles demunt es cap des nas i altres coses pitjors.

Però tengué tranch de tapar ben tapat amb un tap de suro i un escapoló de pell de ca, fermada amb un cordó de seda, i ¡cap a *sa Gruta* falta gent!

Pes camí be'n va fer de promeses que no'l mostraria a ningú an es canonet, ni'n resaria; però, com arribá, es cor li ballava de s'alegria, i no pogué detenirse: tot le hi contá a sa senyora, qui era una paner foredat, una trech-a-trech que tot ho volia sebre, i no estava bona en no aficar es nas per tot.

Be li comaná, quant se'n anava a dormir, després de berenat (perque no hi veya de son de sa mala nit passada), que per amor de Deu no obris es canonet; be le hi va prometre i redeprometre ella que no l'obriria.

Però ¿que?

Ell encara no havia aclucats ets uys, com ella ja estigué abordada an es tap des canonet.

Gich! el destapa, i surten tot d'una, com a bales, es dos dimonis boyets.

I allá, n'haurieu vists de bots i xecalines i enfuytes i cucaveles i salts mortals.

I no s'aturaven de cridar, amb uns crits qui aixordaven:

—¡Donaumos feyna! ¡donaumos feyna!... ¡Depressa!... o si no, vos tomam ses cases!... ¡feyna! ¡feyna! ¡feyna!

Amb aquell talabastaix es senyor se desperta.

Veu que es joch pinta brut, i per llevarse aquells llocifers de devant, que ja se penedia d'esser anat a cercarlos, diu:

— No res, duysme dins sa *cova de s'aujub sa font des molins* amb una calsada, a veure si així tendrem aygo a voler.

Sa font des molins ès mes de mitja hora allà dessà So'n Servera anant a Artá, i sa *cova de s'aujub* ès cosa d'una hora i mitja lluny, devora ses cases de *Sa Gruta.*

¿Què me'n direu?

Ell es dimonis boyets peguen fua cap a So'n Servera, i ja foren a *sa font des molins.*

S'arromanguen, i un ja ès partit a replegar i a triar ses pedres i s'altre a posarles; i sa calsada qui creixia com un diner de fil, i s'estenia de d'allá per s'*alou*, pes *serralt des vent*, pes *camp de sa mata* de sa Punta; [1] i es dos dimonions, que no se donaven raó a ses mans, un a arreplegar pedres i s'altre a posarles, i ¡hala petits!

Sobre tot, ell a mitján cap vespre ja tengueren sa calsada demunt sa *cova de s'aujub;* foradaren, i ja caygué un brant d'aygo com es cos d'un homo.

Es senyor i sa senyora i tota sa servitut, com veren allò, ho donaren a ses cames per no esserhi demes.

Es dimonis tornaren demanar feyna i mes feyna, fent bots i escaravits, fora corda de tot.

Com veren que no hi havia ningú, prenen es cambussot cap an es mestral.

Topen a *so'n Vives de dalt*, possessió de devora Sant Llorens *des Cardessar*, que està demunt un turó.

Encara no eren arribats com ja rompen ab uns crists lo mes esglayadors, cridant:

—¡Donaumos feyna o tot fa uy! ¡Donaumos feyna o tot fa uy! ¡feyna volem! ¡feyna! ¡feyna! !feyna!

Devant tal rebumbori l'amo i sa madona surten a veure què era.

Com veuen es joch tan mal parat, i que aquells garameus eran capassos de fer qualsevol endemesa, los digueren:

—¡Feysmos una cisterna aquí devant, i no haurem de

(1) Per tots aquests punts s'hi troben vestigis d'una calsada o cosa semblant segons m'asseguraren es qui los han vists moltes vegades.

córrer cada dia an es *pou d'En Vicens*. [1]

¡Bona les ho varen haver dita!

Se posen tots dos a gratar allá devant ab ses ungles, ab ses dents, ab ses banyes; i terra i pols al ayre, que al punt no veren es sol ni se veyen ells amb ells l'amo i sa madona; i qualque còdol qui rebotia, com un aumut.

Ja hu crech, era penya ben closa tot alló, i, en no esser a cops de manuella, no era possible foradar.

Però ¿què tenen que veure totes ses manuelles del mon ab ses ungles, dents i banyes d'aquells dimonis boyets, que al punt tengueren sa cisterna llesta, una cisterna ben fonda i ben ample, qu'encara la poreu anar a veure, si no me creys?

—¡Venga mes feyna! cridaren els dos dimonis, tot d'una que la tengueren llesta. ¡Mes feyna, o tot fa uy! ¡feyna! ¡feyna!

L'amo, mes retgirat qu'un cuch, no sabia per ont pendre.

A la fí los diu:

—¡I si hi falta una cosa en aquesta cisterna!

—¿Que hi falta? digueren ells

—Una mina per fer s'aygo fresca, diu l'amo.

—¿Per ont voleu que vaja sa mina?

—Per devall ses cases.

Fet i dit, s'aborden a un costat de sa cisterna ab ses ungles, ses dents i ses banyes, i ¡hala petits, *rach a rach, rach a rach*!; i per endins s'ha dit, com si aquella penya fos estada de pasta real.

¿Què m'en direu?

Ell al punt tengueren una mina de mes de trenta passes per devall ses cases de sa possessió, qu'encara hi ès, tota uberta dins sa penya.

¿Vos creys que ab tot això se cansassen gota aquells dimonis boyets?

Idò anau errats.

Demanaren *mes feyna;* i los digueren qu'escapsassen un penyal de devora *ses cases* qui feya nosa per passar, i l'escapsaren amb una grapada, lo mateix que si fos estat un cor de cindria.

Demanaren *mes feyna*, i los digueren que rompessen una *cloa* [1] que hi havia allá prop, que no se trobaven

(1) Un pou mitja hora lluny, anant a Son Servera.

(1) *Cloa* de *clo*(s)a tros de terra *clos*, això es, tancat de paret.

reyes ni xades que li entrassen, i ells ab una exhalació la tenguerem rompuda de mes de quatre paums.

Aquell terreny dins ses seves mans era mes brèvol que sa pasta de panada fina.

Demanaren *mes feyna*, i l'amo tot apurat, per llevarlos se de devant, los diu:

—Feysme un molí de vent.

Dit i fet, un ja ès partit a replegar pedreny i s'altre a compondre; i al punt veren sa terrada feta i sa torre acabada, ab sos congrenys demunt

Però, com foren a posar es crever a sa roda, aquí digueren:

—¡No'n som! ¿Noltros posar una creu ni ferla, allà ont la creu mos ha desbaratada tota sa potranca? ¡Que la pos el dimoni gros, si troba que s'hi campà gayre be!

¡Que la pos el dimoni gros, si troba que s'hi campa gayre bel

Deixen en banda sa feyna comensada, i com cent mil llamps cap a l'amo a demanarli *mes feyna*, mes cremats i mes rabents que may.

L'amo ja no hi veya de cap bolla, i aspergiava a les totes, tirant carreranchs de carretades de llamps i pestes a tots es dimonis i dimonions del infern.

A les hores sa madona tengué una idea de primera.

Com los se veu devant amb aquells crits tan escardats, diu:

¡Ara vos ne daré una de feyna, i ho veurem si la fareu tan aviat!

Se'n va i treu un vell de llana negre, i los diu:

—Jau aquest vell: anaulo a rentar an es torrent de Sant Llorens fins que sia blanch com la neu.

Es dimonis agafen es vell, i cap an es torrent s'ha dit.

I allá tots dos renta qui renta ab tota sa forsa, fent flamadeta, no donantse raó a ses mans.

Vos assegur que no hi robaven res an es jornal.

¿Què m'en direu?

Ell encara ès s'hora que no hi son tornats a *So'n Vives* ab so vell de llana blanch ni negre.

No hi ha remey: aquesta madona los atabacá.

Si encara rentan o si se son fets trons des vell i de qui 'ls ho entregá, es una cosa que no he pogut aclarir, per mes qu'he endardellat.

Que ho aclaresca qui vulga.

---

§ 13

Es tresor d'Aufabi [1]

An aqueixa possessió hi ha un tresor de doblers i joyes, amagat dins sa clasta, però no saben aont devers ni per on entrarhi.

A s'entrada de *ses Cases*, part demunt es portal forá, baix de ses bigues, hi ha unes lletres des moros, que diuen lo que han de fer per trobar tal tresor; pero negú les ha sabudes lletgir, i per lo mateix no han pogut trobar aquest beneit tresor. Diuen que'l guarda un dimoniot que fuma ab pipa, i per acostarshi s'han de llevar tot lo beneyt que duen demunt.

—¡Anauhi voltros a arrambarvoshi an En Barrufet sensa res beneyt demunt, si ab totes ses bendicions del mon, encara mos fa rentar tanta de llana negra i mos fa pegar de folondres, per poch que badem!

---

1 La'm contá l'amo'n Lluch Batle, d'Orient.

§ 14

Es tresor de sa Còva d'ets Ermassets de So'n Noguera [1]

Diuen que dins aqueixa còva hi ha un tresor molt gros.

Una vegada un parey de puypunyentins anaren a treure'l amb un ciutadá que duya un llunari.

Un des quals hu contá an es qui m'ho contá a mí; i diu que's feren endins i endins; i es des llunari que no s'aturava de dir:

—¡Endevant, al·lots! ¡Endevant, i fora por!

Arribaren a fershi tant, que tengueren por de no afinar sa sortida com tornarien arrera; i hi tornaren sensa empatxarse pus de ses raons des ciutadá per que seguissen per endins i per endins.

A forsa de forses arribaren a trobar sa boca i en sortiren, i ja no los son vengudes pus ganes de tornarhi.

¡A veure qui ès que s'arrisca a anar a treure aqueix tresor!

¡Es una llástima que s'haja de perdre dins sa foscor d'aquella còva!

---

§ 15

Sa por de So'n Fortesa [1]

Fa una corantena d'anys que a So'n Fortesa un vespre sentiren, dalt es porxo, allá on tenien penjats es picarols i ses esquelles unes batayades acompassades.

—¿Què será això? ¿que no será? va dir la gent qu'estaven devora es foch dins sa cuyna.

I cada instant sentien aquelles batayades: *dany-dany-dany danya-dany danya-dany*, qu'arribaren a fer perdre ses riayes a tots.

—Però ¿qui pot esser això? diu l'amo. ¿No som tots aquí dins?

---

1 M'ho contá n estre Antoni Barceló, de Puigpunyent.

1 M'ho contá En Gabriel Rosselló, de Puigpunyent.

—Sí fa, diuen tots; i se miraven bé uns ab sos altres a veure si n'hi mancava cap

I cada instant ¡venga *dany-dany-dany danya-dany danya-dany* dalt es porxo!

Aquella gent no sabien ja aont s'havien de posar, fins que l'amo se revest de coratge, i diu:

- ¿Amb aquestes hem de estar? Eu hem de veure que ès això, en qu'es coll ey haja d'anar! ¡Qui'm vol seguir, qu'em seguesca!

S'aixeca, i tothom derrera ell. Pren una escopeta i en dona una altra a un missatje, les carreguen; un altre agafa una destral, un altre una aixada, un altre un pich, un altre un tayant, i ets altres camella o garrot, i ja son partits per amunt cap allá ont sentien ses batayades.

Ey arriben, i m'hi troben un moix agegut d'esquena, cames a l'ayre que jugava ab so batay d'una esquella i feya aquelles terribles batayades.

Si es moix no ès tan promte de fogir, en feyen benes aquella gent.

¡Vaja quina passada!

¡Quant ès bon ver que sa por no ès res, d'aprop, si la volen veure!

---

§ 16

Un altre tresor an es Puig de Na Fàtima [1]

Un estadá de *Sa Coma*, un hort de So'n Fortesa que cau derrera es *puig de Na Fàtima*, cercava cárritx un dia a un coster d'aquest *puig* devers es *Grau*, un fondal que hi ha; i assetsuaixí alsa es cap, i se veu devant una còva tota endomassada. Se retgirá i fuig ¡cametes me valguen!

Com feya una estona que corria, s'atura i diu:

—¿I tan quigolla he d'esser que no he de voler veure què ès aquesta còva endomassada? ¡Ara mateix m'en hi vaig!

Gira en cóva, i ¡cap an es mateix punt aont era!

Com ey va esser, mira qui mira aont seria sa còva; pero no fou capaç d'afinarla en lloch.

---

1 M'ho contaren el metex Gabriel Rosselló, de Pulgpunyent, i l'escolá i l'escolana de la metexa vila.

Dins aquest *puig* diuen que Na Fàtima, sa fia del rey moro, ey deixà un bou d'or que devallava cada any, es dissapte de St. Juan, a Na Falguera de So'n Fortesa, i que es pastor no hi poria fer estar ses euveyes tal dia per por des bou.

Es qui anàs a posarli una candela encesa demunt cada banya i li dugués tres llesques de pa amb oli torrat i les hi posàs dins sa boca, es bou s'inflaria, s'inflaria, fins a tornar com una torre de molí de vent, i llavò esclataria en dobles de vint, i n'hi hauria qui sap ses carretades.

Un dia una tal Madò Pintada, qui ara té una cinquantena d'anys, com era al·lotella, que cercava llenya an es *puig de Na Fàtima*, cop en sech li surt aquest bou, i ella ja li ha acopat de d'allà cap a la vila, tant com en poria treure, i es bou derrera ella, *ja t'agaf ja't tench.*

Ell l'encalsà fins an es *garrover de ses sabates*, que s'ho diu perque altre temps es de Superna, possessió que hi ha mes amunt, com anaven a Puigpunyent, se posaven ses sabates en esser an aquest garrover, i, en tornarse'n, les se llevaven de bell nou, per no espellarles.

Tres xabalets de Puigpunyent vengueren a Ciutat una vegada a un qui feya ses cartes, a veure com s'ho havien de fer per treure aquell tresor.

—Mirau, diu aquell, vos n'anau cap a Na Fàtima, trobau s'era de So'n Fortesa, i mes amunt, a la dreta, a unes quatrecentes passes trobareu una tenassa; i hi veureu una porrassa ab dos aubons. Cavauhi, i trobareu un forat, aficauvoshi, i ¡fora por! ¡sempre per endins i per endins! Si teniu por, fereu ets ous enterra.

Aquells tres feren tot lo que es de ses cartes los havia dit. Troben aquella porrassa i aquell forat, i s'hi afiquen per endins i per endins.

Troben una bassa d'aygo negra, com sa de s'aubelló que devegades esclata, a un coster des *puig*; i aquí se feren por, i recularen.

Des cap de temps se revesten de coratge per aficarse dins sa còva i treure es tresor; però no foren capaces d'afinar en lloch àquella beneida porrassa.

§ 17

Es gall de foch de So'n Bru [1]

A So'n Bru de Puigpunyent hi ha un sementer que li diuen *es gall de foch*, perque conten que un temps n'hi solia sortir un de gall tot flametjant; cantava a s'auba, i se tornava amagar.

Quant sortia sens falta era es dissapte de Nadal a vespre.

Deyen que era un tresor que hi havia amagat dins una còva, i que'l 'vien de treure ab so *ciri pascal*. Una vegada sembla que hi anaren a treure'l amb aquest ciri encès; i se posaren a sortir cans de per tot lladrant com a desesperats i acabussantse an es qui duyen es *ciri pascal,* que's feren por i recularen.

Son pare d'un que m'ho contava, deya que, com era escolanet, moltes de vegades n'hi havia qui li oferien doblers si un vespre les volia treure d'amagat es *ciri pascal* per anar a treure tal tresor, però s'al·lotó may hu volgué fer.

Diuen que d'aquest tresor ey ha una mina fins an es *puig de Na Fàtima*, per on aquesta anava a veure es *gall de foch*.

---

§ 18

Sa Cuca de Sa Mola [2]

*Sa Mola*ès un puig planer de Sóller, que'l trobau a man dreta anant an es port.

Fa un covitxol a un costat, i d'allà dins conten que altre temps sortia una cuca, tan feresta, que s'empassolava tot hom que poria aplegar.

Si no trobava gent, s'abordava an es penyals, i allá l'haríeu vista *rach a rach rach a rach*, i venga talabant i altre talabant.

---

1 M'ho contaren l'escolá y l'escolana de Puigpunyent, mestre Antoni Barceló i Mn Juan Marqués d'allá meteix.

2 M'ho contá na Catalina Castanyer y Oliver, de Sóller, y D. Josep Rullán, Pre., que ho sab de la seva padrina, al cel sia ella i tots los morts.

Si no trobava gent, s'abordava a n'es penyals...

Sant Jordi a les hores anava p'el mon; se tem d'aquest bordell i diu:

—¡Aquest animal també ho fa massa lleig! Me'n hi vaig, i o jo la mat a ella o ella me mata a mi.

Se'n hi va tot xarpat. Sa cuca l'afina d'enfora, i li surt

a l'encuantre, feta un dimoni; Sant Jordi, lluny de recular, s'hi tira demunt, i ja estàn embotonats.

Sa cuca aviat fonch benes, i Sant Jordi, tot cantat victòria, va descomparèixer, i no l'han vist pus devers Sóller.

---

§ 19

Sa por de So'n Cotoner [1]

N'hi sortia dalt sa sala, fenthi un telabastaix horrorós, ferest.

Deyen que hi havia diners i papers de mà de notari, amagats.

Molts provaren de treurelos, i s'hi camparen malament.

Una vegada un metge s'atansà a colgars'hi dins aquella sala; i tot d'una que hagué apagat es llum, el destaparen i li varen enflocar un quern de galtades d'aquelles a ferir, i l'homo en camieta i calsonets blanchs hu donà a ses cames, i no hi tornà a cercar sa roba que hi'via deixada.

Després ey feren obra, trobaren diners i papers, i ja no hi han tornat sentir pus telabastaix ni estabó.

---

§ 20

Sa por des Putget [2]

Es *Putget* ès una possessió entre Banyabufar i Estallenchs.

L'any tirurany l'amo des *Putget* feu donació an es de So'n Ronqueto de Valldemossa per que'l mantengue·sen.

Es de So'n Ronqueto se mudaren de cop an es Putget, i bona vida que se donaven, tant com porien.

Es *putgeter*, es de sa donació, la primeria s'omplia sa panxa així mateix, però aviat ja no'l volgueren a sa taula,

---

1 M'ho contá En Gabriel Rosselló, de Puigpunyent.

2 M'ho contaren un pareil d' esporlerins i banyabufarines. Es molt popular a Esporles, Banyabufar i Estallenchs. Ja's sap que a Banyabufar fan *g* la *x* medial derrera *t*, i per això no diuen *es Putxet*, sino *es Putget*.

i acabaren per no deixarli tastar s'aguiat d'ets altres: n'eren estugosos que ell hu hagués de tocar. Li entregaren una olla, una escudella i una cuyera, i ell tot sol s'havia d'arreglar ab sa mica de porquim i de llegum que li deixaven cada diumenge a vespre.

I ¿sabeu què feya es malanat, si sa sustància li primetjava pe' s'olla?

Idò, hi refegia aygo, i ¡fe't si't vols fer!

Arribà a un punt que no pogué pus, i se llogà a Planici p'es pa, i dins poch temps fé es bategot i l'enterraren d' almoyna.

Mentres tant ets amos nous des Putget seguien donantse bona vida ferm; però, com es *putgeter* va esser mort, comensà a sortirhi por, i qualque vespre hi havia ventim per tothom.

Apurats de tot, feren una provatura per veure si hi posarien remey.

Ey havia un al lotó a la casa, i el vestiren d'imatges de sants i d'escapolaris, i el me deixen dins sa sala aont sa por sortia mes sovint.

—Mira, li digueren, no t'has de retgirar ni moure, per coses que sentes o que veges, sino que has de dir, en sentir gens de renou: *¿Què voleu de part de Deu?* I escolta bé allò que te diràn, i ja mos ho diràs.

Eu feren aixi, i al punt s'al·lotó sent que esclata allà dins un tro d'aquells mes esquerdats, i tot d'una diu ell:

—¿Què voleu de part de Deu?

—Que torneu *es Putget*, que no'l teniu de bon just. Si no'l tornau, tot quant teniu farà uy.

S'al·lotó va dir a son pare i sa mare lo que sa veu li havia dit, però ells digueren:

—Això ès que sa por li ha fetes sentir coses que no son.

Se'n gordaren com de caure de tornar *es Putget*, però dins pochs anys el varen haver perdut i fus tot quant tenien amb deutes que feren i plets que elze varen moure.

¡Anauhi voltros a tenir coses de mal just, si estau cansats de conservar lo que ès vostro!

†

TAULA

Pàgines

Pròlech V
Ecos de la vida de Jesús, Maria y Jusep **1**
§ 1.—Com ès que es bous llauren sensa coixí . . 1
» 2.—Com ès que ses mules llauren ab coixí i que no fan mulats 2
» 3.—Com ès que des tres Reys d'Orient des *Betlem* n'hi ha un ab sa barba blanca 3
» 4.—Com ès que a totes ses festes de la Mare de Deu hi ha romanins florits. 3
» 5.—Com ès que no troben nius de cega 4
» 6.—Lo que feu sa llagosta quant la Mare de Deu i St. Jusep fogien cap a Egipte 5
» 7.—Com ès que diuen que es blat té sa cara del Bon Jesús. 5
» 8.—Com ès que tots es dissaptes fa sol 6
» 9.—Ses aranyetes del Bon Jesús 6
» 10.—Com ès que ses serres entrescades serren millor 6
» 11.—El Bon Jesús i St. Eloy 8
» 12.—Com ès que es capxeriganys duen corona . 11
» 13.—Sa ma de Marcos 11
» 14.—La Mare de Deu i sa senyora de Pilat. . . 13
» 15.—La Verònica i Gamos, es seu homo. . . . 15
» 16.—Com ès que ses cadarneres tenen plomes vermeyes an es coll. 17
» 17.—Ses oronelles. 18
» 18.—Com ès que ses esglèsies solen estar girades a ponent 19

Ressonàncies de l'Antich Testament.

§ 1.—Com ès que ses beyes, en picar, se moren. . 20
» 2.—Com ès que ses beyes no van casi may a ses argelagues ni a ses gatoes 20
» 3.—De com el Bon Jesús criava el mon i el dimoni hi volgué posar sa ditada 21
» 4.—Com ès que ses dones tenen mes poch cervell que ets homos 24
» 5.—Com ès que hi ha pobres i richs en el mon. . 26
» 6.—De com Noè feya l'Arca. 27
» 7.—La Arca de Noè tapada de neu 28
» 8.—Com ès que may plou fort de grech. 29

Pàgines

» 9.- Lo que digué Noè com hagué escorxat es gat des such de parra 30
» 10.- De com Deu allargà cent anys la vida a Noè perque duya s'idea tan forta de fer vinya . . . 30
» 11.—Sa torre de Babilònia 31
» 12.—Com ès que ets amel·lers floreixen primer que tots ets abres 32
» 13.—Es tres dons que demanà el Rey David a Deu. 33
» 14.—Lo que li succeí a Sansó com li hagueren tayats es cabeys 33
» 15. Com acabà Sansó 34
» 16.—Un consey del Rey Salomó 35
» 17.—Es pas del Rey Salomó 35

En Tià de Sa Real

§ 1.—Qui era ell 38
» 2. De com es senyor de Sa Real ey anà perque li fés una cansó 38
» 3.—D'un glosador de la Muntanya que'l volgué veure 39
» 4.—D'un altre glosador que li demanà una cosa . 40
» 5.—D'un capellà que'l va escometre 41
» 6.- Es pas de ses reyes 42
» 7.—De com l'amo de So'n Suau jugant va perdre s'armada d'ets anyells 43
» 8.—D'un homo que havia perdut s'ase i En Tià le hi tornà 44
» 9. Es pas de sa truyta 45
» 10 —Una glosada an ets Hostals d'Algayre . . . 46
» 11.- De com li va néixer una nineta 47
» 12. - De com va devertir ses espigoleres de So'n Suau 47
» 13.- De com estigà l'amo de So'n Suau d'anar tant a la vila 49
» 14.—Es pas que va fer a Sant Sauvador de Felanitx 50
» 15.—De lo que li succeí amb un bruixot 52
» 16.—Lo d'ets Enegistes 53
» 17.—De com el feren comparèixer a ca-l Inquisidor 54
» 18.—De com anà ab dos mes a treure es tresor d' Artá. 54
» 19. De com l'Inquisidor anà a Manacor i envià a demanar En Tià 57
» 20.—De quines egos venia sa dona d'En Tià . . 58

Pàgines

» 21.—Una herba des puig de So-Na-Moixa . . . 60
» 22.—Una cansó que va fer a una fadrina. . . . 60
» 23.—De com sa dona volgué que conràs a conte seu 61
» 24.—Lo que passà com un al·lot seu se morí . . 62
» 25.—De lo que va profetisar a un homo rich de Manacor 63
» 26.—De com va treure des mitx des fanch un predicador. 63
» 27.—Sobre es vi de Conies i de Ca'n Caremany . 64
» 28.—De s'esquerada de segar que va pendre a So'n Vaquer. 65
» 29.—De com a un pobre que li havien robat un parey de bous, li mostrà a on eren. 67
» 30.—Es pas des cuyros 68
» 31.—De com se va morir. 68

Rondayes a lloure

Es jay de sa lluna 70
Ets aglans, ses carabasses i sant Pere 71
L'amo'n Biel Perxanch i la dona d'aygo 74
El Bon Jesús i Sant Pere i En Bruixa 78
Es canet de sant Llatze 85
Ses serps de Mallorca. 85
L'Abat de La Real 86

Ets al·lots de So'n Porch.

§ 1.—S'anada a Matines 91
» 2.—Com un s'en anà a confessar 92
El Rey En Jaume dins la vida del poble mallorquí. 95
§ 1.—La primera proesa del Rey En Jaume . . . 96
» 2.—Es puig de ses bruixes i el Rey En Jaume . . 98
» 3.—Sa llenegada des cavall del Rey En Jaume. . 100
» 4.—Ses potades des cavall del Rey En Jaume . . 101
» 5.—El Rey En Jaume i es Teix. 101
» 6.—De com el Rey En Jaume va pendre es castell d'Alaró. 102
» 7.—S'avench d'En Corbera 104
» 8.—Una àguila i el Rey En Jaume. 104
» 9.—Sa pica des cavall del Rey En Jaume . . . 104
» 10.—Sa primera missa an el Pantaleu. 105
» 11.—Sa pedra sagrada 105
» 12.—Ses Montanyes des tresor 105
» 13.—Lo que va succeir com el Rey En Jaume estava a ses portes de la mort 106

Pàgines

» 14.—Lo que comanà el Rey En Jaume com se moria i lo que succeí com va eser mort 107
» 15.—El Rey En Jaume an es Teix. 109
» 16.—Recordanses del Rey En Jaume dalt es Teix. 109

Sant Vicens Ferrer dins la memòria del Poble Mallorquí 110
§ 1.—Sant Vicens Ferrer i un carboneret 111
» 2.—De com Sant Vicens Ferrer predicà a So'n Gual de Valldemossa 113
» 3.—Sant Vicens Ferrer i un taverner que es torrent li prenia es serró 114
» 4.—Sa caseta de St. Vicens a Valldemossa. . . 115
» 5.—Una pedra de Biniforani. 116
» 6 —Sant Vicens Ferrer i un picapedrer que guanyava set sous de jornal 116
» 7.—Sant Vicens Ferrer i En Simonet. 117
» 8.—St. Vicens Ferrer i es *reboçillos*. 118
» 9.—De com St. Vicens Ferrer anà a predicar a Petra 119
» 10.—De com St. Vicens Ferrer anà a predicar a Sa Pobla 121
» 11.—De com St. Vicens Ferrer anà a predicar a Muro 121
» 12.—Una dona d'Algayre i St. Vicens Ferrer . . 122
» 13.—St. Vicens Ferrer i sa Creu de ses costes d' Algayre 123
» 14 —De com el P. Prior privà St. Vicens Ferrer de fer miracles 123

Bruixes, bruixots i fullets.

§ 1.—La còva de Na Juana 125
» 2.—S'Hortolà de So'n Net 128
» 3.—Es castell d'Alaró, es Puig de S'Eucadena i ses Bruixes 129
» 4.—Sa cusseta negra i es moix negre 130
» 5.—Sa còva de So'n Curt d'Alaró. 132
» 6.—Fullet 133
» 7.—Es fullet. 134
» 8.—En que consistía es *mal-bossí* i ses castes que n'hi havia. 135
» 9.—S'etsisament del sen Toni *Fum* i es seu ase . 136
» 10.—En Felet Cormena dona mal-bossí a Na Bet de So'n Gatzella 138
» 11.—En Tòfol Cormena etsisa ses mules de Na Margalidayna Dali-brou 139

Pàgines

» 12.—En Juan Gol·let des Puig de Bon Any i una bruixa des pla de St. Jordi 143
» 13.—En Lau Fe't-pendre i dues bruixes 144
» 14.—Sa passada que succeí a un que li havien robat blat i a un fiy seu que li desfeyen una casa . 147
» 15.—Es fullet d'En Parragó 150
» 16.—Un que ab so llunari feya sortir el dimoni. . 151
» 17.—Es Moliner des Molí-nou i dues bruixes . . 152
» 18.—L'Amo de So'n Cardaix fa sortir el dimoni a un estol d'al lotellots 153
» 19.—Es fullet d'En Biel Corcó i En Damià Fosch . 154
» 20.—Na Juana de Paguera i un soldat ciutadà . . 156
» 21.—De com feren sortir el dimoni dins sa tafona de Santacirga 156
» 22.—En Tià Cormena i Na Susayna Jaumella . . 157
» 23.—Una bruixa destapa ses manganrufes d'un enamorat. 159

Encantaments, tresors, gegants, negrets i por.

§ 1.—Sa roca des castellet i s'encantament que hi ha 161
» 2.—Es tresor des Puig de Na Fàtima 163
» 3.—Sa por de Mancor 165
» 4.—Es poll des penyal de Ca'n Vicens 169
» 5.—S'encantament des Puig de ses Talayes. . . 169
» 6.—S'en cantament de So'n Lluch 170
» 7.—Com va esser que's va fer es Puig de Randa . 173
» 8.—Sa bubota blanca 174
» 9.—Es negret de Sa Coma 176
» 10.—Sa còva des castell d'Alaró 177
» 11.—Es puig de Reig 179
» 12.—Sa flor de falguera i es dimonis boyets. . . 180
» 13.—Es tresor d'Aufabi. 186
» 14.—Es tresor de sa còva dets Ermassets . . . 187
» 15.—Sa por de So'n Fortesa 187
» 16.—Un altre tresor an es puig de Na Fàtima . . 188
» 17.—Es gall de foch de So'n Bru 190
» 18.—Sa cuca de Sa Mola 190
» 19.—Sa por de So'n Cotoner. 192
» 20.—Sa por des Putget 192

Aquest tom V (segona edició) de l'*Aplech de Rondayes Mallorquines* l'acabaren d'estampar a Ca-la Vda. d'En Pizá de la Ciutat de Mallorca día 2 de Desembre de l'any del Senyor 1924

RONDAYES MALLORQUINES

APLECH

DE

RONDAYES MALLORQUINES

D'EN

JORDI DES RECÓ

(MN. ANTONI M.ª ALCOVER)

AB DIBUIXOS

D'EN

FRANCESCH DE BORJA MOLL

TOM VI

SEGONA EDICIÓ

AB LLICÈNCIA DE L'ORDINARI

CIUTAT DE MALLORCA
Estampa de N'Antoni Rotger
St. Pere Nolasco, 7
1923

THE TAYLOR INSTITUTION
OF THE UNIVERSITY
3 - DEC. 1926
OF OXFORD
LIBRARY

TAULA

— DE —

Les *Rondayes* contengudes dins aquest tom VI

	Planes
1.—Es Cavallet de set colors.	1
2.—Sa bossa buyda i es cànyom.	23
3.—El Senyor Jordi des Pont.	29
4.—Na Juana i la fada Mariana.	32
5.—Tres al lotes fines.	41
6.—Tres germans pererosos.	43
7 —S'al·lot des barretino.	45
8.—Es Mitx-poll.	46
9.—Es Negret.	53
10.—L'Hereu de la Corona.	66
11.—S'Aygo ballant i es canariet parlant.	79
12 —S'Infant que feya vuyt.	96
13.—Na Dent d'or.	111
14 —En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes. . . .	137
15.—Es Metge Guinyot.	155

CENSURA ESGLESIÁSTICA

Palma, 6 de octubre de 1922.
Pase a la censura del M. I. Sr. D. Francisco Esteve.

† El Obispo
(hi ha una rúbrica).

Nihil obstat
Palma, 14 diciembre 1922
Dr. Francisco Esteve Pbro.
(hi ha una rúbrica).

Palmæ, die 16 Decembris 1922
Imprimatur
† Rigobertus, Episcopus Maioricensis
(hi ha una rúbrica).

ES CAVALLET DE SET COLORS [1]

Això era un pare que tenia tres fiys: En Pere, En Pau i En Bernat. Sempre acabaven primer es pa que sa talent, i bé se n'hi sentien córrer de rates per dins sa panxa.

Demanen a un senyor que elze deix mitx cortó per fer ferratge primerenca per poderla vendre i fer quatre diners.

Elze diu que si, n'hi fan; i, com comensà a esser grosseta, en sa nit los ho espipellaren.

—¿Així va això? diuen ells. La gordarem un vespre per-hom.

Es primer vespre la guarda En Pere, i aviat sa son el doblega i cau estès, mes adormit que un sauló.

Ja hu crech que lo endemà sa ferratge va estar molt mes espipellada. Se veya que 'n'vien menjat tot lo que havien volgut.

—¡Bon gordià mos éts sortit! diuen an En Pere ets altres dos.

—No res, diu En Pau: anit gordaré jo.

Gordà, però si sa son prest havia doblegat En Pere, mes prest va haver doblegat En Pau, que va romandre estès i no es bategà fins que es sol lo endemà matí li pegà pe'sa cara.

I ja ho crech que sa ferratge va estar molt mes menjada que es dia abans. Se veya que hi'vien pegat mes granat.

—Sobre tot, diu En Bernat; anit gordaré jo, i ¡eu vorem si m'en pendrà lo mateix, a mí!

Gordà, però sa son no hi tengué res que fer amb

(1) **La'm contá En Pere Andreu i Llodrá de So'n Servera.**

ell; l'envià allà ont no hi plou. Li comensa a venir fret, i fa foch a un arrecés.

A les dotze en punt sent petjades, se posa a l'aguayt, i me veu un cavallet blanch que s'entrega tot xarpat, s'afica dins sa ferratge i ja és partit, dassa qui dassa, com si fes mitx any que no hagués pogut arribar a res nat del mon.

—¡Ja tenim es lladre! diu En Bernat.

Pega grapada a un venable que havia enllestit aposta, i de puntes de puntes ¡cap an es cavall! i ja li ha ensivellada mansiula i altra; s'animal eu dona a ses cames, però En Bernat li pitja darrera, i, en arribarli, ¡plaplam!

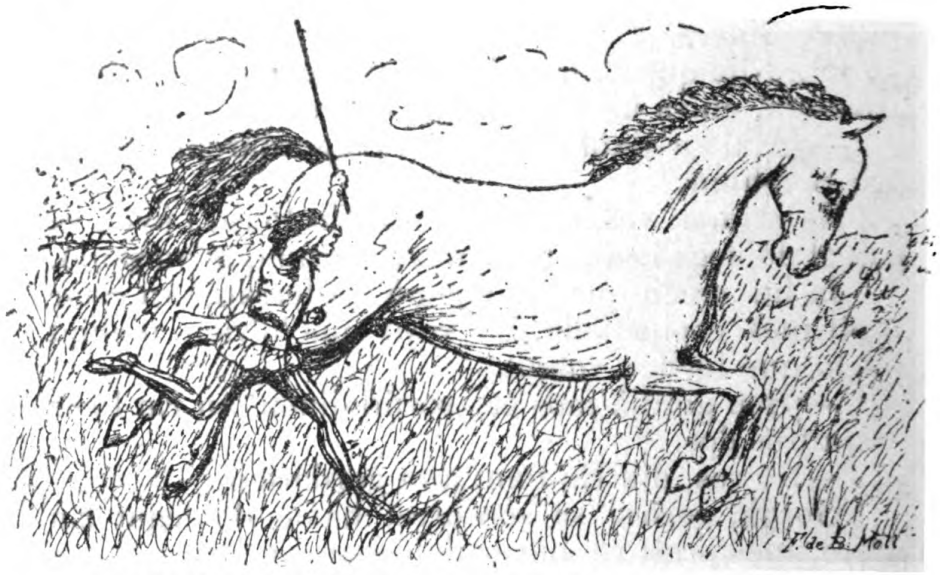

s'animal eu dona a ses cames, però En Bernat li pitja darrera,

—¡Ay! deya es cavallet. ¡No em peguis pus! ¡Tu em matarás!

—¡Mort hauries d'esser! deya En Bernat. ¡De gran polissardo! ¿I quines veus ey tens tu demunt sa nostra ferratge, per haverle't d'engolir? ¿Vol dir noltros l'hem de sembrar i tu la t'has de menjar? ¡No tens mal gust, per esser cavall!

Cansat es cavallet de ventim, perque En Bernat

el seguia ben de prop, i, en arribarli, ja hi'via sa bastonada que alsava sa pell, arribà a dir:

—No em peguis pus, i no et queixarás de mi.

—¿Com ès ara? diu En Bernat.

—Mira, diu es cavallet, en veure't apurat, dirás: *¡Cavallet blanch, ajuda!*—i allà ont sigues, jo't treuré des fanch.

—¿I hu dius de bó? diu s'al·lot.

—¡Com som cavallet blanch! diu aquell.

—No res idó, diu En Bernat, quedam aixi.

I es cavallet va descomparèixer.

Lo endemá En Pere i En Pau se'n van a sa ferratge, i no la troben tocada.

—¿I com ès això? diuen ells.

—¡Com ha d'esser! diu En Bernat. ¡Poca son que he tenguda i uys espolsats que som anat! No res, anit tornaré gordar.

Aixi hu va fer: i, si alerta havia estat es primer vespre a dormirse, mes ey estigué es segón. Comensa a entrarli fret, fa foch an es mateix arrecés, i a les dotze en punt torna sentir petjades.

Se posa a l'aguayt, i me veu un cavallet negre que s'entrega tot generós. S'aborda a sa ferratge, i dassa qui dassa, com un afamagat.

—¿Aixi va això? diu en Bernat.

Pega grapada an es venable que tenia su-llá, amb un llongo se tirà allà ont era es cavallet negre, i ja li ha entaferrat cebeyol i altre, però ben a ferir.

S'animal eu dona a ses cames, però En Bernat ja li pitja derrera, i, com tenia una cama de foch, cada instant li arribava, i ¡paplam! devers ses costelles.

—¡Ay! deya es cavallet. ¡No peguis tan fort! ¡Això es pegar sense ánima!

—¡Jo te he de matar! deya En Bernat. ¡De cara de poca vergonya! ¡Sa mica de ferratge que tenim, la mos vendrás a espampolar! ¿I quina obligació tenim noltros de ferte sa ferratge? ¡Jo te'n he de donar

amb aquest companatge tanta com en voldrás i una mica mes!

Cansat s'animal de rebre, arriba a dir:

—Mira, no em peguis pus, i t'assegur que no te queixarás de mi.

—¿Com ès ara? diu s'al·lot.

—Que en veure't apurat, dirás: *¡Cavallet negre, ajuda!* i allá ont sies, jo't treuré des fanch.

—¿No m'enganes? diu En Bernat.

—¡Com som cavallet negre que dich ver! diu s'animal.

—¡No res idó, fet! diu En Bernat, i es cavallet va descomparèixer.

Lo endemá en Pere i en Pau se presenten a sa ferratge.

No la veuen gens tocada, i no se'n porien avenir ni hi sabien donar volta.

Sobre tot, ell En Bernat volgué, es vespre que feya tres, gordar altra volta sa ferratge; no la se deixà acostar gens tampoch a sa son; per espassarse es fret, feu foch an aquell meteix arrecés; i a les dotze en punt torna sentir trepitx.

Se posa a l'aguayt, i m'afina un *cavallet de set colors* qui se'n venia *tris-tras, tris-tras.*

—Ja trobarás sabata de ton peu, diu ell, si t'hi arrambas.

Ja hu crech que s'hi arrambá s'animal an aquella ferratgeta tan saborosa; però, encara no li havia pegada sa primera espipellada, com ja tengué un esplet de garrotades dalt ses costelles.

Per no esserhi demés, eu dona a ses cames com cent mil llamps; però En Bernat ja li pitja derrera, i garrotada ve y garrotada va!

—¡Ay! deya es cavallet. ¡No em mats, per amor de Deu! ¡Tu éts un dimoni! ¡Això no ès manera de pegar!

—Idó, ¿per que t'éts atansat a sa ferratge? deya En Bernat. ¿Que te pensaves que no tenia amo?

A la fi es cavallet, cansat de tant de bescuyt, arriba a dir:

—Mira, no em peguis pus, i t'assegur que no et queixarás de mi.

—¿Com ès ara? diu en Bernat.

—Que en veure't apurat, dirás:—*Cavallet de set colors, ajuda!* i allá ont serás, jo et treuré des fanch.

—¿No m'enganes? diu en Bernat.

—¡No t'engán! diu s'animal. ¡Com som *cavallet de set colors*, que no t'engán.

—No res idò, per fet! diu En Bernat, i es cavallet va descomparèixer.

Ja no elze tocaren pus ferratge, si bé dins quatre dies no'n tengueren cap bri perque en venien cada dia, i aviat varen haver fet es *val-Deu*.

Una mica s'apedassaren ab sos quatre diners que en tregueren, però aviat sa fam elze safalcà de bell nou.

—¿Aixi va això? diuen En Pere i En Pau. ¿Que mos n'anam a córrer el mon, a cercar ventura?

Dit i fet, se posen ses cames an es coll i ja li han estret cap a ses muntanyes de So'n Jordi. (1)

En Bernat se'n tem i elze pitja derrera, i al punt elze va agafar.

—¿I ara perque vens? li diuen ells.

—¿I voltros, per que vos n'anau? diu ell.

—Per fogir de fam y de feyna, responen aquells.

—I jo per dos diners de lo meteix, diu En Bernat.

—¡Mira que no mos poràs seguir! diu En Pere.

—¡Mira que't deixarem! diu En Pau.

—Deixau fer s'ansi per mi, diu es menut.

Aquells dos balitres se'n pensaren una per desferse'n: menarlo a uns penyals aont ey'via un niu de corp, pujarle-hi, posantse un demunt s'altre, i fogir tot d'una que el tendrien allà dalt, que no pogués devallar.

Aixi hu feren, i En Bernat tot etxerevit per amunt per amunt fins que va arribar ab sa má an es niu de corp.

---

(1) Possessió que inclou part dels puigs que separen So'n Servera del Comellar de Canyamel (Artà).

En Bernat tot etxerevit per amunt per amunt...

¡Vaja quina corpetonada mes garrida que hi havia! Donava goig de veure. En Bernat s'hi embadali.

Se gira an ets seus germans per donarlosne noves, i bé mirà, però ja no elzeva veure lluir ni blanchs ni negres.

Havien descomparegut com l'ànima de Robert.

—Bona l'hem feta! diu En Bernat. ¡I m' han deixat tot solet aquí dalt! ¡A veure com devallam, ara! ¡Cap com aquesta!

Pensa qui pensa com s'ho faria per devallar, que no fos per sa dressera. En Bernat a la fi se pega cop an es front, i crida:

—¡Ja hu som aubercoch! ¡May m'ho hauria pensat que hu fos tant! ¿Me veig tan estret, i encara no he dit: *Cavallet blanch, ajuda?* Si, *¡cavallet blanch, ajuda!* ¡ajuda, que s'ès mester!

Encara no hu va haver dit com *¡plaf!* s'hi planta davant aquell mateix *cavallet blanch* que es primer vespre havia comparegut a menjarli sa ferratge.

—¿Què vols de mi? li diu s'animaló.

—¡Que'm dugues allà ont son es meus dos germans! diu s'al·lot.

—¡Això serà bo de fer ferm! diu En *Blanch.* ¡Aixanque't demunt mi!

En Bernat s'hi aixanca, i es *cavallet* ¡de d'allà, com la bala! cap aont eren En Pere i En Pau.

No s'eren fets gayre lluny es dos aleixandres. Li havien estret cap an es putx de *S'Ermita;* i haventhi afinada sa boca grandiosa de sa *Cova* que s'obri an aquell penyal rotgench i soberch, que s'alsa de dins mar, elze vengué s'idea d'anar a veure de prop què era aquella boca disforja. I com foren an es *pins de ses vegues,* que comensa sa pujada, s'asseuen an aquella ombra per pendre un poch d'alè.

Aquí deixà es *cavallet blanch* En Bernat, i *¡zas!* ja li va haver descomparegut.

En Pere i En Pau romangueren ab sos cabeys drets, com me veren En Bernat davant.

—¿I ara? diuen tots dos.

—¡Suara! diu ell.

—¿I d'ont mos surts?

—D'allà aont m'heu deixat. Vuy venir ab voltros, i hu fas p'es vostro bé.

Aquells dos aliardos pensaren amb ells meteys:

—¡No ès mala passada aquesta! ¡Ell no el mos treurem tossint! Sobre tot, ja hu veurem En Gelat aont se geurà.

Ja era hora baixa, i trobaren que, per pendre bordada, valia mes esperar lo endemà dematí.

En Pere i En Pau se volien ajocar devall aquells pins, però En Bernat digué:

—¡Jo me'n guardaré com de caure! ¡No he mester jo que en sa nit venga colque mala bisti, i me pech una mala espipellada! ¡Demunt un pi d'aqueys m'ajassaré jo!

I ja està enfilat pe'sa soca d'un, i per amunt per amunt.

Entrunyellant branques i brancons, se compòn un jas de primera; diu es pare-nostros i ses oracions que tenia de costum, i *en nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant* se senya i ¡tómbola! ja el tengueren agegut esperant sa son.

En Pere i En Pau feren lo meteix: s'enfilen a un pi perhom, s'hi componen un jas i al punt romangueren mes adormits que un tronch.

En Bernat no poria aferrar es sò, i una micoya d'estabó de no res ja el desxondia.

Devers les dotze de la nit sent trepitx i rall que s'acostava, s'acostava.

—¡Qui dimoni pot ser! diu ell.

Se posa a l'aguayt, i m'afina tres gegants, que com son baix des seu pi, s'asseuen, conversa qui conversa, i ses derreres que tenien que negú els escoltàs ni atalayàs.

—Vaja, diu un d'ells, si mos deym ses noves d'avuy. ¿A veure qui comensa?

—Ja comensaré jo, diu un altre, i ja ès partit a descapdellar.

—Sobre tot, diu ell, ja hu' son beneyts es capdeperins! Van a cercar s'aygo a fora terme; may han tengut tranch de fer cap pou ni cisterna; i ¿qui sap sa gent i ses bistis que hi ha emprades en so anar a cercar aygo? ¡I tan bona de trobar com la tendrien! Si picaven quinze passes davant es portal major de l'esglesi, trobarien una vena que no s'acabaria may.

—¿I què'n direm des Rector d'Artá? diu un altre gigant. Fa set anys que está malalt, ey han menats tots es metges mes caporals de Mallorca, i cap n'hi ha hagut que li haja trobat remey. Bé n'hi han fetes de receptes, bé n'hi han donats de potets i potingos, però com mes va, mes s'abacua. I ha d'esser aixi per forsa, perque p'es seu mal no hi ha mes que una medicina, que no ès a ca es potecari, sino

dins sa seua cambra mateixa, dins sa paret des capsal des llit, que hi ha un armariet tapat amb un mitjà, i dedins ey ha un gri. Si omplien una caldera d'aygo des test allà ont beuen ses gallines de set carrers de la vila i tiraven aquell gri dins aquella caldera i feyen bollir aquella aygo fins que s'hauria minvat de tres u, i amb aquella aygo donaven unes fregues an el Senyor Rector per tot el còs per espay de set dies, quedaria sà i bò.

tres gigants, que com son baix des seu pi, s'asseuen ..

—¿I què'n direm del Rey? diu s'altre gigant.

—¿Quina l'ha feta? diuen ets altres.

—Ha fetes unes dictes, diu aquell, que es qui se vulga casar ab sa seua fia, ha de combatre amb ell tres dies, perque diu ell: es qui s'hi casarà, mort jo, haurà de dur sa corona, i per durla no pot esser cap quigolla ni cap gallina-banyada; s'ès mester que sia un homo de qui fa fer, que negú el puga safalcar i que don es brou a qualsevol qui's present; jo, Deu no m'ho tenga en retret ni en vanaglori, som un homo aixi; es qui vulga esser gendre meu,

ha de combatre ab mi tres dies. Si jo'l bolch a ell, se'n haurá de tornar per allà ont serà vengut; i si me bolca a mi, haurà sa meua fia y sa corona. I com el Rey, per combatre, té uns cavalls que son pitjors que dimonis, i no hi ha cavalls per ells en tot lo mon, en no esser un *cavallet blanch*, un *cavallet negre* i un *cavallet de set colors* que surten, com elze ve pe's'uy dret, d'una d'aqueixes muntanyes de So'n Jordi i Canyamel, i tots es dimonis de l'infern no son capassos d'haverlos a cames, quant i-mes ets homos de la terra;—ara anau voltros a pensar quin serà s'estornell que la se fassa seua a sa fia del Rey!

—¡Si que hu haurà d'esser de pel arreveixinat! diuen ets altres.

I seguiren conversa qui conversa, fins que s'aixequen, i ja li han acopat cap a sa cova, aont tenien es xibiu.

En Bernat no havia perduda paraula; a punta d'auba crida ets germans, i elze diu:

—¿Voleu sortir de fam i de feyna?

—Per això plora s'al·lot, diuen ells. ¿Que tanmeteix saps cap camí bò?

—¡Prou! diu En Bernat; i les conta tot lo que havia sentit an ets gigans, i ells li demanen:

—¿Que vols que noltros dos anem a Capdepera i Artá, i tu ja t'estiraràs es galindons per ferte teua sa fia del Rey?

—Prou que si, diu ell.

I així hu feren. En Pere s'espitxa a Capdepera, En Pau a Artà i En Bernat a Ciutat.

Arribat En Pere a Capdepera, troba un sens fi de gent emprada en traginar aygo des pous d'Artà. Crida la gent a's mitx de sa plassa i elze diu què li volen donar i ell amb un tres i no res los trobarà aygo a voler, tanta en vulguen i n'emprin, i que, si no ès així, ey anirà es seu coll.

Això elze va fer escoltar an es gabellins; s'ensumaren, tiren junta, en parlen d'asseguts i d'aprop,

i determinaren de donarli mil lliures an En Pere si elze trobava aqueixa aygo que deya.

En Pere meteix, per gonyars'ho tot, va fer es clot davant l'esglèsia, i an es quinze pams, li envest una vena d'aygo tan rabenta i brunenta, que al punt tot va anar brou, i una aygo de primera; i, com mes se'n duyen, mes n'hi havia, i ja no anaren pus curtetjant d'aygo es capdeperins, que *reddo quod debo* entregaren an En Pere ses mil lliures, una demunt s'altra.

i an es quinze pams, li envest una vena d'aygo..

En Pere allà se va fer una caseta, i se donà a la bona vida, menjant i bevent com un si senyor, i ja no es recordà pus des seus germans ni de son paret, que palanquetjava devers So'n Servera, i li venia tan just, tan just omplirse es gavatx a forsa de feyna i de treure es biaixos.

Mentres tant, En Pau se'n era anat a Artà i troba la gent tota descompassada de veure que es Rector que era molt estimat de tothom, com mes anava, mes s'abacuava i ja no hi havia cap metge que li volgués receptar.

En Pau s'entrega a sa Rectoria, i demana per parlar ab so malalt perque sap un remey per ell.

Tot d'una se'n rigueren, però llavò le hi feren entrar per lo que pogués esser.

Com es Rector el me veu an En Pau, li diu:

—¿I hu deys de bo que sabeu un remey per mi?

—¡I tant de bo! diu aquell.

—¡Idò vaja! diu es Rector. ¡Lo que s'ha de empenyorar, que se vènga! ¡Venga aquest remey!

—Haurà de tenir una micoyineua de pacienci, diu En Pau, perque se fa precís preparar sa cosa, primer. Per primera, que venga es picapedrer ab so pich i es bech de grua.

—Ey van corrents a cercarlo, i al punt s'entrega ab sos ormeys.

En Pau ja havia afinat a sa paret des capsal des llit aquell mitjà que tapava s'armariet, i diu an es mestre:

—Desficau aqueix mitjà, si no vos sap greu.

—¡Així pogués jo llevar es mal an el senyor Rector! diu aquell.

—No hàgeu por, le hi llevarem, si Deu ho vol.

Es mestre desfica es mitjà, i dins s'armariet ey va haver aquell gri.

En Pau el posa dins un canonet que duya i el tapa ben tapat, i diu:

—Ara hem de córrer set carrers i de casa en casa hem de demanar s'aygo des test de beure ses galines, i n'hem d'omplir una caldera.

I ja foren partits amb una caldera de casa en casa p'es set carrers de mes aprop, demana qui demana s'aygo des test de beure ses galines per curar el senyor Rector, i tothom ab molt de gust los ho donaven.

Al punt tengueren sa caldera plena, i ¡cap a sa Rectoria!

En Pau ey tira dedins aquell gri, la fa posar demunt es foch i ¡que bulli fins que haja minvat de tres u! Com la té aixi, diu:

—Senyor Rector, ara li hem de donar unes fregues d'aquest brou per tot el còs per espay de set dies.

—¿Quantes de vegades cada dia? diu es Rector.

—Una, diu En Pau.

En Pau i s'escolà li donen ses primeres fregues, i lo endemà ses altres, i lo endemà passat ses altres fins a ses set.

¿Què m'en direu? Ell ab sa primera ja senti una mica de milloransa, i ab sa segona mes, i mes ab sa tercera, i com li varen haver donada sa qui feya set, va romandre bo i sà com un gra d'ay, com si en la seua vida no hagués tengut ni una ungla que li hagués fet gens de mal.

¡Poreu fer contes si hi devia estar content el senyor Rector! ¡No hi cabia de gaubansa!

—Mestre, va dir an En Pau; ara heu de dir què heu gonyat.

—Que'm don lo que voldrà, vostè meteix, diu aquell balitre.

El senyor Rector ey pensa un poch, i li diu:

—¿Que estarieu content ab mil lliures?

—¡Prou! diu En Pau.

Es Rector estira un calaix i en dobles de vint li contà ses mil lliures i llavò n'hi va afegir un quern d'aquelles grogues, tan garrides i de bon caratge.

En Pau s'ho embutxacà, compra una caseta allà meteix, i se posa a donarse bona vida, menjant i bevent com un si senyor, i ja no's recordà pus des seus germans, ni manco de son paret, que palanquetjava devers So'n Servera, i li venia tan just, tan just omplirse es gavatx a forsa de feyna i de treure es biaixos.

I En Bernadet ¿quina la va fer?

En Bernat arriba a Ciutat i se presenta a ca'l Rey.

—¡Alabat sia Deu! diu an es portalà.

—¡Per a sempre sia alabat! diu aqueix

—Si no vos dich perque som vengut, diu En Bernat, no hu sabreu.

—Me pens que dius ver, diu aquell.

—Idò jo venia, diu En Bernat, per combatre amb el Rey tres dies i ferme meua sa fia i sa corona.

—No teniu mal gust per esser pagès, diu es por-

talà. ¿I que tan meteix ey has pensat bé? Jo t'aconseyaria que hu deixasses anar. ¿Que no eu veus que si el Rey te posa ses mans demunt, no't veuràn pus?

—Me sembla que no m'anyorarieu gayre, vos, en tal cas; diu En Bernat.

En Bernat arriba a Ciutat i se presenta a ca'l Rey.

—Poria esser, diu es portalà fent sa mitja.

—Idò deixau estar s'ansi per mi, diu En Bernat. I ¿què volia dir jo? ¿que no dech porer entrar per endins?

—Per part meua, diu aquell, tens es pas franch.

Sobre tot, En Bernat s'en hi entra per endins, m'afina un criat molt enllestit, i ja li envest.

—Escoltau, mestre, li diu. Vench per combatre amb el Rey per ferme meua sa seua fia i sa corona.

—¡Tan meteix! diu aquell. ¡Ell no t'hi poses per poch!

— En posars'hi, que hu pach! diu En Bernat. No, i no estich gayre per fondre es temps esmolant sa garrova. Fe'm favor de dirlehi an el Rey que aqui hi ha un fadri que ès vengut per combatre amb ell demunt lo que diuen ses dictes que ha fetes referent a casar sa seua fia.

—¿I hu dius de bo que vens per això? diu aquell.

—¡I tant de bo com eu dich! s'esclama En Bernat.

—Sobre tot, diu aquell, tu ja éts desmamat; ja no has mester menar per sa mà, i des teu pa farás sopes. Ara meteix vaig a dirlehi an el Rey.

Se'n hi va, le hi diu, i el Rey s'esclama:

—¡Molt bé! Feyslo entrar an aquest jove.

En Bernat ey entra mes xalest que una titina, i capell envant peu enrera, diu:

—Bon dia tenga, senyor Rey.

—¡Bon dia que Deu mos do! diu aquest.

—¿Que està bonet? diu En Bernat.

—De tot, gràcies a Deu, diu el Rey, ¿i tu?

—¿Jo? diu En Bernat. Mes trempat que uns orgues. ¿I que tan meteix li han dit per qué venia?

—M'ho han mitx ensatat, diu el Rey. ¿I que hi has pensat bé en lo que't pot succeir?

—Prou, diu En Bernat. Tot lo que'm pot succeir ès que vossa Reyal Magestat me safalch i que me'n haja d'estrènyer es cap de sa seua fia i de sa corona, però mes pobre de lo que som no hi tornaré; qui no té, no pot perdre.

—Sobre tot, diu el rey. ¿Vols combatre ab mi es tres dies demunt ses dictes que he fetes?

—Això meteix, diu En Bernat.

—Idò mira, diu el Rey, avuy meteix.

—Per mi no estará, diu En Bernat, i com mes aviat, millor.

Ell quedaren per punt i hora, En Bèrnat se'n va a un lloch que negú el vés, i crida:

—*¡Cavallet blanch ajuda!* ¡ajuda, que s'ès mester!

A l'acte li compareix aquell *cavallet blanc*, tot dient:

—Pose't demunt mi, i ¡fora por! ¡Jo t'assegur que el Rey tendrà males hores ab noltros.

En Bernat s'hi aixanca i ¡cap an es punt des combat!

Ey troba el Rey a cavall, un cavall ferest, un dimoni.

Comensen es combat, i ¡hala petits, aquesta ès teua, aquesta es meua!

A estones pareixia que gonyava el Rey i a estones pareixia que gonyava En Bernat, però ni un ni s'altre se volien donar, i ès bo de veure que hu feyen de tot, tan ells dos com es cavalls; era el diantre es d'En Bernat per recatxar ses envestides des del Rey i no deixarli pendre gens de ventatge ni anar may devall.

Sobre tot, ell se va fer es sol post, i es dos combatents se trobaven com an es moment de comensar, a tants a tants. No era estat capaç el Rey de safalcar en Bernat, sinó que havia de vel·larli bé es ble perque no'l safalcàs a ell.

—No res, va arribar a dir el Rey, si hu trobes, ja n'hi haurà prou per avuy.

—Bono, diu en Bernat, idò fins demà, si vossa Reyal Magestat no mana lo contrari.

—Idò fins demà an es meteix punt i a sa meteixa hora, diu el Rey.

I se'n va a ca-seua i en Bernat a s'hostal a donar menjar an es *cavallet*, però aquest tot d'una que ès davant sa grípia, descompareix com s'ànima de Robert i ja no'l veren pus ni blanch ni negre.

—No res, diu En Bernat, anem a sopar, que'm pens que'l m'he gonyadet. Sobre tot, fins assí em diu bé. Es fet ès que el Rey no ès estat capaç de bolcarme, i no ès que no hi haja fets tots es possibles. ¡Ara veurem demá qué serà!

Sopa, passa el Rosari i s'enfilay de *pare-nostros* que tenia de costum, i ¡a geure manca gent!

Ja hu crech que dormí com un peix, tan cansat com estava.

No. n'hi va pendre aixi an el Rey, que ni tengué talent de sopar ni pogué aclucar ets uys de tota la nit, pensa qui pensa qui dimoni poria esser aquell jove tan abrinat i tan mal de bolcar i d'ont devia haver tret aquella mica de cavall tan el dimoni per agontar ses tesses an es seu que no'n'via

trobat cap may que les hi pogués agontar. No s'ho poria treure des cap, i bé n'hi donava de voltes, però com mes anava mes embuyat y confús es veya.

—Sobre tot, sobre tot, deya ell. ¡No hu sé que mos farem amb aquest xabalet que mos ès sortit sensa pensarmosho! ¡No m'en fiy gota que no'l s'haja de beure sa meua fia!

Lo endemà el Rey se presenta an es mateix punt i a s'hora convenguda i ja m'hi troba En Bernat, no ab so *cavallet blanch,* sino amb aquell *cavallet negre* que era anat a menjarli sa ferratge es segón vespre que la gordava. El'via cridat, i li havia comparegut, i allà esperaven el Rey i es cavall del Rey, que com que el mon li fos estret, d'estufat i de cap alt que anava i de jochs que tenia.

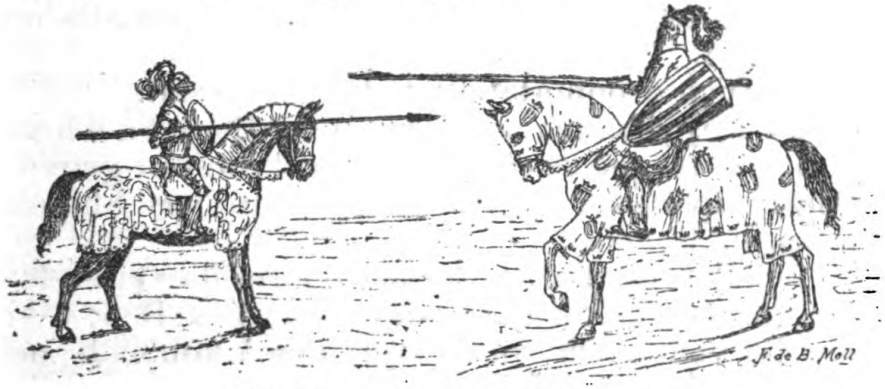

el Rey se presenta an es mateix punt...

—¡Bon dia tenga, senyor Rey! diu En Bernat, tot d'una que el se veu davant. ¿Que ha passada bona nit?

—Aixi aixi, diu el Rey. ¿I tu?

—¿Jo? ¡de primera, gracis a Deu! diu En Bernat.

—No res, diu el Rey, ¿que mos envestim?

—¡En voler Vossa Reyal Magestat! diu aquell.

—Idò ¡ja porem esser partits! diu el Rey.

I ja están embotonats, i aquesta ès teua i aquesta ès meua, i ara com que En Bernat anás devall, i suara com que hi anás el Rey, i assetsuaixi com que sa ventatge fos d'un i assetsuaixi com que fos de

s'altre, i ¡hala petits! Vos assegur que hu feyen de tot, tant ells dos com es dos cavalls.

Es del Rey feya flamada. No hi poria consentir de no haver de capdellar i esbenar aquell fotim, que no feya comú, però que no hi'via qui li entràs, i si no li vel·laven bé ses caygudes, feya maig.

Sobre tot, ell se va fer es sol post, i se trobaven a ses mateixes de com s'hi eren posats. Ni el Rey havia pogut safalcar En Bernat, ni En Bernat el Rey.

—¿Que seria cosa de posar forqueta? arribà a dir el Rey, cansat i mort.

—Si hu troba Vossa Reyal Magestat, posemne en voler, diu En Bernat.

—No res idò, diu el Rey. Deixemho estar fins demá, que's farà s'esclafit. O te farás teua sa meua fia i sa corona, o t'en hauràs de tornar per allà on éts vengut.

—Estich aconhortat a tot, diu En Bernat.

I el Rey se'n aná a ca-seua, i En Bernat a s'hostal, i com tengué es *cavallet negre* davant sa gripia, li descompareix, i no el tornaren veure pus blanch ni negre.

—Sobre tot, diu En Bernat, de tres dies ja en tenim dos de passats ab bon nom, gracis a Deu; i, si Deu ho vol, tench coratge que demà tampoch no m'ha de dir tort. ¡Ho veurem si será meua sa fia del Rey i sa corona, o què! ¡Saps com se serán escapats de ses meues ungles!... No res, anem a sopar, que'm pens que el m'he guanyadet aixi meteix, avuy per avuy!

Sopa, passa el Rosari i s'enfilay de *pare-nostros* que tenia de costum, i ¡a geure manca gent! Tocar llit i romandre mes adormit que un tronch, va esser tot ú.

No n'hi va pendre aixi an el Rey, que, si poca talent de sopar havia tenguda s'altre vespre i si poch havia pogut aclucar ets uys, mes poch estigué per menjar i per dormir es segón. No hi poria donar volta que aquell xabalet, que no sabien qui era ni

d'on sortia, li hagués d'agontar ses tésses tan granat, allá on may n'havia trobat cap de tendre ni de granat que li pogués parar clot. ¡Sabeu que le hi trobá de gros, an aixó! i no s'aturava de dir:

—¡No, i jo ja m'ho veig venir! ¡Tan poch l'haurè pogut bolcar demà vespre com avuy, com ahir! ¡Això si no'm bolca a mi! ¡Però ses dictes son que, si jo no'l bolch, ha gonyada s'acció! ¡I paraula de rey no pot mentir!

Lo endemà En Bernat se desxondeix, s'aixeca, surt a defora, i crida:

—*¡Cavallet de set colors, ajuda!* ¡Ajuda, que s'ès mester!

Encara no hu va haver dit, com *¡plaf!* s'hi planta davant aquell mateix *cavallet de set colors* que era anat a menjarli sa ferratge es tercer vespre que la gordava.

En Bernat s'hi aixanca, i ¡de d'allà! cap an aquell mateix punt d'ets altres dos dies i a sa mateixa hora.

El Rey hi compareix també, i com me veu aquell *cavallet de set colors*, ja no n'hi haurien tret gota. Li feren molt mals averanys aquells *set colors*; però, per no donarse tampoch per vençut de cop i resposta, va fer tot quant va sebre per amagar que's vés perdut, i comensaren es combat. Tot d'una com que fos ab mes ràbia que ets altres dos dies, i tant un com s'altre s'hi pegaven ab tota l'ànima; i des cavalls, no'n parlem: si acorat anava es del Rey, mes ey anava es d'En Bernat. Qui tenia ungles les treya, i no se'n estojaven cap de menut. Tots eu feyen de tot, però de tot. Aixi es passaren tot lo sant dia.

A la fi es sol se pon, sense que ni el Rey hagués pogut pendre gens de ventatge an En Bernat ni En Bernat an el Rey, ni que un hagués pogut safalcar ni bolcar s'altre.

—Sobre tot, diu el Rey a la fi. ¡Ja n'hi ha prou! ¡No t'he pogut véncer! S'acció ès teua: t'has gonyada sa meua fia i sa corona per com jo'm muyra. Anem a ca-nostra i demà mateix vos poreu casar.

—Ell que hu véssem! diu En Bernat.

I ja li han estret cap a ca-'l Rey.

¿Què m'en direu? Ell com ey foren, que En Bernat botà des *cavallet de set colors*, i es criats del Rey le hi prenien per menarlo-se'n dins s'estable, elze va descomparèixer, i no saberen per on, i ja hu crech que romangueren ab sos cabeys drets i fent-se'n creus.

El Rey presenta En Bernat a la Reyna i a sa seua fia...

El Rey presentá En Bernat a la Reyna i a sa seua fia, que era una al·lotella de setze anys, mes garrida que el sol, mes viva i xaravel·la que una centella. I En Bernat que tampoch no era gens lleig ni mújol, ja hu crech que s'agradaren, i lo endemà mateix se va fer s'esclafit: se casaren. I venguen festes i sarau per llarch i a rompre, a ca-'l Rey i dins tot es reynat.

Acabades ses festes, En Bernat diu a sa fia del Rey:

—Ara hem d'anar a veure mun pare.

—¡Ben pensat! diu ella. I ¿a on el tens?

—A So'n Servera, si no s'ès mort o qualcú no'l se'n ha duyt, diu ell.

Se posen dins es cotxo, i amb una mala fi de majors i gent grossa ¡cap a So'n Servera!

Ey arriben, i tothom los sortí a rebre, i ¡venguen bones repicades! i tots es serverins a l'ayre, que no sabien quin cap los anava davant.

En Bernat fa aturar es cotxo davant ca-son pare, que estava a sès tres pedretes de tot, de fam i de misèria.

Poreu contar quina alegria degué tenir aquell homonet com se veu aquell fiy seu casat ab sa fia del Rey i tot aquell acompanyament. Va esser Deu que no permetè que's moris de s'alegria.

Allà feren un gran dinar, que hi convidaren tot es poble, i llavò En Bernat i sa fia del Rey feren pujar dins es cotxo aquell homonet, i el se'n varen dur a estar amb ells perque passás unes bones veyeses.

Negú s'en poria avenir des pas d'En Bernat, i es seus dos germans, com eu varen sebre, en varen tenir un mal de ventre molt gros, que, com mes anava, mes los revenia.

S'ensumaren i varen dir:

—Tota sa ventura li ès venguda an En Bernat de lo que va sentir an aquells gigants aquell vespre de demunt aquell *pi de ses vegues;* idò anemhi noltros, i per ventura s'hi tornarán aturar aquells gigants, i poria esser que mos obrissen encara colque portell per arribar a esser reys com En Bernat.

Dit i fet, se'n hi van, es mateix vespre se'n pugen demunt aquell mateix pi d'en Bernat, s'hi ajassen, i allà espera qui espera a veure si tornarien passar aquells bons de gigants.

¿Què me'n direu? Ell des cap d'una estona s'entregaren aquells gigants, i ben enfadats que venien.

S'asseuen devall es pi, i un diu:

—Aixi mateix ès gros que allò que diguérem aquí mateix aquell vespre sobre es capdeperins, es Rector

d'Artà i ses dictes del Rey, ey haja hagut qui se'n sia aprofitat. ¿Que seria cosa que colcú mos vel·lás aquell vespre, i mos sentís com dèyem tot allò? Però ¿d'ont mos havien de vel·lar? ¿Qui dimoni mos pogué aglapir lo que dèyem?

—¿En no esser, diu un altre, que hi hagués colcú amagat dalt aquest pi?

—Sí que tens raó, diu s'altre. ¡I ara no mos ne mancaria d'altre que anit mos vel·lassen!

—¡Miremho! diuen tots tres.

S'abraona un a sa soca d'es pi, li pega un parey d'espolsades, i ja hu crech que ets aubercochs d'En Pere i d'En Pau botiren des jas i anaren a caure cinquanta passes lluny.

Ja no pegaren en-terra, sino dins ses barres de dos gigants, que elze s'engoliren sencers, i es gigant que havia espolsat, no mes va arribar an es cap d' En Pau i a una cuixa d'En Pere, que va haver de treure de sa boca des companys, i prou que's gatinyà amb ells perque s'eren atropellats tant a llevarlos des vent.

¡Mes se'n mereixien En Pere i En Pau!

¡Se fossen cuydats una mica mes de son pare i no fossen estats tan envejosos!

El Rey s'arribà a morir, i En Bernat i sa seua dona foren reys, i visqueren anys i mes anys. I encara son vius si no son morts, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

Per això ¡honrar pare i mare, i fora sòn i uys ben espolsats!

LA BOSSA BUYDA I ES CÁNYOM [1]

Això era un pare i una mare que tenien un fiy, una possesioneta i una casa. Es fiy havia nom Juanet, i era molt bon al·lot.

Sa'mare patia un poch massa de sa caixa de Sant Pere, li mancava una saó, i des bril, que ès sa millor.

Son pare no sortia may es vespres, en no esser por feynes ben precises, i sa dona, bajanota que era, sempre li deya de vel·lada:

—¿I ara no saps sortir?

—I ¿aont me'n tench d'anar? deya ell.

—A sa taverna, deya sa toixarruda.

A la fi un vespre l'arriba a ginyar, i se'n hi va ell a sa taverna. Ey troba joch parat, el conviden, n'ès, posa demunt una carta sa possessioneta, i la pert.

Poreu fer contes quin mal glop va esser per ell.

Se'n va a ca-seua mal aixamús, mújol, capficat.

—¿I ara? diu sa dona, com el veu d'aquella manera.

—¡Bon consey m'has donat, d'anar a sa taverna! diu ell. ¿Aont'via d'anarhi?

—¡Però diguès què ès estat, homo! diu ella.

—Que allà jugaven, i m'hi han duyt, i he perduda sa possessioneta.

—¿I per això tanta de cosa? diu ella. Mira, tornehi demá, i per ventura la gonyarás.

¿Què me'n direu? Ell hu fa així; i, en lloch de recobrar sa possesioneta, va perdre sa casa.

Aquell homo se pensava perdre es seny de tot; se pegava tochs p'es cap, no hi veya de cap bolla.

—No res, diu a sa dona ¡a veure de quin cap

(1) La'm contà Na Juana Ayna Florit, de Sineu.

feym estelles! ¡Per culpa teua hem perdut tot quant teníem! ¿d'on mos omplirem es gavatx, ara?

—¿Saps què farem? diu sa dona. Mos n'anirem a captar, i ¡fora mal-de-caps!

Prenen un senayonet per-hom tots tres, i ella diu:

—Lo millor ès que mos des-separem; aixi aplegarem mes.

en lloch de recobrar sa possessioneta, va perdre sa casa.

Troben un camí que feya un entreforch de tres, i en prenen un per-hom, i ¡hala, capta qui capta tots tres!

En Juan aviat s'en cansà d'aquella vida, i diu:

—Jo lo que faré, serà llogarme.

Troba una possessió, l'amo i sa madona li semblaren de bona part, i s'hi lloga per pareyer.

Al punt va esser es missatge mes estimat, i prou que s'ho mereixia.

An aquell temps el Bon Jesús i St. Pere anaven p'el mon, i un dia passaven per dins es sementer a on En Juanet llaurava.

El Bon Jesús diu a St. Pere:

—Mira, Pere, aquest jovenet. ¿No ès ver que ès ben galanxó?

—Si-fa, diu St. Pere.

—I ¡no't fasses contes! diu el Bon Jesús. ¡Encara té molt millor es bessó que sa pellerenca! Tu te figures esser es qui mes m'estimes; idò has de sebre que aquest m'estima mes que tu.

—¡Un poch ne llevarem! diu St. Pere.

—¡No, ell no'n llevarem gens! diu el Bon Jesús. Mira, encara no ha tastat res avuy, té es berenar dins sa taleca. Jo ara le hi demanaré, i veurás com el me donarà. No hi farà dos mots.

—Es un poch mal de creure, diu St. Pere.

—Ara mateix t'ho faré tocar ab ses mans.

Amb això arriben an En Juanet.

—¡Alabat sia Deu, jovenet! diu el Bon Jesús.

—Per a sempre sia alabat, diu En Juanet.

—¿Com va sa llaurada? diu el Bon Jesús.

—Per ara bé, si agrada a Deu i a l'amo, diu En Juanet.

—I ¿qué volia dir jo? diu el Bon Jesús. ¿Que ja has berenat?

—No encara, diu En Juanet. ¿I vos?

—Tampoch, diu el Bon Jesús.

—Idò preniu es meu, diu s'al·lot, que vos sou mes granat i anau de camí, i hu heu menester mes.

Se'n va a sa taleca, se treu es berenar, i fort i no't mogues va voler que el Bon Jesús el prengués.

El Bon Jesús el pren, i segueix de d'allà ab Sant Pere.

—¿Què tal, Pere? diu el Bon Jesús.

St. Pere se'n feya creus; no se'n poria avenir.

Lo endemà tornen passar pe'sa llaurada.

Feya un fret que pelava; no hi havia qui aguantás.

—¿El veus an aquest jovenet? diu el Bon Jesús a St. Pere. ¡Com te dich que és bon al·lot! Tu't penses esser es qui mes m'estimes, i ell m'estima mes que tu.

—¡Tornemhi! diu St. Pere. ¡Es que ara l'heu agafada per aquí!

—No res, diu el Bon Jesús, ja veus si'n fa de fret avuy; aquest al·lot du dos calsonets; ¿que va que me'n dona uns, sols que jo li diga que tench fret?

—¡Jo hu voldria veure! diu St. Pere.

—Ara mateix eu veurás, diu el Bon Jesús.

S'hi acosta i ja l'escomet.

—¡Bon dia i bon any, jovenet! li diu.

—¡Que Deu el mos do; però no tan fret! respón s' al·lot.

—¡Si que hu ès xalest aquest oratgi que corr! diu el Bon Jesús.

—¡Una mica massa! diu En Juanet. Jo i tot, fent solchs, estich tremol no tremol. ¡I això que duch dos calsons!

—¡Ara figure't jo, que no mes en duch uns, com dech estar! diu el Bon Jesús.

—¿Uns no mes? diu s'al·lot ¡Això no pot anar!

¿Què me'n direu? Ell se treu es de demunt, i fort i no't mogues, les hi feu posar en el Bon Jesús.

El Bon Jesús li diu:

—Mira, demá encanten sa possessioneta i sa casa que ton pare va perdre en es joch. Veshi i diguehi mes sempre, per molt que ets altres ey diguen.

—¿I d'on pagam? diu En Juanet.

—Jas aqueixa bossa, diu el Bon Jesús; i, en voler doblers, no has de fer mes que girarla dedins defora; i no hayes por, en botirán de diners, tants n'hayes mester.

En Juanet román ab sos cabeys drets, com sent tot això.

Agafa sa bossa i la s'amaga, tot dient:

—Germanet, ¡milions de grácies, i Deu vos ho pach!

—Amèn, diu el Bon Jesús. I escolta, ¿que no t'agradaria veure ton pare i ta mare?

—¡Es lo que m'agradaria mes, fora d'anar a'l cel! diu En Juanet.

—Idò mira, diu el Bon Jesús, jas aquest cányom, i, en tenir sa possessioneta i sa casa, l'estens, i li dius:

—¡Canyemet, du'm allá a on son mun pare i mu mare! i tot d'una t'hi durà; i, en voler menjar, li dius: ¡Canyemet, treume tal menja, tal altra! i a l'acte la te treurà.

Llavò sí que hi va romandre ab sos cabeys drets, En Juanet.

Pren es canyemet, el s'amaga, i diu:

—¡Germanet, milions de milíons de gracis! I ¡que Deu vos ho pach!

—¡Amèn! diu el Bon Jesús; i ja li ha copat ab St. Pere de d'allà.

Jas aqueixa bossa, diu el Bon Jesús;

—¿Eu veus, Pere, diu el Bon Jesús, com té un bon cor aquest jovenet?

—Si que le hi té, diu St. Pere, però ¡així mateix le hi heu pagadet bé!

—¿I que no hu saps tu, diu el Bon Jesús, que jo no romanch may ab so bras arronsat, en tractarse de pagar bones obres?

Sobre tot, ell En Juanet es vespre, com arribà de sa llaurada va demanar a l'amo per fer falla lo endemà, que tenia feynes precises a la vila; l'amo no

hi va fer dos mots, i s'al·lot se presenta allà on encantaven sa possessioneta i sa casa que son pare havia perdudes en es joch.

N'hi havia uns quants que hi deyen; i com el sentiren a ell, que també hi mesclava ses salives, les va caure tort ferm, i mes com veren que sempre pujava sa dita.

Arribà a un punt que, tirant llamps i pestes, se'n varen haver d'estrènyer es cap. En Juanet elze contrapassà de bon tros i li lliuraren ses dues finques.

—¡Ara veurem com pagarà, s'alcatrás! deyen aquells. ¡Pot ser que'n tenga de marrota, però no'n fa cara! ¡Du ses ombres mortes ferm!

Però se'n varen dur un bon perboch quant En Juanet se destira de sa bossa, la gira dedins defora, i caygueren un raig de dobletes d'or de sis i de vuyt i de carassa, d'allò mes garrit i bufarell.

Contaren es qui havien fet s'encant, i hi va haver p'es cost de sa possessioneta i sa casa i encara en sobrà un quern de ses de sis lliures.

En Juanet ja tenia sa possessioneta i sa casa.

I ¿què fa ell?

Estén es canyemet, i ja li diu:

—¡Canyemet, du'm allà on son mun pare i mu mare!

Encara no hu va haver dit, com *¡zás!* prenen es vol Juanet i canyemet, i a's temps de dir una *Ave-Maria,* se planten demunt una muntanyeta, a on troben un homonet i una doneta tombats a sa vorera dun camí, sense eyma ni alè per bategarse, de morts de fam.

—¡Mun pare! ¡mu mare! diu En Juanet, com los veu.

—¡Fiy meu! li diuen ells, ¡som morts! ¡sa fam mos ha retuts! ¡Està fet de noltros!

—¡No vos atropelleu tant en so conversar! diu En Juanet. ¡N'hem de rallar una mica, abans!

Estén es canyemet, i ja li diu:

—¡Canyemet, treu un arròs engrogat d'aquell que ets ángels ey canten; llavò uns escaldums d'aquells que farien rompre un dijuni a un sant, i llavò un garraf de vi d'aquell que tomba ets homos d'esquena i faria ressucitar un mort!

I a l'acte compareguè demunt aquell canyemet una platada feresta d'arròs engrogat que ets ángels ey cantaven, de bona cara que feya; i llavò una greixonerada d'escaldums, que no vos dich res si en feyen de mengera i que, si no fos que ets sants son tan forts an es dijunar, ja hu crech que l'haurien romput a un dijuni per tastarlos an aquells escaldums; i des garraf de vi no'n parlem: negre, llampant, xaravel·lo. Veure'l i no abocars'hi per pegar una bona timbola, no era possible.

Ell es dos veys com veren aquell pertret, comensaren a cobrar.

Tant un com s'altre s'hi aborden amb En Juanet, i no'n quedaren ni llepaynes de s'arròs ni d'ets escaldums; i en quant an es vi, xarumbaren fins que n'hi haguè cap gota.

Mentres tant En Juanet les va dir de sa possessioneta i de sa casa.

Se'n hi anaren contents i alegres. En Juanet va aglapir una al·lota ben garrida i xaravel·la i de bona part ferm. Se casaren, i varen viure ab pau i concòrdia anys i mes anys, i encara son vius si no son morts.

I qui no hu crega, que hu vaja a cercar.

EL SENYOR JORDI DES PONT [1]

Això era un senyor d'una corantena d'anys que nomia Jordi, i li deyen *des Pont* perque s'anomenava aixi una possessió que tenia.

(1) La'm contà la noble senyora donya Catalina Morell i Verd.

Havia duyts altres bulls i no li havia llegut casarse, i no ès que estigués per al·lotes, que n'hi havia un xinxer que li vel·laven es batuts, sobre tot tres, totes tres ben bufarelles, que fins s'eren atansades a enviarli comandacions.

A ell prou que li agradaven, però tenia sospites ben fortes de que hi eren mes p'*Es Pont* que no per ell.

Per aclarirho, veyau quina la se va pensar.

Se va fer de veure ab cada una d'elles ben d'amagat i va dir a cada una:

—Parlem clars: ¿que mos hem de casar, o què?

—¡Ell que hu véssem, va dir es cego! respongué cada una.

—No res, diu ell, me'n he d'anar a fora-Mallorca per feynes; i, en tornar, se fa s'esclafit.

—Amèn, digué cada una.

Se'n va a fora-Mallorca, i des cap d'un any torna mal vestit, barba llarga i tot desbuat; i no s'amagava gens de dir que ses coses li anaven malament ferm, que corria males aygos i que no tendria altre remey que vendre *Es Pont*.

Se'n va a veure aquelles tres al·lotes, i n'hi hagué dues que li feren molt s'esmús i casi no'l se volgueren mirar; elze feya mals averanys.

Ara s'altra li va dir:

—¿Què m'ès a mi si ses coses te van malament? Te vuy per lo que éts, nó per lo que tens o pugues tenir.

—No res, diu ell. Encara me'n hauré de tornar. En venir, mos casam.

Se'n va; i des cap d'un altre any, torna malvestidot, ab ses ombres mortes de tot, prim de lloms una cosa de no dir.

I lo primer que fa, es posar *Es Pont* a s'encant.

Surt es seu majordom i le hi lliuren.

Ja no era es *senyor des Pont*, tothom se creya que era romás a's mitx des carrer i que no tenia aont caure mort.

A-les-hores se torna presentar an aquelles tres al·lotes.

Aquelles dues que s'altra vegada li havien fet s'esmús, ¡figurau què li havien de dir!

El tregueren defora ab caixes destrempades, i amb un poch mes li fan dar una planissada de mort.

Ara s'altra va esser ben a s'enrevés; li tornà dir:

—Som sa mateixa. Te vay dir que't volia per lo que éts i no per lo que tens, i estich a lo mateix. En voler mos porem casar.

fa pujar tothom an es cotxo...

Queden per tal dia, i ell ey compareix vestit com un comte de bon deveres i ab so cotxo que primer tenia.

Tots romangueren ab sos cabeys drets, com el me veuen ab tant de *tu-autem*.

Se casen, fa pujar tothom an es cotxo, i diu an es cotxer:

—¡An *Es Pont!*

I ja hi son partits.

S'al·lota i sa seua gent quedaren esglayats davant aquella sortida.

—Però ¿què hi hem de fer an *Es Pont*? s'esclamaren.

—Ses nosses, diu ell.

—¡Si fos nostro, bé! diu s'al·lota; però haventlo hagut de vendre...

Aquí ell parlà clar, i va dir:

—*Es Pont* ès meu, no he mancabat en res ni per res; això d'anar mal vestit i d'haver venuda sa possessió, ès estat una cosa composta, fingida, perque volia veure si tu i aquelles altres dues me volieu per lo que jo era o per lo que jo tenia. I s'ès vist ben clar: elles només volien *Es Pont* i se quedaren sense *Es Pont*; tu no mes me volies a mi, i me tendràs a mi i *Es Pont*.

Se feren unes nosses de pinyol vermey, i un ball ben vitench i sarau per llarch.

Aquelles dues altres al·lotes, com hu saberen, cuydaren a tornar botxes d'enuig; se pegaven tochs p'es cap, se arrabassaven es cabeys, se deyen es noms mes lletjos que sabien, pegaven potadetes, se serien aficades a un puat.

I encara elze deu durar si no elze ha espassat.

NA JUANA I LA FADA MARIANA [1]

Això era un homonet vey molt pobre, que només tenia una fia, ben garrida ben garrida, que havia nom Juana.

Un dia que sa fam l'alsava an es pobre vey, li vengué aqueixa ideya:

(1) La'm contà la mare de Mn. Juan Aguiló, nadiua de la Ciutat de Mallorca, Dona Catalina Tomás Pinya.

—No res, vendré sa fiya, i així poré menjar.

Fet i dit, la se posa an es coll, i ja surt an es carrer, crida qui crida:

—¿Qui'm compra ma filla Juana,
qui sap tant com la fada Mariana?
¿Qui'm compra ma filla Juana,
qui sap tant com la fada Mariana?

La fada Mariana era la Reyna.

Ses criades, com sentiren aquell homo, se'n van a la Reyna, i li diuen:

—¡Senyora, ell passetgen una al·lota que diuen que sap tant com vossa Reyal Magestat!

—Que la'm muntin, diu la Reyna: que jo la vuy comprar.

La Reyna hu feya per llevarla des mitx, perque no volia que negú sabés tant com ella.

Li munten Na Juana, fan barrina, i *dany-dany* muny sa cantidat, i aquell homonet ben content, butxaques plenes, cap a ca-seua.

—¿Quina feyna saps fer? demana la Reyna a Na Juana.

—Sa qui se present, respòn s'al·lota.

La Reyna tenia un fiy que nomia Bernadet, tan bruixot com sa mare.

¿Què me'n direu? Ell aluyà Na Juana, i ¡ja hu crech que li agradà, i molt!; però perque no li esborrossonassen sa potranca, no hu feya coneixedor, i davant sa gent sempre la desgectava.

Un dia l'agafa d'amagat i li diu:

—Jas aquest guant; i, en trobarte molt estreta, digués:—*¡Ah l'amo des guant!* i jo't sortiré i te treuré de dins es fanch, per enfonyada que hi estigues.

La Reyna per fer quedar malament Na Juana i tenir motiu per llevarla des vent, un dia l'agafa i li diu:

—Jas aquest covo de llana negra; i, rentant rentant, la m'has de fer tornar blanca, que ha d'esser p'es matalàs de mon fill Bernat, qui s'ha de casar.

S'al·lota plora qui plora, ja ès partida cap an es

torrent, sense sebre com s'ho havia de fer per sortirne ab bon nom, fins que a la fi se troba una cosa dins sa butxaca, s'ho treu, i va esser aquell guant d'En Bernadet.

—¡Ah l'amo des guant! diu ella.

Encara no hu hagué dit, com *¡zas!* li surt En Bernadet.

compareixen dos estols d'homonets i donetes de colzada...

Na Juana li conta es pas, i En Bernat pega siulo, cridant:

—¡Hala homonets i donetes, veniu tots a treballar!

I *¡zas!* compareixen dos estols d'homonets i donetes de colzada, menudoys, remolests, que pareixia que tenien argent viu dins el còs, i venguen bòts, xecalines, cucaveles i tombarelles.

—¡Uey! diu En Bernat, ¡ja botetjareu en haver acabada sa tasca!

Les reparteix es covo de llana, un borrayó perhom, dientlos:

—¡Hala a rentar aqueixa llana fins que sia blanca, ben blanca!

I ja son partits, renta qui renta, i amb una exhalació tots aquells borrayons foren blanchs, ben blanchs, i elze tornen an En Bernat, que elze diu:

—¡Per amor de Deu sia, bona gent! i ara ja vos ne poreu anar per allà on tengueu es cap girat.

Se'n van fent luleya y bogiot, i En Bernat diu a Na Juana:

—Mira, ara du això a mu-mare; i si te diu:—¡Ja deus haver vist mon fill Bernat!—tu li has de dir:—¡Ni l'he vist ni l'he mirat fins a l'hora que l'he deixat!—Dirli això serà per ella pitjor que dirli una flastomia de ses mes grosses.

Na Juana se presenta a la Reyna ab so covo ple d'aquella llana, mes blanca que la flor de lliri.

La Reyna no se'n podia avenir, i li escapà:

—¡Ja deus haver vist mon fill Bernat!

—¿Jo? diu Na Juana. ¡Ni l'he vist ni l'he mirat fins a l'hora que l'he deixat!

—¡Calla, mala llengo! ¡això no hu diuen! s'esclamà la Reyna com una picada d'aranya.

Lo endemà entregà a s'al·lota cànyom i mes cànyom, llana i mes llana, i li diu:

—Mira, avuy mateix m'has de filar tot això i llavò m'ho has de teixir per fer sa roba de ses novianses de mon fill Bernat, que s'ha de casar.

Na Juana, com sent aquelles comandacions, romàn sense paraula.

—¿Avuy mateix he d'haver fet tot això? arriba a dir, tota esglayada.

—¡Avuy mateix! ¡avuy mateix! esclama la Reyna. Idò ¿què te pensaves? ¡No'n vuy de malfenerandes ni de perfandes, dins ca-meua! I ¡no hi bovetges ab *Na Rossa* [1], que no te tir qualque cossa, que't baldi i t'enviy a veure St. Pere!

Aquella al·lota agafa tota aquella canyamada i

(1) **Nom de mula.**

llanada, i se'n va plora qui plora sense sebre a on, fins que pensa ab so guant, i ja el se treu i diu:

—¡Ah l'amo des guant!

Encara no hu va haver dit, com *¡tach!* li compareix En Bernadet, i li diu:

—I ara ¿què tens?

—¡Què he de tenir! ¡Que ta mare m'ha dit que avuy mateix he d'haver filada tota aqueixa llana i tot aqueix cànyom i llavò hu he d'haver teixit per ferte'n sa roba de ses teves novianses!

—¿Això ès tot? diu En Bernadet.

—¿Que trobes que no basta? diu Na Juana.

—¡Ca, dona! diu En Bernadet. ¡Ell no n'hi ha per comensar!

¿Què me'n direu? Ell pega siulo i crit:

—¡Hala, homonets i donetes! ¡veniu tots a treballar!

Compareixen aquells estols d'homonets y donetes de colzada, tan xerevel·los i tan ardits com sempre, fent bots, xecalines i esquerevits.

—¡Uey! diu en Bernadet. ¡Ja botetjareu, en haver acadada sa tasca! ¡Vetaquí aquesta llana i aquest cànyom! ¡I ja hauria d'estar tot filat i teixit i roba feta! ¡Abans de pondre-se es sol ha de romandre tot llest! ¡Hala idò! ¡fora vessa!

I ¿què fan aquells homonets i donetes de colzada? Elles s'aborden a un canyar que hi havia su devora, i *¡cric-cric!* ja tenen una filoeta per-hom, l'enserreguen amb una grapada i ¡hala, fila que fila! que no se donaven raó a ses mans, just molins que han perduda sa nadia.

Mentres tant ets homonets ja se son abordats a un redol de pins, les tayen, les entaulen, les serren, i ¡venguen barres y posts de totes mides! i m'engirgolen una partida de telessos [1].

Prenen ses fuades fetes, tantes com ne fan ses donetes, i ¡hala a debanarles! i ¡venguen rams an es

(1) Telers.

telessos! I ja s'hi asseuen, i *¡tix-tix!* i ¡venguen pesses de roba i pesses de roba!

Sobre tot, ell encara hi havia prop d'una hora de sol, i tot ja estava filat i teixit i roba feta, però ben feta, que feya mirera.

Els homonets i donetes de colzada se'n van bovetjant, fent truy i lulea, i En Bernadet comana a Na Juana:

ja se son abordats a un redol de pins...

—Du tota aquesta roba a mu mare; i si't diu:—¡Ja deus haver vist mon fill Bernat!—responli:—Ni l'he vist ni l'he mirat fins a l'hora que l'he deixat.

Na Juana hu fa així; i, com la Reyna veu totes aquelles pesses de roba feta, i ben feta, romàn ab sos cabeys drets i arriba a dir:

—¿Com pot ser això? ¡Ja deus haver vist mon fill Bernat!

—¿Jo? diu Na Juana. ¡Ni l'he vist ni l'he mirat fins a l'hora que l'he deixat!

—¡Calla, mala llengo! ¡això no hu diuen! esclama la Reyna.

Lo endemà dematí agafa Na Juana, i li diu:

—Bé, ara que tenim ses pesses de roba, manca tayarles i cosirles i fer tota sa caixada i llavò es parament. ¡Avuy mateix m'ho has de deixar tot llest!

Na Juana no pogué dir res, d'esglayada que romangué. Se'n du totes aquelles pesses de roba, i se treu es guant, dient:

—¡Ah l'amo des guant!

Encara no hu va haver dit, com *¡tac!* li compareix En Bernadet, tot etxerevit.

—I ara ¿què tens, tant de plorar? li diu.

—¡Què he de tenir! diu ella. ¡Que ta mare m'ha dit que avuy mateix t'he d'haver cosida tota sa caixada!

—¿Això ès tot? diu ell.

—¿Que trobes que no basta? diu ella.

—¡Ell no n'hi ha per comensar! diu En Bernadet.

I ja ha pegat siulo i crit:

—¡Hala, homonets i donetes, veniu tots a treballar!

Compareixen come llonzins aquells estols d'homonets i donetes de colzada, fent bots, esquerevits, xecalines i cucaveles.

—¡Uey! diu En Bernat. ¿Què tanta de juguera com Deu ha vista? ¡Espassaulavos fent aqueixa tasca que vos espera, grans balitrés! ¡Hala a fer de totes aqueixes pesses de roba i de tot lo altre sa caixada i es parament per ses meues novianses!

—¿Ab Na Juana, no ès ver? diuen tots cridant i fent lulea.

—¡No ès conte vostro, això! diu En Bernadet.

—¡Ja hu ès! ¡ja hu ès! diuen ells.

I ja s'aferren an aquelles pesses de roba, repartintles-se estols i estols, i uns ¡hala a tayar!, i altres ¡a enfilar guyes!, i altres ¡a cosir come rabiosos!, i ¡venguen camies, calsons, gabitzes, guarda-pits, gavardines, llensols, vànaves, coixineres, teles de matalàs i màrfegues, cortines, tovayes, torca-boques, mocadors, tavayoles, barretines i demés carro-portal!

Mentres tant, altres estols planten una botiga de fuster i una de ferrer, i ¡venga a serrar soques de noguer, cirerer i morer! i ¡foch a sa fornal! i ¡hala a llavorar barres i posts, i a forjar corretjam, panys i claus!: i uns ja fan cadires de repós, ab brassos i sense brassos, i altres sofans, i ganapès, taules, calaixeres, guarda-robes i totes aquelles altres coses d'aqueix ram que ha mester una casa de fiy de rey.

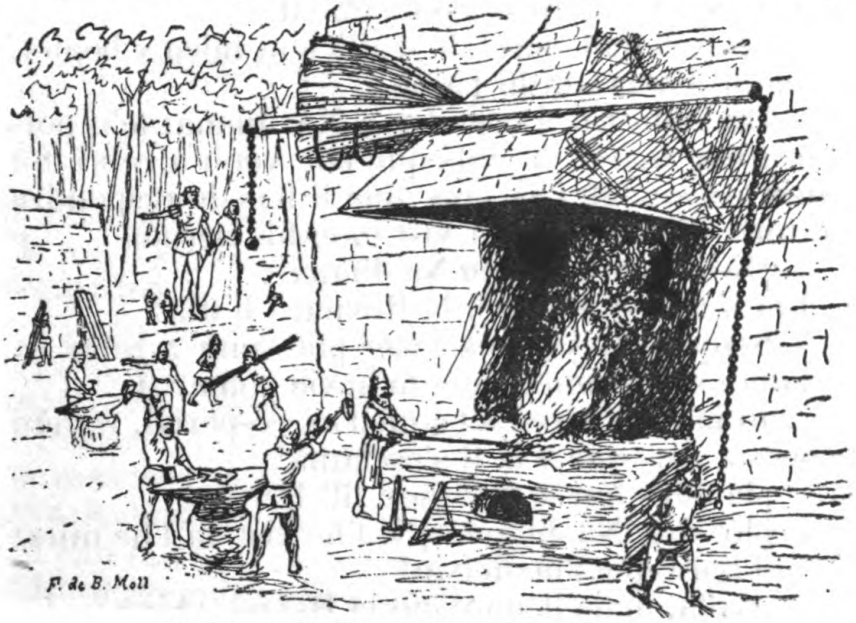

planten una botiga de fuster i una de ferrer...

I allà en veys un estol que fan de courers, i ¡venguen calderes, olles d'aram, pelles i casseroles! i uns altres que fan de llenterners, i ¡hala llumeneres, llums, llumetes, canalobres i salamons!, i uns altres que fan de vidriers, i ¡venguen barrals, ampolles, bòtils, tasses, tassons, pitxers, fruyteres i sucreres!, i uns altres que fan de gerrers grollers, i ¡hala aufàbies, gerres, gerretes, gerricons, gots, garrafes i cadafets!, i altres que fan d'ollers, i ¡allà veuríeu olles, olletes i cassolins, tantes en volgués-seu! i altres qui fan de gerrers primaters, i ¡venguen soperes, palanganes, plats fondos i plans de totes mides i trasses!

I allà haurieu vista tota aquella tracalada d'homonets i donetes de colzada trompitxar, cuydant a estellarse, come llampons.

No vos dich res, una hora abans d'enramarse es sol, ja hu tenien tot llest i a la vela, tot lluent, flamant, net, ben net, que no pareixia tocat de mans.

—No res, diu En Bernadet. ¡Sí que n'heu feta de bonda! Vos ne poreu anar a fer quatre bots i xecalines, fins que tengueu assaciament.

I tots ja li han estret de d'allà fent lulea y bogiot, que no hi havia qui hi paràs.

—Bé, diu En Bernadet a Na Juana; te'n pots anar a ma mare i li dius que pot venir a rebre tot aquest parament; i ja saps què li has de respondre si't diu:—¡Ja deus haver vist mon fill Bernat!

—¡No hayes por! diu Na Juana.

I ja li ha estret cap a la Reyna, i li diu:

—Senyora Reyna, en voler pot venir a rebre sa caixada i es parament que m'havia comanat.

Com la Reyna veu tot aquell carro-portal, romàn de pedra, fins que a la fi s'esclamà:

—¡Ja deus haver vist mon fill Bernat!

—¿Jo? diu Na Juana. ¡Ni l'he vist ni l'he mirat fins a l'hora que l'he deixat!

—¡Calla, mala llengo! diu la Reyna. ¡Això no hu diuen!

I ja s'ès afuada a Na Juana per menjarla-se a picades, de rabiosa i destrempada que estava de veure que aquell dianxa d'al·lota li havia fetes totes aquelles coses que pareixien impossibles.

Na Juana li fogí així com pogué, i ¡cametes me valguen, de d'allà!

¿Què me'n direu? Ell la Reyna, de sa rabiada, va esclatar en sanch per baix i per dalt, i va colar la vida, i el dimoni (¡Jesús Sant Antoni!) la se'n dugué en còs i ànima.

I En Bernadet ¿quina la va fer, vos pensau?

Idò agafa Na Juana, i li diu:

—¿Que mos casam?

—¡Ell ja hu hauríem d'esser! diu ella.

Sobre tot, se casaren, i venguen unes nosses de pinyol vermey i un ball ben encès i sarau per llarch.

I visqueren anys i mes anys com Jusep i Maria; i encara son vius, si no son morts; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

TRES AL·LOTES FINES [1]

Això era un rey que tenia tres fiyes, garrides de tot, però encara molt mes fines i delicades que no garrides.

Un dia el Rey treu sa major a passetjar per dins un grandiós jardí que tenien, tot ple de rosers florits, i d'alts que eren s'hi passetjaven per devall.

Passetja qui te passetja, *¡clich!* cau una fuya d' una rosa dalt es cap de sa fia del Rey.

—¡Ay! va dir ella tot d'una. ¡Ay, dich!

I cau tan llarga com era, esmortida en-terra.

Li miren què tenia i li troben un grandiós trench an es cap. Le hi havia fet sa fuya de rosa ab sa forsa que duya com queya.

¡Figurau si le hi devia tenir fina a sa closca des cap, aquella al·lota!

Sobre tot, li embenaren es trench i la se carregaren un parey i ¡cap a colgarla! En va tenir per molt de temps, i ja no va esser pus lo que era primer.

—¡Sobre tot! va dir el Rey. ¡Ell ja en tenim una de tudada! ¡A on mos havien de sortir tan fines aqueixes al·lotes! ¡Ja mos hi aniria bé que no hu fossen tant!

(1(La'm contà sa madona Maria Bosch de Ca-Na-Berga de Manacor.

Des cap d'un parey de dies, sa fiya segona se desperta un demati amb un mal ben fort que li feya s'esquena; no hi tenia conort.

Una dama la hi mira, i li troba un grandiós infló.

¿Què será estat? ¿què no serà estat? Ella no'n sabia donar clarícies; no mes sabia que li feya molt de mal.

Mira qui mira ses dames per dins es llit a veure si hi hauria cap macolinoy o cap estellicó de res, i a la fi afinen una rua an es llensol just a s'endret a on tenia s'esquena i li era sortit s'infló.

Hagueren de cridar es metges, i aquella pobre al·lota en va tenir d'infló per una partida de temps, i ja no va esser pus lo que era primer.

—Sobre tot, diu el Rey. ¡Ell ja en tenim dues de tudades! ¡Ja mos hi aniria be que fossen mes comunes aquestes fiyes nostres! ¡I ja no mes mos ne queda una de condreta!

Pensa qui pensa com s'ho faria per salvar sa derrera d'un soscayre, la tanca dins una vidriera ab set jochs de vidres, perque no li pogués arribar res.

I ¿què me'n direu? Ell un dia justament passa un mosquit per davant aquella vidriera, i ab so vent de ses ales ¡ja hu crech que se costipá aquella al·lota, i ben costipada!

El Rey i la Reyna se pegaven ab so cap pe'ses parets i se serien tornats a un puat, de veure aquelles tres fiyes seues tan garrides i tudades totes tres per massa fines.

¿Quina de totes tres hu era mes?

¡A veure qui hu endevina!

TRES GERMANS PERÈROSOS [1]

Això era un pare que tenia tres fiys. Cau malalt, se posa a punt de morir, i crida es notari per fer testament.

Compareix es notari, i li diu:

—¡Veyam com voleu es testament!

—Ja le hi diré, diu es malalt. No tench mes que un ase i tres fiys, i vuy que s'animalet sia des mes pererós, perque ha de creure i pensar que hu son una cosa grossa, i vuy que s'aclaresca quin hu ès mes.

Se morí aquell homonet, Deu l'haja perdonat i tots es morts, amèn; però cap des tres fiys se bategà gens per aclarir lo de s'hereuatge.

Es bal·le a la fi hi compareix, i elze diu:

—¿Que estau per bestis? Vostron pare vos fa hereus, i tendreu tanta de patxorra que no vos cuydareu de veure què ès lo que vos toca? ¡Veyam es testament que diu!

No hi hagué altre remey que treurelehi.

Com es bal·le el va haver lletgit, s'esclamà:

—¡Sí que vos coneixia de prop vostron pare! No res, hem de fer ses proves de quin ès es mes pererós de tots tres.

Se gira an es major i li enfloca aquesta:

—Veyam tu quines proves dones de sa teua peresa. M'engana que estigues gens apurat de donarne moltes.

—¡Foy! diu aquell, ¿i ara he d'anar a treure coses passades?

—¡I de pressa! diu es bal·le, si no vols geure dins sa presó, anit.

Com ell sentí de presó, mudà de cantet, i se va treure aquesta:

---

(1) La'm contà sa madona Maria Bosch de Ca-Na-Berga, de Manacor.

—Idó ha de creure i pensar i pensar i creure, Sr. Bal·le, que un dia em cau un caliu de foch dins sa sabata, i si no el me treuen, me cremava tot, de peresa de espolsarlo-me.

—¡Besti, mes que besti! diu es bal·le. Sa teua ventura va esser jo no esserhi. Si jo hi som, no hu hauria consentit que el te treguessen an es caliu, per veure fins allà on arribava se teua toixarrudesa.

—¡Hala, tu! diu an es segón, ¡veyam quines proveses has fetes de pererós!

—¿I també me posarà a sa presó, si no bat boca?

—¡I de pressa! diu es bal·le. I si t'hi pos una vegada, el dimoni que ès el dimoni no te treurà. I ¿què t'has figurat, gran marxando?

—No res idò, diu aquell, ja diré colque cosa. Idò senyor Bal·le, ha de pensar i creure i creure i pensar que un dia vay caure de desgraci dins mar, i just llavò m'abraonà una peresa tan feresta, que no tenia delit de moure peu ni cama ni de fer res per sortirne. Tanta sort que passà justament una barca, es mariners me veren, i me varen treure.

—Sa teua sort, diu es bal·le, fonch jo no esserhi dins sa barca, perque no hu hauria consentit que't tocassen si jo hagués reparat que tu no feyes res per salvarte.

—I ¿què vol que li diga, senyor Bal·le? diu aquell.

—No importa que digues res pus, no, diu es bal·le, per veure que éts pererós assegurat.

Se gira an es derrer, i li diu:

—¡Hala tu! ¡veyam quines fantasies has fetes come pererós! ¡Veyam si encara resultarà que hu éts mes que ets altres dos germans, i si'l te farás teu a s'ase!

—Sr. Bal·le, diu es derrer, que'm pos dins sa presó, que fassa lo que vulga, que m'afluix de s'ase per no haver de parlar.

Aquí es bal·le s'esclama:

—No hi ha remey, tu éts es mes pererós; teu ès s'ase.

I s'ase va esser des germà derrer.

I, si no son morts, son vius, i si no son vius, son morts, i al cel mos vegem tots plegats.

S'AL·LOT DES "BERRETINO" (1)

Això era una doneta véya que estava tota sola i sempre li sortia, sense sebre d'on, un al·lotinoy mes galanxonet, amb un caparrí mes viu, amb uns uyons de foch, i no tenia repòs may, sempre bots i xecalines i esquerevits. Es betzego duya una berretina vermeya, i sempre deya:

—¡No'm toqueu es *berretino!* ¡Ay si'l me tocàveu!

S'enfilava per aquella véya, li feya mil xicotines, li ationava es foch, li remenava s'olla, la hi posava i la hi llevava des fogons, li agranava sa casa, li duya llenya de defora; i, en no trobar res que fer, ja era partit a pegar bots i xecalines, i balla que te balla.

I sempre floria es cuch de s'oreya d'aquella doneta dient:

—¡No'm toqueu es *berretino!* ¡Ay si'l me tocàveu!

Aquella doneta, poreu pensar si hi devia estar alabada amb aquell patacó tan etxerevit, llambriner i servicient.

Però de lo que aquella doneta arribà a tenir un mal de ventre ben gros, era perque sempre sortia aquella busca, comanant que *no li tocassen es berretino.*

—¿Què hi deu tenir dins es *berretino* aquest fotimey, deya ella, que no vol que le hi toquin?

(1) La'm contà En Toni *Garrit* de Sant Llorens des Car dessar.

Sobre tot, un dia que s'al·lotó bufava an es foch, se veyeta no pogué pus i li tocà sa punta des *berretino*, de part de derrera.

I encara no le hi va haver tocada, com aquell al·lotó amolla una grandiosa descàrrega, i esclatà tot en dobles de vint de carassa, i ¡d'aquelles mes grogues mes grogues!

Aquella doneta, poreu fer contes com degué romandre.

Aplega ben depressa aquelles dobles de vint, les estoja ben estojades, i encara les hi té si no les ha tretes a's mitx. I si no ès morta, ès viva; i si no ès viva, ès morta; i qui no hu crega, que hu vaja a cercar.

ES MITX POLL [1]

Això eren dues dones que posaren una lloca per part.

Només les va surar un poll, i llavò totes dues el volien.

Armen unes completes de *nyic-i-nyec* que no eren tot berbes, fins que varen dir:

—Anem an el Rey per que mos fassa sentència.

El Rey les s'escolta, i diu:

—¿Posàreu sa lloca per part? Idò mitja llocada perhom.

—Però senyor Rey, diuen elles, ès que només hem surat un poll.

—Idò, diu el Rey, xapaulo i mitx perhom.

El xapen, i una d'elles posa es seu mitx dins sa pella, el fritx, i ben frit el s'empassola.

S'altra, en lloch de ferli tal endemesa, an es seu mitx, l'amolla a pasturar, tot dientli:

(1) La'm contà Na Margalida Cerdá, ***Blava***, de Manacor.

—¡A veure si't mantens, gran traydor!

I aquell mitx-poll ja ès partit a pasturar, i hu duya tot arreu, no'n feia cap de rovis.

Un dia se'n va devers sa plassa, troba un dobler, i ¡cap a durlo a sa madona!

—¡Jau! li diu, que jo tan mateix no me'n agrat, i si'l m'engolia, llavò no'l poria pair, i ¡ses raons que hi hauria després per ferlo buydar!

—Tens raó, diu sa madona.

Pren aquell dobler, i li diu:

—No res, tornehi, veyam si me'n trobes d'altres, perque creume, no cauen malament may aqueixes rol·lanetes. Tu que no mes has de cercar p'es bech, no'n passes fretura; però lo que es diu a noltros dones, que tenim tants de forats que tapar, mos son cent cavalls.

—Bé, diu es mitx-poll, i si tanta fretura en passau ¿voleu que me'n vaja a Alger, que diuen que n'hi ha tantes d'aqueixes rol·lanetes, i per ventura en vendria carregat?

—¡Ja hi hauries d'esser! diu sa madona.

—No res idò, diu es mitx-poll, ara mateix m'hi espitx. ¡Ab-Deu-siau!

—¡Idò, que Deu te guart de perill! diu sa madona.

—Amèn, diu es mitx-poll; i ja ès partit de d'allà cap a Alger.

Camina caminarás, troba una guarda d'escaravats, i ja los ha escomesos.

—Escaravats, ¿cap a on tiram?

Ets escaravats responen:

—Cap an Alger.
—Idò posauvós
dins es meu gavatx
i vos hi duré,

diu es mitx-poll.

S'hi posen, i es mitx animaló ¡de d'allà! tot xarpat.

Camina caminaràs, troba un escabotell d'oliers ab sos odres dalt es coll, que anaven a dur oli, i ja elze diu:

—¡Hola, oliers! ¿i cap a on tiram?

Ets oliers diuen:

—Cap an Alger.
—Idò posauvós
dins es meu gavatx
i vos hi duré,

diu es mitx-poll.

S'hi posen, i es mitx-animaló, ¡de d'allà! totxarpat.

Camina caminaràs, troba un eixam de beyes que acabava de sortir de sa caera i encara no s'era penjat en-lloch, i ja diu:

—¡Hola, beyes! ¿i cap a on tiram?

Ses beyes digueren:

—Cap an Alger.
—Idò posauvós
dins es meu gavatx
i vos hi duré,

diu es mitx-poll.

S'hi posen, i aquell mitx-animaló ¡de d'allà! tot xarpat.

Camina caminaràs, troba una guarda de muntanyes que havien pres es trot, i ja les ha escomeses:

—Montanyes ¿i cap a on tiram?

—Cap an Alger.
—Idò posauvós
dins es meu gavatx
i vos hi duré,

diu es mitx-poll.

S'hi posen, i aquell mitx-animaló ¡de d'allá! tot xarpat.

Camina caminaràs, a la fi arriba an Alger.

I la gent com veyen aquell mitx animalot que s' entregava daixo-daixo, *tris-tras, tris-tras,* ¡tothom an es portal a badocar!

—¡Re cent mil raccions de carretades de senayes de senayons de guitzes! deya la gent, ¡quin mitx-pollarro! ¡Si fos ell sencer!

—A on hi haurà mes baldò de doblers, diu es mitx-poll, serà a ca-'l Rey. ¡A ca'l Rey manca gent!

I ja ès partit cap a ca'l Rey.

Com comensa a arrambarshi, se'n temen es criats, i ja surten a veure què ès.

I allà tot es criadum, bada qui bada.

troba un escabotell d'oliers...

I es mitx-poll que los enfloca aquesta:

—Si no vos dich perque som vingut, no hu sabreu. Vench a cercar doblers, que sa meua Madona diu que'n passa fretura ferm. I he pensat: en-lloch n'hi haurà tants com a ca'l Rey. ¡A veure, idò, si'm mostrau es caramull aviat, i carregarè, ab quatre grapades! ¡Que ja hauria de tornar esser a ca-sa Madona! ¡Duch mes frissera que no voltros!

Com aquells criats sentiren aquelles comandacions, se'n van a contarho an el Rey, que digué:

—¿Sabeu que li heu de fer an aquest desenfreit?

Tirarlo dins ses secretes, i allà podrà carregar tant com vulga.

Fet i dit, aquells criats se'n van, m'apleguen es mitx-poll i *¡plaf!* el tiren dins ses secretes, que eren ben afavorides i casi al raset.

I ¿què fa es mitx-poll?

Com se veu dins tal ensalgadura, diu al acte:

—Escaravats, sortiu de dins es meu gavatx, i adesau tot això, que també put massa.

Surten tots aquells escaravats, i ja son partits a fer bolles; i, tantes com en feyen, les se'n duyen redolant redolant.

Sobre tot, dins una exhalació tot aquell concert va haver desaparescut, i ja no sentien gens de pudor.

Van a goytarhi es criats creguts de que es mitx-poll ja hi hauria fet es bategot, i el me troben ben xalest, i sense gens de llart ni pudor, i els enfloca aquesta:

—¡Hala, si'm mostrau es caramull des doblers, grans traydors! ¡No m'embarrioleu pus!

Es criats se'n van a contarho an el Rey, que digué:

—No res, tiraulo dins es safretx de s'oli, veyam si s'hi aufegarà, es dimoni!

Es criats se'n van, l'abraonen, i *¡plaf!* dins es safretx de s'oli.

I ¿què fa es mitx-poll, tot d'una?

—¡Hala, oliers! diu tot rabent, ¡vaja si sortiu des meu gavatx, i si buydau tot aquest safretx, i s'oli serà vostro!

Surten aquells oliers, i ja son partits, umpl qui umpl odres i mes odres, i n'ompliren fins que n'hi hagué gens d'oli, i ja li han estret ¡cametes me valguen! ab tota aquella odreria plena, i no'n veren pus la pols.

Es criats se'n van a goytar si es mitx-poll ja havia fet es bategot, i el me troben a's mitx des safretx ben buyt, i ja els enfloca aquesta:

—Però ¿qué esperau, grans polissardos, a mostrarme es caramull des doblers? ¿Que vos heu figurat que hi he de fer moltes de pusses per aquí? ¡Hala! ¡sortiguemne mes que depressa!

Es criats, davant aquelles comandacions, piquen de-talons cap a contarho an el Rey, que digué:

—Menaulo a's mitx de sa plassa, i cent soldats que l'arcabussetgin.

I ¿què me'n direu?

Ell com tengueren es mitx-poll a's mitx de sa plassa i que's soldats ja alsaven es gatet an es fusells, aquell diantre de mitx animaló diu tot rabent:

—Hala, beyes, sortiu des meu gavatx, i feys unes quantes de xicotines an aqueys soldats, que se'n agraden prou.

I aquelles beyes surten, totes brunents, i ja m' envesten aquells soldats, i ¡picades i mes picades! per oreyes, nassos, fronts, galtes, clotells, mans, per tot allà on veyen gens de pell; i aquells soldats ¡tochs i grapades, i brúfols i remeulos! fins que's veren perduts de tot, i tiren es fusell an el dimoni, i hu donen a ses cames, cridant:

—¡Mal llamp ses beyes!

¡Bons estaven ells per fusellar es mitx-poll!

Es criats del Rey tot d'una reyen de veure es soldats mosquetjar tan espès i que ses beyes les devertien tan granat.

Però, ell aquells dimonions de beyes no quedaren assaciades ab sos soldats, sinó que llavò s'aborden an es criats; i ¡allà les haurieu vists an aquests fer s'aviona per defensarse'n!

Manotetjaven a les totes, fins que, per no esserhi demés, s'afiquen a dins ca-'l Rey, tanquen portes i finestres, alsant un bogiot esglayador de llamps i pestes contra aquells dimonis de beyes.

—¿Què serà això? diu el Rey, com sent aquel telabastaix.

Es criats le hi conten, i mana que surtin totes ses tropes i fusellin es dimoni de mitx-poll.

mana que surtin totes ses tropes...

Surten a l'acte ses tropes, i se planten dins sa plassa enrevoltant es mitx-animaló, que, com veu es joch tam mal parat, diu ben rabent:

—Muntanyes, ¡sortiu a l'acte des meu gavatx, i tirauvos demunt tots aquests que mos enrevolten per matarmos!

I ¿què me'n direu?

Ell aquelles muntanyes sortiren, i *¡plaf!* se tiren demunt totes aquelles tropes i demunt ca-'l Rey, i en feren una coca; ja no'n cantaren pus galls ni gallines.

I demunt aquelles muntanyes hi hagué una barraqueta tota plena de dobles de vint de carassa, d' aquelles tan grogues tan grogues, i es mitx-poll se'n va dur totes ses que va voler, i encara en deixà un bon raig per tots es qui no hu creguen, i hi vulguen anar a tocarho ab ses mans.

I jo me'n vaig venir
ab un capellet de vidre;
i ets al·lots, p'es camí,
¡maquets i maquets!
no me'n deixaren bossí.

ES NEGRET [1]

Això era una viuda que tenia una fia que li deyen Catalineta.

No tenien a on caure mortes, i un dia que sa fam les alsava, d'apurades que's veyen, se aborden a uns cirerers que trobaren, carregats de cireres, que los guardava un negret, mes pòlissa que ses genetes.

Ja hu crech que al punt se'n va tèmer des salt que li pegaven, i s'hi espitxa.

Na Catalineta 'l destria que se'n venia ben acanalat.

—¡Ay, mu mare! s'esclama ella ¡vetallà es Negret que se'n vé com la bala! ¡Estam perdudes!

—I ¿com tench de fogir, jo que som coixa? diu sa mare.

Repara just allà devora un clot de figuera, i diu a Na Catalineta:

—¿Sabs què has de fer? Enterre'm dins aqueix clot i deixe'm defora just una oreyeta perque puga alenar i te puga sentir si m'has de dir res.

Na Catalineta heu fa així: enterra sa mare dins aquell clot, i just li deixa una oreyeta defora, i fuig com la bala.

Es Negret arriba an es clot; i, mira que mira, guipa aquella oreyeta en-terra.

—¡O, quina girgoleta que he trobada! diu ell.

I ja l'ha agafada, i estira qui estira.

Aquella doneta al punt no pogué agontar pus, i se posa a dir:

—¡Ay que la m'arrebassau! ¡Ay que'm matau! ¡Ay, pobre oreyeta meua!

—Si voleu que vos amoll, diu es Negret, m'heu

(1) La'm contaren Na Antonina *Guixa* i Na Rafela *Calona* de So'n Servera.

de prometre que dins un any i un dia me dureu Na Catalineta.

—Vos ho promet, diu aquella pobreta.

Es Negret li amolla s'oreya, li ayuda a sortir des clot, i cadascú pren per son vent.

– ¡O, quina girgoleta que he trobada!

Na Catalineta anava a costura. Passà s'any i es dia, i sa mare ¡ben alerta a durla an es Negret!

Es Negret, un dia que s'al·lota anava a costura, li surt, i li diu:

—Catalineta, ja diràs a ta mare que'm don lo que'm va prometre.

—Bé, ja le hi diré, diu Na Catalineta.

Le hi diu, i sa mare respòn:

—No res, si te torna envestir, ja li diràs: *He perdut el didalet, la Mestra m'ha atupadeta, i no hi he pensadet.*

Lo endemà, es Negret *¡tac!* li torna sortir, com venia de costura, i li diu:

—¿Què has dit allò a ta mare?

—He perdut el didalet, la Mestra m'ha atupadeta, i no hi he pensadet, diu sa pitxorina.

—No res, idò, diu es Negret, veyam si hi pensaràs avuy a dirlehi que'm don lo que'm va prometre.

—Bono, ja le hi diré, diu Na Catalineta.

Com arriba a ca-seua, ho diu a sa mare, que li feu de resposta:

—Mira, si't torna sortir, li diràs: *He perduda la guyeta, la Mestra m'ha atupadeta, i no hi he pensadet.*

Es Negret lo endemà, ja hu crech que li tornà sortir, i li demanà:

—Catalineta ¿has dit allò a ta mare?

—He perduda la guyeta, la Mestra m'ha atupadeta, i no hi he pensadet, diu sa gran pitxorina.

—No res idò, diu es Negret, ¡a veure si hi penses a dirlehi!

Na Catalineta hu contà a sa mare, i sa mare diu:

—¡Jesús, de Negret! ¡Ell no'l mos desllapissarem may!

¿I què fa ella? Lo endemà umpl una panera de xuya, sobrassada i formatge, la dona a Na Catalineta, i li diu:

—Mira, vetaquí això. Si es Negret te torna sortir, donalehi, i fuig com la bala, ¡que no t'aplech!

Na Catalineta pren sa panera i ¡cap a costura manca gent!

I ja hu crech que es Negret li surt, i li diu:

—Catalineta, ¿has dit allò a ta mare?

—Sí, diu s'al·lota, i m'ha comanat que't don això, que ès teu.

I li dona tot ab ú sa panera plena de sobrassada, xuya i formatge, i pega fua per coparli, però es Negret l'atura, i diu:

—¡Ca! No ès això lo que'm va prometre. No ès això lo que jo vuy, ¡èts tu!

I ja la m'ha aplegada, i la se'n du a una possessió de dues Madones, mes polissones que un gat negre, i li diu:

—Aquí te deix fins altra orde. Faràs lo que't manaràn, i cada vespre, abans d'anarte'n a colgar, demanaràs a ses Madones:—*Demà dematí, ¿què he de fer?* Així tendràs temps de pensarhi. I, en veure't apurada, vina derrera ses cases, i jo t'hi compareixeré.

Na Catalineta romàn allà ab aquelles madones, i es vespre, abans d'anarse'n a colgar, les demana:

—¿Què tench de fer, demà dematí?

—Jas, li diuen, aquesta gerreta. L'aniràs a omplir d'aygo de set pous.

—¿De set pous? diu Na Catalineta. I ¿a on son aquests set pous?

—Ja te'n avendràs, diuen ses madones; i la deixen en banda.

I Na Catalineta, tota la santa nit, pensa qui pensa com s'ho faria per trobar aquells set pous.

Lo endemà a punta de dia ja ès partida i ¡cap a derrera ses cases!

I *¡tac!* li surt es negret lo mes xaravel·lo, i li diu:

—¿Què tens, Catalineta, que plores?

—¡Què he de tenir! diu ella. Que m'han manat que umple aquesta gerreta d'aygo de set pous, i no sé a on puguen esser aqueys bons de pous.

—No res, diu es Negret, ¡esplugue'm!

—¡No t'esplugaria, Negre de Guinea! ¡massa tu éts negre! diu Na Catalineta.

—¡Da'm una besadeta, idò! diu es Negret.

—¡No la te daria, Negre de Guinea! ¡massa tu éts negre! diu Na Catalineta.

—No res idò, diu es Negret, dassa sa gerreta, i tu no't mogues que jo no torn.

Li pren sa gerreta, i ja ès partit com la bala de d'allà.

Al punt s'entrega ab sa gerreta, plena d'aygo de set pous.

Na Catalineta la presenta a ses Madones, que, com la veuen, ja li diuen:

—¡Ja deus haver vist es negret!

—¡Ni l'he vist ni colegit! diu Na Catalineta, perque es Negret li havia comanat, que, si deya a negú que li fos sortit, no li tornaria sortir pus may.

Es vespre Na Catalineta, abans d'anarse'n a colgar, demana a ses Madones:

—¿Qué tench de fer, demà?

—Jas, li diuen, aquest vell de llana negra; rentant rentant, l'has de fer tornar blanca.

I Na Catalineta, tota la santa nit, pensa qui pensa com se'n desfaria d'aqueys trunfos, i plora qui plora.

Lo endemà dematí s'aixeca a punta de dia, agafa es vell de llana negra, i ¡cap a derrera ses cases!

I *¡tac!* li surt es Negret, lo mes xaravel·lo, i li diu:

—¿Què tens, Catalineta?

—¡Què he de tenir! diu ella, que ses Madones m' han dit que rentant rentant he de fer tornar blanch aquest vell de llana negra.

—No res, diu es Negret, esplugue'm!

—¡No t'esplugaria, Negre de Guinea! massa tu éts negre! diu Na Catalineta.

—¡Idò da'm una besadeta! diu es Negret.

—No res, idò, diu es Negret, dassa sa gerreta,

—¡No la te daria, Negre de Guinea! ¡massa tu éts Negre! diu s'al·lotona.

—No res, idò, diu es Negret ¡dassa!

Li pren es vell de llana negra, ab un llongo se tira an es torrent, i allà renta qui renta aquell vell com un desesperat, que no's dava raó a ses mans.

¿Què me'n direu? ell dins una exhalació aquell vell de llana negra ja va esser ben blanch ben blanch.

L'entrega a Na Catalineta, que se'n va correns a ses Madones i els ho posa en ses seues mans.

Aquelles bruixes, com veuen allò, romanen sense polsos, i diuen:

—¡Ja deus haver vist es Negret!

—¡Ni l'he vist ni colegit! diu ella, ben remolesta.

Es vespre Na Catalineta demana a ses Madones:

—¿Què tench de fer, demà?

—¿Què has de fer? diuen elles. Has d'anar a dur ses xeremietes de ca-ses Ties de fora-Mallorca, que N'Antonina s'ha de casar.

N'Antonina era sa pobila de la casa.

—I ca-aquestes Ties ¿a on devers mos cau? diu Na Catalineta.

—Demanant demanant troben Roma, responen aquelles mellengues.

I Na Catalineta, bé hu poreu creure, pensa qui pensa tota la santa nit com s'ho faria per trobar tal casa, i plora qui plora.

Lo endemà dematí, a punta de dia, surt, i ¡cap a derrera ses cases!

I *¡tac!* li compareix es Negret ben xalest i etxerevit, i fent bots i xecalines.

—I ¿ara què tens? li diu es Negret.

—¡Què he de tenir! diu ella. Que m'han dit que he d'anar a cercar ses xeremietes de Ca-ses Ties de fora Mallorca, perque N'Antonina s'ha de casar.

—¿D'això estàs apurada? diu es Negret.

—¡I massa que hi estich! diu Na Catalineta.

—No res, diu ell, ¡esplugue'm!

—¡No t'esplugaria, Negre de Guinea! ¡massa tu éts negre! diu ella.

—¡Da'm una besadeta, idò! diu es Negret.

—¡No la te daria, Negre de Guinea! ¡massa tu éts negre! diu Na Catalineta.

—No res idò, diu es Negret. ¿Saps qué has de fer?

Veste'n per-avall per-avall. Trobaràs un torrent i diràs:—¡Oh torrent! ¡que series de bo per rentarhi la roba del senyor Rey! ¡deixe'm passar! I es torrent te dirà: —Passa. Passes, i trobaràs una bardissa, i diràs:—¡O bardissa! ¡que series de bona per aixugarhi la roba del senyor Rey! Deixe'm passar! I sa bardissa te dirà:—Passa. Passes, i llavò trobaràs un ramat de calàpets que t'envestiràn pegant bots i bots. Te'n duràs una talequeta plena de terreta bona, i diràs:—¡O calapetons! per ventura negú may vos havia duyta terreta bona, i jo vos ne duch. I los escampes sa terreta, i te deixaràn passar. Llavò trobaràs un ramat de serps, i te'n duràs una olleta de llet bona, i los diràs:—¡O serpetones! per ventura negú may vos havia duyta lleteta bona, i jo vos ne duch. Els ho donaràs, i te deixaràn passar. Llavò trobaràs una paredassa amb un portalàs i unes grandioses portes que no s'aturen may de fer *tupa-tutup tupa-tutap tupa-tutup tupa-tutap*. Te'n duràs una bona cuyerada de saim bo i elze diràs:—¡O portotes! per ventura may vos han untats es gaufons de saim bo, i ara mateix les vos hi untaré. Els ho untes, i te dexaràn passar. Llavò te trobaràs davant una grandiosa casa, allò ès Ca-ses Ties de fora-Mallorca. Entres: te posaràn taula. Pero tu ¡ben alerta a no tastar res! Si tastaves res, sortiria una cusseta negra i te menjaria. Tot d'una que surta aquesta cusseta, tirali una llesqueta de pa; i a's temps que li donarà clau, pegues grapada a una capseta que veuràs penjada a una estaca (allà dins ey ha ses xeremietes), i fuig com la bala; i ses portes, ses serps, es calàpets, sa bardissa i es torrent te deixaràn passar, per molt que les diguen que no hu fassen. I ¡mira! ¡no t'hi atansis a mirar lo que hi ha dins aquella capseta! Lo que has de fer tot d'una, es durla a ses Madones.

Na Catalineta, que no li havia perduda mitja paraula an es Negret, s'esclama:

—¡T'ho promet, o Negret, com som Catalina,

que hu faré tot just aixi com m'has dit! ¡Ara mateix me'n vaig a cercar sa talequeta de terra bona, s'olleta de llet bona i sa cuyerada de saim bo! ¡Amèn que'm vaja bé! ¡amèn! ¡amèn!

Na Catalineta s'arma d'una talequeta de terra bona, d'una olleta de llet bona i d'una cuyerada de saim bo, i ja ès partida de d'allà, com un estel.

Arriba an es torrent i ja li diu:

—¡O torrentoy, que series de bo per rentarhi la roba del senyor Rey! ¿No'm deixaries passar per amor de Deu?

—¡Passa! li diu es torrent.

Na Catalineta passa com una titina, i de d'allà.

Troba una bardissa, i ja li diu:

—¡O bardisseta, que series de bona per aixugarhi la roba del senyor Rey! ¿No'm deixaries passar per amor de Deu?

—Passa, diu sa bardissa.

Na Catalineta passa de d'allà, ben acanalada.

Troba un ramat de calàpets que l'envesten fent bots i bots.

—¡O calapetons! diu Na Catalineta. Tal volta negú nat del mon vos ha duyta terreta bona per menjar, i jo vos ne duch! ¿No'm deixarieu passar per amor de Deu?

I *¡zas zas!* los ho escampa a grapadetes, compartintlosho per que tots en tenguessen; i aquells calapetons, ja hu crech, tots dassa dassa bons budoixos d'aquella terreta, i vos assegur que ¡le hi trobaven ben saborosa! que se'n llepaven es morros. Prou que la deixaren passar a Na Catalineta, que seguí de d'allà tota etxerevida.

Troba llavò un ramat de serps, que l'envesten amb grans verducades i uns bon siulos. Na Catalineta ja les diu:

—¡O serpetones, per ventura negú may vos havia duyta lleteta bona, i jo vos ne duch! ¿No'm deixarieu passar per amor de Deu?

Les posa s'olleta a's mitx, i aquelles serps totes

ey afiquen es cap, i allà *glec-glec-glec,* engolintse aquella lleteta, que la trobaven com un sucre. Ja hu crech que deixen passar s'al·lota, que segueix de d' allà ben peus alts.

Arriba a sa paredassa i a ses grandioses portes que no s'aturaven may may de fer *tupa-tutup tupa-tutap tupa-tutup tupa-tutap.* Na Catalineta s'hi planta davant, i ja les diu:

—¡O portetes! per ventura negú may vos ha untadets es gaufons de saim bo, i jo ara mateix les vos hi untaré. ¿No'm deixarieu passar per amor de Deu?

Unta aquells gaufons ben untats, i aquelles portes ja hu crech que la deixaren passar.

I Na Catalina ¡de d'allà, ben atacada!

Arriba a la fi a unes grandioses cases, Ca-ses Ties de fora-Mallorca.

Surt una cusseta negra; Na Catalineta li tira una llesqueta de pa.

Troba ubert d'en bat en bat.

—¡Ave-Maria Purissima! diu ella, i entra.

—¿Qui hi ha a la casa de Deu? diu ella.

Negú li respòn; veu una taula parada de tot, però ella ¡ben alerta a tastar res!

Surt una cusseta negra; Na Catalineta li tira una llesqueta de pa; s'animaló s'hi aborda, i dassa qui dassa ¡bones bossinades!

I Na Catalineta ja ha pegada grapada a sa capseta que veu penjada a una estaca, i ¡cametes me valguen! ¡de d'allà com la bala! i sa cusseta derrera ella cridant:

—¡Portetes, parau aquesta al·lota, que mos pren ses xeremietes!

—¿Parau aquesta al·lota? ¡i negú may mos havia untats es gaufons de saim bo, i ella les mos hi ha untats! ¡Que pass! diuen ses portes.

La deixen passar, i ella ¡correns tant com en poria treure!, i sa cusseta derrera ella, cridant:

—¡Serpetones, parau aquesta al·lota, que mos pren ses xeremietes!

—¿Parau aquesta al·lota? diuen ses serpetones. ¡Negú may mos havia duyta lleteta bona, i ella mos n'ha duyta! ¡que pass!

La deixen passar, i Na Catalineta de d'allà com un llonzi, i sa cusseta derrera ella cridant:

—¡Calapetons, parau aquesta al·lota, que mos pren ses xeremietes!

—¿Parau aquesta al·lota? diuen es calapetons. ¡Negú may mos havia duyta terreta bona, i ella mos n'ha duyta! ¡Que pass!

La deixen passar, i Na Catalineta de d'allà com un llonzi, i sa cusseta derrera ella cridant:

—¡Bardisseta, para aquesta al·lota, que mos pren ses xeremietes!

—¿Para aquesta al·lota? diu sa bardissa. ¡Negú may m'havia dit que fos bona per aixugar la roba del senyor Rey, i ella m'ho ha dit! ¡Que pass!

La deixa passar, i Na Catalineta de d'allà ben afuada, i sa cusseta derrera ella cridant:

—¡Torrentet, para aquesta al·lota, que mos pren ses xeremietes!

—¿Para aquesta al·lota? diu es torrent. ¡Negú may m'havia dit que fos bo per rentar la roba del senyor Rey, i ella m'ho ha dit! ¡Que pass!

La deixa passar, i a les hores sa cusseta, veyent que no hi havia res que fer, gira en coa.

Na Catalineta, cansada i morta de tant de córrer, s'asseu a s'altra banda des torrent. I mira qui mira aquella capseta, li vengueren unes ganes tan fortes i tan fortes d'obrirla per veure ses xeremietes, que no pogué pus, i obri sa capseta.

I surt d'allà dins un aucellet vert, rebotint com la bala, i ¡per amunt, qui vola!

¡O quin esglay per aquella al·lota!

Bé l'encalsà an aquell dianxa d'aucellet vert, però ¡que havia d'agafar ella!

Ey compareix es Negret, i ja li diu:

—¿No t'ho havia dit jo que per res del mon no obrisses sa capseta?

—¡Sí que tens raó! deya ella; però ¡l'he feta! ¡l'he feta i la pagaré! ¡Mes me'n meresch!

Es Negret compatit d'ella, pega bot i llongo, aglapeix s'aucellet vert, el torna posar dins sa capseta, i l'entrega a Na Catalineta, tot dient:

—¡Jas! ¡Ara hu he de veure si la tornarás obrir! ¡Depressa a entregarla a ses Madones! Posaràn s'aucellet dalt una estaca, i te faràn parar taula. S'aucellet t'ho dirà si hi manca res: i tu fé lo que't dirà. Llavò te faràn servar es llum dins es galliner tota sa nit perque digues quin gall ès que canta a fi d'elles sebre quina hora ès sa millor per casarse N'Antonina. Tu no digues may que canti *En Rum*.

Na Catalineta pren sa capseta, i s'entrega a ses cases.

—¡Jau! diu a ses madones, i les ho posa dins ses mans.

Aquelles dones romanen sense polsos, com se veuen ses xeremietes davant.

—¡Ja deus haver vist es Negret! diuen elles.

—¡Ni l'he vist ni coletgit! diu ella ben rabenta.

A la fi ses madones obrin sa capseta; treuen s' aucellet vert, el posen dalt una estaca, i diuen a Na Catalineta:

—No res, para taula, que hem de sopar. ¡Ay de tu si deixes res que hi fassa falta!

Na Catalineta para sa taula de totes aquelles coses que va veure que s'eren menester.

Com se creya tenirl'hi tot, s'aucellet se posa a dir a mitja veu:

—¡Saleret me falta! ¡Saleret me falta!

Aquí Na Catalineta notà que no havia pensat a posarhi es saler.

Le hi posa, i tot-d'una l'envien ab so llum dins es galliner i li comanen:

—En cantar cap gall, has de mirar quin ès, i dir, cridant, es seu nom.

—¡No tengueu ansi! diu ella. ¡Ja hu faré!

Se'n va dins es galiner amb so llum, i allà està qui està, esperant que cantàs cap gall.

Devers mitja nit se posen a cantar, i Na Catalineta ja ès partida a dir:

—¡Ara canta En Blanch! ¡I ara En Negre! ¡I ara En Ros! ¡I ara En Pintat! ¡I ara canta En Bregat!

I sa mare de N'Antonina que deya:

—¡Cap n'hi ha de bo d'aquests! ¡Ara hu tench de veure quant sortirà es bo!

I Na Catalineta que seguia dient de dins es galliner:

—¡I ara canta En Cenrós! ¡I ara En Favat! ¡I ara En Crestat!

—¡Cap n'hi ha de bo, d'aquests! deya sa mare de N'Antonina. ¡Massa que hu veig, que no sortirà may es bo!

Sa padrina de N'Antonina, que dormia amb ella, compatida de Na Catalineta, com ja era sa dematinada diu a sa seua neta:

—Tonina, axique't, i ves a descansar una mica Na Catalineta, que fa tantes d'hores que serva es llum dins es galliner! La pobreta no hi deu veure de sòn!

N'Antonina hi anà de males retranques ferm, sensa que sa mare se'n temés.

S'al·lòta, com va haver pres es llum a Na Catalineta, veu es galls cantar, i se posa a anomenarlos p'es nom, tot dient:

—¡Ara canta En Morat! ¡I ara En Xarpat! ¡I ara En Rum!

—¡Que esclat sa qui serva es llum! diu sa mare, creguda de que sa qui'l servava, era Na Catalineta, per que li volia fer fer uy i foris.

Però sa qui esclatà, fou N'Antonina.

Com sa mare hu veu, se'n anava a Na Catalineta a torcerli es coll; però li surt a l'encuantra es Negret, i le hi tors a ella, i sanch i mes sanch.

—¿Vols que mos casem?

Es Negret s'hi renta amb aquella sanch, i torna un galant jove de vint anys, lo mes garrit que hagen vist uys de persones nades.

Era un fiy de rey, i aquelles Madones l'havien encantat amb un tassó d'aygo un dia que ell s'hi aturà cassant.

—¿Vols que mos casem? diu aquell fiy de rey a Na Catalineta.

—¡Ell ja hu hauriem d'esser! diu ella.

Se'n van a cercar sa mare d'ella, s'entreguen tot tres a ca-ell, se casen, i ¡venguen unes nosses de pinyol vermey, i un ball ben vitench i sarau per llarch!

I visqueren en pau i concòrdia anys i mes anys, i encara son vius si no son morts; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

L'HEREU DE LA CORONA [1]

Això era un rey i una reyna, casats de fresch, que tengueren un infant.

Com el duyen a batiar, surt una fada i diu an el Rey:

—Senyor Rey, aquest infant serà tan afectat de comandar, que no estarà apler fins que Vossa Reyal Magestat li haurà donada sa corona.

El rey, que n'estava gelós ferm, prengué la seua; i un dia que se'n anava a cassar, agafa s'infant, i, com fou ben lluny, el deixa dins un barranch molt fondo i ferest, per que se moris de fam o qualque fera el se menjàs, per no haverse de veure a s'afronta de que un fiy seu l'hagués de destronar.

Tres fades afinen aquell infantó, l'apleguen, i el posen a mamar a una llopa dins aquell mateix barranch.

Com tengué desset anys, ses fades li diuen:

—Vés a tal camí; i passarà ton pare i li diràs: Mans, mun pare; jo som *l'hereu de la corona.*

(1) Es una de les primeres rondayes que vaig replegar. La me contá un al·lotell de St. Llorens des Cardessar, missatge de ca-nostra; i com llavó no li vaig apuntar el nom, i no l'he vist pus, no he pogut aclarir què nomia.

E hi va, el troba i le hi diu.

Son pare va respondre:

—Si dius qu'ets *l'hereu de la corona,* du'm *la llet de groviera.*

S'al·lot conta a ses fades es pas, i les demana:

—Aont ès la *llet de groviera?*

Ses fades li diuen:

—Jas aquest cavall; caminaràs tres dies, trobaràs un castell, no t'hi aturs. Caminaràs altres tres dies, trobaràs un altre castell; no t'hi aturs tampoch. Caminaràs altres tres dies, trobaràs un altre castell: allà dins es *la groviera.* En sentir tocar hores, abordat'hi a monyirla, i has d'haver acabat en caure sa derrera batayada, i fuig mes que depresa, si no vols que t' apleguin.

troba un castell, i no s'hi atura.

S'al·lot pren es cavall, camina tres dies, troba un castell, i no s'hi atura. Camina altres tres dies, troba un altre castell, i tampoch s'hi atura. Camina altres tres dies; troba un castell. Veu ubert; ey entra. Afina *la groviera,* a's mitx de sa clasta, dorm qui dorm. Se prepara per monyir; i com cau sa primera batayada de les dotze, s'aborda ab una olleta an es braguer de *la groviera,* i muny qui muny. Allà haurieu vista ratjar llet fumetjant d'aquelles mamelles. A sa batayada que feya deu, pega bot

demunt es cavall, i es cavall ¡llongo cap a defora! Ses portes des castell a sa derrera batayada *¡paplam!* se tanquen i apleguen mitja coa des cavall, i *ra-rac*, tayada redona! Figurauvos aquell animalet si se'n hi devia anar ben acanalat.

Es fiy del Rey arriba a ses fades, que li diuen:

—Veste'n an aquell mateix camí, passarà el rey i li diràs:—Mans, mun pare; jo som *l'hereu de la corona*, i vetassi *la llet de groviera*.

S'al·lot se'n hi va; passa el rey, li fa aquella escomesa; i com el rey el sent, li diu:

—Però no tens les *tres taronges d'arencal*.

Se'n va s'al·lot a ses fades, les ho conta, i li diuen:

—Torna pendre es cavall; caminaràs tres dies, trobaràs un jardí; no t'hi aturs. Camines altres tres dies, trobaràs un altre jardí: no t'hi aturs. Camines altres tres dies, trobaràs un altre jardí: aquí t'has d'aturar. A's mitx des jardí, tot *arencal*, veuràs un taronger tot carregat de taronges d'or, i an es capcurucull té un brot de tres taronges. En comensar a tocar hores, t'hi enfiles, cuys aquell brot sense tomar cap fuya des taronger i fuys mes que depressa abans que cayga sa derrera batayada si no vols que t'apleguin, i vens.

S'al·lot eu feu aixi: pren es cavall, camina tres dies, troba un jardí, però ¡ben alerta a aturars'hi! Camina altres tres dies, troba un altre jardí, però ¡alerta a ferhi gens de returada! Camina altres tres dies, troba s'altre jardí, i aquí posa forqueta. Es jardí estava ab ses portes tot esbadellades, no s'hi veya mes que *arencal* i a's mitx un grandiós taronger tot carregat de taronges d'or, i an es cap-curucull un brot de tres taronges que valien uys per mirar.

Per tenir mes temps de fer sa seua, espera que toquin les dotze. A sa primera batayada s'aborda an es taronger, s'hi enfila fins amunt de tot, cuy es brot de ses taronges, s'amolla, pega bot an es cavall, i es cavall ¡llongo cap a fora! Cau sa derrera

batayada, i ses portes *pa-plam* se tanquen tan aviat que li apleguen sa mitja coa des cavall, i *¡ra-rac!* tayada redona, tot es rabassell.

Poreu fer contes aquell animalet si se'n hi devía anar com cent mil llamps.

Es fiy del rey arriba a ses fades, los ho conta, i li diuen:

—Veste'n an aquell camí: passarà el rey, i li dius: Mans, mun pare; jo som *l'hereu de la corona*; aixi com vos vay dur *la llet de groviera*, vetassí les *tres taronges d'arencal.*

—¡Es ver! diu el rey, com el sent; pero no me dus la *Bella Astresa del mon.*

Se'n va s'al·lot a ses fades, i les ho conta.

Ses fades li diuen:

—No tens altre remey que anar a cercar la *Bella Astresa del mon.*

—¿I aón ès? diu el fiy del rey.

—Això ès lo que noltros no sabem, diuen elles.

—¿Cap aont tench de pendre? diu ell.

Elles agafen una grapada de pols, l'amollen a l'ayre, i per allà ont la se'n du es vent, fan pendre es fiy del rey ab un cavall ben abrinat, i li diuen:

—En haver de menester res, diràs: *Per fat i fat que la mia mare m'ha comanat i un punt més, que surta tal cosa*; i lo que demanaràs, te sortirà.

Camina caminaràs es fiy del rey, des cap de set dies troba un gigant.

—¡Alabat sia Deu! diu es fiy del rey.

—Per a sempre sia alabat! diu es gigant. ¿I de què anam, per aquí?

—Cerch sa *Bella Astresa del mon,* diu es fiy del rey. ¿No'm diríeu per on caplleva?

—Si tu'm donaves lo que jo't demanaria, prou que t'ho diria, diu es gigant.

—Demanau, diu es fiy del rey.

—Idò, diu es gigant, set corteres de pa fet, que tench una fam que m'alsa.

—¿Com eu faré? com no hu faré? pensava es

des cap de set dies troba un gigant.

fiy del rey; fins que li vé a la memoria allò que li havien comanat ses fades, i diu a l'acte:

—*Per fat i fat que la mia mare m'ha comanat, i un punt més, que surtin aqui set corteres de pa fet.*

I ¡zas! li surten ses set corteres de pa fet; es gigantot s'hi aborda, i dassa qui dassa, i ¡bons budoixos! i es pans sencers no li tocaven voreres.

Al punt les se va haver engolits tots.

—¡Oh quina panxada! va dir torcantse es morros. ¡Ja m'hi has fet content, oh jovenet! ¿Dius que vols trobar la *Bella Astresa del mon?* Idò segueix de d'allá. Des cap de set dies trobaràs un germà meu; si li dones, com a mí, lo que't demanarà, jo t'assegur que t'hi camparàs bé. I, en haverme de mester per res, cride'm; i te compareixeré, sies allà ont sies.

Es fiy del rey de d'allà, camina caminaràs.

A's cap de set dies troba s'altre gigant, i li diu:

—¡Alabat sia Deu!

—¡Per a sempre sia alabat! diu es gigant. ¿I de què anam, per aquí?

—Cerch la *Bella Astresa del mon,* diu es fiy del rey. Jo't donaria qualsevol cosa sols que'm diguesses per ont caplleva.

—¡Venguen set corteres de pa fet ab set quintars de xuya i sobrassada! que fa estona ferm que no m'he poguda omplir aqueixa panxota que veus que passeig!

—Espera un poch, diu es fiy del rey, que tot d'una ja s'esclama:

—*Per fat i fat que la mia mare m'ha comanat i un punt mes, que surten aqui set corteres de pa fet ab set quintars de xuya i sobrassada!*

I *zas!* a l'acte li envesteixen set corteres de pa fet i set quintars de xuya i sobrassada.

Es gigantot ja s'hi aborda, i *¡nyam-nyam!* bones bossinades! i ¡qué havien de tocarli voreres tots aquells pans i corters de xuya i enfilays de sobrassades, maldament fossen d'aquelles poltrús com sa cuixa d'un homo d'aquells mes grassos!

Sobre tot, ell amb una exhalació aquell gigant va haver llevat des mitx tot aquell panum, xuyum i sobrassadum; i torcantse'n es morros, deya tot xaravel·lo:

—¡Quina panxada que m'has feta pegar, oh jovenet! ¡No t'ho pots figurar es gust que m'has dat! Dius que vols trobar la *Bella Astresa del mon?* Segueix de d'allà, i a's cap de set dies trobaràs un germà meu; i si tu li dones com a mi lo que't demanarà, jo t'assegur que t'hi camparàs bé. I, en haverme de mester a mi, cride'm, i jo't compareixeré aont se vuya.

Es fiy del rey segueix de d'allà, camina caminaràs.

A's cap de set dies troba s'altre gigant, i li diu:

—¡Alabat sia Deu!

—Per a sempre sia alabat! diu es gigant. ¿I de què anam per aquí?

—Cerch la *Bella Astresa del mon,* diu es fiy del rey. ¿No'm diríeu per on caplleva?

—¡Prou que t'ho diria, si tu'm daves lo que jo't demanaria!

—¡Demanau! diu es fiy del rey. I es gigant ja diu:

—Idò venguen a l'acte dotze carretades de pa fet, dotze grosses [1] de fils de sobrassades i botifarrons i dotze botes de vi; perque fa massa temps que no m'he poguda omplir aqueixa butza meua, i tench una fam que m'alsa!

—¡Prou, prou! diu es fiy del rey; esperau una mica, si voleu.

I ja se posa a dir:

—*Per fat i fat que la mia mare m'ha comanat i un punt més, ¡que compareguen a l'acte dotze carretades de pa fet, dotze grosses defils de sobrassades i botifarrons i dotze botes de vi!*

I tot d'una *¡zas!* ey va haver allà tota aquella paneria, sobrassaderia, botifarroneria i vineria.

¿Què me'n direu? Ell aquell gigantot s'aborda a tot aquell concert, i ab un instant s'ho va haver engolit tot i mes n'hi hagués hagut.

—¡Oh quin gust i quin gust que m'has fet passar, oh jovenet! deya es gigant. ¡Saps que'n feya d'estona que no me'n era vist assaciat de tan bon concert! ¿No dius que vols trobar la *Bella Astresa del mon*? Segueix de d'allà. A's cap de set dies veuràs un turó molt aguyonat, i an es cap-curucull un grandiós castell. Pujehi, que allà dins ès la *Bella Astresa del mon,* una fadrineta de setze anys com un sol, sa cosa mes garrida i robadora de cors que persones nades hagen vista may. Son pare la té tan gelosa, que per deixarla veure, demana unes coses impossibles. ¡A veure si't desxondeys i si la te fas teua! En haverme de mester per res, cride'm, i te compareixerè aont-se vuya sia.

Es fiy del rey seguí endavant, camina caminaràs.

A's cap de set dies, colombra un turó, molt aguyonat, ab un grandiós castell an es cap-curucull.

---

(1) Una *grossa* son *dotze dotzenes.*

Ey munta, i troba sa portassa esbadellada, i es senyor assegut allà qui prenia la fresca.

—¿Es aquest es castell de la *Bella Astresa del mon*? diu es fiy del rey.

—Sí fa, diu es senyor. I ¿què volies?

—Venia, diu es fiy del rey, per veurela.

—¿Ay de bo? diu es senyor. ¡No, i sa meua fia deu anar a vistes? ¿Voldir et penses que sa meua fia laveu qui vol? ¡Per vos son fetes ses monges d' Inca!

—¿Es aquest es castell de la *Bella Astresa del mon?*

—Veyam què s'ha de fer per veure sa vostra fia, diu es fiy del rey.

—T'he de fer fer tres proves, diu aquell, i n'has de sortir ab bon nom de totes tres. I has de sebre que, si fas fetxida a cap d'elles, te tirarem de dalt a baix de sa torre mes alta d'es castell.

—¡Venguen aquestes proves! diu es fiy del rey.

—No res, diu aquell senyor. Te tancarem anit dins una cambra ab set corteres de pa fet, i demà dematí ja no n'ha de romandre ni un roegó; tot t'ho has d'haver acabat.

—¡En voler! diu es fiy del rey. ¡Ara mateix m'hi poreu tancar!

El tanquen ab ses set corteres de pa fet dins una

cambra; i a punt de mitja nit, com tothom dormia, es fiy del rey diu:

—¡O gigant des dia que feya set! tu que'm prometeres que si't cridava, vendries aont-se-vuya fos, vina mes que depressa a espassarte sa talent ab aquestes set corteres de pa fet!

I encara no hu va haver dit, com *tac*, li surt es gigant ben aixarmat; i com sent es fiy del rey i veu aquelles set corteres de pa fet, diu:

—¡No hauré de suar gayre per enfornar tot això! set corteres son sa meua mida.

—¡Envestiu, homo! diu es fiy del rey, ¡fora por!

I es gigant ja ès partit a donar clau an aquella garbera de pa, i dassa qui dassa, i venguen pans i mes pans.

¿Què me'n direu? Ell a forsa de forses s'ho arriba a acabar.

—¿Vols res pus de mi? diu an es fiy del rey, que li contesta:

—No, vos ne poreu anar en voler. ¡Per amor de Deu sia d'aquest favor tan gros que m'heu fet! i ¡que Deu vos guart de perill!

—Amèn, diu es gigant, i descompareix.

Com lo endemà es senyor ab un parey de criats anà a obrir sa cambra, i no hi trobà mes que es fiy del rey sens un roegonet que era un roegonet, romangué de pedra, i va perdre ses riayes.

—¿Què farem? pensà ab ell mateix. ¿Que mos safalcarà, aquest estornell? ¡Ja li porem vel·lar bé es ble!

—¿Quina ha d'esser sa segona prova? diu es fiy del rey.

—Ja t'ho direm es vespre, diu es senyor.

Pensa qui pensa tot lo dia, es vespre agafa es fiy del rey i li diu:

—Mira, te tancarem dins sa mateixa cambra ab set corteres de pa fet i set quintars de xuya i sobrassada, i demà dematí t'ho has d'haver acabat tot.

—¡Conforme! diu es fiy del rey.

El tanquen dins aquella mateixa cambra ab set corteres de pa fet i set quintars de xuya i sobrassada; i devers les dotze de la nit, com tothom dormia, s'esclama:

—¡O gigant des dia que feya catorze, tu que'm prometeres que, sempre que't cridàs, vendries aont se-vuya fos, vina aquí a veure si t'espasses sa talent ab aquestes garberes de pa fet, de xuya i sobrassades.

I encara no hu va haver dit, com *¡tac!* compareix aquell gigant; i com sent es fiy del rey i veu aquella garbera de pa fet i de xuya i sobrassada, s'esclama:

—No haurem de suar gayre per engolirmos tot aquest concert! Justament set corteres de pa i set quintars de xuya i sobrassada, ès lo que he mester per una menjada.

—¡Vaja, homo de Deu! diu es fiy del rey, ¡fora por! ¡Una panxada com aquesta no la trobau aont se vuya! ¡Donauli clau!

—No res, diu es gigant, eu provarem.

I ja està abordat an aquella paneria, xuyeria i sobrassaderia, i allà *rac-arrac,* i dassa qui venga, i roega qui roega.

Sobre tot, a forsa de forses s'ho arriba a acabar, però ja no'n volia pus aquell còs seu.

—No res, digué an es fiy del rey, ¿vols res pus de mi?

—No, diu aquell, vos ne poreu anar en voler. ¡Per amor de Deu sia d'aqueix favor tan gros que m'heu fet! i ¡que Deu vos guart de tot perill!

—Amèn, diu es gigant, i descompareix.

Lo ferest va esser s'esglay que se'n va dur es senyor des castell com lo endemà demati anà a obrir sa porta de sa cambra, i se troba que aquell diantre d'al·lotell havia llevades des mitx ses set corteres de pa fet i es set quintars de xuya i sobrassada.

—¿Es sortida o no sa segona prova? demana es fiy del rey.

—¡Si que t'ès sortida! diu es senyor, ben mostiy, i que si l'haguessen saynat no n'hi haurien treta gota.

—¡Estam perduts! pensava entre si mateix. ¡No tir cap cossa! Aixi com ès sortit de ses dues, sortirà de s'altra, i no hi haurà mes remey que mostrarli sa meua fiyona. ¡I ara ja hu veig! ¡S'enamoraràn tot d'una que's vegen! ¡Que'm tirin d'una passa si no s'enamoren! I una volta enamorats ¡a Deu, fiyona meua! ¡Llavò seré jo que m'hauré de tirar de dalt abaix de sa torre mes alta des castell!

—¡A veure quina ha d'esser sa tercera prova! diu es fiy del rey.

—¡Es vespre t'ho dirè! diu es senyor.

I tot aquell dia anà mújol, no va menjar ni va beure, pensa qui pensa quina prova li faria an aquell gran balitre.

Es vespre li diu:

—Mira, sa prova derrera serà que te tancarem dins sa mateixa cambra ab dotze carretades de pa fet, dotze grosses de fils de sobrassades i botifarrons i dotze botes de vi; i, si demà no t'ho has acabat tot, te tiram dalt-abaix de sa torre mes alta des castell.

—¡Endavant ses atxes! diu es fiy del rey.

I el tanquen dins aquella cambra ab dotze carretades de pa fet, dotze grosses de fils de sobrassades i botifarrons i dotze botes de vi; i en punt de la mitja nit, com tothom dormia, s'esclama:

—¡O gigant des dia que feya vint-i-u, tu que'm prometeres que sempre que't cridaria, vendries a l'acte aont-se-vuya fos, vina mes que depressa a espassarte sa talent i sa set ab tantes de carretades de pa, de sobrassades i botifarrons i tantes botes de vi.

Encara no hu va haver dit, com *¡tac!* compareix es gigantot, que, com me sent es fiy del rey i me veu tot aquell concert de pa, sobrassades, botifarrons i botes de vi, s'esclama:

—Me sembla que hu arriscaré a tot això. Ja hu saps: dotze carretades de pa i dotze grosses d'enfi-

lays de sobrassades i botifarrons i dotze botes de vi, ès sa mida d'una panxada meua; però de panxades aixi un no'n troba gayre. Desde que tu passares pe' sa casa no me'n ès venguda cap. De manera que has fet molt bé de cridarme. ¡T'ho assegur!

¡Sí que estich content, diu es fiy del Rey, de que vos venga tan bé aqueixa panxada; però encara estich mes content jo de que vos vegeu ab tant de coratge!

I es gigant ja estigué abordat an aquelles carretades de pa: i ab cada xuclada s'engolia un pa, un enfilay de sobrassades i un de botifarrons; i llavò agafava una bota de vi, i *¡glac-glac!* fins que la tenia buyda. I ¡hala de bell nou an es pans i sobrassades i botifarrons! i ¡venga una altra bota de vi!

I arribà que aquell còs seu ja no'n volia pus de concert; però a forsa de forses va esser el dimoni per empassolars'ho tot: pa, sobrassades, botifarrons, vi.

—No res, va dir, aixi com pogué, an es fiy del rey. ¿Vols res pus de mi?

—No, diu aquell. Vos ne poreu anar; i ¡per amor de Deu sia d'aqueix favor tan gros i tan gros com m'heu fet! i ¡Deu vos guart de perill!

—¡Amèn! diu es gigant, i descompareix.

I no vos dich res si se'n va dur un esglay ferest es senyor des castell lo endemà demati com entrà dins aquella cambra des fiy del rey, i no trobà mes que aquest tot xaravel·lo, sense rastre de tantes de carretades de pa, grosses d'enfilays de sobrassades ni botifarrons ni botes de vi.

Aquell senyor tornà de mil colors; se va haver d'asseure; no hi veya de cap bolla. Llavò romp en pestes i llamps, i ¡hala a pegar ab so cap pe'ses parets! cridant i bramulant com un boig.

A la fi es fiy del rey diu:

—Senyor, pactes son pactes. Som sortit bé de ses tres proves; per lo mateix, ara vos pertoca mostrarme sa vostra fiya.

No hi hagué altre remey: la hi hagué de mostrar.

I succeí just lo que es senyor des castell, malpensantse, havia dit: tot d'una que es fiy del rey va veure *la Bella Astresa del mon* i *la Bella Astresa del mon* es fiy del rey, quedaren enamorats, però de tot, un de s'altra; i per sortirne d'una vegada, es fiy del rey pega grapada a sa *Bella Astresa del mon* i la posa a ses anques des cavall, i ell s'hi posa davant, i es cavall ¡de d'allà com cent mil llamps cap a ses tres fades ab la *Bella Astresa del mon* i es fiy del rey demunt!

quedaren enamorats, però de tot, un de s'altra;

Ey arriben, i ses tres fades li diuen:

Anau tot dret a ca'l Rey, i li diràs: Mans, mun pare; jo som *l'hereu de la corona*. Aixi com vos vaig presentar *la llet de groviera* i *les tres taronges d'arencal*, vetassi *la Bella Astresa del mon*.

Com el Rey veu aquella fadrineta tan garrida, tan galanxona, tan gentil que hauria fetes enamorar pedres i que embadalia tothom qui la mirava, va romandre tot d'una sense sebre que havia de dir, fins que a la fi diu:

— ¡Fiy meu, massa que la t'has gonyada a sa corona!

I a l'acte la se lleva de dalt es cap i la posa an es cap des seu fiy, que aquell dia mateix se casà ab *la Bella Astresa del mon*, i ¡venguen unes noces de pinyol vermey, i un ball vitench de tot i sarau per llarch!

I visqueren en pau i concòrdia com Jusep i Maria anys i mes anys, i encara son vius si no son morts; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

S'AYGO BALLANT I ES CANARIET PARLANT (1)

Això era un rey, fadrinel·lo, que anava casador, però de tot.

Un dia m'afina una al·lotellota, pobre si, però que embellia de garrida que era: feya enamorar pedres. Havia nom Catalineta, i era bona al·lota de tot de tot.

El Rey, ja hu crech, en romangué ferit-l'ha, i ja li diu:

—Catalineta, surta des llevant, surta des ponent, mos hem de casar.

—¡No se'n riga de mi, Sr. Rey! deya s'al·lotona. ¿Qui hu ha vist may, un rey casarse ab una mesquineta com jo?

—¿Qui hu ha vist may? deya el Rey. Idò ara se veurà.

—No res, arribà a dir s'al·lotella, si tan encarat ey està, ¡endavant ses atxes!

La Reyna véya no la volia a Na Catalineta, no per res sino perque era tan pobretxa, però la se va haver de beure.

Se casaren, i feren unes noces may vistes.

(1) La'm contà D.ª Catalina Tomás Pinya, nadiua de la Ciutat de Mallorca.

Encara no les havien acabades, com se mou una guerra, i el Rey, ja hu crech, se n'hi hagué d'anar; i deixà, com bé hu poreu creure, ben comanada Na Catalineta a sa mare, que la tenguessen ben respectada i regositjada.

¿Què me'n direu? ell abans de fer s'any, Na Catalineta tengué una ninona, se cosa mes purificada.

La Reyna véya escriu an el Rey:

—Sabràs que sa teua dona ha tengut una cosa que no sabem si ès animal o persona.

El Rey contestà:

—Sia lo que sia, gordaum'ho ben gordat!

La mala véya, lluny de creure'l, posa sa nina dins una caixeta ab una bossa de doblers devora's capet; tanca ben tancat, i hu tira an es riu, que passava per baix de ca el Rey.

La bona sort, una doneta rentava un tros mes avall a una vorera des riu; veu venir surant surant aquella caixeta, s'enginya per aplegarla, la se'n du a ca-seua, l'obrin ab so seu homo, que eren xorchs; i com se veuen aquella ninona tan garrida ¡ja hi estigueren contents! i mes afinantli devora's cap aquella bossa de doblers.

—No res, digueren, noltros que no'n tenim cap, serà nostra aquesta nineta.

Aquella dona era Catalina.—No res, idò, digué ella, li direm Catalineta, es meu nom.

La donen a dida a una veynada; aquell infantó era de tan bon prou, que la veyen créixer i posar popes; i com mes anava, mes garrida tornava.

—¡Això no ès una nina! deya tothom. ¡Això ès un angelet, un xerafinoy!

El Rey des cap de temps torna de la guerra; i, com sa mare li conta que havien tirat lo que Na Catalineta havia tengut, perque no sabien si era animal o persona, se posa fet un Nero.

Si no fos estat sa mare, la se menjava a la mala véya.

I Na Catalineta que no parlà ni motà per no destapar sa sogra.

¿Què me'n direu? Ell des cap d'una temporada ja's mou una altra guerra, i el Rey ¡de d'allà ab totes ses seues tropes!

¡Ell prou que deixà ben comanada Na Catalineta a sa mare! i ben comanat que, si hi tornava haver gent novella, li guardassen ben gordat lo que nasqués, fos blanch o virat, fos lo que fos.

Sobre tot, ell dins un parey de mesos, Na Catalina torna tenir fruyt de bendició: un ninet com un sol, que tothom s'hi embadalia.

El Rey se posa fet un Nero.

La Reyna véya torna escriure an el Rey:

—Sabràs que sa teua dona ha tornat tenir una cosa que no sabem si ès animal o persona. Tothom en xerra, i en diuen que qui tals coses té, no pot esser cosa bona. El Rey contesta:

—¡Sia lo que sia, gordaum'ho ben gordat! Si no m'ho gordau, en tornar, en faré una d'ase i seca! I mirau quina hora vos ho dich!

Sa carta del Rey ja no va esser a temps perque la mala véya tot d'una agafa una caixeta, ey afica aquell ninó dedins ab una bossa de diners, tanca ben tancat, i *¡zàs* an es riu!

I volgué la bona sort que aquella mateixa doneta

de s'altra vegada també rentava mes avall a sa vorera des riu.

Veu venir aquella caixeta surant surant, té tranch d'aturarla, la replega, la se'n du a ca-seua, l'obrin ab so seu homo, i no vos dich res si hi estigueren contents i si s'hi posaren xerevel·los com veren aquell ninet tan garrit ab aquella bossa de diners devora.

—¡Bé mos va, gràcies a Deu! digueren. ¡Aixi en tendrem dos, un mascli i una femellina! A ell li direm Juanet: ¡es meu nom! digué aquell homo.

Posen es ninet a dida; i, lo mateix de sa nina, el veyen créixer i posar popes, i tothom que deya:

—¡Això no ès un nin! ¡Això ès un angelet en carn humana! ¡ès un xerafinoyet!

Sobre tot, el Rey torna de la guerra; i com veu que sa mare li havia feta sa mateixa endemesa de s' altre pich, de tirarli lo que Na Catalineta havia donat a llum, se posa fet un Nero. Si no fos estat sa mare, en feya una d'ase i seca.

I Na Catalineta, de bona al·lota que era, ¡ben alerta a parlar ni motar per no destapar sa sogra!

Però bellament poreu pensar com devia trobarse es seu coret de mare.

Dins un parey de mesos, *tac!* se torna moure una altra guerra, i el Rey ¡de d'allà ab totes ses tropes!

I prou que deixà ben comanat a sa mare que tenguessen ben respectada Na Catalina; i que, si tornava tenir fruyt de bendició, li gordassen ben gordat lo que nasquès, fos blanch o virat, fos lo que fos.

Ell es cap d'una temporada en tornà tenir Na Catalineta de fruyt de bendició; un altre ninet que, si garrit era s'altre, mes ho era aqueix.

La Reyna véya torna escriure an el Rey:

—Sabràs que sa teua dona ha tornat tenir una cosa que no sabem si ès animal o persona; i tothom en xerra, tot ès un *rum-rum*, i diuen que tal dona no pot esser mes que una bruixa mala-fembra.

El Rey contesta tot d'una:

—¡No vos atrevigueu a tirar això que deys que ès nat! ¡Si hu fèyeu, no hi hauria remissió per vos, en jo tornar! Qui fa tres, ase ès.

¿Com s'ho havia d'escoltar la mala véya, si a l' acte d'haver escrita sa carta an es seu fiy, ja m'afica aquell ninó ab una bossa de diners dins una caixeta, la tanca ben tancada i *¡zas!* an es riu?

I volgué la bona sort que aquella mateixa doneta de ses altres vegades també rentàs mes avall a sa vorera des riu.

M'afina sa caixeta que se'n venia surant surant, té tranch d'aturarla, l'agafa, la s'en du a ca-seua, l'obrin ab so seu homo, i poreu fer contes si ballaren de contents de veurehi un altre ninet ab una bosseta de diners.

—¡Bé mos va, gràcies a Deu! deyen. ¡Ell ja'n tenim tres! Deu mos do la mayna!... No res, li direm Miquelet an aquest, es nom de mon pare, el cel sia ell! deya aquell homo.

Posen es nin a dida; i lo mateix que ets altres, el veyen créixer i posar popes, i tothom que deya:

—¡Això no ès un nin! Això ès un angelet de carn humana, un xerafinoyet!

¿Què me'n direu? Ell el Rey tornà de la guerra; i, com veu s'endemesa que sa mare li havia tornada fer, de tirar es fruyt de bendició de Na Catalineta, no'n tayà pus: agafa sa mare i la posa dins s'olla d' un castell per que no vés sol ni lluna pus i s'hi podrís; però des cap de temps se'n va compatir perque després de tot, era sa mare; i la feu posar dins una torre, que pogués goytar per un finestró per ont li entraven es menjar; i sempre la tenien guayta qui guayta.

I Na Catalineta ¡ben alerta a parlar ni motar, per no destapar sa sogra!

Però bé poreu considerar com devia trobarse aquell coret seu de mare.

Mentres tant aquells tres infantons, Na Catalineta En Juanet i En Miquelet, se feyen grans i grans; i

negú may havia vists uns nins mes agraciats i galanxons, mes etxerevits i bons al·lots; i passaven come fiys d'aquella doneta i aquell homonet que les havien replegats des riu. Estaven just davant ca'l Rey, i jugaven an es balcó ab bolletes d'or.

La Reyna véya, goytant per aquell finestró de sa torre aont l'havien tancada ¡prou que les veya jugar p'es carrer! i sa polissarda arribà a sospitarse si serien es tres infants, néts seus, que havia tirats an es riu.

Sobre tot, aquella polissona crida una fada i ja li diu:

—¡A veure si los me llevau des vent, com mes prest, millor!

—¡No tenga ansi, Vossa Reyal Magestat! ¡Serà servida!

I ¿què fa aquella fada?

Aprofita una estona que aquella doneta no hi era, i se'n entra a la casa ab sa pala, ab escuses de cercar foch.

—¡Ave Maria Purissima! diu aquella mellenga, ab capa de bona cristiana, allà ont no hu era gens.

—¡Concebuda sens màcula! diu Na Catalineta.

—¡Un caliuet per l'amor de Deu, fiyeta meua, estimadeta des meu cor! diu aquella.

—¡Preniu! diu Na Catalineta.

Pren es caliu; i, com se'n anava, li diu sa gran polissarda:

—¡O Catalineta meua benvolguda, estimadeta des meu cor i de sa meua ànima! ¡Saps que hu éts i que hu éts de garrida! ¡Cap may n'havia vista com tu! ¡I encara hu series mes si tenies *s'aygo ballant!*

—*¡S'aygo ballant!* diu En Juanet. ¡Ara mateix me'n vaig a cercarlehi!

I ja ès partit de d'allà, camina caminaràs.

Troba una veyeta, que li diu:

—¿Aón vas, Juanet, fiy del rey?

—A cercar *s'aygo ballant* per una germaneta que tench que ha nom Catalineta.

¡Saps que hu éts i que hu éts de garrida!

—Mira, idò, diu aquella veyeta, no deixis aquest camí, i ¡de d'allà, de d'allà! trobaràs ses casetes d'un gigant; fé bo ab sa giganta, i trobaràs lo que cerques!

—¡Per amor de Deu sia, germaneta! diu En Juanet.

I de d'allà, camina caminaràs. Des cap de set dies troba unes casetes, hora-baixa de tot.

Surt demunt es portal una dona, que com me veu aquell al·lotó, ja li diu:

—¿Què cerques per aquí, o jovenet?

—Cerch *s'aygo ballant* per una germaneta meua que ha nom Catalineta, s'al·lota mes garrida del mon, si no hi fósseu vos, que encara li gonyau.

—¿Eu trobes, tu? diu ella, tota satisfeta d'aquella ditada de mel, que la trobà saborosa de tot.

—¡Si no hu trobava, no hu diria! diu En Juanet ¿I no'm donaríeu un camí per trobar aqueixa *aygo* ditxosa?

—Mira, diu ella, es meu homo la guarda.

—¿Què me deys? diu En Juanet. ¡Sí que seré caygut bé, gràcies a Deu!

—¡No hu sé! diu ella, perque ell ès gigant, i si te veya, te menjaria.

—¿Què vol dir? diu ell. I ¿ara no'm poreu donar posada per aquesta santa nit?

—No res, diu ella, te posaré devall s'escudella des brou, que tenim dalt una represa de sa cambra; i, si Deu ho vol, no s'en temerà, per ventura.

Posa En Juanet devall s'escudella des brou, demunt sa represa de sa cambra; i encara no le hi hagué posat, com *tac!* arriba es gigant ab unes passotes de set destres cadascuna; i no s'aturava de dir:

—¡Sent olor de carn humana!
¡Ja'n menjarem aquesta setmana!
¡Sent olor de carn humana!
¡Ja'n menjarem, si Déu eu mana!

¿Qui ès passat per aquí? ¿qui ès passat per aquí, dich?

—¡Vaja, calla! deya sa dona. ¡No ès passat negú mes que un ase vey!

—¿I no'l m'has frit? diu es gigant.

—¡Sí, ab col! diu sa dona. ¡Vaja, seute a sa taula i el te treuré!

S'hi sèu, i li treu s'ase frit ab col dins una pella com una caldera de tafona.

Es gigant s'hi aborda, i *zas! zas!* ab un instant va haver fet es val-Deu; només en quedaren ets ossos d'aquell asot.

—¿Ey ha res pus? diu sa bistiota.

—Set cossis d'ensiam, diu ella.

—¡Du-los! diu ell.

Les hi du, i *zas! zas!* no li tocaren voreres.

—Amb-e què m'he d'escurar ses dents? diu es gigant.

—Ab sa barra de sa porta, diu ella.

Agafa sa barrota, i *rac-a-rac* per dins sa bocarra.

—¿Amb-e què m'he de torcar es morros? demana ell.

—Ab so sarrió, diu ella.

I agafa es sarrionot, i ¡bones fregades per aquells morrassos!

S'en va i se tira dalt es llit, i al punt uns roncos que'l sentien de mitja hora lluny.

Sa giganta se colga devora ell; i, com el sent roncar tan granat, agafa sa barra de sa porta, i li enteferra encenay devers es barram, i l'aplega de ple en ple.

—¡Ay! diu ell ¡Ay, dich! ¿Quí dimoni ès estat que m'ha ferit d'aqueixa manera?

—¡Calla! diu sa giganta, que som estada jo que somiava que vos prenien *s'aygo ballant!*

—Que han de pendre *s'aygo ballant!* diu ell. ¡Si som dotze gigants que la gordam, i fins-i-tot dormim ab sos uys badats per que no la mos puguen pendre en via neguna; i per arribar an es castell aont la tenim, han de fermar un cap de fil a sa finestra d' aquesta cambra; i, si aquell fil fa set quarts de llarch, ab s'altre cap trobaràn aquell castell dalt una muntanya; però llavò aquest castell està tancat, i per obrirlo han d'afinar sa clau que pertoca. Es un rest de claus que n'hi ha trecentes xixanta cinch, una per cada dia de l'any; i per trobar sa del dia, han de dir tres vegades:

—¡O claveta del dia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—fideu!
¡Vina a la maneta mia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—llentia!

Sols aixi ès possible afinar aqueixa clau i obrir sa portassa, i arribar a *s'aygo ballant;* però llavò hi som noltros dotze. Figure't ara tu quin possible ès que la mos fassen seuvatge a *s'aygo ballant!* Però, sobre tot, ¡me'n has fet de mal amb aquesta troncada! Encén es llum i mire'm a dins sa boca, que per mi no m'hi has deixada cap pessa sencera!

Sa giganta encén es llum, li mira dins sa boca, i li va haver tomats set aumuts de dents i set de caixals.

Aixi com pogué s'arribà a dormir es gigant, i ronca qui ronca.

Ja hu crech que En Juanet no li perdé ni una paraula an es gigant; i lo endemà, tot d'una que aquest se'n va esser'nat, surt de devall s'escudella des brou; i fent mil gràcies a sa giganta, ja li ha estret cap a cercar un capdell de fil que tiràs set quarts de llarch.

El troba i ferma un cap a sa finestra de ca's gigant, i ja ès partit de d'allà desfent es capdell.

Com el va haver desfet tot, se troba dalt una muntanya davant un grandiós castell, portassa tancada, i es gran rest de claus penjat a una baula. Conta ses claus, i n'hi hagué trecentes xixanta cinch, i ja ès partit a dir ab veu ven estil·lada:

—¡O claveta del dia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—fideu!
¡Vina a la maneta mia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—llentia!
—¡O claveta del dia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—fideu
¡Vina a la maneta mia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—llentia!
—¡O claveta del dia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—fideu!
¡Vina a la maneta mia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—llentia!

¿Què me'n direu? Ell tot d'una que hu hagué dit tres vegades, *zas!* una d'aquelles claus se decanta de ses altres, En Juanet l'afica dins es pany, roda, i ja hu crech que obrí.

En Juanet s'afica dins es castell; se troba dins un grandiós jardí, i a's mitx, dalt una columna, una redoma, ab *s'aygo ballant*, i entorn es gigantarros, ageguts però amb uns uys ben badats.

En Juanet de puntes de puntes s'acosta a sa redoma, li pega grapada, i de puntes de puntes surt des castell i ¡de d'allà com la bala!

Tots ets abres del jardí, tot d'una que En Juanet agafà sa redoma, se posen a fer una remor esglayadora.

Es gigantots se desperten, veuen que'ls han presa *s'aygo ballant* i que sa portassa està tota esbadellada, ey surten a veure què ès estat allò, i m'afinen ben lluny En Juanet que se'n anava com un estel.

Bé provaren d'encalsarlo, però ¡què havien d'assolir, ells!

En Juanet arriba a ca-seua tot gojós ab *s'aygo ballant*, que feya es set colors i resplendia com un sol, i no s'aturava may balla qui te balla dins sa redoma, i enviava unes colors a sa cara de Na Catalina, que li feyen sa cara mes garrida i etsisadera que vos pogueu imaginar.

Des cap d'un parey de dies, que aquella doneta que les feya de mare, no hi tornava esser, *tac!* s'hi entrega aquella mateixa mala fada ab sa pala i ab s'escusa de cercar foch.

—¡Ave Maria Purissima! diu aquella mellenga, ab capa de bona cristiana, allà ont no hu era gens.

—¡Concebuda sens màcula! diu Na Catalina.

—¡Un caliuet per l'amor de Deu, fiyeta meua, estimadeta des meu cor! diu aquella polissarda.

—¡Preniu! diu Na Catalineta.

Pren es caliuet; i, com se'n anava, ja diu sa gran polissarda:

—¡O Catalineta meua benvolguda, estimadeta des meu cor i de sa meva ànima! ¡Saps que hu éts i que hu éts de garrida! Cap may n'havia vista com tu ¡I encara hu series mes si tenies es *canariet-parlant!*

En Miquelet eu sent, i diu:

—¡Idò ara mateix me'n vaig a durlehi!

I ja ès partit de d'allà, *tris-tas-tris-tas* i ¡hala per envant!

Camina caminaràs, troba una veyeta, que li diu:

—¿Aont vas, Miquelet fiy del rey?

—¡A cercar es *canariet-parlant* pe'sa meua germaneta que ha nom Catalineta! diu En Miquelet.

—Mira idò, diu aquella veyeta, no deixis may aquest camí; ¡de d'allà! ¡de d'allà! trobaràs unes casetes d'un gigant. Si pots fer bo ab sa giganta, trobaràs lo que cerques.

—¡Per amor de Deu sia, germaneta! diu En Miquelet.

I de d'allà camina caminaràs, des cap de set dies troba unes casetes, hora-baixa de tot.

—¿Què cerques per aquí, o jovenet?

—Es *canariet-parlant* per una germaneta meua que nom Catalineta, s'al·lota mes garrida del mon, si no hi fósseu vos, que encara li gonyau!

—¿I hu trobes, tu? diu ella, tota satisfeta d'aquella ditada de mel, que la trobà saborosa de tot, però de tot.

—¡Prou, que si no hu trobava no hu diria, diu En Miquelet. ¡I no'm donarieu un cami per trobar aquell *canariet* ditxós?

—Mira, diu ella, es meu homo el guarda.

—¡Què me deys! s'esclama ell. ¡Sí que seré caygut bé, gràcies a Deu!

—No hu sé, diu ella; perque ell ès gigant; i, si't veya, te menjaria.

—¿Què vol dir? diu ell. ¿I ara no'm poreu donar posada per aquesta santa nit?

—No res, diu ella, te posaré devall s'escudelleta des brou que tenim demunt una represa de sa cambra: i per ventura no se'n temerà, si Deu ho vol.

Posa En Miquelet devall aquella escudella des brou girada, i al punt *tac!* s'entrega es gigantot, i no s'aturava de dir:

—Sent olor de carn humana!
Ja'n menjarem aquesta setmana!
Sent olor de carn humana!
Ja'n menjarem si Deu eu mana!

¿Quí ès passat per aquí? ¿quí ès passat per aquí, dich?

—¡Vaja! deya sa dona. ¡No ès passat negú mes que un cavallot vey!

—¿I no'l m'has frit? diu es gigant.

—¡Si, ab col! diu ella ¡Vaja! seute a sa taula, i el te treuré!

S'hi seu, le hi treu dins una pella com una caldera de tafona.

Es gigantot s' hi aborda, i *zas! zas!* amb un instant va haver fet es val-Deu; no mes en quedaren els ossos d'aquell cavallot.

—Ey ha res pus? diu es gigant.

—¡Set cossis d'ensiam! diu ella.

—¡Du-los! diu ell.

Les hi du, i no li tocaren voreres.

—¿Amb-e què m'he d'escurar ses dents? diu ell.

le hi treu dins una pella com una caldera de tafona.

—¡Ab sa barra de sa porta! diu ella.

Agafa sa barrota, i *rac-a-rac* per dins sa bocarra.

—¿Amb-e què m'he de torcar es morros? demana sa bistiota.

—¡Ab so sarrió! diu ella.

Agafa es sarrionot, i ¡bones fregades per aquells morrassos!

Se'n va, i se tira dalt es llit, i al punt uns roncos que'l sentien de mitja hora lluny.

Sa giganta se colga devora ell; i, com el sent roncar tan granat, agafa sa barra de sa porta, i *plam!* li encivella troncada devers es barram, i l'aplega de ple en ple.

—¡Ay! diu ell ¡Ay, dich! ¿Qui dimoni ès estat que m'ha ferit d'aqueixa manera?

—Calla; diu sa giganta, que seré estada jo, que somiava que vos prenien es *canariet-parlant.*

—¡Què han de pendre! diu ell: Si som dotze gigants que'l gordam; i fins-i-tot dormim ab sos uys badats per que en via neguna el mos puguen pendre. El tenim dins un castell, i per porerhi arribar, haurien de fermar un cap de fil a sa finestra d'assí; i, si aquell fil tirava set quarts de llarch, trobarien es castell dalt una muntanya; però llavò per obrir sa portassa, ey ha un rest de trecentes xixanta cinch claus, una per cada dia de l'any. I si no afinen sa clau que pertoca d'aquell dia, no ès possible obrir. I negú ès capaç d'afinar aqueixa clau, si no diu tres vegades:

—¡O claveta del dia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—fideu!
¡Vina a la maneta mia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—llentia!

—Sols aixi, diu es gigant, ès possible trobar aqueixa clau, i obrir sa portassa, i arribar an es *canariet-parlant;* però llavò allà hi som noltros dotze. ¡Figure't, si ès possible que'l mos fassen seuvatge an es *canariet-parlant!*... Però, sobre tot, me'n has fet de mal aiximateix amb aquesta troncada. ¡Això ja ès pegar sens ànima! No res, encén es llum i mire 'm dins sa boca, que per mí no m'hi has deixada cap pessa a sen endret.

Sa giganta encén es llum, li mira dins sa boca, i li va haver tomats set aumuts de dents i set de caixals.

Aixi com pogué, s'arribà a dormir es gigantot, i ronca qui ronca.

Ja hu crech que En Miquelet no li va perdre mitja paraula; i lo endemà, tot d'una que es gigant va haver buydat, surt de devall s'escudelleta des brou; i, fent mil gràcies a sa giganta, ja li ha copat cap a cercar un capdell de fil que tiràs set quarts de llarch.

En troba un, ferma un cap a sa finestra de ca's gigant, i ja ès partit de d'allà, desfent es capdell.

Com el va haver desfet tot, se troba dalt una muntanya davant un grandiós castell, portassa tancada, i es gran rest de claus penjat a una baula.

Conta ses claus; i n'hi hagué trecentes xixanta cinch; i ja ès partit a dir ab veu ben estil·lada:

—¡O claveta del dia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—fideu!
¡Vina a la maneta mia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—llentia!
—¡O claveta del dia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—fideu!
¡Vina a la maneta mia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—llentia!
—¡O claveta del dia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—fideu!
¡Vina a la maneta mia!
¡Ríngola—fava—pinyolí—llentia!

Encara no hu va haver dit ses tres vegades, com *zas!* una clau se decanta de ses altres, En Miquelet l'afica dins es pany, roda, i ja hu crech que obrí.

S'afica dins es castell, i se troba dins un grandiós jardí, i a's mitx un taronger tot carregat de taronges i an es cap-cuqueyó es *canariet-parlant*, que cuydava estellarse canta qui canta, i en-torn des taronger es dotze gigantassos agegudots, amb uns uys com uns platets, de badats.

En Miquelet s'hi arramba de puntes de puntes, s'enfila p'es taronger, pega grapada an es *canariet-parlant*, que no tenia conte mes que an es cantar; devalla ab s'aucelló dins ses mans, surt de puntes de puntes des castell, i, de d'allà com la bala, cametes me valguen, si m'agafau?

Aplegar En Miquelet es *canariet-parlant*, i posarse tots ets abres d'aquell jardí a fer una remor feresta, va esser tot-u.

Però com es gigantots se desxondiren, En Miquelet ja era mitja hora lluny.

S'aixequen ab una rebel·lada, veuen que les han pres es *canariet-parlant*, i sa portassa tot esbadella-

da. Surten a veure què ès estat, i m'afinen En Miquelet ben lluny, que se'n anava ben acanalat: i ¡què havien d'agafar, ells!

En Miquelet arriba a ca-seua i dona es *canariet parlant*, a Na Catalineta, que'l posa dins una gabieta d'or, i aquell aucelló cuydava a fer es tro, canta qui te canta i ralla qui te ralla; i deya unes coses tan potxoses que feyen esclatar de riure qualsevol.

El Rey se'n arriba a tèmer, i convida a dinar Na Catalineta, En Juanet i En Miquelet; però ells digueren que no hi volien anar si no porien dur *s'aygo ballant* i es *canariet parlant*.

—¡Que duguen tot quant vulguen! diu el Rey.

S'en hi van tots tres ab *s'aygo ballant* que no s' aturava de ballar i de fer es set colors, i es *canariet parlant* que no s'aturava de rallar, i li sortien ses paraules a bolichs, que li rebotien.

Se seuen a sa taula el Rey, la Reyna, Na Catalineta, En Juanet i En Miquelet.

—¡N'hi falta un! ¡n'hi falta un! se posa a dir es *canariet parlant*.

—¿Qui hi falta? diu el Rey.

—¡Vossa Reyal Magestat bè hu sap! diu s'animaló. ¡Ey falta sa mare de Vossa Reyal Magestat!

—¡Ma mare, diu el Rey, ès morta per mí!

—Sa mare, diu s'aucellet, ès viva, i no poreu pegar cuyerada que ella no sega an aquesta taula!

El Rey dona orde que vagen a treurela de sa torre. La treuen, i se presenta.

—¿No ès ver, senyora Reyna véya, diu es *canariet parlant*, que, com la senyora Reyna jove va tenir es primer infant, una nineta, vos com la véreu tan garridoya, d'enveja, la posàreu dins una caixeta i la tiràreu an es riu?

La Reyna véya no volia respondre, però no tengué altre remey que dir:

—Sí que ès ver.

—No ès ver, senyora Reyna véya, diu es *canariet*, que, com la senyora Reyna jove tengué es segón

—¿No ès ver, senyora Reyna véya, diu es *canariet-parlant*,...

infant, un ninet, vos, com el vèyeu tan garridoy, el posàreu dins una caixeta, i el tiràreu an es riu?

—Sí que ès ver, arribà a dir la Reyna véya, tota empegueida.

—¿No ès ver, senyora Reyna véya, torna dir es *canariet*; que, com la senyora Reyna jove tengué es tercer infant, un altre ninet, vos com el véreu tan garridoy, d'enveja, el posareu també dins una caixeta i el tiràreu dins es riu?

—Sí que ès ver, arribà a dir la Reyna véya.

—Idò bé, senyor Rey i senyora Reyna jove, diu es *canariet-parlant*, aquells tres infantons que la mala Reyna véya tirà an es riu, els aplegà aqueixa doneta d'aquí devora i son es tres que teniu davant asseguts an aquesta taula.

El Rey i la Reyna los se miraren de prim conte, veren que tenien sa mateixa fesomia d'ells, i ja estigueren aferrats per ells, i besades i mes besades, i plora qui plora d'alegria.

La Reyna véya se va regonèixer plena de culpa, demanà perdó, feta un mar de llàgrimes; el Rey i la Reyna jove la perdonaren, i varen viure tots plegats plens d'alegria i gaubansa anys i mes anys; i encara son vius si no son morts; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

S'INFANT QUE FEYA VUYT [1]

Això era un rey i una reyna que tenien set fiys, tots set masclins, i un qui'n venia.

El Rey ja n'estava cansat de tanta mascleria, i arribà a dir:

—¡Si torna esser nin, trech ets uys a sa mare, i la parat! ¡No se'n escapa!

¿Què me'n direu? Ell hu va esser un ninet ben gros i ben sà, i an es bateig li posen nom Bernadet.

El rey no'n va tayar pus: treu ets uys a la Reyna i la parada ab s'infant, i ja no'n cantaren pus galls i galines.

La pobre Reyna va romandre ab s'infantó dins aquella paret a les fosques, just ab una mica d'espiray d'una pedra que amunt de tot s'era desferrada de sa paret a sa banda de defora, que queya dins es jardí del Rey.

Dins aquell espiray feya es niu un aucellet vert, i hi duya un brot de tres taronges: una per ell, una per s'infantó i una per sa mare, i aixi se vivien dins aquella paret.

Com En Bernadet va tenir dotze anys, se va veure massa estret allà dins, i en volia sortir a tota ultransa. Puny qui puny per sa paret, provava de llevar pedres i pedres per veure si faria forat. Arriba a ferne un, i va caure a s'endret de sa cuyna de ca'l Rey. Ey guayta i m'hi veu uns fogons ben llarchs i una partida d'olles i casseroles bull qui bull.

Eu diu a sa mare, que li va dir tot d'una:

—¡Tapa, fiy meu dols, mes que depressa! que, si mos troben, mos maten sense apellació!

S'al·lotó torna tapar ab sa mateixa pedra que havia llevada, i res; negú de ca'l Rey se'n va témer.

Peró aquell al·lotó no romangué assaciat. Un al-

(1) La'm contà la madona Magdalena Soto, de Manacor.

tre dia destapa, torna veure sa partida d'olles i casseroles bull qui bull, i dins una hi havia una perdiu, dins una altra un coniy, dins una altra una llebra, i per tot o pel o ploma.

Com justament no hi havia negú nat dins sa cuyna, En Bernadet ey bota com un llagost, pega grapada a una perdiu mes de mitx cuyta, i ja s'ès tornat aficar dins sa paret, i tapa es forat ben tapat ab sa mateixa pedra; i ab sa mare s'empassolen sa perdiu, que trobaren bona de tot.

—¡Per amor de Deu, Bernadet, diu sa mare, no hi torns a fer tal endemesa! que si t'hi troben, no'n faràs altra ¡a tots dos mos mataràn!

—¡Ca! deya s'al·lotó, ¡no tengueu ansi! ¡No me aplegaràn, no! ¡Sabeu que bot de juger!

Es cuyner, com hu va tenir tot cuyt que preparava es plats per dinar el Rey, va veure que li mancava una perdiu, i va pensar:

—¡Ja serà un dimoni de moix o de ca que a's moment que som sortit per necessaris, m'hauràn pegat es salt! ¡Mal les toch rampa a ses cames i a ses dents, si hi tornen!

L'homo no hi pensà pus; però lo endemà, En Bernadet, llépol de s'altre dia, torna guaytar p'es forat, m'afina sa partida d'olles i casseroles bull qui bull; i a una un gall d'Indi, i a s'altra un capó, i a s'altra una perdiu, i a s'altra un coniy o una llebra, i per tot o pel o ploma. Mira bé si hi ha negú en tota sa cuyna; no hi veu ànima vivent; ey bota com un llagost, pega grapada a un capó mes de mitx cuyt, i ¡com la bala cap a dins sa paret!

Tapa ben tapat es forat ab sa mateixa pedra; i ab sa mare se calaren es capó, i ben bo que'l trobaren.

—¡Sobre tot! va dir sa mare, ¡aquestes dues vegades ha volgut Deu que no t'hi trobassen, fiy meu dols! ¡Per amor de Deu no hi torns pus! que t'hi trobaràn, i mos costarà sa pell des diumenges i des dies feners!

—¡Ca! deya En Bernadet. ¡No m'hi trobaràn, no,

si Deu ho vol! I sobre tot, ¿que'ls ès an es d'aqueixa cuyna una perdiu o un capó mes o manco, ab tant de concert com tenen?

I ès que s'al·lotó no sabia tal cuyna d'on era per que sa mare, per no destapar son pare, may li havia dit qui li havia tret ets uys ni com era que estaven dins aquella paret. Només li deya que era fiy del Rey, però may li volgué dir de quin rey; i lo que mes comanat li tenia, era que, si may se veya a sortir d'allà dins, no digués per res del mon que ella fos dins aquella paret.

Mentres tant, es cuyner del Rey estava fet un Nero. Era sortit just un moment per necessaris, havia mirat primer per tot si hi havia cap moix ni cap ca i havia rodada clau i aquesta dins sa butxaca, fins que tornà a obrir i, quant anava a treure ets aguiats per dinar el Rey, se tem de que li falta un capó. ¿Qui li havia feta tal endemesa? Se malpensà d'ets altres criats i criades, que negaven, com ès natural, perque n'eren ben nets, i s'armaren dins aquella cuyna unes completes de *nyic-i-nyec*, lo mes alt de punt.

Lo endemà En Bernadet, enllepolit d'ets altres dos dies, tornà obrir es forat, guayta si hi ha negú dins sa cuyna, i no hi veu mes que sa gran partida d'olles i casseroles demunt es fogons bull qui bull, i dins una un gall d'Indi, dins s'altra un capó, dins s'altra una perdiu, i dins s'altra coniy o llebra i per tot o pel o ploma.

I ¿què fa ell? Pega bot dins sa cuyna, s'arramba an es fogons, i ja m'agafa un gall d'Indi rostit, i ¡cap an es forat de sa paret! Però *¡tac!* li surt es cuyner, que estava amagat devall una taula, i ja'l m'aplega, cridant com un desesperat:

—¡Ja tenim es lladre! ¡Ja'l tenim! ¡Gran polissó! ¡Ja veig que fores tu que mos robares aquella perdiu despusahir i ahir es capó! ¡Aquí't mat, gran noningú! ¡ja no'n faràs altra!

Amb això acudí la gent a veure què eren aquells

li surt es cuyner, que estava amagat devall una taula...

crits. Sa pobre Reyna paredada, com va veure que li havien agafat En Bernadet, per que no l'afinassen a ella, tapa es forat ab sa mateixa pedra, tan ben tapat que negú el va sebre afinar.

I allà es cuyner i ets altres, demana qui demana an En Bernadet per ont era entrat dins aquella cuyna, i En Bernadet ¡ben alerta a dirho!

Ab això, se presenta el Rey; li conten lo que passa, i agafa aquell al·lot, i ja ès partit a preguntarlo des llevant i des ponent; però no'n va porer treure altra sentència, sinó que li deyen *Bernadet, fiy de Rey*.

An el Rey aixi mateix li va venir s'idea de si allò seria aquell infantó que havia fet paradar ab sa mare aquella pobre Reyna, tan bona dona com era i tan comportívola, ben diferent de s'altra Reyna que ara tenia, mes espinosa que un puat de pentinador i que an el Rey li feya rentar llana negra, de manera que sovint, acabat de tot, deya:

—¡No hi ha remey, aqueix dimoni de dona m'ha de dur a les ètiques!

I en rudes, ¿què li feren an En Bernadet? El Rey,

per por que no fos aquell *fiyet* seu *que feya vuyt*, va dir que, si havia presa aquella perdiu, capó i gall d'Indi de dins ses olles, ben presos estaven perque sa fam no té lley i no hi ha res de lleig que cadascú se besqueig p'es bech ja que tothom ha de viure; i comanà an es Majordom que deixassen estar a la casa En Bernadet, que'l corretgissen si feya cap capbuytada i que li donassen recapte es matins, migdia i vespre i una cambreta per geure.

I En Bernadet s'estava a ca'l Rey, ben menjat i ben begut; i, com era bon al·lot de tot, ben llevent i poca-sòn, i no sabia dir que no a res que li demanassen, al punt va esser s'escala d'encortinar des Majordom i de tots es criats i criades del Rey, que'l feyen trompitjar de bona manera, *ara fé això, ara fé allò, ara vés aqui, ara vés allà, ara vés allà dessà*. I l'homo sempre mes trempat que un orga i mes xalest que unes castanyetes, sempre anant de berbes i tirant potxes i floretes a tots es que li venien davant.

I cada vespre, en punt de mitja nit, perque negú se'n adonàs, se'n anava dins es jardí del Rey, i s'enfilava an aquell espiray des buyt de sa paret aont estava sa mareta, i se posava a dir, petit, que no'l pogués sentir negú mes que ella:

—¡Mu mareta! ¡o mu mareta!

I la pobre Reyna sens uys ¡prou que'l sentia, per arreu que dormís! ¡Ja hi ha de cridar poch fort, un fiy, que sa mare no'l senta! I allà conversaven de petites una estoneta, i ell sempre li duya qualque cosa de menjar, i ella que no s'aturava de dirli:

—¡O fiy meu dols! ¡per amor de Deu, fé bonda! ¡creu tothom! ¡fé lo que't manen, mentres no siga res dolent! ¡Serva es llum dret! ¡no tregues may cap peu des solch! ¡Però sobre tot, no digues may may que jo som aquí dins! ¡No hu digues, per amor de Deu! ¡No hu digues, fins que t'ho diré!

¿Què me'n direu? Ell la Reyna nova comensà a tenir mal a pler En Bernadet; i com mes la gent de

ca'l Rey i sobre tot el Rey li cobraven estimació, mes ella el se mirava ab mal uy, fins que un dia se posa a dir:

—¡No menjaré ni beuré fins que aygo de les tres penyes combatudes tendré! ¡No menjaré ni beuré fins que aygo de les tres penyes combatudes tendré!

Negú sabia aont parava ni què era aqueixa bona d'aygo, ni l'havien sentida anomenar may.

I passa un dia, i en passen dos, i en passen tres, i la Reyna ¡renegada que no volia tastar res nat del mon! i no n'hi treyen altra:

—¡No menjaré ni beuré fins que aygo de les tres penyes combatudes tendré!

El Rey, com va veure allò, apurat de tot, aplega tota sa seua gent i criats i criades, i ja les diu:

—Voltros mateixos veys com mos trobam ab la Reyna d'aquesta manera ¡A veure quí ès que vol anar a cercar aquesta bona d'*aygo de les tres penyes combatudes!*

I tothom boca closa, fins que En Bernadet alsà la veu i va dir:

—Senyor Rey, quant no n'hi haja altre que hi vulga anar, sempre me té a mí. ¡Puch partir en voler!

Tothom seguí boca closa, i el Rey va dir:

—¡Bernadet, ja pots esser partit!

—¿Que no poria esperar demà matí a partir? diu ell.

— Així mateix, diu El Rey.

En Bernadet, segons costum, devers les dotze de la nit se'n va dins es jardí; s'enfila a s'espiray d'allà aont estava paradada sa mareta, i li conta tot es pas. Sa mare li diu:

—T'espitxes a trench d'auba, i sa primera doneta véya que trobaràs, li dius:—*Germaneta,* per l' amor de Deu i la Mare de Deu, no em dirieu, si hu sabeu, aont son *les tres penyes combatudes que brollen aygo bona de beure?* I faràs tot lo que te dirà aquella doneta véya.

En Bernadet ho fa així. A trench d'auba ja li ha

estret, ben peus alts, i *tac!* topa una doneta véya, ben etxerevida, i ja li diu:

—¡Bon dia que Deu mos dó, o germaneta!

—¡Bon dia, diu ella, o jovenet!

—¿No'm diríeu, diu ell, o germaneta, per l'amor de Deu i la Mare de Deu, si ès que hu sabeu, aont devers cauen les *tres penyes combatudes que brollen aygo bona de beure?*

—Per lo bé que has parlat ¡o jovenet! diu aquella jayeta, t'ho diré ab molt de gust. Mira, no deixis per res del mon es camí que dus; i de d'allà de d' allà, dins tres dies seràs davant ses *tres penyes combatudes que brollen aygo bona de beure,* i totes tres se miren de cara.

Aquella jayeta se treu una vergueta, i la dona an En Bernadet i li diu:

—Jas aquesta vergueta; i, en esser davant aquelles *tres penyes,* pegues un copet a cada una, i a l' acte brollarà de cada una un ratjolí d'aygo. Tu, para ab s'ampolleta que dus, una mica a cada ratjolí fins que tenguis ple, i estrenyli tot d'una, abans de pus raons.

En Bernadet donà mil gràcies an aquella jayeta, i va fer tot lo que ella li havia comanat. Camina caminaràs, camí camí, des cap de tres dies se troba davant *tres* grandioses *penyes* que's miraven de cara; i ¡venga un copet ab sa vergueta a una i a s'altra i a s'altra! ¡i hala un ratjolí ratja qui ratja de cada penya! i En Bernadet ¡hala a parar una estona a una i una estona a s'altra ab s'ampolleta, fins que la té plena! La tapa ben tapada, i ja li ha estret de d'allà cap a ca'l Rey, ben peus alts i tot xaravel·lo perque duya *s'aygo de les tres penyes combatudes.*

—¡Senyor Rey! diu ell tot d'una d'arribar i presentants'hi, ¡vetassí s'*aygo de les tres penyes combatudes!*

El Rey tot gojós la pren, i ¡cap a presentarla a la Reyna! que, com la va veure, i la tastà, i que era aquella *aygo* ditxosa, se posa feta una fúria, cridant i cridant com una desesperada:

—¿Quí ès es polissó que m'ha duyt això?

—No ès cap polissó, diu el Rey. ¡Es En Bernadet!

—¡Ja no poria esser altre! diu ella. ¡Polissó i polissó! ¡Polissó set vegades! Aqueixes *tres penyes combatudes* eren tres germanes meues que aturaven que negú s' acostàs a camun pare. Si negú s'hi acostava, s'hi tiraven demunt, i en feyen una coca... ¡Ara sí que no menjaré ni beuré fins que *fetge des gallet vert* tendré!

se troba davant *tres* grandioses *penyes* que's miraven de cara;

I no la treyen d'assí; i passa un dia, i en passen dos, i en passen tres, i la Reyna—fort i no't mogues —que no menjaria ni beuria fins que *fetge des gallet vert* tendria.

El Rey, tot apurat, torna aplegar tota sa gent i criats i criades i ja les diu:

—¡Veyam qui de voltros vol anar a cercar *fetge des gallet vert!*

Negú badà boca, fins que En Bernadet digué:

—Senyor Rey, ja sap Vossa Reyal Magestat que, quant nigú hi vaja, sempre'm té a mi de peus per servirlo.

—Idò ja pots esser partit, diu el Rey.

—¿Que no puch esperar demá dematí? diu En Bernadet.

—Prou que sí, diu el Rey.

I En Bernadet a les dotze de la nit ¡cap an es jardí i a enfilarse an aquell espiray d'allà aont sa mareta estava paradada! Li conta lo que li passa, i sa mare li diu:

—Bé has fet, fiy meu dols, d'oferirte an el Rey per anar a cercar *fetge des gallet vert*. A trench d' auba parteix; i sa primera doneta véya que trobaràs ja li dius:—Germaneta, per amor de Deu i la Mare de Deu, digaume, si voleu i poreu i no vos sap greu, aont trobaria *fetge des gallet vert*? I fé lo que aquella veyeta te dirà.

I En Bernadet ho fa així, A trench d'auba ja li copa, i *tac!* troba una doneta véya, i ja l'escomet dientli:

—¡Bon dia i bon any que Deu mos do, germaneta!

—Bon dia, jovenet! diu aquella.

—¿No'm diríeu, demana ell, ¡o germaneta! per l'amor de Deu i la Mare de Deu, si voleu i poreu i no vos sap greu, per ont tench de pendre per trobar *fetge des gallet vert*?

—Mira, diu aquella jayeta, no deixis may aqueix camí; caminaràs set dies, i es dia que farà set, trobaràs un comellar fondo ben fondo, ple de bosch ben espès, i tu ¡per endins i per endins! Te sortirà un *gallet vert* que s'afuarà a tu. Li tires aqueixa pinteta... Jas, velataquí (diu sa veyeta, n'hi dona una, i segueix es seu sementer). I es *gallet vert* agafarà aqueixa pinteta, i allà pentina qui te pentina. Des cap d'un poch tirarà sa pinteta, i ja't tornarà envestir. Tu llavò li tires aqueix mirayet... ¿Veus? ¡Jas! (i sa veyeta n'hi dona un, i continua es seu sementer). Es *gallet vert* a-les-hores agafarà aqueix mirayet i aixecarà sa pinteta, i ¡hala a mirarse dins es mirayet! i ¡hala a pentinarse ab sa pinteta! I com

el veuràs mes infundat amb això... ¿veus aqueixa espaseta? (i n'hi mostra una sa veyeta, i la hi dona, dientli): ¡Jas! Idò quant el veuràs an es *gallet vert* mes infundat ab so mirarse dins es mirayet i pentinarse ab sa pinteta, li claves aqueixa espaseta dins es gavatx, i li treus es fetge, i ¡fuig com la bala, si no hi vols esser demés! ¿Eu faràs ¡o jovenet! tot això que t'he dit?

—¡Prou que hu faré! diu En Bernadet. ¡Ni una til·la que no deixaré! No res, germaneta, mil gràcies d'aqueix favor tan gros que m'heu fet. ¡Deu vos pach la caritat!

I En Bernadet ja li va haver envelat, i de d'allà, camí-camí.

Camina caminaràs, des cap de set dies arriba a un comellar fondo ben fondo, tot ple d'un bosch ben espès ben espès; i En Bernadet ¡per endins i per endins!

Assetsuaixí *¡tac!* li surt un *gallet vert*, i ja l'ha envestit. I En Bernadet *¡zas!* ja li tira sa pinteta; i es *gallet vert* ja l'aplega, i pentina qui te pentina, i ¡un ayre que hi tenia, que no era de dir!

Cop en sech es *gallet vert ¡zas!* ja ha tirada sa pinteta, i ja se torna afuar an En Bernadet, que's treu es mirayet, i *¡zas!* ja le hi ha tirat. Es *gallet vert* l'aplega, i aixeca de bell nou sa pinteta, i allà l'haurieu vist ¡una mirada dins es mirayet! i ¡una pentinada ab sa pinteta! ¡una altra mirada dins es mirayet! i ¡una altra pentinadeta ab sa pinteta!

I ¿què fa En Bernadet? Com el va veure tan infundat ab so mirarse ab so mirayet i pentinarse ab sa pinteta, se treu s'espaseta de sa jaya, i *¡zas!* la clava dins es gavatx des *gallet vert*, l'obri de mitx a mitx, li treu es *fetge;* i ¡de d'allà con la bala! corrents tant com en poria treure.

Arriba a ca'l Rey, tot gojós, i entrega *es fetge des gallet vert* an el Rey, que se'n va corrents a posarlo en mans de la Reyna.

I ¿què me'n direu? Ell com la Reyna se trobà

aquell *fetge* davant, i va veure que hu era es des *gallet vert*, se posa feta un Nero, cridant com una desesperada:

—¿Quí ès es polissó que m'ha duyt això?

—¡No ès cap polissó! diu el Rey, ¡ès En Bernadet!

—¡Ja no poria esser altre! diu ella. ¡Ah gran polissó, mes que gran polissó! ¡Aqueix *gallet vert* era un germà meu encantat! ¿Eu veys com no ès mes que un polissó, re-de-polissó aqueix Bernadet, que'l m'ha mort? ¡Ara sí que no menjaré ni beuré fins que es *puig de la Seu* davant es portal meu veuré! ¡No, no menjaré ni beuré fins que es *puig de la Seu* davant es portal meu veuré!

I passa un dia, i en passen dos, i en passen tres, i la Reyna que no la treyen d'aquí.

El Rey, tot apurat, torna aplegar tota sa seua gent i criats i criades, i ja les diu:

—¡A veure quí ès de voltros que s'oferesca a anar a dur es *puig de la Seu!*

Negú badà boca, fins que En Bernadet alsa la veu i diu:

—Senyor Rey, Vossa Reyal Magestat bé sap que 'm té sempre a son manar. ¡Si nigú no hi va, ja hi aniré jo!

—Idò ja pots esser partit! diu el Rey.

—¿Que no puch esperar demà dematí? diu En Bernadet.

—Prou que sí, diu el Rey.

I En Bernadet en punt de les dotze, ¡cap an es jardí i a s'espiray d'allà ont sa mareta estava parada! Le hi conta tot, i sa mare que li diu:

—Bé has fet, fiy meu dols, d'oferirte an el Rey per anar a dur aqueix *puig de la Seu!* Parteix a trench d'auba, i sa primera dona véya que trobaràs, ja li dius: ¡O germaneta! per lo amor de Deu i la Mare de Deu, no'm dirieu si hu sabeu i poreu i no vos sap greu, aont i com trobaria aqueix *puig de la Seu*, i el duria davant ca'l Rey? ¡Escoltale't bé an aquella veyeta, i fé tot quant ella te dirà!

En Bernadet a trench d'auba pren ets atapins de d'allà, i *tac!* troba una veyeta, i ja li diu:

—¡Bon dia i bon any que Deu mos do, germaneta!

—¡Bon dia, o jovenet! diu aquella.

—No'm diríeu, diu En Bernadet, per l'amor de Deu i la Mare de Deu, si voleu i poreu i no vos sap greu, aont trobaría es *puig de la Seu*, i com el poria dur davant ca'l Rey?

—Perque has parlat tan bé, diu sa jayeta, ara t'ho diré com eu has de fer per trobar aqueix *puig* i durlote'n allà ont vulgues. Mira, segueix de d'allà per aqueix mateix camí. Caminaràs nou dies; i es dia que farà nou te trobaràs dalt un puig ab un casal a sa cucuya. Allò ès es *puig de la Seu*. Guaytarà una dama per una finestra, fila qui fila ab un fus d'or i una filoa tota d'or. Es fus li caurà, tu le hi aixeques, i le hi puges adalt. Ella agraida te mostrarà tot aquell grandiós casal i es jardí. Tu escoltale't bé, no li perdes mitja paraula, i aprofitate'n! ¿Eu faràs, ¡o jovenet! tot així com t'he dit?

—Prou que hu faré, diu En Bernadet.

I ja li ha estret de d'allà ben atacat i ben peus alts, camí camí.

Camina caminaràs, des cap de nou dies, se troba dalt un puig i davant un grandiós casal que hi havia a sa cucuya.

Mira qui mira En Bernadet aquell grandiós casal i al punt *zas!* guayta per una finestra una fadrineta d'una quinzena d'anys, mes bella que un sol, fila qui fila ab un fus d'or i una filoeta tota d'or; i *tac!* li cau aquell fus abaix.

En Bernadet que'l vel·lava com un gat sa rata, l'amparà a l'ayre, i ja'l puja an aquella fadrineta, que li donà les gràcies, i li mostra tot aquell casal i llavò es jardí, que era gran ben gran.

Tresca qui tresca per dins aquell jardí ab aquella fadrineta que tot le hi mostrava i n'hi donava fites netes.

Tresca qui tresca per dins aquell jardí amb aquella fadrineta...

En Bernadet afina una planta esponerosa de tot, per l'estil d'una vauma-rosera, i ja demana:

—I ¿què ès aqueixa planta tant preciosa?

—¿Què ès? diu sa fadrineta. Es una de ses que tenen mes virtut. Figure't que si a qualsevol cego n' hi posen un brotet dins cada oreya, recobra la vista a l'acte.

En Bernadet tot d'una pensà en sa mareta i d' amagat en cuy quatre o cinch brotets, i les s'afica dins una bosseta que duya.

Tresca qui tresca per dins aquell jardí, passen per devora un roser disforjo tot carregat de roses, i aqueix roser, an es cucayó tenia una vergueta que guaytava.

—¿Què ès aqueixa vergueta? diu En Bernadet.

—¿Què ès? diu sa fadrineta. Es una vergueta que, si peguen amb ella a una cosa qualsevol, aquella cosa se'n va allà ont diu es que hi pega.

En Bernadet no va dir res pus, però va pendre sa seua; reparà bé aont era aquell roser, i seguí derrera sa fadrineta p'es caminals d'aquell jardí, mira qui mira plantes i abres; i com eu hagueren vist tot,

que tornaven entrar dins es casal, En Bernadet se paupa ses butxaques, i diu:

—¡Vaja quina passada!

—¿I ara? diu sa fadrineta. ¿Què ès que t'ha passat?

—Que he perdut es mocador, diu ell. I sé ben cert que, com entràvem dins es jardí, encara el duya. ¿Que't sabria greu que tornàs arrera per aquí ont som anats, a veure si'l trobaria?

—Gens de greu, diu sa fadrineta. Ey pots anar bellament.

I En Bernadet ja ès partit p'es mateixos passos que havien seguits dins aquell jardí, i no s'atura fins que ès davant aquell roser que tenia aquella vergueta an es cucayó.

I ¿què fa ell? ¡Venga una bona grapada an aquella vergueta! que la desfica des roser, i *plam!* pega amb ella en terra tot dient:

—Que's planti aquest *puig de la Seu* davant ca'l Rey.

¿Què me'n direu? Ell aquell puig *zas!* se planta davant ca'l Rey, i En Bernadet s'hi presenta, i ja diu:

—Senyor Rey, aquí té Vossa Magestat es *puig de la Seu*.

El Rey tot d'una se'n va corrents a la Reyna, i li diu:

—Hala, ja tens aquí davant es *puig de la Seu* que tant demanaves!

I heu de creure i pensar que, com la Reyna surt an es portal i me veu aquell *puig* allà davant, se posà feta una fúria, cridant com una desesperada:

—¿Qui ès es polissó que m'ha feta aquesta? ¡Polissó, mes que polissó!

—No ès cap polissó, diu el Rey. Es En Bernadet.

—¡Ja no poria esser altre! diu la Reyna. Ja me va matar aquelles tres germanes meues, ses tres *penyes combatudes*, i llavò aquell germà meu, es *gallet vert;* i ara ha pres a mun pare es *puig de la Seu* que s'altra germana meua el guardava! ¡Ara sí que no menjaré ni beuré fins que En Bernadet penjat veuré!

Com el Rey la senti, no hu pogué aguantar pus, i s'esclamà:

—Fins aquí n'hi haurà hagut prou! ¿Vol dir an En Bernadet que t'ha duyt tot quant tu has demanat, ara demanes que'l pengin? ¡A tu't penjaràn ell, gran polissona! ¡Ets tu que mereys penjar!

I no'n va tayar pus: crida dos botxins, i a l'acte la penjaren an aquella gran polissona.

I an el Rey li vengué aquesta idea:

—¡Qualsevol cosa posaria de messions que aquest Bernadet ès aquell *infantó que feya vuyt* que'l vaig fer paradar ab sa mare!

I heu de creure i pensar que el Rey fa obrir aquella paret de sa cuyna, aont estava paradada la Reyna de bon de veres, sa mare d'En Bernadet; i ¡ja hu crech que la trobaren ben viva! En Bernadet se treu aquells brotets que duya i les posa dins ses oreyes de sa mare, i a l'acte cobrà la vista.

El Rey i En Bernadet l'abrassaren plorant tots d'alegria come nins petits, i tothom de ca'l Rey plorava, i tots botaven de goig de veure de bell nou aquella Reyna primera, tan bona dona com era que robava tots es cors.

En Bernadet agafa son pare i sa mare, i les diu:

—Mirau, dins aqueix grandiós casal des *puig de la Seu* ey ha una fadrineta d'una quinzena d'anys mes bella que un sol. Si may m'he de casar, ha d' esser amb ella.

Se'n hi van tots tres, i la me troben an aquella fadrineta dins una cambra tota d'or, tota plorant per que no sabia aont se trobava.

—No ploris, li diguren tots tres.

—¿Te vols casar ab aquest fiy nostro? li digueren el Rey i la Reyna.

Com sentí sa fadrineta aquellas comandacions, mudà de cantet, no plorà pus. Se mira el Rey i la Reyna i sobre tot En Bernadet, i li diu:

—I tu que éts aquell que m'aixicares es fus que me va caure com guaytava pe'sa finestra, i que te vaig mostrar aqueix casal i es jardí?

—Si-fa diu En Bernadet. Es mateix som.

—Idò si que'm vuy casar ab tu. Ara mateix! diu ella.

¿Que me'n di.eu? Ell a l'acte se casaren, i ¡venguen unas noces may vistes! i ¡festes i sarau per llarch!

I visqueren tots plegats ab salut i alegria una mala fi d'anys: i encara son vius, si no son mots.

I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

NA DENT D'OR [1]

Axò era una senyora rica rica, que només tenia una fiya, que va nèixer amb una *dent d'or,* i an es testament li deixà que forsat forsat s'havia de casar ab un que tengués també una *dent d'or;* i si no, que le feya borda.

Aquella pobre al·lota que era ben carada i ben tayada de per tot i mes viva que una centella, be'n tenia de pollastrells, revel·lers i tenrals que li anaven devant i derrera, i li feyen la cort; però com cap d'ells tenia se ditxosa *dent d'or,* la pobreta, en molt de sentiment des seu cor, els havia de dir:

—¡A un altre portal en donen dos!

Tan apurada arribà a estar de tanta casera que tenia, que una vegada li escaparen aquestes paraules:

—¡Mal fos ab el dimoni me casaria, ab tal que tengués una *dent d'or!*

Aquelles paraules no caygueren en-terra. En Barrufet les sentí, i ja hu crech que pren sa forma d' un fadrinel·lo d'una vintena d'anys, alt, estirat, prasent, ardit, gentil, ab una *dent d'or.* Se planta devant ca-aquella al·lota, i tresca qui tresca carrer amunt carrer avall, i mira qui mira pe'ses finestres

(1) La'm contá Madó Catalina *Neula* de So'n Carrió.

i balcons de ca-aquella, i riu qui riu perque li vessen ses dents, sobre tot sa ditxosa *dent d'or*.

Un parey de criades desenfeynades l'afinen, i ¡corrents a contarho a sa senyora!

—¡Senyoreta, venga i veurà quin galant jove se passetja per aquí devant! ¡I no fa mes que mirar a ses nostres finestres i balcons, riu qui riu! ¡I mostra unes dents mes blanques! ¡I'n té una d'or!

Na dent d'or **guayta per una finestra...**

—¿Que me deys? diu sa senyora.

—¡Lo que sent, senyoreta! diuen ses criades. ¡Venga! i vostè mateixa se porà treure's gat des sach!

Na dent d'or guayta per una finestra, i ja hu crech que'l guipa an aquell polissardo, mira qui mira per aquelles finestres i balcons, i riu qui riu, i mostra qui mostra sa *dent d'or*.

Aquella al·lota no va porer estar pus de tan fort que sa casera la petxucava, i diu a ses criades:

—Al·lotes, anau a l'acte an aqueix galant jove, i digauli si vol fer el favor de pujar.

Ses criades ey van, le hi diuen; i s'aliardo ja hu crech que hi pujà, ben peus alts, mes xerevel·lo que un buscaret.

—Mira, li diu *Na dent dor*, si no te dich per que

t'he cridat, no hu sabràs. Te vaig a ensatar una cosa que no ès propi de ses al·lotes s'ensatarho, però jo me trop com cap altra al·lota del mon se sia trobada may. Aquí on me veus, som una al·lota sensa pare ni mare ni germà ni germana, rica de tot, que maneig ses dobles de vint a palades, però mu mare em deixà an es testament que'm fa borda si no'm cas ab un que tenga una *dent d'or* com jo meteixa. Molts en son venguts de galants joves a demanarme per casar, però les he hagut de dir que no perque cap d'ells tenia cap *dent d'or*. Tu, veig que'n tens una, per lo mateix, sols ab tu me puch casar. Ara ¡a veura tu que hi dius!

—¿Que hi he de dir? diu aquell revel·ler. ¡Que ja hu hariem d'esser casats!

—Idó ¿quant mos casam? diu ella.

—¡Ara meteix! diu ell.

—Bé, diu ella, ¡esperem demà, per tenir temps d'enrangar una mica la cosa!

—¡Idò demà! diu ell. Demà ben dematí m'entregaré ab tots es meus parents, amics i coneguts per menarte'n.

—Bé idò, diu ella, quedam axí.

Se'n va aquell gran polissardo, i aquella al·lota entra un poch en sí; i pensa qui pensa ab tota aquella cosa que li acabava de passar, comensa a estar mal a pler, i sa posa a dir:

—Però ¡mesquina de mí! ¿quina l'he feta? I ¿sensa sebre aquest estornell qui ès ni qui no ès ni de quines egos vé, he donada paraula de casarm'hi? Però ¿a on he tengut es cap?

I llavò li vengué a la memòria es descuyt ferest que havía fet. Sa mare, com sa morí, li deixà, entre moltes altres coses, un cavallet, que era una ànima encantada, dexantli ben comanat que may resolgués res que no anàs abans a demanar de parer an aquell animalò. Idó bé, llavò es recordà que, por donar es sí an aquell xitxerel·lo de casarse, no era anada a demanar de parer an es cavallet.

—Però ¿com som anada tan tapada? deya ella. Amb una cosa tan grossa com ès pendre s'estat de matrimoni, ¿no anar a demanar de parer an es cavallet? ¡Eu ès grossa, ben grossa, ben grossa se porcada que he feta! Sobre tot, me'n hi vaig ara meteix, ¡veyam quin camí me donarà!

Se'n hi va, i li conta es pas an es cavallet, que li diu:

—Però ¿quina l'has feta?

—Massa que hu veig, diu ella, que l'he feta grossa.

—I tant, diu es cavallet, ¿qui't penses que ès aquest xabal?

—¿Qui? diu ella.

—Idò En Barrufet, diu s'animaló.

—¿Que me dius? s'esclama ella tota estorada, tota aborronada.

—Lo que sents, diu es cavallet. ¡Fosses venguda abans de donar es sí, a demanarme de consey!

—Es que no hi he pensat, diu ella.

—¡Ja hu crech! diu es cavallet. A voltros dones vos ne pren així! ¡En parlarvos de casar, perdeu ets estreps i sa tramuntana de vista! i ¡hala casemmos sense comanarvos a Deu ni a Santa Maria! I llavò molta volta vos ne duys s'aumut p'es cap; i tot ès plors i descapdell i dir la mala pèssima de s'homo, que voltros mateixes vos triàreu!

—Tens tota sa raó, diu ella; he feta sa gran porcada, eu veig massa; però ¡veyam quin camí em dones per sortir d'aquest envitricollat tan ferest!

—Si tu fas lo que't diré, diu es cavallet, encara poria esser que'n fosses escàpola d'En Banyeta-Verda, que allà on te vol dur, ès dins infern.

—¡Jesús, Sant Antoni! s'esclama aquella al·lota, ¡Dins infern!

—Idò? diu es cavallet, ¡de gran bamba! ¡veyam si't duria an el cel s'alcatràs!

—Digués, idò, que he de fer! diu aquella mesquina.

—Mira, diu es cavallet: es polissó vendrà ab un xinxer de gent i una gran taringa de carroses. Tu diràs que no estàs avesada a colcar mes que demunt mi. Tot d'una que t'hi posaràs, jo ja hauré pegat llongo i altre, i ¡de d'allà, tant com en porè treure! Ells mos pitjaràn derrera come llampons; i si't gires gens cap a ells, veuràs que tots son dimonis, tots ab un grandiós banyam, coa enravanada cap amunt i peus forcats a punt de gall. Però tu ¡ben alerta a retgirarte gens gens! ¡ben aferrada a sa meua cabayera! i ¡alerta a tombar ni per l'esquerra ni per la dreta! si no vols que mos apleguin. ¡Si Deu ho vol i Maria, no mos hauràn a cames!

—¡Prou que hu faré tot aixi com m'has dit! diu *Na dent d'or*.

I la dona no dormi en tota la santa nit devant aquelles comandacions tan esglayadores.

Sa dematinada, se posa un vestit de lo mes preciós; i, quant En Barrufet s'hi presentà ab aquell xinxer de llocifers que pareixien tots fiys de rey, demunt aquelles carrosses que semblaven d'or i pedres precioses, *Na dent d'or* les dona es bon dia, i ja ha tret es cavallet; i com En Banyeta-Verda li oferí sa carrossa millor de totes, que resplendia com un sol, tota de diamants, ella li diu:

—T'agraesch de tot cor s'oferiment, però no el puch acceptar. Jo no estich avesada a anar ab carrossa, i a's temps d'una *Ave-Maria* ja'm tendrieu ab bati-cor, i avuy trop que no es dia de res d'això. Jo tench sa meua colcadura, aquest cavallet, que'l juch ab qualsevol.

I, encara no hu va haver dit, com pega bot demunt s'animaló, que enverga llongo tot d'una i ¡de d'allà corrents de quatres, carrera uberta!

Com En Barrufet i tota aquella tracalada de llocifers veren aquella endemesa, ja han pitjat derrera es cavallet, tots de quatres, tan com en porien treure; però es diantre de cavallet, com mes anava mes reprenia. Allò no era correr, sino volar; i En

Barrufet i tota sa seua tropa que, veyent que no li porien avansar cap passa, treyen foch p'es caixals, i tiraven llamps i pestes, i no s'aturaven de dir:

—¡El dimoni ès aquest cavall! ¡Es mes dimoni que noltros! ¡a tots mos dona es brou! ¡el dimoni qui l'agaf!

Mentres tant, *Na Dent d'or* se gira una mica cap a ells, i ja hu crech que tot aquell xinxer que a sa partida semblaven grans princeps i cavallers d' aquells mes recolats, eren un esbart de dimonis, tots ab so grandiós banyam dalt sa closca, ab sa coa ben enravanada cap amunt i ab sos peus ben forcats, come galls de llavor, i aquelles carrosses eren totes de foch, com un forn de cals ablamat.

eren un esbart de dimonis, tots ab so grandiós banyam dalt sa closca...

Com *Na Dent d'or* veu tota aquella dimoniada i tota aquella foquetèria que los encalsaven, exhala un crit d'esglay, dient:

—¡Jesús, Sant Antoni! ¡estam perduts si mos agafen!

I ¿que fa ella? Se senya ben depressa *en nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant. Amén.*

Fer ella la senyal de la creu, i aquelles carrosses, ab tots es qui hi anaven dedins, pegar a l'ayre, lo meteix que si hi haguesem esclatat cent barrobins devall,—va esser tot-u. Ab un tro d'aquells mes esglayadors i esquerdats sa terra s'obrí, i carrosses i dimonis tot se'n entrà; i no'n veren pus la pols.

Quant es cavallet va creure que no importava córrer pus, s'atura i diu:

—¡De bones mos som escapats!

—Sí que tens raó! diu *Na Dent d'or*.

—No res; diu es cavallet. Ara hem de veure de quin cap feym estelles. Come tornar a ca-teua, no hi pensem per ara, si no vols caure en mans d'En Barrufet.

—¡Sa questió es fogir d'ell! diu *Na Dent d'or*, ¡Cost lo que cost, en vuy esser escàpola! Digués que hem de fer, i hu farem, sia lo que sia!

—Mira, va dir es cavallet, ara hem de veure si trobam cap pastoret per aquí que't barat es vestit. Pareixeràs un gentil donzell, i te poràs llogar per criat a ca qualque senyor d'aqueys grossos, que es allà a on solen sortir mes avinenteses; i tu ¡alerta a resoldre res may, que no sies venguda a demanarme de parer! I poràs venir ab s'escusa d'anarme a donar paya o abeurarme.

Na Dent d'or, ey allargà es coll a lo que li deya es cavallet :troben un pastor,se baraten es vestit: i es pastor, vestit de senyora, seguí en so fabiolet derrera ses euveyas—ti-tu-ti-tu-ti;—i *Na Dent d'or*, vestida de pastor demunt es cavallet, de d'allà, camina caminaràs, cerca qui cerca una casa de senyor gros, a on porerse llogar i esperar s'avinentesa que's cavallet li havia dit.

¿I a on dirieu que va anar caure *Na Dent d'or* ab so cavallet? Idò a ca'l Rey.

Troba un parey de criats mans fentes i fent la pretxa a sa carrera, i ja los escomet.

—¡Alabat sia Deu! diu ella.

—Per a sempre sia alabat! diuen ells.

—¿Que sou criats del Rey voltros? diu ella.

—Si-fa, diuen ells. ¿Que volíes res?

—¿No'm sabríeu dir, diu ella, si el Rey hauría mester cap criat?

—Bé poria esser, respón un. No res, espera una mica, i jo le hi'niré a demanar.

—Mercè'm fas, diu *Na Dent d'or*.

Ses derreres que tenían aquells criats que aquell desconegut fos cap al·lota ni cap fadrina, sino un pollastrell que lo que cercava era trobar un recó a ca'l Rey per besquetjars'hi la vida ab bona taula i poca feyna.

- Fiet, dona gràcies a Deu que éts caygut bé.

Que me'n direu? Ell aquell criat que era anat a demanar an el Rey si havia mester cap altre criat, al punt torna i diu a *Na Dent d'or:*

—Fiyet, dona gracies a Deu que éts caygut bé. El Sr. Rey ha dit que, si eres de bon aspecte, que't prenguéssem, i que't pories cuydar de menar ets estables ben nets i adesats perque era una feyna aixó que no estava comanada a cap de noltros i tots ey feym nassos. De manera que desd'ara pots romandre; i aquest cavallet que menes, mira, pose'l dins un estable d'aqueys. Tants com n'hi ha, no vé a

un cavall, perque ¿que li ès an el Rey un cavall mes? Res, una selivada en terra.

A tots aquells criats les cridà fort s'atenció aquell que creyen fadrinet, com el veyen tan ben carat, tan ben fet de per tot, tan gentil, tan agradós i amb aquella conversa tan dolsa i playent: i li varen demanar.

—Escolta, ¿i que te diuen a tu?

—*Donzell,* diu *Na Dent d'or.*

Li mostraren ets estables, afica dins un es cavallet, li dona paya i quatre garroves, i ja ès partida a fer dissapte a tota s'estableria de ca'l Rey, que era molta, i vos assegur, que no n'hi havía poch de concert que adesar i que endergar.

Que me'n direu? Ell dins un parey de dies aquells estables ja no s'assemblaren de nets que'lze manava es criat nou. Pareixien una copeta d'or

El Rey se'n tem, i no se'n poria avenir, fins que diu a la Reyna:

—Mira, ell aquest criat nou que prenguérem, no fa gayre, ès de lo mes llevent i avengut que hi haja an el mon. Sa seua feyna es menar ets estables nets, que primer eren pitjor que una soll; i ara des que ell ey truyetja i se'n cuyda, velostallà que fan mirera, de nets que los mena. Ell llambretgen. No't dich res: van mes nets que sa nostra cambra mateixa.

Sobre tot, la Reyna, per treure-se es gat des sach, devalla an ets estables; i com veu aquella gran netedat i galania, en va romandre encantada, i agafa al Rey, i li diu:

—Es ver que aquest criat nou ès de s'uy des vent, i que les guanya de massa a tots ets altres a menar ses coses netes. ¿Saps quina la m'havia pensada?

—Veyam, diu el Rey, amollalí!

—Idò, diu la Reyna, que es criat que's cuyda de fermos sa cambra neta, que pas an ets estables; i es d'ets estables, que pas a sa nostra cambra.

—Sí que has pensat bé, diu el Rey.

I a l'acte es criat que's cuydava de menar neta sa

cambra del Rey, passà an ets estables; i es d'ets estables, *En Donzell,* que deyen, passà a sa cambra.

¿Que me'n direu? Ell dins un parey de dies sa cambra del Rey va parèixer una copeta d'or; tota resplendia de neta que anava; s'hi porien mirar per tot.

I no vos dich res si el Rey i la Reyna ey estaven alabats ab *En Donzell!* No se'n sabien avenir de que un pobre criat fos tan fi, tan agut, tan llevent, i llavò tan trempat i tant el diantre per menar ses coses tan netes i ben encitronadas i que tengués tots es cayres tan foguers.

El Rey i la Reyna l'estimaven com si fos estat un fiy seu; i com eren una gent sense cap mal fel, un munt de bondat sense un filet de polissonada, ¡ses derreres que tenien de que *En Donzell* fos cap *donzella*; el creyen ben *donzell!*

Qui s'arribà a malpensar, va esser es fiy major, s'*Hereu de la Corona.*

—¿Que vol que li diga, ma mare? arribà a dir. Aquest criat nou me semble mes *donzella* que *donzell.*

—¡Ca homo! diu la Reyna. ¡Ja hi vas fuyt! ¿i a on tens ets uys? ¿Que estàs *biel?* ¿A on treu cap pensar això? ¡*En Donzell* es ben *donzell* i no *donzella!*

I es fiy del Rey que cada dia tornava sucar ets ays a sa mare i a son pare que *En Donzell* no era *donzell,* sino *donzella*; i son pare i mare que no feyen mes que riure-se'n, i no s'aturaven de dir:

—Aquest fiy nostro perilla tornarmos boig. L'ha aferrada ab això, i no hi ha qui le hi decant En aficar bolenga, no hi ha qui'l torsi. ¡Veyès a on treu cap voler que *En Donzell* no sia *donzell,* sino *donzella!*

Però com s'*Hereu de la Corona* seguia fort en ses seues que *En Donzell* no era *donzell,* sino *donzella,* —un dia la Reyna, cansada de sentirlo, s'esclama:

—No res, per un desengàn teu, fé li una prova: posali, sensa que ell s'en temi, un coixí de plomes

an es llit. Si ès *donzella,* lo endemà no serà coneixedor que hi hagi posat es cap demunt, perque tendrà prou esment, en aixercarse, de tuparlo i ferli remitjar ses plomes i deixarlo ben estufat, just no tocat de mans. I, si es *donzell,* no's cuydarà de res d'això i el deixarà de qualsevol manera.

S'*Hereu de la Corona* a's vespre, com *En Donzell* sopava, agafa un coixí de plomes, i'l du an es llit d' aquell, llevant es de de llana que hi havía.

En Donzell, abans d'anar a geure, se'n va a donar paya an es cavallet, com de costum, i aquest li diu:

—Mira, ¡alerta que es fiy del Rey te vol fer una prova per veure si éts *donzell* o *donzella!* T'han baratat es coixí que tenies an es llit amb un de plomes. Si demà dematí el deixes ab so clot que hi hauràs fet de geurehi, serà que éts *donzell;* si l'atupes i l'estufes i el deixes com si no fos tocat de mans, coletgiràn que éts *donzella.*

—Bé bé, diu *En Donzell.*

Se'n va a jeure; no s'hi mirà gens a malmenar es coixí de plomes, i lo endemà dematí el deixà tot amacarronat, com un tap de pica.

Mentres era a berenar, es fiy del Rey se'n entra a sa cambra d'*En Donzell;* i, com me veu es coixí d'aquella manera, quedà fret.

Va a mostrarlo a sa mare, la Reyna, que, com eu va veure, s'esclama:

—¿Eu veus, ¡beneytot! com eu es *donzell* i no *donzella?*

S'*Hereu de la Corona* va romandre tot confús; però des cap d'uns quants dies torna sucar ets ays devant sa mare de lo meteix i no parava de dir:

—¿Que vol que li diga, ma mare? Aquest criat me pareix mes *donzella* que *donzell.*

La Reyna, cansada de sentirlo, li arriba a dir:

—No res, per un desengàn teu menalte'n an *En Donzell* avuy o demà p'es *Carrer de ses filoes* i llavò p'es *Carrer de ses espases.* Si s'aferra ab ses filoes, serà *donzella;* si ab ses espases, *donzell.*

—¡Bona idea ha tenguda Vossa Reyal Magestat! diu s'*Hereu de la Corona*. Avuy meteix faré sa prova

I ¿que fa ell? Crida *En Donzell*, i ja li diu:

—Mira, hauriem d'anar a fer una volta.

—Ja hu sap, diu *En Donzell*, que sempre estich de peus per servirlo. Me deix anar a donar paya an es cavallet i porem partir en voler.

—¡Hala, idò veshi! diu es fiy del Rey, i torna tot d'una.

En Donzell s'en va a donar paya an es cavallet, que li digué:

—¡Mira que't volen fer un'altra prova!

—¿Quina? diu *En Donzell*.

—¿Quina? diu es cavallet. Que's fiy del Rey te menarà p'es *Carrer de ses filoes* i llavò p'es *Carrer de ses espases*. Si t'afiques a ses filoes, serà senya de que éts *donzella;* i si t'afiques a ses espases, serà senya de que éts *donzell*.

—Bé, Bé, diu *En Donzell*, ja'm servirà per avis. No m'hauràn a cames envers d'això.

Se'n va en so fiy del Rey a fer sa volta; i aquest, com sortien, li diu:

—No res, passem p'es *Carrer de ses filoes*, que fa estona que no'n som passat.

—Anem per allà on Vossa Altesa vulga, diu *En Donzell*. Vossa Altesa comanda.

Arriben an es *Carrer de ses filoes*, i allà n'haurieu vistes de grosses, de petites, de mitjanseres, de comunes, de fines, de mostretjades: una bona, s'altra millor.

I es fiy de Rey mira qui mira filoes; i no s'aturava de di:

—¡O que es de garrida aquesta! I ¿que'n direm d'aquesta altra? ¡Aquella sí que hu es bufarella! ¡o aquella altra! ¡quina meravella!

I *En Donzell* que estava tot impacient i que tayava claus, i no s'aturava de dir a s'oreya des fiy del Rey.

—¿Però que dimoni hem de reprémer ses filoes

noltros? ¿Que serà cosa que Vossa Altesa se vulga alsar *filador?* ¡No mos ne mancaría altre! Sobre tot, cap n'he mester de filoa, filoeta, ni filoí! Per part meua les poren cremar totes o tirarles dins mar.

—No res, arribà a dir es fiy del Rey, si tant de mal d'uys te fan ses filoes, anem a donar una volta p'es *Carrer de ses espases.*

—¡Ara sí que'm vé pe'ses meues! s'esclama *En Donzell.* ¡Ell ja hi hauríem d'esser!

Se'n hi van tot xarpats i ben peus alts; i tot d'una que entren an es *Carrer de ses espases,* allà haurieu vist xalar En *Donzell.* Ets uys li botien de tan arreu que mirava tots es mostradors. I allà entraven a totes ses botigues, i no feya mes que agafar espases, i les paupava es manti i sa fuya, i les vinclava, per veure si eren ben vincladisses, i ab s'ungla des dit gros les provava es tay, i llavò les brandava a l'ayre, fent com que envestir i parar es cop.

¿Que me'n direu? Ells es fiy del Rey n'arribà a estar maretjat de tant d'espasetjar d'En Donzell, que no'l poria treure d'aquelles botigues, perque encara no eren sortits d'una, com ja s'aficava dins un'altra, i hi havia d'haver raons per ferlo sortir.

A's cap i a la fi es fiy del Rey el pogué treure des ditxós *Carrer de ses espases,* i se'n tornen a caseua.

—¿Que es estat?diu la Reyna, com los veu i cridant apart es seu fiy.

—¡Que ha de ser estat! diu aquest. ¡Que no se'n ha volguda mirar cap de filoa! ¡Ara d'espases, no'n vulga sebre mes Vossa Reyal Magestat! ¡M'ha arribat a maretjar de tantes que n'ha mirades, tocades i provades! I m'hi he hagut de posar ab ses dents estretes per treure'l d'aquell carrer an es dimoni!

—¿Eu veus? va dir la Reyna. ¿Eu veus, beneytot mes que beneytot! com no hu es *donzella,* sino *donzell* i ben *donzell,* i d'aquells mes recolats! ¡I tu tan banya i tan encapirronat en que ès mes *donzella* que no *donzell!* ¡Eu he de veure si aquesta vegada t'hauràs desenganat de tot!

ab s'ungla des dit gros les provava es tay...

S'*Hereu de la Corona* baixà bandera tot confús, i es cap que li cloquetjava, i no hi sabia donar volta que ses proves que havia fetes an *En Donzell*, li fossen sortides tan esforrayades i a la bombé.

¿Que me'n direu? Ell es fiy del Rey al punt ja se 'n tornà a sa mare ab sa cansueta de que *En Donzell* no li pareixia *donzell*, sino *donzella*, i per aquí l'hauràs, fins que la Reyna li digué un dia:

—Però, ¡mira que hu éts pesat i cansadís! ¡No éts agontador! ¿Encara no estàs desenganat de que

ès *donzell* i no *donzella?* Féli un'altra prova, veyam si'n sortirem! Te'n vas a s'hort ab En Donzell i vos ne menau es cans de cassa. Tu d'amagat fas amollar un parey de conis dins es lli. Es cans, en afinarlos, ja hi estaràn abordats, i ¡bots i llongos! per dins es lli. Si ès *donzella*, ell dirà:—*¡Fora! ¡fora! tot es lli mos faràn mal bé! ¡bona nit, roba!*—Ara si ès *donzell*, no li alsarà gens es ventrey que's cans trespoletgin es lli.

—¡Sí que ha pensat bé Vossa Reyal Magestat! diu s'*Hereu de la Corona*. Ara meteix anam a fer aquesta prova.

Crida *En Donzell*, i li diu:

—Homo, *Donzell* ¿saps quina la m'havia pensada?

—Quina? diu *En Donzell*.

—Idò, diu es fiy del Rey, que anàssem a fer estirar una mica es galindons an es cans, per que no perdin es tranch des córrer.

—¡Trop que ha pensat molt bé! diu *En Donzell*.

—¡Hala, idò! diu es fiy del Rey. ¡Anemhi!

—¿Que no puch anar a donar paya an es cavallet aixi meteix? diu *En Donzell*.

—¡Veshi! diu es fiy del Rey; però ja hauries de tornar esser aqui.

Se'n hi va correns *En Donzell*, i es cavallet ja li diu:

—¡Alerta a badar gens! Te volen fer una prova. Te menaràn a s'hort; amollaràn d'amagat conis dins es lli. Si tu te'n dones pena i dius *¡fora!* an es cans, coletgiràn que éts *donzella;* si no'n fas gens de cas, creuràn que éts *donzell*.

—No res, diu *En Donzell*. No tengues ansi; bé has fet d'avisarme. No m'hauràn per aquest cayre.

Se'n torna correns an es fiy del Rey que ja havia fets treure's cans i enviat un altre criat ab tres o quatre conis dins un serró ab orde d'amollarlos dins es lli d'amagat tot d'una que hi arribarien es cans.

Es fiy del Rey ab *En Donzell* i es cans ja s'espitxen cap a s'hort.

—¿Vol dir hem de cassar dins s'hort? diu *En Donzell.*

—¿Que hu trobes cap mala idea? diu es fiy del Rey.

—Ni gens ni mica, diu *En Donzell.*

Sobre tot arribaren a s'hort, i cap an es llinar tot d'una.

Aquell criat des conis, com veu es cans que hi arribaven, ey amolla aquells animalons, que ja hu crech! s'aficaren per dins es llí.

I heu de creure i pensar que aquells cans tot d' una ja'n sentiren s'olor, i ja estàn abordats per dins es lli, i bots i llongos an es couis, i es lli tot malmenat com si fos estat roba de cossari.

I ¿que fa *En Donzell?* En lloch de dir *¡fora!* an es cans, ja's partit correns derrera ells afuantlos, acanyisantlos, cuydant a fer uy de crits i de bots per dins aquell lli, i com que hu fés aposta de potetjarlo i ab un venable que duya ¡bons ventays an es lli a dreta i esquerra!

Es fiy del Rey com va veure aquella feta, n'estava ab sos cabeys drets; no s'en poria avenir; no hi sabia donar volta a tot allò.

—¡Ja basta de cassar per vuy! va dir.

I ¡cap a contar es pas a sa mare!

Poreu fer contes que li digué dir la Reyna, i si se'n degué riure bé d'ell, i si n'hi degué dir de noms.

S'*Hereu de la Corona* se'n va dur sa gran ruixada, sense sebre que havia de dir ni com s'havia de defensar. Passaren un parey de setmanes; i com més se mirava *En Donzell,* més s'aficava dins es carabassot que era més *donzella* que *donzell;* i no pogué estar pus que no hu digués a sa mare, que, apurada de tot de tot, arriba a dir:

—¡Fiy meu, tu'm faràs morir verda! ¿Com no hu veus que mos tens acabats a tots ab aqueixes toixarrudeses teues? ¡tu meteix li has fetes tantes de proves an aqueix bo de *Donzell,* i no t'arribes a desenganar may! Per sortirne d'una vegada, te'n diré una

altra que n'hi pots fer; i ¡mira quina hora t'ho dich! serà sa derrera que't dirè. Si ab aquesta no t'assacies, ¡no'm tornes venir pus devant ni derrera ab tal cabermoni!

—¡Que me diga aquesta prova, diu s'*Hereu de la Corona*, i jo li promet, com som homo, que no la tornaré molestar pus may per una tal cosa!

—¡Mira idò! diu la Reyna. jo he notat que, sempre que an *En Donzell* li manen una cosa o altra que no ès lo que fa cada dia, tot d'una demana per anar a donar paya an es seu cavallet; i això m'ha arribat a fer sospitar si hi ha qualque misteri entre ell i aqueix cavallet. Tu poses un collar de perles i diamants a un ca de cassa i el te'n menes a sa carrera, i li fas amollar un coní devant. Es coní fogirà com un llamp, i es ca li pitjarà derrera, correns tan com en puga treure. Tu llavò crides *En Donzell*, cridant com un desesperat:—*¡Per amor de Deu! ¡vina, Donzell! ¡Aquest dimoni de ca que mos ha pres es millor collar de perles i diamants que teniem! ¡Corre depressa! ¡a veure si'l captures! ¡Depressa per amor de Deu!* Es segur que En Donzell no anirà llavò a demanar per anar a donar paya an es cavallet; sino que se'n nirà correns derrera aquell ca. I quant torn, jo sortiré i diré:—*Donzell ¡quina passada! Es teu cavallet ara meteix ha estirat es potons! ¡S'ès mort!*—Si ell diu:—*¡Mesquina de mi!* serà *donzella;* si no hu diu, no'n vulgues sebre pus; i no mos vengues pus may amb-e que es mes *donzella* que *donzell!*

—¡Si que m'agrada aqueixa idea! diu s'*Hereu de la Corona*. ¡Provemla, i que siga sa derrera prova! ¡com som homo!

Se'n va es fiy del Rey a cercar un collar de perles i diamants, el posa a un ca de cassa; i, com el tengué a sa carrera, li fa amollar un coní devant. Es coní com cent mil llamps! ¡de d'allà! I es ca, tot d'una que li amollen, ¡derrera es coní! treguent es córrer des dies feners i des diumenges, mentres tant que's fiy del Rey ja cridava com un desesperat:

—¡*Donzell!* ¡O *Donzell!* ¡Depressa vina! ¡Depressa!

Compareix En *Donzell* a l'acte, cridant:

—¿Que es això, Senyor Altesa? que li passa?

—¿Que m'ha de passar? deya es fiy del Rey. ¡Que aquell dimoni de ca se'n du passat p'es coll es millor collar de perles i diamants que teniem! ¡Corre per amor de Deu! a veure si'l captures! ¡a veure si l'aplegues! ¡a veure si le hi prens! ¡Depressa que no hi seràs a temps! ¡depressa per amor a Deu!

En Donzell no'l deixà acabar, perque s'espitxà derrera es ca com un llonzi, correns tan com en poria treure, cridant a tothom que veya:

—¡Parau aqueix ca! ¡Paraulo que se'n du es collar millor de ca'l Rey, tot de perles i diamants! ¡Paraulo per amor de Deu!

Sobre tot, tan va cridar i tan va córrer, que alsà tota la Ciutat, i a la fi assolí aquell pobre ca, que no hu'via fet per mal de fogir ab so collar. El duya per que le hi havien posat, i corria tant a-les-totes per aplegar es ditxós coni que li havien amollat devant.

Sa questió va esser que *En Donzell* s'entregà tot xarpat, bras sonant i oreya fumant ab so ca i es collar de perles i diamats. Tots es de ca'l Rey li sortiren a camí, i allà tothom li donava s'enhorabona, i tothom que li deya:

—No hi he vel! si no es per tu, bona nit, collar!

I es fiy del Rey era es qui le hi deya mes.

Ab això s'hi presenta la Reyna i ja li diu:

—¡Enhorabona, estimat *Donzell*, des collar de perles i diamants que mos has salvat! Però una mala noticia t'he de donar: ara m'acaben de dir que es teu cavallet l'han trobat mort. Sens dupte una mal-de-ventrada el se'n ha duyt!

—¿Que me diu Vossa Reyal Magestat? s'esclama aborronat *En Donzell*, tornant de mil colors. ¿Es meu cavallet ès mort? *¡O mesquina de mi!*

I va caure en-terra de baticor.

Com la Reyna i s'*Hereu de la Corona* i tots els

altres sentiren aquella esclamació *¡mesquina de mi!* s'esclamaren tot esglayats:

—¿Què tal? ¡Ell eu ès *Donzella* i no donzell!

—¡Veyès si endevinava *S'Hereu de la Corona!* deya tothom.

Sobre tot, l'alsaren d'en-terra a *Na Donzella* aixi com pogueren; la se'n duen demunt un llit, ey compareixen es metges, i a la fi la feren cobrar.

I la Reyna la fé vestir de dona, donantli uns vestits preciosos de tot, com si fos estada una princesa.

I si *Na Dent d'or,* vestida d'homo, cridava tant s'atenció pe'sa seua gentilesa, galania, gràcia i finura en totes ses seues coses, ¿que no havia d'esser, vestida segons lo que era i demanava es seu estat?

I ara estich segur que tots voltros ja veys lo que havia de succeir forsat forsat! Que havia de succeir? sino que *S'Hereu de la Corona* quedà enamoradissim de *Na dent d'or.* I va dir a son pare i a sa mare que o romandria fadrí tota la vida o se casaria ab aquella *donzella,* tan garrida i tan ayrosa en totes ses coses, perque cap n'hi havia an el mon que li agradàs com ella, ni d'un bon tros!

Son pare i sa mare, com el veren tan encarat, ey allargaren es coll, i agafaren *Na Dent d'or,* i li diuen lo que feya'l cas. Ella va esser molt aguda; demanà tres dies per pensarhi, i les hi accediren.

I mirau quin acudit va tenir; demanà per anar allà on havien enterrat es seu cavallet perque hi volia anar a plorar, per aquell amich seu tan gros.

—¿A on està enterrat? digué la Reina. Si no ès mort, dona! ¡Si no va esser mes que una farsa que't férem per provarte, per aclarir si eres *donzell o donzella.*

—¿Què me diu, Senyora Reyna? s'esclama *Na Dent d'or.* ¿I aquesta m'ès vera? ¿Es cavallet ès viu?

—¡Prou que hu és! diu la Reina.

Per que hu tocàs ab ses mans, la menaren dins s'estable, i ¡vaja si hi va esser es cavallet, menja qui menja paya, es mes descansat del mon.

No vos dich res s'alegria que va tenir *Na Dent d'or!*

¿Què me'n direu? Ell a una deshora se'n hi va ben d'amagat *Na Dent d'or* an es cavallet, i li conta lo que li passa: que es fiy del Rey la vol per casar, i que ha de tornar sa resposta an el Rey i a la Reyna dins tres dies.

Es cavallet, com la va haver sentida, li diu:

—Bé, i a tu ¿que t'agrada es fiy del Rey?

—¡Prou que sí! diu ella.

—Però ¿i que té sa *dent d'or* que ta mare't deixà an es testament? diu s'animaló.

—No, diu ella.

—Idò no t'hi pots casar, dona! diu es cavallet.

—¡Massa que hu veig! diu ella. ¡Oh si li poguéssem posar sa ditxosa *dent d'or!*

—¿Ja le hi hauries posada? diu es cavallet.

—Faria estona! diu ella. Però bé, com en sortim d'aquest bugat?

—¿Com? diu es cavallet. No tens altre remey que treure'm de s'estable sense fer gens de renou ni mica d'estabó; i, en esser defora, te poses demunt mi, i, ¡no hayes por! Ja faré jo lo demés. Creume que no ès hora de paupar!

Na Dent d'or eu va comprendre ben bé que, si no espedien de tot de tot, s'esposaven a que los esborrossonassen sa potranca.

I ¿què fa ella? Posa sa sella i sa brilla an es cavallet, el treu defora anant de puntes de puntes, sense fer gens d'estabó; tot d'una que ès defora, pega bot demunt es cavallet, i ja ès partit de quatres, però de quatres de tot, tan com en poria treure. Correguéren fins que va esser de dia clar, que s'amagaren dins un bosch ben espès, esperant que tornàs venir sa fosca per córrer de bell nou fins a s'altra sortida de sol. Sa questió era no anar de dia p'es camins a fi de que no les poguessen seguir es passos ni sabés negú per on havien pres.

Ara no vos dich res quin trastorn se'n dugue-

ren a ca'l Rey com lo endemà mati se trobaren sense *Na Dent d'or* i sense es cavallet. Es fiy del Rey se pegava ab so cap pe'ses parets, s'arrabassava es cabeys un grapat ab cada mà. Se pensaven que tornava boig.

—¿Què hem de fer? ¿què no hem de fer? A la fi aclariren que hi havia una doneta véya que era fada i que sabia fins i tot aont se colgava el dimoni.

Pica es fiy del Rey de talons cap a caaquesta doneta, i ja l'envest per que li diga per ont para *Na Dent d'or*.

—¡No hu sé, diu aquella véyeta, que's farà Vossa Altesa, si l'aplegarà!

—Estich dispost a ferho de tot, diu es fiy del Rey. Digau què tench de fer.

—Idò, diu sa fada, que's pos damunt es cavall mes corredor...

—Idò, diu sa fada, que's pos demunt es cavall mes corredor, mes corredor; en sortir de la ciutat trobarà un entreforch de tres camins; amoll an es cavall que prenga es cami que vulga d'aquells tres, i li don llendera i de d'allà, i no's cans de donarn'hi. Sino hu fa aixi, ¡no l'assolirà a *Na Dent d'or*! ¡Mir quin'hora le hi dich!

Es fiy del Rey fa posar sa sella an es cavall mes corredor mes corredor, ey pega bot, s'hi aixanca

ben aixancat, i ¡hala ventay i altre an aquell cavall! que ja ès partit de quatres, i ¡de d'allà, tant com en poria treure! Arriben a s'entreforch des tres camins; li amolla es fiy del Rey i s'animal pren es des mitx; i es fiy del Rey ¡llendera an es cavall! i es cavall de d'allà. I rebotia aquell animal. Allò no era córrer! ¡allò era volar!

¿Què me'n direu? Ell des cap de set dies es fiy del Rey colombra *Na Dent d'or* ab so cavallet dins un auzinar; i al punt los ès demunt.

I ¿què fa es cavallet? Torna un carboner i fa tornar *Na Dent d'or* una sitja de carbó ben ablamamada, i fum i fum; i una partida de munts de carbó ensà i enllà.

—¡Alabat sia Deu! diu es fiy del Rey.

—Per a sempre sia alabat! diu aquell carboner.

—Escoltau, diu es fiy del Rey. ¿I just ara no hi havia aquí una galant donzella ab un cavallet?

—Tots aquells munts, diu es carboner, ja estàn venuts. Ara es de sa sitja el poreu pendre tot, si'ns avenim des preu.

—No vos dich això! diu es fiy del Rey, sino si heu vista aquella donzella i aquell cavallet que fa un moment que eren aquí?

—A vint sous vos puch donar es d'auzina, diu es carboneret; si fos de pi, a quinze sous i tres doblers Un quartet lluny de assí, en tench una de sitja que estova.

—¡Però si jo no vos demán carbó ni carbonissa! diu es fiy del Rey, sino ¿si heu vista una donzella amb un cavallet?

—¡No vos puch llevar una maya des preu que vos dich! diu aquell carboner.

Què me'n direu? Ell es fiy del Rey, bé el va preguntar an aquell pòlissa de carboner; però no'l pogué treure des carbó d'auzina i des carbó de pi.

A la fi gira en coa cap a ca-seua a contarho an aquella fada.

Com sa veyeta el sentí, digué:

—¡Ah beneyt! Aquell carboner era es cavallet, i aquella sitja era *Na Dent d'or*. Si elze vol aplegar, ja pot tornar esser partit p'es mateixos passos, no's cansi de donar llendera an es cavall; i, en veure senya d'ells, los estiga alerta, que no li tornin passar per maya.

I es fiy del Rey, ja torna esser partit p'es mateixos passos, i, ¡hala llendera an es cavall! i es cavall ¡de quatres, tant com en poria treure!

Com va fer desset dies que corrien, es fiy del Rey me destria lluny ben lluny un embalum que li sembla una dona ab un cavall devora una figuera; i de d'allà cap a ells!

Sobre tot, eu era *Na Dent d'or* ab so cavallet que reposaven devora una figuera, cansats y morts de fogir. I què fa es cavallet? Torna una hortolana i fa tornar *Na Dent d'or* una sínia i un parey de corterades d'hortolissa.

Arriba es fiy del Rey, i com me veu aquell hort, plantat allà cop en sech, romàn ab sos cabeys drets, i ja envest s'hortolana ab aquestes:

—¡Alabat sia Deu!

—¡Per a sempre sia alabat Deu! diu s'hortolana.

—¡No'm diríeu, germaneta, diu es fiy del Rey, per on ha pres aquella dona amb aquell cavall que hi havia no fa gayre devora aqueixa figuera?

—Aqueys pebres, diu s'hortolana, si tant encarat ey estau a durvosne, elze m'haureu de pagar a sis doblers sa dotzena, perque ¡sabeu quins re-de pebres! ¡Paupaulos, per un gust, vereu si cruixen! Ara ses auberginis, dues per una treseta; i'm feys contenta si no les preniu, perque en treuré mes.

—¡Però si jo, germaneta, diu es fiy del Rey, no vaig de pebres ni pebrons ni d'aubergínies ni d'auberginions! Jo lo que vos demàn si sabeu per on ha pres aquella dona amb aquell cavall que just ara seya devora aquesta figuera.

—Sobre tot, diu s'hortolana, de franch les vos don pebres i auberginis, si a cap hort en trobau que siguen tant de primera, p'es mateix preu!

Es fiy del Rey se cansà de preguntar aquella hortolana sobre *Na Dent d'or* i es cavallet, però no la va porer treure may des pebres, de ses auberginies i demés carro-portal.

A la fi va compendre que tot era temps perdut, i que no tenia altre remey que tornarse'n an aquella veyeta a veure si li donava cap altre camí.

Se'n hi torna; i, com sa veyeta el sent, s'esclama:

—¡Ja hu va esser beneyt Vossa Altesa! Aquella hortolana era es cavallet! aquella sínia i s'hortolissa era *Na Dent d'or*. Si elze vol aplegar, ja pot tornar esser partit ben depressa p'es mateixos passos, i no's cansi de donar llendera i de córrer.

I es fiy del Rey ja's torna posar dalt es cavall, i ¡venga llenderada i altra! i aquell cavall ¡de d'allà ben de quatres!

Quant va fer vint i set dies que corrien, m'afina ben lluny ben lluny una cosa com una dona i un cavallet devora un pou.

I ¡ja hu crech que's fiy del Rey endressa es cavall cap a ells, mes que depressa!

Què me'n direu? Ell eu va esser *Na Dent d'or* i es cavallet.

I ¿què fa aquest? Torna un escolanet i fa tornar *Na Dent d'or* una esglesieta ab un campanaret i una campana, toca qui toca una missa *dinya-diny-diny -dinya-diny-diny*.

Poreu fer contes com degué romandre es fiy del Rey davant aquella endemesa. No veyent negú nat mes que aquell escolanet, ja s'hi acosta escometentlo.

—¡Alabat sia Deu!

—Per a sempre sia alabat! diu s'escolanet.

—No'm diries, diu es fiy del Rey, cap a on ha pres aquella dona amb aquell cavallet que just ara just ara eren devora aqueix pou?

—Lo que's diu missa, diu s'escolanet, ara mateix en poreu oir. Es capellà ja està revestit.

—No ès això que't demàn, diu es fiy del Rey, sino si saps per on ha pres aquella dona amb aquell cavallet.

—No us ho cregueu, diu s'escolanet, que es capellà se vulga despuyar d'ets ornaments per confessarvos! ¡Fósseu vengut mes prest! ¡Vaja, haureu de esperar que hàgem dita sa missa! ¡Supòs que tampoch no vos deu caure de sa post!

¿Què me'n direu? Ell es fiy del Rey no'n va porer treure altra sentència d'aquell dianxa d'escolà, sino de sa misa i des confessar, i des confessar i sa missa.

—No tench altre remey, va dir, que tornarme'n a sa veyeta, veyam si'm donarà cap altre camí.

Dit i fet, se'n hi va; i sa veyeta, com el sentí, s'esclamà:

—¡Oh que hu va esser de beneyt i de beneyt Vossa Altesa! Aquell escolà era es cavallet; aquella esglesieta, *Na Dent d'or*. Mentres ella vaja amb aquest cavallet, me sembla que no l'haurà a cames!

i es cavall ¡llongo i altre llongo!

Aquí es fiy del Rey va dir:

—¡Qui no's cansa, alcansa! ¡He comensada a cercar aquesta al·lota, i ¡o l'arribaré a trobar o cauré mort! ¡No ès d'homos tornar arrera!

Sobre tot, se torna posar demunt es cavall, i ¡hala llenderada i altra! i es cavall ¡llongo i altre llongo i ¡de quatres, tant com en poria treure! i ¡de d'allà!

Com va fer trenta set dies que corrien, colombra lluny ben lluny un embalum com un cavall i una dona devall un pi. I ¡cap a ells s'ès dit!

¿Què me'n direu? Ell eu varen esser *Na Dent d'or* i es cavallet, que li diu a ella:

—Pose't depressa demunt mi, que ara va sa derrera prova que porem fer! ¡Depressa!

Na Dent d'or bota demunt es cavallet, s'aferra fort, i parteixen ben acanalats, i ¡de d'allà!

Però es cavall des fiy del Rey corria mes, sempre los prenia ventatge, i es cavallet ab *Na Dent d'or* ¡de d'allà! i s'altre cavall ab so fiy del Rey ¡derrera ells! ¡ja't'gaf, ja't tench!

I ¿què fa es cavallet? Com va veure que's fiy del Rey ja li anava tan prop que casi li arribava a sa coa, enverga alsada de cul i cossa devers es barram des fiy del Rey; l'aplega de ple en ple, i un clau de sa ferradura li fa botir una dent, i sa cabota d'aquell clau queda encletxada a's mitx de ses dents veynades, i s'hi encletxà tan fort, que li va romandre allà es mitx perque es clau s'hi va rompre.

¿Què me'n direu? Ell aquell clau era d'or, i sa seua cabota encletxada a's mitx d'aquelles dues dents des barram des fiy del Rey, li serví de dent, com dos i dos fan quatre.

Es fiy del Rey ja tenia una *dent d'or*.

—¡Ja tenim lo que cercàvem! va dir es cavallet. Ara ja porem posar forqueta.

S'aturen i se'n van an es fiy del Rey, que s'havia hagut d'aturar des mal que aquella cossa li havia fet. *Na Dent d'or* li afina sa *dent d'or*, i li diu tota xerevel·la:

—Mira, ara mos porem casar. Mu mare me deixà an es testament que'm faria borda si no'm casava ab un qui tengués, com jo, una dent d'or. Perque tu no'n tenies cap, jo no'm poria casar ab tu, per això vaig fogir de ca-vostra ab so cavallet, que és una ànima encantada que mu mare me deixà: ell és qui m'ha treta d'un sens fi de perills que he correguts. Ara tu diguehi sa teua.

Poreu fer contes quins uys devia badar es fiy del Rey com sentí aquelles comandacions.

—¡Quina cossa mes ben pegada! va dir ell ¡Quina cossa mes ben agraida! ¿Si't vuy ¡o *Dent-d'oreta!* per casar? ¡Massa que sí! ¡massa que sí! ¡Per això plorava s'al·lot!

Sobre tot, ell li estrengueren tots dos cap a ca-ell, cap a ca'l Rey; i, com ey foren, enrengaren sa cosa p'es casament i dins tres dies se va fer s'esclafit: se casaren es fiy del Rey i *Na Dent d'or*, i venguen unes nosses de pinyol vermey, i festes i mes festes, i sarau per llarch.

I encara son vius si no son morts, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

EN JUANET CAMETA-CURTA

I SES TRES CAPSETES (1)

Això era un rey que era rey de mitx mon, i només tenia dues fies, garrides i gentils com el sol. El Rey les tenia tan geloses que, de por que no les hi prenguessen, no les deixava anar totes soles may ni just amb cambreres i criades, sino que, en sortir elles a passetjar, les havien d'acompanyar sempre dos estols de soldats, uns davant davant i ets altres derrera derrera, i ses fies del Rey dins un cotxo amb una partida de cambreres i criades per servirles i servar-los es tafatà.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que un dia que eren sortides a passetjar aquelles dues pitxorines tan garrides i gentils, ab s'estol de soldats davant davant i s'altre estol de soldats derrera derrera i elles dins es cotxo ab ses cambreres i criades tirant potxes i fent unes riayes ben fresques, cop en sech se presenta un gigantarro com una torre de molí, ab una guiterra passat es cordó p'es coll i ab ses mans un pí per arruixador de mosques, però un pinarro que sa soca feya sa gruixa des cos d'un homo i s'alsada d'un campanar.

---

(1) La'm contà Mn. Nicolau Dameto i Rotten, de la Ciutat de Mallorca, al cel sia ell.

Es soldats que anaven derrera derrera s'aborden an es gegant...

¿I què fa ell? Diu an es cotxer que s'atur, es cotxer diu que no lleu, es gigant agafa una roda per ses brèndoles i hi afica una cama, es cotxo s'hagué d'aturar per forsa, es gigant pega grapada a sa fia major del Rey, la s'enfonya dins sa guiterra, i ja ès partit de d'allà.

Poreu fer comptes es crits, plors i descapdell que se posaren a fer ses fies del Rey, ses cambreres i ses criades, es cotxer i ses llibrees!

Es soldats que anaven derrera derrera s'aborden an es gigant i es qui anaven davant davant també

hi compareixen; però es dimoni de gigant amb aquell arruixador de mosques que duya, ab aquell pinarro que manetjava com si fos estada una caramutxa, arruixava es soldats, i no los se deixava acostar ni de cent passes, i ses pedres i fletxes que li tiraven no li feyen res, i no hi havia cas de ferli tastar espases, destrals ni llances perque no s'hi porien arrambar ab aquell pinarro que ell brandava, i que, en endevinar cap soldat, en feya una coca, com ès bo de veure.

Amb això es gigant deixa en banda tot aquell soldadum i fuig de d'allà ab sa fiya major del Rey dins sa guiterra i brandant aquell pinarro, i ab cada passa feya mil destres [1]. Així ès que es pobres soldats i s'altra fia del Rey ab ses cambreres i criades, es cotxer i ses llibrees només el veren partir.

I no tengueren altre remey que tornar-se'n cap a ca'l Rey, i poreu fer comptes quina arribada havien de fer tan trista: tot va esser plors i descapdell; no hi havia qui hi paràs de crits i llaments, sospirs i xinglots.

—¡Pobre fieta meua! ¿com te deus trobar a l'hora d'ara! deyen el Rey i a Reyna, pegant ab so cap per ses parets, com a boigs, de sa pena que los roegava es cor.

—¡Pobre germaneta meua! ¿Què ha d'esser de tu? deya s'altra germana de sa mesquina, arrabassant-se es cabeys, un grapat ab cada mà.

—¡Pobre Senyora Altesa! ¡Qui le hi haguès hagut de dir, ella tan garrida, haver de parar en mans d'un gigantarro com allò! deyen ses cambreres i criades i tota la Cort.

Com va fer set dies que la ploraven, el Rey va fer unes dictes que es qui li tornàs sa fiya major, se casaria amb ella; i si ja era morta, aquell que duria es cap des gigant, se casaria ab s'altra, i llavò tendria sa Corona.

---

(1) Un destre son 21 pam: serveix per canar terres.

No vos dich res si en comparegueren de fiys de rey, comtes, marquesos i cavallers i xavalets de tot pelatge, a demanar devers a on era sortit aquell gigant i per quin vent havia pres, ab sa idea de veure si a forsa d'anar uys espolsats i d'enginys, des llevant o des ponent, porien arribar a aglapir sa fia major d'aquell rey o a safalcar per xamba o bona sort es gigantarro. Era que tots en tenien massa ganes de posar amb aquelles princeses es coll devall es jou del Sant Matrimoni i esser reys amb elles, tan garrides i gentils com eren, que tothom s'embadalía en veure-les passar; i es fadrins que les guipaven, romanien tot estafaril·lats, tot embabayats, que no sabien que los passava.

Aquelles cambreres, criades, cotxer, llibrees i soldats que eren estats a sa feta, bé los donaven totes ses entre-senyes del mon a tots aquells fiys de rey, comtes, marquesos, cavallers i demés tracalada de fadrins; però ¡que havien de trobar ells es gigant i manco sa fiya major del Rey que se'n havia duyta dins sa guiterra!

El Rey i tothom ja havien perdudes totes ses esperances de tornar veure aquella pobre princesa, fins que se presenta un dia demati an el Rey un xavalet d'una quinzena d'anys, que va dir que li deyen En Juanet Cameta-curta, perque n'hi tenia una, però que feya un cap mes viu que una centella, caminava mes juger que una titina, i se veya massa que era de s'uy des vent i que tayava un cabey a l'ayre.

—Senyor Rey, diu En Juanet. ¿Se conté veritat que Vossa Reyal Magestat ha fetes unes dictes que es qui li torn sa fiya major, se casarà amb ella; i si ella ja fos morta, aquell que durà es cap des gigant, se casarà ab s'altra, i llavò tendrà sa Corona?

—Així com dius, ès! respòn el Rey.

—Idò jo, diu En Cameta-curta, eu vuy provar de si la hi puch tornar an aqueixa fiya seua per porer-me casar amb ella i tenir sa Corona! ¿Que no troba que he pensat bé, senyor Rey?

—Es pensament ja ès bo, diu el Rey. Lo que falta, son es fets! M'enganaria molt que fesses tech, allà on han feta fetxida tots ets altres que hu han volgut provar.

En Cameta-curta va dir an el Rey que estigués descansat, que o el dimoni se'n duria ses titeres o ell li trobaria sa fiya major i li duria es cap des gigant.

—¡Si tu hu feyes tenir ver an això! s'esclama el Rey. Tot quant tench, seria teu!

—¡Me bastaria sa seua fiya i sa Corona! diu En Cameta-curta.

Se despedeix del Rey, i pica de talons cap allà on li digueren que es gigant havia robada sa fiya major del Rey.

Com es allà pren ses seues búixoles, i ja li ha copat per s'endret per ont es gigant fogi, i de d'allà ben atacat, coixeu coixeu, però sensa perdre un punt.

Camina caminaràs i cap envant te faràs, com ey va haver set dies que caminava, troba una jayeta devora un pou, plora qui plora, amb un plors desfet de tot.

¿Què ès això que teniu, germaneta, tant de plors? diu En Juanet.

— ¡Què ha de esser, bon jovenet! Que jo tenia un gerricó, que, omplintlo d'aygo d'aquest pou, en bevia tres glops un p'el Pare, un p'el Fill i un per l'Esperit Sant, en sortir es sol i en pondre-se, i ja no havia de mester altra cosa en tot lo sant dia ni en tota la santa nit; aquells glops m'apagaven sa set i sa talent, i me passava sa vida mes regalada del mon. I has de creure i pensar i pensar i creure que avuy he trobat buyt es gerricó, li ferm sa corda i l'amoll dins aquest pou, que era allà on l'omplia sempre! Sensa voler sa corda m'ha escapat, i corda i gerricó per endins dins es pou. De manera que som romasa sensa remey per porer tornar beure d'aquella aygo que era tota sa meua vida. I a sa meua edat ¿què ha d'esser de mí? ¿Com no m'he de morir de un pur desayre? ¿Eu veus, o jovenet, si tench motiu de plorar?

—Aixi mateix en teniu, respòn En Juanet; però veys, germaneta, tot té compostura an aquest mon, fora la mort. Si qualcú vos treya aquest gerricó que vos ès caygut dins aquest pou, ¿no ès ver que tot quedaria pla i igual?

—Per mi sí, diu sa jayeta. Però qui serà que el me voldrà treure?

se passa sa corda p'es coll, i ja ès partit...

—Jo! diu En Juanet.

I ¿què fa ell? Guayta dins es pou; veu que ès paredat i estret, i que hi pot devallar aixancat amb un peu a cada banda, aficant es peus dins ses juntes i buyts des paredat.

A-les-hores En Juanet se treu ses sabates i es jaquet, i ja s'enfonya dins es pou, i per endins i per endins, fins que arriba a s'aygo. Allà veu sa corda que neda i es gerricó enfonyat, i llavò tres capsetes que neden. En Juanet les se posa dins sa faldriguera, se passa sa corda p'es coll, i ja ès partit, paredat amunt.

¿Què me'n direu? Ell al punt va esser demunt de tot. Pega salt adefora, demunt sa terra; estira sa corda fins que la té tota demunt amb so gerricó al raset d'aygo, i l'entrega a sa jaya.

Ara figurauvos si hi devia estar contenta aquella jayeta.

No hi cabia d'alegria i gaubansa.

Idò aquella jayeta cuidà a tornar botja d'alegria i gaubansa com se veya altra vegada ab so gerricó ple d'aquella aygo tan meravellosa, que l'escusava d'haver de menjar i d'haver de cercar res per la vida, que no havia de fer mes que pegar es tres glops en sortir es sol i ets altres tres en pondre-se, un en nom del Pare, s'altre en nom del Fill i s'altre en nom de l'Esperit Sant, i amb això ja'n tenia prou per viure mes sana que un gra d'ay i mes forta que una penya de mar.

Però encara mes content i gojós estava En Juanet perque, com se va treure de sa faldriguera ses tres capsetes, va reparar que cada una d'elles duya unes lletres que deyen:

—¡Oh, tu que m'has treta des pou! En veure't apurat, obri'm i demane'm una cosa, sa que vulgues, per grossa que sia, i te serà accedida, però just una vegada!

—¿Aixi va això? diu En Juanet, com va haver lletgides aquelles lletres. Idò males hores tendrà es gigant ab mi. ¡Que'm tirin d'una passa si jo no li saup sa fiya del Rey i si no li escapoll es cap, per presentarlo an el Rey, i aixi una altra vegada s'hi mirarà mes en so anar a dur-se'n al·lotes dins sa guiterra!

I ¿què fa ell? Se desfà de sa jayeta aixi com pot, que s'era aferrada per ell de s'alegria que tenia, que no sabia que's feya per que En Juanet li havia tret es gerricó ple d'aygo des pou, que era sa seua vida; i ja ès partit s'al·lot de d'allà ben peus alts, bras sonant oreya fumant.

Com va esser un tros enfora, obri una de ses tres capsetes, i tot d'una li surt una veueta d'allà dins, ben argentina, que li digué:

—¿Què ès que demanes?

—Esser ara mateix, diu En Juanet, a ca's gi-

gant que s'en va dur sa fiya major del Rey dins sa guiterra! I que negú me veja mentres jo no vulga, i que jo veja tothom!

¿Què me'n direu? Ell encara En Juanet no hagué acabades de dir tals paraules, com *zas!* se trobà demunt una muntanyota a les mars perdudes i dins un grandiós casal, aont no més afinà una fadrineta com el sol de garrida i gentil.

Li va semblar que allò seria sa fiya major del Rey, però com may l'havia vista i no la coneixia, no estava segur de que hu fos, i primer se volgué assegurar.

També havia de menester sebre des gigant, si hi era, si no hi era, si se'n anava i tornava prest, o tart, o si no se movia may des casal.

Afina una represa a un recó de la casa de davant, s'hi enfila, s'hi asseu cames penjant, i allà l' homo se mirava la feta.

Aquella fadrineta feynetjava per dins la casa, lo que fa una criada o una Madona de baixa mà, que ha de fer totes ses feynes ella mateixa.

Sa fadrineta no's temé de res perque En Juanet, per virtut d'aquella capseta que havia uberta, negú el veya a ell i ell eu veya tot, de lo mes bé.

I vos assegur que la s'hi mirava arreu ferm an aquella fadrineta, com la veya tan bella dona i tan garrida, però ben trista, i això li feya creure que no poria esser altra que sa fiya major del Rey.

Amb això se va fer hora-baixa de tot, i com comensava a fer fosqueta, assetsuaixí sent unes petjades molt fortes i al punt *¡tac!* s'en entra es gigant dins la casa, que era molt alta de sòtil, i ab tot això es gigantot casi pegava a ses bigues es grandolàs. I ja és partit a dir:

—¡Sent olor de carn humana! ¡Ja'n menjarem si Deu eu mana! ¿Qui hi ha per aquí? ¡Sent olor de carn humana! ¡Ja'n menjarem aquesta setmana! ¿Qui hi ha per aqui? dich.

A-les-hores aquella fadrineta surt i li diu:

—Senyor gigant, aquí no hi ha negú mes que jo, que jo sàpia! Si no vos fiau, regoneixeu per tot, veyam si trobareu negú!

—¡Te dich, diu es gigant, que sent olor de carn humana! ¡i ben forta que la sent! Aquí ès entrat qualcú! ¡aquí dins hi ha qualcú!

—Idò, diu sa fadrineta, jo no he vist negú que entràs.

—¡Digués ver! diu es gigant. No m'engans, si vols estar bé.

—¡Com som sa fiya major del Rey de mig mon! que no vos engàn, diu sa fadrineta.

Poreu fer comptes En Juanet quins uys degué badar, com sentí allò. ¡Ja hi estigué content! Llavò sí que la s'hi mirà arreu de tot an aquella fadrineta tan bufarella.

I es gigant encapirronat que sentia olor de carn humana, i mira qui mira per tots es recons i enfonys i amagatays de la casa, i en lloch trobava rastre de res.

I tenia raó ell de dir que sentia aquella olor. Sentia sa d'En Juanet, però no li servia de res, perque an En Juanet, per virtut d'aquella capseta que havia uberta, negú el poria veure, maldement li estigués dos dits enfora, ni maldement l'haguessen tocat, haurien pogut sebre què era allò.

Com es gigant va veure que en tot es casal no hi havia trobada ànima vivent amagada en-lloch, ni hi veya lluïr negú mes que sa fadrineta, de sa rabiada que va pendre, no volgué sopar, i se'n anà flastomant a geure.

Sa fadrineta se'n hi anà també, i al punt dins aquella casa no se sentien mes que es roncos des gigant, que vos assegur que les hi feya forts! Tota aquella casa resplendia.

I En Juanet, tirant plans, assegut demunt aquella represa, cames penjant, pensa qui pensa quina la faria quina no la faria, per treure de ses ungles des gigant sa fiya major del Rey. Ja només li que-

daven dues capsetes, i les volia estoviar, tota vegada que només poria demanar-los dues coses, una a cadascuna i encara se trobava enrera ferm de cualcador.

L'homo, per por de sa por, no se volgué bategar de dalt sa represa perque era es punt millor per mirar-se la feta.

Creysme, emperò, que la trobà ben llarga En Juanet an aquella nit; però a la fi trencà l'auba, aviat va esser dia clar i es gigant pega bot des llit, ab sa moneya ben aferrada de que «sentia olor de carn humana», i per aquí l'hauràs.

Sa fadrineta surt de sa seua cambra i diu:

—Idò si deys tant que'n sentiu ¿com ès idò que no n'heu poguda trobar gens en lloch, en no esser sa meua? I massa sabeu vos que, si jo som aquí, ès que vos m'hi duguéreu contra sa meua voluntat!

—No ès això, diu es gigant. Lo que jo dich, que, ademés de tu, aquí dins ey ha qualcú amagat, no sé devers aont, però ès ben cert que ès aquí dins, perque massa sent jo s'olor, i lo gros ès que no li puch trobar es quest per aglapir-la... No res, tu està a la mira, veyam si entre-dia veus res, i es vespre, en tornar jo, ja me diràs lo que hauràs arribat a aclarir.

—¡No tengueu ànsia! diu sa fadrineta. ¡Ja hu faré!

Es gigant pegà quatre roechs per berenar, i ja li va haver envelat de d'allà cap a córrer la gandayna i a fer bal·landines contra es que's presentàs.

Com va fer mes d'una hora que es gigant havia buydat, i va creure En Juanet que ja no tornaria fins es vespre, pega bot de sa represa des recò, surt a defora, i diu:

—¡Ara vuy que'm vegen!

Amb això torna entrar dins la casa, troba sa fadrineta, que l'agrenava, i ja l'ha escomesa dient:

—¡Bon dia i bon any, Senyora Altesa!

A sa fadrineta li vengué molt de nou tal escomesa, i s'exclama:

—¿Com saps, o jovenet, que jo som Altesa?

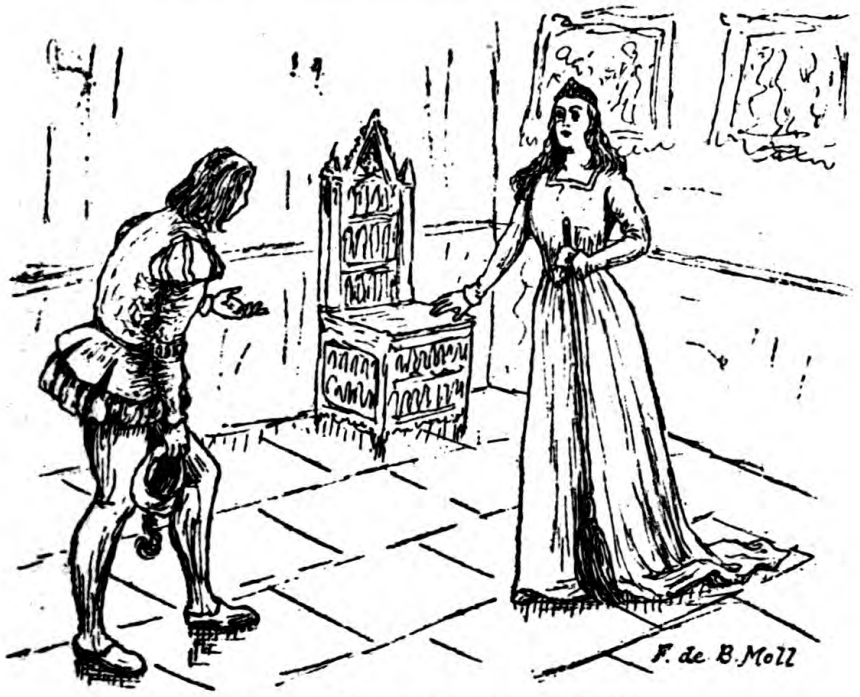

—Bon dia i bon any, Senyora Altesa!

—¡Massa que hu sé! diu En Juanet. Aquest gigantot va pendre Vossa Reyal Altesa de dins es cotxo i des costat de sa seua germana petita i d'una partida de cambreres i criades; i jo som vengut per tornarla a son pare i mare, el Rey i la Reyna de mitx mon, que estàn que no s'aturen de plorar, i sa por que tenen que Vossa Reyal Altesa ja no sia morta i consumida i re-de-consumida.

Com aquella princesa senti En Juanet que li donava unes fites tan netes va romandre ab sos cabeys drets, s'en feya creus, no s'en poria avenir, fins que a la fi s'esclama:

—Jovenet, veig que ès Deu que t'envia per donar aqueix consol a mon pare i a ma mare! ¡Prou que vuy venir ab tu! ¡Ara mateix! Es camí ès molt llarch per arribar an es punt a on es gigant me va pendre; però em pens que me'n recordaré; i en esser allà, llavò per arribar a ca-mon pare son just dues passes.

—¡Berenem, primer! diu En Juanet, que tench una fam que m'alsa.

—¡Idò berenem! diu sa fiya del Rey.

I va fer una gran fritada de sobrassada, xuya i camayot, berenaren de casta granada tots dos; i, redons com un tudó, ja li varen haver copat, sa fiya del Rey davant davant per mostrar es camí, ella que se creya sebre'l, i En Juanet derrera, coixeu-coixeu, però que aixi mateix debanava bil·lo bil·lo.

Era que, per caminar, no l'embarassava de res aquella cameta curta que tenia.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que es gigant s'entregà a's vespre an es seu casal, es mes descansat del mon, sensa sospitarse poch ni mica que hagués de trobar es niu buyt.

¡I tan buyt com el trobà! perque sa fiya major del Rey amb En Juanet ja s'eren fets ben enfora, i ben atacats que se'n anaven cap a ca-son pare: i vos assegur que debanaven a les totes tant un com s'altre.

Ara figurau-vos com se degué posar es gigantot quant no va veure lluir p'en-lloch sa fiya del Rey ni la pogué aglapir en tot es casal ni es seus contorns.

L'homo va romandre sensa polsos davant aquella feta, que no poria compendre com s'era succeida, perque:

—¡Veyam! deya ell ¿com ès possible que aquesta al·lota sia fuyta tota sola, sensa sebre ses tresques d'aqueys paratges ni un sant remey? ¡Aquí ès vengut qualcú a menar-la-se'n, qualque atrevit de marca, que, aixi i tot, no hu sé com ha gosat arrambarse i fer-me aquesta, sia el qui sia! Aquella olor de carn humana que jo sentia anit passada, estich segur que era des polissó que tengué pit per entrar aquí dins i amagar-s'hi! ¡Oh, si jo tench sort de guiparlo! ¡seria ferest! ¡amb una xuclada ja n'hi hauria hagut prou per empassolar-lo-me de viu en viu! ¡com som gigant!

Com prou fil d'aquest hagué embuyat, va resoldre es gigantot anar-se'n a jeure i lo endemà ben demati partir mes que depressa cap a ca'l Rey a veure si aglapiria en-lloch aquella fogissera que ell may hauria cregut que li fogís.

Tan mal a pler estava que no pogué aclucar ets uys de tota sa nit. Una hora abans de trencar auba ja estava aixecat, berenà ab quatre grapades, i a trench d'auba ja ès partit de d'allà cap a ca'l Rey, tris-tras tris-tras.

I com ell ab cada passa feya mil «destres», no vos dich res si se'n hi ha anava ben acanalat! i si s'hi feya ben envant! i allà no feya mes que mirar fit a fit per tot allà on li alcansava la vista, i la se cuydava a treure mira qui mira a veure si guiparia o colombraria enlloch aquella pitxorina de sa fiya major del Rey.

es gigantot que s'en venia com un falcó...

També En Juanet feya lo mateix, fogint ab la senyora Princesa: cada instant se girava derrera per veure si colombraria es gigant que els encalsàs.

¡Quin esglay que se'n va dur quant demunt les nou des matí se gira derrera i veu a s'entre-lluu es gigantot que s'en venia com un falcò cap a ells, amb aquelles passotes que donava de mil destres cada una!

Aquí En Juanet va veure que no tenia altre remey que obrir sa segona capseta per escapar de ses arpes des gigant.

Dit i fet, se treu sa segona capseta de sa butxaca i ja l'ha uberta:

—¿Què ès que vols de mi? diu sa capseta.

—¿Què vuy? diu En Juanet. ¡Que mos plantis entre noltros i es gigant un bras de riu que es gigant no el puga passar ab cap llongo!

—¡Així se farà ara mateix! diu aquella veu.

I ¿què me'n direu? Ell a l'acte entre En Juanet i es gigant s'obri un riu de mil brasses de fondo i de mes de mitja hora d'ample; i es gigant com se va veure aquell grandiós riu davant, se va haver d'aturar vulgues no vulgues.

No li bastà es coratge per pegar llongo per por de no fer-hi es bategot dins aquell riu tan ferest.

¡Ja hi va romandre atxul·lat i confús davant aquella altra feta! i va dir:

—Però ¿qui deu esser es dimoni qui fuig amb aquella polissona? ¡Això no pot esser mes que un dimoni! ¡Sobre tot! ¡eu veurem si els aglapiré o que! No res, seguem una mica per pendre búixoles.

S'asseu una estona, i allà pensa qui pensa com s'ho faria per passar aquell riu o bras de mar tan fondo i tan ample, i vos assegur que el feya cloquetjar fort ferm an aquell caparrot seu!

A la fi diu:

—Ja sé que faré. Me tir an es riu i neda qui neda fins que sia a s'altra banda, i llavò poré tornar fer sa meua via!

I encara no s'ho va haber passat p'es carabassot, com ja se tira an es riu, i allà rema qui rema, tan espès i tan fort com poria.

Així mateix se feya una mica envant, però en sabia massa poch de nedar i se cansava una cosa de no dir p'es poch tranch que hi tenia.

No hu volgueu sebre: quant va esser a s'altra banda des riu, ja era fosca negra, i estava cansat i mort, que no's poria bategar.

Fins lo endemà dematí no tengué alè per moure peu ni cama, i se passà tota la nit flastomant aque-

lla polissarda que li era fuyta i sobre tot es polissó amb-e qui ella fogia.

—¡Oh, si jo li puch arribar, qualque dia! ¡eu serà ferest! amb una xuclada el m'he d'engolir! ¡no té cura ni remey! ¡No li valdrà St. Pere, com som gigant!

Lo endemà demati, sol sortint, ja li torna envelar per s'endret per on havia vista fogir sa fiya del Rey amb aquell altre que l'acompanyava. I vos assegur que tant ella com En Juanet se'n hi anaven ben atacats, tant com en porien treure; però encara elze contrapassava de molt es gigant, amb aquelles passotes de mil destres cada una! Aixi ès que aviat los va haver represa tota sa ventatge que ells li duyen a ell de quant li plantaren aquell riu davant.

—¡Que'm tirin d'una passa, si aquesta vegada no'ls assolesch! deya es gigant, quant les tornà guipar a s'entrelluu.

En Juanet també se'n va tèmer prompte de que es gigant elze tornava esser demunt, perque cada instant se girava derrera.

¿I què fa ell, com va veure que es gigant ja allargava sa mà per pegarlos grapada? Obri sa capseta que feya tres, sa derrera, i tot d'una en sortí aquella veu que deya:

—¿Què vols de mi? ¡Digue-hu!

—¿Què vuy? diu En Juanet. Que aquí mos plantis un hort amb una grandiosa cinia ben fonda i ben ampla i ab molta d'aygo, i que jo torni un hortolà i sa fiya del Rey una hortolana, jo rega qui rega i ella entrecava qui entrecava.

—¡Idò aixi se farà! diu sa veu.

I a l'acte allà hi hagué un hort ab grans parades de cols i pebres i patates i cànyom i carabasseres, meloneres i sindrieres, que no hu volgueu sebre; i llavò una cinia fonda ben fonda, i ampla ben ampla i ab molta d'aygo, però ben endins. I era rodent aquella cinia; ey rodava una bona mula i ab so grandiós enfilay de cadufos que duya es rest, vos asse-

gur que'n treya d'aygo per sa mare i per sa fiya, tanta com n'havia de mester tota aquella hortolissa.

Com es gigant se trobà amb aquell hort i aquella cínia i aquell hortolà rega qui rega i aquella hortolana entrecava qui entrecava, i p'en-lloch veya lluir sa fiya del Rey ni aquell altre que l'acompanyava, va romandre come de pedra. No se'n poria avenir, se pensava somiar, pareixia un boig.

I s'hortolà, ja hu crech, rega qui rega, i s'hortolana entrecava qui entrecava, sensa perdre un punt.

A la fi es gigant s'acosta a s'hortolà i li diu:

—¡Escoltau! ¿i no haurieu vista una al·lota aixi i aixi que fogia amb un homo, i que son passats per aquí?

—¡Callau! diu s'hortolà. ¿I que seràn dos que no fa gayre que son passats, ella una bella dona, garrida com el sol?

—¡Sí que hu ès! diu es gigant.

—Idò, diu s'hortolà, m'han demanat per tirar-se dins sa cínia, perque han dit que un gigant elze perseguia, i que devallarien an es fons de tot, i que allà es gigant no los trobaria.

—¡Idò ara hu veurem si elze trobaré! s'esclama es gigant.

I encara no hu hagué acabat de dir, com *¡pataplum!* se tira dins sa cínia, i bé hu poreu creure que hi pegà ben emplomat demunt s'aygo, i que s'hi enfonyà fins an es fons de tot.

¡I què havia de tenir eyma ell allà dins per veure si hi havia sa fiya del Rey i es qui l'acompanyava! Lo que comensà a greponetjar de mala manera per dins tanta d'aygo, i un cop s'enfonyava i llavò tornava sortir demunt, i després es tornava enfonyar; i llavò tornava a sortir a flor d'aygo.

I En Juanet i sa fiya del Rey que no feyen mes que traginar pedres i mes pedres, i ¡hala a tirarles an es gigant sempre que el veyen que guaytava a flor d'aygo!

Sobre tot, ab ses pedres que li tiraren i sa molta

aygo que va beure, que's posà mes inflat que unes xeremies, al punt va haver fet es bategot de tot, i ¡bona nit gigant!

Com en Juanet va veure que ja no's bategava gens, devalla dins sa cínia p'es rest, per veure si era mort de tot o què. Va veure que hu era, i ¿què fa ell? Se treu un trinxet que duya sempre amb un correig an es mànech dins sa colga des calsons; i aixi com pogué, tayà es coll an es gigant. I vos assegur que li va dur molta de feyna, tan gruixadot com era aquell coll. Tayat es coll, En Juanet embolica es cap i ¡per amunt per amunt! enfilat p'es rest, surt defora mes xelest que unes castanyetes, mes trempat que uns orgues i mes alegre que un Pasco: ja tenia sa fiya major del Rey i es cap des gigant que l'havia saupada.

I no sé si encara estava mes xerevel·la sa fiya major del Rey que no En Juanet, perque ja se veya escàpola des gigant, que ab quatre passes ja seria a ca-son pare i se casaria amb En Juanet, com En Juanet le hi havia dit que son pare havia fetes unes dictes que se casaria amb aquell que anàs a prendre-la an es gigant, i li duguès es cap d'aquest.

I no li feya res a la senyora Princesa que En Juanet tengués aquella cama un poch curta, perque lo que deya ella:

—Li poràn dir En Cameta-curta tant com vulguen; però negú ès estat capaç de treure'm de ca's gigant ni de tayar-li es caparrot! Si no ès per aquest Cameta-curta ¿què seria estat de mi? ¿De què els ha servit a tants de fiys de reys, comtes, marquesos, i cavallers com provaren de fer lo que ha fet En Juanet? de què los va servir es tenir ses cames llargues i ben iguals? ¡Tots feren quetxa! ¡tots feren s'arròs per sa trompa! Per lo mateix, ¡venga En Cameta-curta! i qui no li agrada, que prenga prim!

Tot això deya sa fiya del Rey en si mateixa mentres En Juanet feu un fermay aixi com pogué per dur es caparrot des gigant a s'esquena i que no l' embarassàs per caminar.

I com eu tengué a punt, ja li varen haver copat cap a ca'l Rey, i vos assegur que tant En Juanet com la Princesa trompitxaven a les totes, i en feyen ben poques de returades.

Aviat foren a la Ciutat, i tothom que los veya, els escometia, donant-los sa benvinguda i fent-los manballetes, fins que arriben a ca'l Rey.

El Rey i la Reyna, com los veren, ja estigueren aferrats per ells, plorant d'alegria, i tota la Cort per lo mateix.

En Juanet i la senyora Princesa contaren tot lo que hi havia hagut, i el Rey va dir:

En Juanet me torna sa meua fia major i es cap des gigant...

—Ses dictes se feren, ses dictes s'han de cumplir. En Juanet me torna sa meua fiya major i es cap des gigant que la m'havia robada; idò aqueixa fiyeta meua ès p'En Juanet. Que's casin en voler.

Així hu feren: enrengaren tota sa cosa i se feu s'esclafit. En Juanet se casà ab sa fiya major del Rey, i les donaren sa Corona, i visqueren una mala fi d'anys contents i alegres; i encara son vius si no son morts.

I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

ES METGE GUINYOT [1]

Això era i no era... Bon viatge fassa la cadarnera. Per voltros un aumut i per mi una barcella.

Idò heu de creure i pensar i pensar i creure que quant ets animals parlaven com ses pedres ara, ey havia un homo que nomia el Sen Guinyot, casat, sensa infants, mes pobre que es ropit, que molts de dies li succeia un pas molt ferest: acabava primer es pa que sa talent; i el pobret se quedava ab sa panxa plena de rues, i no hu volgueu sebre sa corredissa de rates que s'hi sentia. L'homo arribà a estarne massa cansat, i agafa sa dona un dia i li diu:

—¿Saps quina la m'havia pensada?

—¿Quina? diu ella.

—Comprarme un vestit de metge, i anarme'n a fora terme fent es paper de metge nou, veyam si d' un vent o altre me surt cap ventura que mos trega de sa misèria que patim, com tu veus.

Sa dona trobà que era un desbarat gros de tot perque ni tenien per comprarse es vestit de metge i llavò que s'esposava a matar qualque malalt en lloch de curarlo, i a-les-hores correria perill de deixarhi ell es pellet també.

Amb això arribà a oreyes d'En Guinyot que a un poble veynat s'era mort un metge, i ja s'hi esquitxa, i demana per amor de Deu i per amor de sa Mare a sa família des mort si li darien d'almoyna un vestit d'aquell senyor doctor que se'n era anat a veure St. Pere. Aquella família va esser de tan bon manament, que donà un vestit des mort an aquell malanat d'En Guinyot, que el se posà tot d'una, i ja li va haver envelat cap a fer de metge.

Camina caminaràs, topa a un hostal, demana per romandrehi, li diuen que sí, i l'homo s'hi esti-

(1) La'm contà mon germà Andreu, de Manacor.

gué un quants dies, ben menjat i ben begut, i ell ¡ben alerta a dir res de pagar ni d'anarse'n!

S'hostaler,—que era mes viu que una centella i que no hi havia anador ni venidor que li pegàs cap porro may, *verbo* que se'n anàs sensa pagar, perque ell los anava ben a l'uy al bou,—un dia com En Guinyot acabava de dinar, s'hi acosta i li enfloca aquesta:

vosté ja fa un parey de dies que ès aquí, i encara no mos ha fetes ofertes de res ..

—Senyor, que perdón de l'enfado; però vostè ja fa un parey de dies que ès aquí, i encara no mos ha fetes ofertes de res, i noltros, vostè ja hu veu; som uns pobrets que hem de viure de s'hostal, i es suport que porem fer, no ès gayre... Vostè m'entén, supòs.

—¡Per l'amor de Deu! s'esclama aquí En Guinyot. ¿I que no m'heu mirat bé? ¿A un metge com som jo, me vendreu amb aquestes?

—¿Vol dir ès metge, vostè? diu s'hostaler, tot sorprès i admirat.

—¡Ja ès de raó que hu som, metge! ¿O teniu ets uys an es clotell? ¡Veyès si aniria vestit així com vaig!

—Senyoret, dispensarà sa meua torpesa; ja veya jo que vostè no anava engaumeit com ets altres senyors i que es seu vestuari eu era come de metge; però ¡com vostè no havia motat de res!... I mir, senyor Doctor, que serà caygut de bé! Noltros no mes tenim una al·lotella, i fa devés un any que mos va malaltissa i malaltissa. L'hem mostrada a tots quants de metges hem sabuts; i bé n'hi han ordenades de coses i bé n'han embrutat de paper ab receptes i mes receptes, però tot ès estat com que posar un pegat a un banch; no li hem coneguda gens de milloransa. Si vostè mos volgués fer la mercè de pegarli una uyada...

—I ¿a on ès aquesta al·lota? diu En Guinyot.

—Ara mateix la faré venir, diu s'hostaler.

Se'n va, i al punt torna ab s'al·lota. En Guinyot se posa a polsarla i a ferli preguntes d'un vent i altre sobre què era que li feya mal i d'ont se dolia, i d'ont no se dolia, i en va treure en net que se sentia com un pa dins es ventrey i que es menjar li feya oy, i que sempre tenia maldeventret maldeventret.

—¡Bono! arribà a dir En Guinyot a s'hostaler. S'al·lota té un mal molt mal, que tan pot pendre bé com pendre malament. L'han de curar una partida d'erbes, que jo mateix aniré a cercar per triarles bé d'en una en una, i n'hi donarem per dedins i per defora.

I En Guinyot pren es capell i es bastó, i ja li ha copat a cercar ses erbes.

Pensa qui pensa quines li porien esser bones an aquella mesquina, se recordà de s'adagi que diu: «Qui té mal-de-ventre, que cerch vaumes.»

—No ès duptós, va dir, que ses vaumes no li poren fer mal, i ses coses se porien engirgolar de tal manera que ses vaumes la curassen.

I allà haurieu vist En Guinyot cerca qui cerca vaumes; i, en guiparne cap, *ra-rac!* ja l'havia cuida.

No vos dich res: aviat en va tenir una manada grossa, i ja li estreny cap a s'hostal.

Ey arriba, diu que li posin una olla mitja d'aygo demunt es foch, le hi posen, ell ey tira ses vaumes, i allà cou qui cou. S'olla pren es bull, la fa llevar des foch, i diu a s'hostalera:

—Si voleu que sa vostra fiya suri, si voleu que pronte haja tirat es mal a sa paret, feys tot quant vos diré, però just aixi com vos ho diré! ¿Estam?

—¡Diga, senyor Doctor, què hem de fer, i hu farem sens falta! diu s'hostalera.

—Idò bono, diu En Guinyot. Heu d'escolar aquestes erbes, i es such sa malalta el s'ha de beure tant calent com puga i an es mateix temps de ses erbes heu de fer una coca i plantarla demunt es ventre de sa malalta.

S'hostalera hu fa aixi: comensa a fer beure d' aquell such a s'al·lota, an es mateix temps que fan sa coca de ses erbes, i la hi planten demunt es ventre, i la hi fermen ben subgecte per que no li cayga.

I allà sa pobre al·lota glops i mes glops d'aquell xerumbo calent, d'aquell brou de vaumes!

¿Què me'n direu? Ell es brou i sa coca li mogueren tal revolució dins es ventrey que al punt no hi va haver qui hi paràs: va rompre per baix i per dalt; i d'aquell pa que sa pobre al·lota se sentia dins es ventrey, ja no'n cantaren pus galls ni gallines; tot va sortir mes que depressa.

S'al·lota, naturalment, romangué abatuda de s' estray que havia fet per buydar tanta de cosa com tenia aturada dins es ventrey, però quedà sana i bona.

S'hostaler i s'hostalera en romangueren ab sos cabeys drets, se'n feyen creus, no hi cabien de goig i de gaubansa, botaven d'alegria, com era natural.

S'hostaler agafa En Guinyot, i li diu:

—Sr. Doctor, vostè m'ha curada sa meua fiya; diga què ha gonyat, i sa seua boca serà mesura.

—Això sí que no hu faré! diu En Guinyot. Vos

mateix donaume lo que trobeu, si estau satisfet de sa cura.

—¿Si hi estich? Ey estich tant, que no puch pus.

I ¿què fa s'hostaler? Se'n entra dins sa cambra i al punt surt amb un sarró de diners. L'obri i conta an En Guinyot trecentes lliures, tayada redona. Les hi posa dins sa mà, En Guinyot les s'embutxaca, se despedeix d'aquella casa, i *tris-tras tris-tras* cap a ca-seua.

Com sa dona el me veu vestit d'aquella manera i amb aquella dinerada, no va voler creure que hagués guanyat tot allò ab tan poch temps, i se posa a dir:

—¡Això no pot esser que hages gonyat tant! ¡Això ès que n'has feta qualcuna! ¡Deuen esser robats, tants de diners! ¡Com jo hu veig! ¡Ara ja hu veig que vendrà sa Justicia a menarte'n a sa presó!

En Guinyot la deixà esqueynar tant com volgués i la dona al punt s'apacivà; i no vos dich res si amb aquelles trecentes lliures comensaren a campar polent.

Amb això succeí un dia que la Reyna d'allà, molt afectada de peix com era, en va voler menjar massa; se descuyda una mica, i una espina li queda entravessada dins es canyó. Prova qui prova de ferla-se passar per endins o de treurela-se, no hi va haver dona, no va esser capaç, sino que com mes anava, mes endins s'aficava. Al punt la Reyna va perdre es coratge de tot, i comensà a fer contes d'allò d'allò.

Criden es metges del Rey, i allà puny qui puny dins es canyó de la pobre Reyna, i res: com que s' aficàs mes. Criden altres metges; i, si poch havien aclarit es primers, manco aclariren es segons i es tercers i es quarts.

Aqui aquell hostaler que En Guinyot li havia curada sa fiya, se presenta an el Rey, i li diu:

—Senyor Rey, vench a ferli a sebre, per lo que li puga convenir, que jo tenia una fiya malalta, que cap metge la m'havia sabuda adobar, fins que la

mostràrem a un que li diuen es *Metge Guinyot*, que ab sa primera recepta que li va fer, la me deixà sana i bona. Tal volta aqueix metge li sabria curar la Senyora Reyna, Deu ho fassa si convé.

¡Bona la hi va haver dita s'hostaler an el Rey! Li demana tot d'una el Rey ses entressenyes d'En Guinyot, fa enganxar un cotxo ab quatre mules, i ¡cap a cercar es Metge Guinyot, mes que depressa!

Parteix es cotxo, i *drinya-drinch! drinya-drinch! drinya drinch!* de d'allà, i es cotxer ¡bones llenderades a ses mules, que se'n anaven come coets!

I heu de creure i pensar i pensar i creure que va fer tanta i tanta de via es cotxo del Rey, que amb una exhalació va esser an es poble des metge Guinyot. Es cotxer aturà ses mules, i demana a una dona que passava amb una gerra d'aygo dalt es cap:

—Escoltau, germaneta, no'm dirieu, si voleu, poreu i no vos sap greu, a on està es metge Guinyot?

—¡Es metge Guinyot! diu aquella dona, tota sorpresa de tal pregunta. Aquí no sé que n'hi haja cap de metge que li diguen tal nom! ¡Jo qui conech ès un tal Sen Guinyot, mes conegut de tothom que es mal temps; però no sé que sia cap metge ni que'n fassa olor!

Es cotxer i es criats que l'acompanyaven, com senten aquest rossinyol, tiren junta sobre lo que havien de fer, i resolen presentarse a ca aquell Sen Guinyot a veure si ès metge o que. Demanen a on devers està el Sen Guinyot, aquella dona els ho diu, i es cotxo ja ès partit cap allà. Al punt ey arriba, s' atura davant sa casa mateixa, i devalla un criat, i *toc! toc!* a sa baula de ses portes.

Surt una dona tota remolesta i cridant:

—¿Qui ès?

—¡Deu i noltros! diu aquell criat. ¿Seria aquí ca's Metge Guinyot?

—¿Es Metge Guinyot? diu aquella dona. ¡Ara ès hora de metges ni metjons! I ¿qui l'ha d'haver fet metge an es meu homo?

—¿Vol dir ès es vostro homo En Guinyot?

—Si-fa, per servirvos en coses que sia bona! diu aquella.

—Idò d'orde del Senyor Rey, diu es criat, ha de venir ab noltros sens falta!

—¡Oh Bon Jesuset! se posa a dir sa dona. ¡Ja estam perduts! ¡El me mataràn! ¡No se n'escapa! ¡Ja en déu haver feta qualcuna! ¡Polissó, mes que polissó! ¡Ara surt aquesta dinerada que va dur! ¡Polissó! ¡polissó!

I allà plors i descapdell, i aquell criat del Rey tot confús davant aquell endiumenjat, sensa sebre què dir ni per ont pendre.

Amb això *¡tac!* arriba En Guinyot, que venia de fer una volta per estirarse una mica ses cames; i bé hu poreu creure que li vengué de nou ferm aquell cotxo de quatre mules i aquell cotxer i criats, tot tan ben encitronat i enllestit.

Sa dona afina En Guinyot, i ja s'hi aborda com una lleona, plorant i cridant:

—¡Polissó! ¡gran polissó! ¡Ara pagaràs totes ses que has fetes! ¡Venen a menarte'n de part del Rey!..

Aquí es criat del Rey se gira an En Guinyot, i ja li diu:

—¿Es vosté es Metge Guinyot?

—¡Per ell me tench! va dir es revel·ler.

—Idò de part del Senyor Rey, diu es criat, se pos dins aquest cotxo, que ha de venir ab noltros a veure si cura la senyora Reyna, que està renunciada de tots es metges d'una espina de peix que té entravessada an es canyó i no la se pot treure ni fer passar per endins! ¡Depressa, senyor Doctor! ¡no fos cosa que ja no hi fos a temps!

En Guinyot no'n va tayar pus: puja an es cotxo, i es cotxo parteix com la bala cap a ca'l Rey. Aquelles mules no corrien, volaven. Aviat ey foren. S'atura es cotxo, devalla es Metge Guinyot tot xarpat; surten a rebre'l un estol de senyors grossos, i ¡cap a sa cambra de la senyora Reyna! I tot aquell se-

—Es vostè es Metge Guinyol?

nyorum, metjum i criadum ¡bones capellades an aquell metge nou! i ell ¡mes sèrio que el Pare Bestart! L'afiquen dins sa cambra de la Reyna, i el senyor Rey li surt a l'encuantra ab ses llàgrimes an ets uys i tot abatut.

—¡Bon dia tenga, Senyor Rey! diu En Guinyot. I ¿què dimoni ès aixó de la senyora Reyna? ¿Qui dimoni l'ha posada d'aquesta manera?

La senyora Reyna estava estesa demunt un llit, al baix de tot, que pareixia que anava a donar l'ànima a Deu.

—¡Senyor Doctor! diu el Rey, mitx plorant i amb un xinglot ben alt de punt. ¡Senyor doctor! ¡un dimoni d'espina de peix, és estat! ¡Sr. Doctor, serà gros es premi que se'n durà si m'adoba la Reyna, aqueixa pobre dona meua!... ¡Si vol tenir consulta ab sos altres metges!...

—¡Què consultes ni consultons! diu En Guinyot. ¿No ès una espina de peix que té entravessada an es carcabòs?

—Si-fa, diu el Rey.

—Idò ¿què he de reprémer ses consultes? diu En Guinyot. ¿Vol veure Vossa Magestat prest curada la senyora Reyna?

—¡Massa que hu vuy! diu el Rey.

—Idò ¡venga una ambosta de reyna de pí! diu En Guinyot. Vossa Reyal Magestat, pot gordar la Senyora Reyna i jo me'n aniré dins sa cuyna a preparar sa medicina.

—Sr. Doctor, diu el Rey, aquí tenim es potecari de la casa que li arretglarà lo que li ordeni.

—¿Es potecari? diu En Guinyot. ¿O se creu Vossa Reyal Magestat que jo me don per cap potecari, per dematí que s'aixech? ¡Bon potecari hi ha en mi mateix!

Se'n va a sa cuyna, i el Rey comana que es cuyner i mossos de cuyna se posin tots a ses ordes del senyor Doctor, que fa posar una greixonera dalt es foch, ey tira s'ambosta de reyna de pí, i comana an es cuyner que no s'aturin de remenarla per que se fonga moral-moral; i llavò se fa dur una pell de coní, li retaya ses barballeres de ses cames, cap i coa, i diu an es cuyner:

—¡Bono! en esser fusa sa reyna, que ja serà pega ben natural, dule'm ab sa greixonera a sa cambra de la senyora Reyna, que ara me'n hi vaig per preparar la cosa, i allà t'esper.

Se'n hi va ab sa pell de coní, i tots es metges i tots es senyorum, senyoram i senyorim i tot es criadum, criadam i criadim mira qui mira totes aquelles coses tan estranyes d'aquell metge nou, i tothom deya petit petit:

—Però ¿què dimoni deu voler fer aquest revel·ler ab sa pega i sa pell de coní? ¿Aont treu cap una greixonerada de pega ni una pell de coní, per fer passar una espina de peix cap endins o cap a defora?

Ara hu hem de veure com se'n desfarà des trumfos aquest elet!

Amb això En Guinyot se'n entra a sa cambra de la Reyna, i diu an el Rey:

—Sr. Rey, ara se va a fer s'esclafit. Li assegur que serà just una grapada.

—¿Què me diu, Sr. Doctor? s'esclama el Rey, tot trastornat.

—Lo que sent, diu En Guinyot. Sobre tot, posin la Reyna bè de panxa; i en dir jo: *Ara va!*, que la tenguen quatre homos perque amb una revinglada no mos ho esborrossón tot.

—¿Que li ha de fer molt de mal, Sr. Doctor? diu el Rey.

—¡No, senyor Rey! diu En Guinyot. Estiga descansat, que no serà res.

Sobre tot, posen la Reyna de panxa i quatre homos preparats per quant el senyor Doctor diria: *Ara va!*, tenirla subgecta que no se pogués bategar.

Al punt se presenta es cuyner, tot dient:

—¡Sr. Doctor, allò bull!

—¡Idò dumho! diu En Guinyot.

Es cuyner se'n va i al punt torna ab sa greixonera de pega bullenta. En Guinyot l'aboca demunt aquella pell de coní; i pega crit de *Ara va!:* i aquells quatre homos subgecten ben subgecta la Reyna; i En Guinyot li planta aquell pegat tan ferest an es posterme, demunt sa carn viva. Figurau quina cremayonada deguè esser, tan terrible.

—¡¡¡Ay!!! va dir la Reyna tot d'una. I va esser un ¡¡¡ay!!! tan esglayós, tan rebent, tan fort, tan fondo, que ab s'estray que va fer de tot es seu còs i sobre tot de sa gargamella, s'espina de peix que tenia entravessada an es carcabós, va botir a sa capsalera des llit, plena de sanch.

El Rey l'afina, i l'agafa, i la se mira, cridant:

—Però ¿i que ès això, s'espina?

—¡Sí que hu ès! s'esclama la Reyna. ¡I ben bé que hu ès! ¡Ja no la me sent! ¡Ja estich salvada,

gràcies a Deu! Però ¡ay que me fa de mal, això de derrera! ¿I què ès estat això que m'hi han posat?

—¡Lo que li ha treta s'espina! diu En Guinyot. ¡Això no té cap importància! Es metges d'aquí le hi sabràn curar. ¡No ès mes que una cremayonada a banda que no hi ha cap nirvi ni tenrum;tot ès popa.

El Rey no sabia què li passava d'alegria; donà un abràs an es Metge Guinyot, i el se'n menà a sa Tresoreria, el feu carregar de dobles de vint de carassa, tantes com se'n pogué posar demunt, i vos assegur que se n'hi compongué moltes.

Tothom va romandre aborronat de sa feta d'En Guinyot, de s'idea que havia tenguda per treure s'espina des carcabós de la Reyna, i tothom mil enhorabones a la senyora Reyna!

—¡Això ès un metge! deya tothom ¡Vaja quin cap mes ubert! ¡No hi ha homo per ell!

Ets altres metges donaren cap a curar sa cremayonada de la Reyna; i el Rey agafa En Guinyot abans de que fogis, i li diu:

—Sr. Doctor, tenim l'hospital plede malalts, i no hi ha qui els aixech ni qui elze fassa tirar es mal a sa paret. Anemhi,i vostè les se mirarà, veyam si les mos cura així com m'ha curada la Reyna.

—¡Hala, idò, anemhi! diu En Guinyot.

Se'n hi van, i n'hi havia de malalts un xinxer: omplien un enfilay de sales.

En Guinyct ab el Rey comensen a sa primera sala, i de llit en llit varen córrer totes aquelles sales; i desiara En Guinyot deya an el Rey a cau d'oreya, però que es malalts d'aprop eu poguessen sentir:

—¡Des qui estàn mes al baix, farem brou per reforsar es qui son mes suradors! ¡Des qui estàn mes al baix,farem brou per alsar es qui son mes suradors!

Acaben de veure totes ses sales de l'hospital, i se'n van el Rey i En Guinyot per allà ont eren venguts.

I ¿què me'n direu? Ell aquelles paraules que En Guinyot deya desiara a s'oreya del Rey com visita-

—¡Des qui estàn mes al baix, farem brou per reforsar es qui son mes suradors!

ven aquelles sales, varen còrrer per tots es llits, i cada un des malalts va dir:

—¿Així va això? ¿Vol dir ès ver que des qui estàn mes al baix, han de fer brou per reforsar es mes suradors? ¡Idò no'n faràn de mi, de brou!

I ja pegava bot des llit, se vestia així com poria,

i així com poria eu donava a ses cames a fi de que aquell metge nou no l'aglapís per ferne brou.

¿Què me'n direu? Ell quant lo endemà demati el Rey ey tornà amb En Guinyot per dir de quins malalts havien de fer brou i quins el s'havien de beure, en troben un que acabava de devallar s'escala amb una anca rossegant.

—I ara, ¿què ès això? diu el Rey.

—¿Què ha d'esser? diu aquell malalt. ¡Que ja estich bo! ¡i ja no tench pus feynes per aquí!

—¿I ets altres? diu el Rey.

—¡Tots ja han buydat! diu aquell. ¡Tots ja estàn bons, com jo mateix!

I aquell malanat va seguir de d'allà cap a ca-seua, anca-rossech anca-rossech.

—¿Eu veu, senyor Rey, diu En Guinyot, com tots ja estàn bons?

El Rey va romandre ab sos cabeys drets, i lo mateix tota la cort i tota la ciutat, com eu saberen; i tornaren carregar d'or En Guinyot tant com en volgué.

I ¿què va fer ell? Se'n va mes que depressa a caseua, pren sa dona, i s'espitxaren a fora-Reyne, a una banda que negú elze conegués, per que no'l comprometessen a fer cures i que per mala sort les esguerràs i llavò li vengués qualque mal resultat.

I aquells dos cossos, richs i plens, gaudiren de tota aquella riquesa ab sana pau i concòrdia, anys i mes anys, i encara son vius si no son morts.

I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

Aquest tom VI (2.ª edició) de l'*Aplech de Rondayes Mallorquines* l'acabaren d'estampar a Ca-N'Antoni Rotger de la Ciutat de Mallorca dia 24 de juliol de l'any del Senyor 1923

RONDAYES

MALLORQUINES

TOM V.—Segona Edició

APLECH

DE

Rondayes Mallorquines

Fins avuy (1924) hi ha vuyt toms publicats. Ara que treym de bell nou an el públich aquest tom V, resulta que hi ha *segona edició* dels toms I-VI. Hem comensada ja l'estampació del tom IX, i n'estamparem, si Deu ho vol i Maria, quatre o cinch mes de toms, fins que n'hi haja de *Rondayes* a publicar.

Aquestes **Rondayes Mallorquines**

LES VENEN A

La Ciutat de Mallorca: Depòsit general a Casa de l'Autor: St Bernat, 5, Pral. 2 ª
Llibreria Guasp: Morey 6-8.
Llibreria Amengual i Muntaner. Cadena, 2.
Llibreria Ernest Frau: Jovellanos, 5
Llibreria Escolar: Plassa de Cort, 4.
Llibreria «L'Esperanza»: Llongeta 11.

Sóller: Llibreria *La Sinceridat:* St. Bartomeu, 17

Manacor: Llibreria Juan Caldentey: devora l'Església.

Artá: Llibreria Andreu Ferrer: Quatre Cantons, 3.

Lluchmajor: Llibreria Anfós Pablo: St Juan, 4

Inca: Llibreria Miquel Duràn: Murta, 5.

Ciutadella (Menorca): Llibreria Massanet: Jusep M.ª Quadrado 40.

Barcelona: Llibreria Verdaguer: Rambla Centre, 5.

RONDAYES

MALLORQUINES

TOM VI.—Segona Edició

APLECH

DE

RONDAYES MALLORQUINES

Fins avuy (1923) hi ha set toms publicats. Arribarà a havern'hi altres tants, si Deu ens dona vida i remeys per ferlos sortir, puys Les RONDAYES que hi han d'anar, ja son escrites i a punt de dur a l'estampa.

Acabam de reproduir el tom VI, que estava agotat (imprès l'any 1913), i hem envestida ja l'estampació del tom VIII, que dins pochs mesos confiam de poderlo tirar an el públich, i llavò seguirem, si Deu ho vol i Maria, fent sortir toms rondayers fins que tenga fil l'estel, i vos asseguram que en té a luf.

Aquestes **RONDAYES MALLORQUINES**

LES VENEN A

La Ciutat de Mallorca: Depòsit general a Casa de l'Autor: St. Bernat, 5. Pral -2.ª
Llibreria Guasp: Morey, 6-8.
Llibreria Amengual i Muntaner. Cadena, 2.
Llibreria Ernest Frau: Jovellanos, 5.
Llibreria Escolar: Plassa de Cort, 4.

Sóller: Llibreria *La Sinceridat:* St. Bartomeu, 17.

Inca: Llibreria Miquel Duràn: Murta, 5.

Manacor: Llibreria Juan Caldentey: devora l'Esglèsia.

Artà: Llibreria Andreu Ferrer: Quatre Cantons, 3.

Lluchmajor: Llibreria Anfós Pablo: St Juan, 4.

Ciutadella (Menorca): Llibreria Massanet: Jusep M.ª Quadrado, 40.

Barcelona: Llibreria Verdaguer: Rambla Centre, 5.